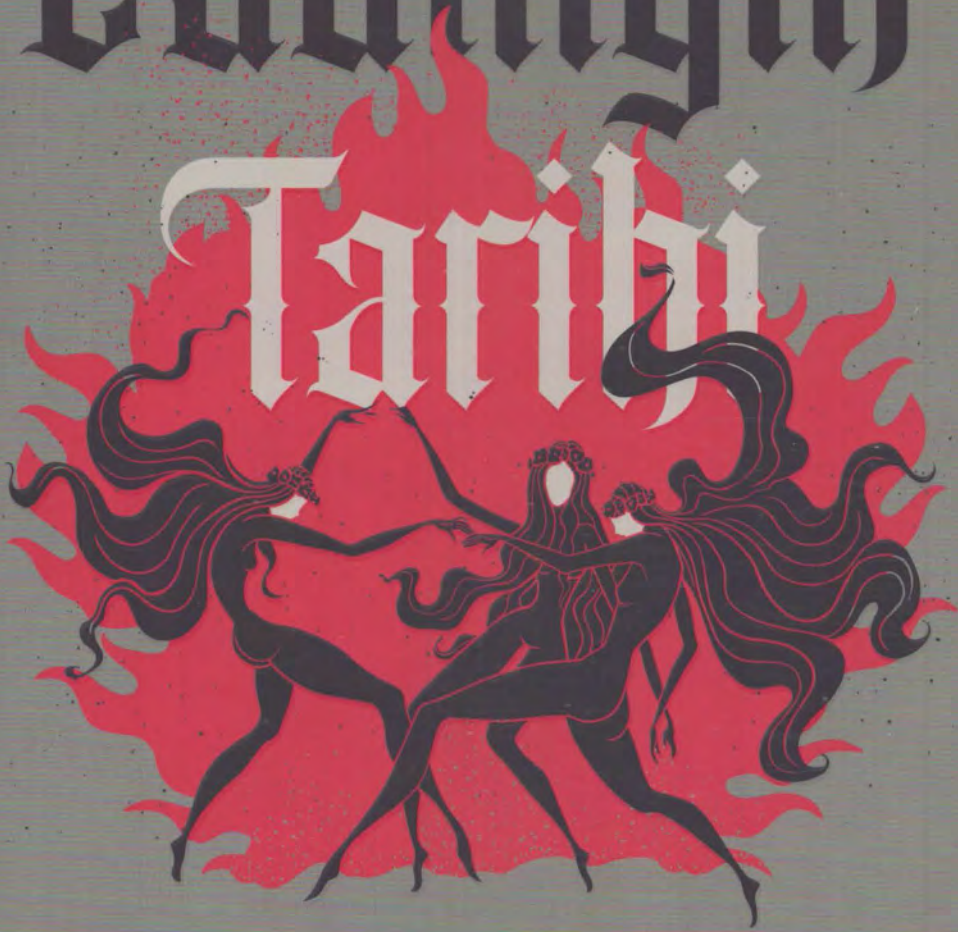
ON ÜÇ DAVA ÜZERİNDEN

Cadılığın Tarihi

MARION GIBSON

ÇEVİRİ: ERDİNÇ OFLİ

YEDİTEPE

On Üç Dava Üzerinden

CADILIĞIN TARİHİ

ON ÜÇ DAVA ÜZERİNDEN CADILIĞIN TARİHİ
Marion Gibson

Kitabın Orijinal Adı
Witchcraft: A History in Thirteen Trials

© 2023, Marion Gibson
Bu kitabın Türkçe yayın hakları AnatoliaLit Ajans aracılığıyla Yeditepe Yayınevi'ne aittir.

Genel Yayın Yönetmeni
Mustafa Karagüllüoğlu

Çeviren
Erdinç Ofli

Editör
Sima Özkan

©Yeditepe Yayınevi
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No: 49829

ISBN: 978-625-6270-91-6
Yeditepe Yayınevi: 715
Araştırma-İnceleme: 541

1. Baskı: Mayıs 2025

Sayfa Düzeni
Deniz Tugay

Kapak Tasarımı
Sercan Arslan

Baskı-Cilt
Vizyon Basımevi Kağıtçılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Beylikdüzü OSB Orkide Caddesi No:1/Z Beylikdüzü/İstanbul
Sertifika No: 52098

YEDİTEPE YAYINEVİ
Çatalçeşme Sok. No: 52/1 34410 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: (0212) 528 47 53 Faks: (0212) 512 33 78
www.yeditepeyayinevi.com / bilgi@yeditepeyayinevi.com

On Üç Dava Üzerinden
CADILIĞIN TARİHİ

MARION GIBSON

İngilizceden Çeviren
Erdinç OFLİ

YEDİTEPE

Erdinç Ofli

1998 yılında İstanbul'da doğdu. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Tarih Bölümünde lisans ve yüksek lisans (Ortaçağ Tarihi Programı) eğitimini tamamladı. Bilkent Üniversitesi Tarih Bölümünde doktora eğitimine devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

Teşekkür.....7
Giriş: Cadı Nedir?.....9

BİRİNCİ KISIM
KÖKENLER

1. Helena Scheuberin Davası: Bir Demonolog Cadıları Çekiçliyor...27
2. North Berwick Cadıları Davası: Bir Kralın Demonolojiden Haz Alışı.....55
3. Vardø Cadıları Davası: Avrupa'nın Sömürge Sınırında Demonoloji.....81
4. Joan Wright Davası: Pratik Büyü ve Amerika'nın İlk Cadısı.....107
5. Bess Clarke Davası: İngiliz İç Savaşı'nda Engellilik ve Şeytani Aileler.....133
6. Tatabe Davası: Salem Sınırında Kölelik ve Hayatta Kalma.....161

Ara: Demonolojiden Şüpheye.....189

İKİNCİ KISIM
YANKILAR

7. Marie-Catherine Cadière Davası: Cadıların Yeniden Tasavvuru ve Bir Fransız Devrimi.....197
8. Montague Summers Davası: Satanizm, Sex ve Demonolojinin Yeniden Doğuşu.....219
9. John Blymyer Davası: Pensilvanya'da *Pow-Wow* ve Sefalet.....241
10. Nellie Duncan Davası: Cadılık Yasaları ve İkinci Dünya Savaşı...267
11. Bereng Lerotholi ve Gabashane Masupha Davası: Avrupa İmparatorluğu'nun Sınırlarında Bir Büyü Cinayeti.....293

Ara: Günümüzde Cadı Davaları.....313

ÜÇÜNCÜ KISIM
DÖNÜŞÜMLER

12. "Shula" Davası: Afrika'da Cadılık 317
13. Stormy Daniels Davası: Kuzey Amerika'da Cadılık 339

Son Söz: Şimdi Tekrar Soruyorum, Cadı Nedir? 359
Son notlar 363

TEŞEKKÜR

Bu kitap uzmanlıklarını, yaratıcılıklarını ve kaynaklarını benimle cömertçe paylaşan pek çok kişi ve kuruluşun yardımı olmadan yazılamazdı. Bu sebeple Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi'ne; Cambridge Üniversitesi Afrika Çalışmaları Kütüphanesi'ne; *British Library*'e; Birleşik Krallık Ulusal Arşivleri'ne; Georgetown Üniversitesi Booth Ailesi Özel Koleksiyonlar Merkezi'ne; Gloucestershire Arşivleri'ne; Bristol Arşivleri'ne; Exeter Üniversitesi Özel Koleksiyonları'na; Essex Kayıt Ofisi'ne; Suffolk Arşivleri'ne; Nottingham Roma Katolik Piskoposluk Arşivleri'ne; *The Antigonish Review*'a; *Ancestry.com*'a ve *FindMyPast.com*'a teşekkür ediyorum. Ayrıca Liv Helene Willumsen, Peter Sanders, Malcolm Gaskill, Jamie Hampson, Anya Bergman, Mita Choudhury, Victoria Bates, Christopher S. Mackay, Jonathan Barry, Peter Elmer, Tom Killingbeck, Neil Wiffen, Scott Taylor, Annie-Rose Grant, Jennifer Skinner, Harry Bennett, Joanna Swainson, Fran Jessop, Kat Ailes, Sarah Levitt, Sally Howe, Kerri Sharp ve bu yolculukta beni cesaretlendiren herkese müteşekkirim.

GİRİŞ

Cadı Nedir?

Cadı nedir? Bu soruyu cevaplamak için esasında başka bir soruyla başlamalıyız: Cadıların kullandıkları güç, yani büyü nedir? Bu sorunun cevabı da zamana ve mekâna göre değişir. Tarihin erken dönemlerinde büyü; birçok kültürde şifacıların, şamanların ve dinî liderlerin doğuştan sahip olduğu bir güç olarak kabul edilirdi. Bu güç, onların doğal yeteneklerinin ötesine geçmelerine ve dünyayı açıklanamaz şekillerde değiştirmelerine olanak tanırdı. Topluluklar, tıbbî ve dinî rollerini birleştiren bu türden birkaç büyücü görevliye sahip olurdu. İyi ve kötü büyü, aynı gücün iki yönünü oluşturduğundan büyüyle iyileştirme ve zarar verme arasında net bir çizgi yoktu. Büyü yapan birisi sizi Pazartesi günü kutsayabilir, Perşembe günü ise sizi lanetleyebilirdi. Bu işler böyleydi. Büyü konusunda yetenekli bir kişinin bu gücü, başkalarına zarar vermek için kullandığını düşünüyorsanız, onu bir "cadı" –yani kötücül büyü uygulayıcısı– olarak kötüleyebilir ve yerel bir mahkeme tertipleyip tövbe etmesini zorunlu kılabilirdiniz. Ayrıca suçları kabul edilemez boyuttaysa cadıyı sürgün edebilir ya da öldürebilirdiniz. Ancak cadılık suçlamaları geniş çapta yayılmaz ve genel olarak her büyünün kötü olduğuna inanmaya başlamazdınız. Yine de bazı toplumlar bu olasılıktan çekiniyordu

– Antik Yunanlılar ve Romalılar büyünün doğası gereği dindışı olduğundan endişeleniyorlardı– ancak çoğunluk büyünün iyilik için de kullanılabilecek bir güç olabileceğine dair muğlak bir fikri benimsemişti.

Bu durum, Orta Çağ Avrupası'nda yeni bir teolojik bilimin doğuşuyla değişti: Şeytanların veya şeytani varlıkların (*demons*) incelenmesi, "demonoloji" olarak adlandırıldı. 1400'lere gelindiğinde demonolojiyi geliştiren Hıristiyan din adamları kendilerine göre makul bir temelde kozmosun işleyişine ve Tanrı'nın iradesine dair eşsiz bir kavrayışa sahip olduklarını iddia ediyorlardı. Demonologlar artık cadılığın yalnızca iyi büyünün kötüye dönüşmesinden ibaret olmadığını savunuyorlardı: Cadılık, kendini kiliseye karşı konumlandıran, kötülüğe adanmış bir kariyer olarak tasavvur ediliyordu. On beşinci ila on sekizinci yüzyılların hayal dünyası lanetlerden, kutsamalardan, meleklerden, şeytanlardan, hayaletlerden, bedenleri istila edebilen ruhlardan, perilerden, elflerden ve tüm bunlara hükmeden iyiliksever bir Tanrı'dan müteşekkildi. Ancak demonologlar Hıristiyanların tanrısının doğaüstü yeteneklerini bu geniş büyülü evrenin bir parçası olarak görmüyorlardı. Yani kendi tanrılarının gücü ve rahiplerinin mucizevî eylemleri büyü olarak sınıflandırılmıyordu. Bunun yerine bunların dinî hakikatten kaynaklandığı, Hıristiyan din adamlarına özgü özel bir güç türü olduğu düşünülüyordu. Bu nedenle, dünyada varlık gösteren diğer tüm doğaüstü güçler daha aşağı düzeyde olmalıydı. Buna bağlı olarak da hepsi habis cadılık faaliyetleri olarak görülmeye başlandı.

Demonolojiyi şekillendiren bu ikili düşünüş, kısmen Hıristiyan Kilisesi'nin kendi içinde bölünmesini müteakip gelişen olaylara bağlı olarak pek çok açıdan gelişim gösterdi. Kilise doktrini üzerine bir dizi tartışma olarak başlayan bu süreç kısa süre içinde şiddete dönüştü, ki bu da hafif bir küçümseme

ile "Reformasyon" olarak adlandırılan bir kültür savaşının parçasıydı. Reform hareketinin yarattığı anlaşmazlıklar insanları Katolik (gelenekselci) ve Protestan (reformcu) mezhepler arasında seçim yapmaya zorladı. Bu dinî çatışma, dindar Katoliklerin kilise liderlerine daha iyi Hıristiyanlar olmaları için meydan okumasıyla birlikte aslen iyi niyetlerle başladı. Reformculara göre Papa, kardinaller ve piskoposlar artık mütevazı vâizler değil, zengin bağışçıların günahlarına göz yumup saraylarda yaşayan oligarklardı. Sienalı Caterina gibi mistikler, Jan Hus gibi bilginler ve John Wycliffe gibi çevirmenler Hıristiyan bilgeliğinin alternatif kaynaklarını sahiplenmeye başladılar: Bunlar Tanrı'dan gelen vizyonlar ve eski metinlerin yeniden yorumlanmasıydı. Bazı reformcular kilise tarafından kucaklanırken, bazıları da dışlandı. On altıncı yüzyılda yüz binlerce kişi kilisenin ana bünyesinden ayrılarak kendi mezhepleri olan Protestanlığı kurdu.

İki taraf arasındaki nefret arttıkça, artık şeytani muhalifler olarak damgalanan Hıristiyan dindaşların öldürülmesi caiz hâle geldi. Bu, Hıristiyanların yüzyıllardır Yahudilere ve Müslümanlara yönelik uyguladığı bir eylemdi, ama artık aynı şeyi birbirlerine karşı yapmaya başlamışlardı.[1] Katolikler ve Protestanlar birbirlerini sapkın, kâfir, gerçek kiliseden nefret eden ve –dolayısıyla ikili düşünceye dayanarak– İblis'in halkı olarak görmeye başladılar. Sapkınlığın cezası ise diri diri yakılmaktı.

Böylesine şiddetle bölünmüş bir kültürde şüphe, şüpheyi doğurdu; her iki mezhebin liderleri de kısa süre sonra cemaatlerinde İblis'in başka ajanları olup olmadığını araştırmaya başladı. On beşinci yüzyıldan önce çoğu kilise mensubu cemaatlerindeki şifacıları ve kâhinleri etkisiz fantezistler olarak görüyordu, yani fazla zararı dokunmayan, tılsım ve lanet ticareti yapan ılımlı günahkârlar. Ancak Reform döneminin ikili düşünce mantığı yerleştikçe, bu büyü uygulayıcılarının habis

bir güç kaynağına sahip olduğu korkusu arttı: bahsi geçen güç kaynağı ise İblis'ti. Eğer kullandıkları güç açıkça Hıristiyanlık ile ilişkili değilse, mutlaka kötücül olmalıydı. Bu da onları cadı yapardı. Yani bu süreç, sapkınları yakmaktan cadıları yakmaya geçişin küçük bir basamağı olarak düşünülebilirdi; her ne kadar aynı olmasalar da her ikisi de Tanrı'nın düşmanlarıydılar. Meslekten cadı olan bir kişinin yaptığı büyü, basitçe sapkınlığın aşırı tehlikeli bir türüydü.[2]

Peki cadılıkla suçlanan insanlar kimlerdi? Öncelikle belirtilmelidir ki cadıların çoğunun kadın olduğu düşünülüyordu. Şifacılar ve şamanlar her iki cinsiyetten de olabilmelerine rağmen büyü, kötülükle ilişkilendirilmeye başlandıkça kadınlarla bağdaştırıldı. Hıristiyan rahiplerin hepsi erkekti. Birçok kilise adamı sevgi *müjde*lerine (*gospel*) sadık iyi Hıristiyanlar olsalar da bazıları kadınların cinsellikleri, davranışları ve fikirleri gibi konuların düzenlenmesini saplantı hâline getirmişlerdi. Katolik teolojisinde kadın azizler de vardı ve Îsâ'nın annesi Meryem saygı duyulan bir figürdü –bu türden bazı kadın rol modelleri kabul edilebilir figürler olarak görülüyordu– ama din adamları ilk kadın olan Havva'ya kafayı takmışlardı. Havva, İblis'in kendisini bilgiyi simgeleyen bir meyveyi yemeye teşvik etmesine boyun eğene kadar kocası Âdem'le barış içinde yaşamıştı. Günah işledi, Âdem'in de kendisine ortak olmasını sağladı ve tövbekâr bir yaşam sürmedikleri takdirde soylarını lanetlenmeye mahkûm etti. Havva efsanesi üzerine eğitilen ve dinî bağlılıklarının bir parçası olarak genellikle bekar olan kilise mensupları, buna bağlı olarak kadınları tıpkı tehlikeli asilermiş, daha doğrusu sapkınlarmış gibi görüp güvenmeme eğilimindeydiler. Bu kilise mensupları, kadınların zihinlerinin şeytani yalanlarla kolayca karıştığını ve daha da kötüsü, dillerinin erkekleri günaha teşvik ettiğini yazmıştır. Eğer bir

demonolog İblis'in halkını arıyorsa, işe kadınlardan başlaması mantıklıydı.

Tıpkı Havva'nın İblis tarafından baştan çıkarıldığı gibi, aynı şekilde on beşinci yüzyıldaki kadınların da İblis'in fikirlerine açık oldukları düşünülüyordu. Burada söz konusu olan şeyler sadece zihinsel ayartmalar değil, aynı zamanda şeytanın fiziksel olarak ortaya çıkıp somut yardımlar sunması olarak da tasavvur ediliyordu. 1480'lerde demonologlar, eğer bir kadın fakirse, İblis'in ona para ya da mal teklif ederek görünebileceğini ve o kadını gerçekten zenginleştirebileceğini düşünüyorlardı. Eğer bir kadın erkeklere itaat etmekten hoşlanmıyorsa, İblis onu özgür bırakabilirdi. Eğer bir kadın arkadaşlık istiyorsa, İblis onu bir sevgili ya da evcil hayvan olarak ziyaret edebilirdi. Eğer bir kadın intikam almak istiyorsa, şeytan onun düşmanlarını ezebilirdi. İblis insan ya da hayvan suretinde bir "tanıdık", sözde dost bir ruh olarak belirebilirdi. Ama size hizmet etmeyi teklif ederse, bunun bedeli ruhunuz, Tanrı'yla olan bağınız ve cennette bir yer edinme umudunuz olurdu. Bu anlaşmayı kabul ettiğinizde –yani yardım karşılığında ruhunuzu bağışladığınızda– İblis sizi bir leke ya da urla işaretleyerek ona ait olduğunuzu gösterirdi. Ardından size istediğiniz gücü verirdi ve siz de bir cadı olurdunuz.

Demonologlara göre bir cadı, düşmanının karısını hasta edebilir; ineklerinin sütünü çalabilir; mallarına, ekinlerine ya da sağlığına zarar verebilir veya onu öldürebilirdi. Ayrıca anlaşma bir kez yapıldığında cadı lanetlenmiş olurdu. Yani bu kişi, Hıristiyanlığın şeytani ikizi olan İblis'in kilisesinin mensubu olacaktı. Cemaatleri ise Hıristiyanların kutsal günlerine verdikleri ismi anımsatan bir sözcükle, "Şabat" denen toplantılarda müstehcen ayinler yaparlardı. Bazen hayvanlar ya da süpürgeler üzerinde uçtukları düşünülen bu toplantılarda cadılar, İblis'e tapar ve ruhlarını İblis'e teslim edecek yeni üyeler

ararlardı. Demonologlara göre iblis, sadece baştan çıkarıcı ve kötülüğü kolaylaştıran bir varlık değildi; yeni bilimleri, yani demonoloji, onun cadıların tanrısı; cinayet ve kargaşaya hizmet eden bir mucize yaratıcısı olduğu sonucunu çıkardı. Demonologların ikili mâkûs düşünceleri –Tanrı/İblis, dindar/sapkın Hıristiyan/cadı– kitlesel cadı yargılamalarına yol açtı. Sonuç olarak, eğer cadılar tamamen kötüyse; Tanrı'nın ve insanlığın düşmanıysa, tek olası tepki onları yargılamak, mahkûm etmek ve öldürmek olmalıydı. Yüzlerce cadı kiliseler ve devletler tarafından yargılandı.Tanrı'nın ve insanlığın düşmanı olarak idam edildi, hapsedildi ya da sürgüne gönderildi.

Elbette bu ifadeler gerçeklikten ziyade demonolojik teorilerdi. Büyünün gerçekten hastalık ve ölüme yol açtığını kanıtlamak imkânsızdı; şeytani Şabatlar'a dair de hiçbir fiziksel kanıt yoktu ve bunlarla ilgili sözlü anlatımlar da birbirlerinden oldukça farklıydı. Peki, cadılıkla suçlanan insanların gerçekten de düşmanlarını lanetlerle öldürdüklerine ya da bu kişilerin şeytani bir kilisede ibadet ettiklerine inanmıyorsak, o zaman bu suçlamaları nasıl açıklayacağız? Bu noktada kadın düşmanlığı, suçlamalarda bulunanların korku, nefret ve ayrımcılığının altında yatan en önemli faktörlerden birisidir. Suçlanan cadıların çoğu fakir kadınlardı ve bazıları ya din hakkında alışılmadık inançlara ya da komşularını endişelendiren iddialı tavırlara sahiplerdi. Bazıları nispeten zengindi ama yine de toplumlarının nefretini üzerlerine çekiyorlardı. Bunların dışında ihtiyar ve yalnız yaşayan dullar da vardı. Ancak en dikkat çekenler, çocuklu ya da çocuksuz, evli ya da bekar, çalışan ya da dilenen genç kadınlardı. Bu kadınlar genellikle yaşadıkları toplum tarafından dışlanmış, incinmiş, zorbalığa uğramış, terk edilmiş, yardım ya da istihdam edilmemiş olarak görülen kadınlardı. Komşuları bazen onların büyük laflar ettiğini işitirlerdi.

Sonra şüpheli cadıyı rahatsız eden birinin başına bir şey geldi: İneği öldü, çocuğu gündüz düşleri gördü, gemisi battı. İnsanlar bu zarara bir cadının sebep olduğunu düşünmeye başladı. Belki de suçlanan kişi hakikaten de büyü yapmaya teşebbüs etmişti. Bu kişiler genellikle toplumlarında fazla söz sahibi olmayan bireylerdi ve güçsüz bir kişinin büyü yapabileceği fikri esasen ümit vericiydi. Dahası bu ümit gerçekte cinsiyet, ekonomik durum ya da inanç ve fırsat eşitsizliğiyle sınırlıydı. Ancak bazen şüphelilerin herhangi bir şekilde büyü yaptıklarına dair ikna edici bir kanıt bulunmuyordu.

Her iki durumda da suçlanan kişiler tutuklanıp bir papaza ya da yargıca götürüldüklerinde, cadılık yaptıklarını ya da en azından büyüye inandıklarını itiraf etmeleri alışılmadık bir durum olmazdı. Suçlanan bir cadının cadılık ve büyüyle ilgili kendi geleneksel inançları olurdu ve bu inançlar genellikle sorgucuların korkularından farklılık gösterirdi. Kendi başına bırakıldığında, lanetlerden ziyade iyileştirici tılsımlar yaptığını hayal etmesi, şeytanlardan ziyade tanımlanmamış ruhlarla etkileşime girdiğini söylemesi ve resmî bir şeytani tapınma yerine periler veya hayaletlerle yapılan pazarlıklarla ilgili folklorik hikâyeler üretmesi daha olasıydı. Ancak baskı altındayken anlattığı hikâyeler, muhtemelen kendisini suçlayanların anlattıklarıyla örtüşecek ve mahkûmiyeti makul bir zemine oturmuş olacaktı.[3]

Bazı yargı bölgelerinde şüphelilere işkence yapıldı. Özel olarak tasarlanmış aparatlar kullanılarak yapılan işkenceler, Avrupa'nın büyük bölümünde yasaldı. İşkence gören bir kişi her şeyi itiraf edebilirdi: Toplu cadı toplantıları, İblis'e tapma, seks partileri, mezar soyma, bebek öldürme, uçma ve yamyamlık gibi. Sorgucuların neyin kötü, yasak ya da tabu olduğuna dair kaygıları, şüphelilere sordukları soruları ve dolayısıyla itiraf edilen hususları etkilerdi. İşkencenin yasak olduğu yargı bölgelerinde bile cadılıkla suçlanan bir kişi, kendisini

sorgulayan yetkililer –yani kilise adamları, yargıçlar, lordlar ve krallar– tarafından korkutulurdu. Normalde bu adamlar onun gibi kadınlara pek ilgi göstermezlerdi, kadın da onlara duymak istediklerini söylerdi. Zorbalığa uğrayabilir, kandırılabilir ve tehdit edilebilirdi. Bazı yerlerde uykusuz bırakma uygulamasına izin veriliyordu ki bunun bir işkence metodu olduğu da düşünülmüyordu.[4] Kişi, böylesine bir saldırı altındayken kullandığı bazı tılsımları hafızasından bulup çıkarabilirdi. Tüccar Peter hakkındaki öfkeli düşünceleri veya çiftçi Anna'ya söylediği kin dolu sözler gibi.

Yanlış bir şey yapmamış ve sorgulama sırasında hiçbir şey itiraf etmemiş olsa bile, suçlanan kişi bulunduğu bölgede şüpheli cadıları yargılayan mahkemeye gönderilirdi. Avrupa, Orta Çağ ve Reform dönemlerinde yargı yetkisi karmaşasıyla doluydu. Katolikliğin resmi inanç olduğu yerlerde (genel olarak Orta, Güney ve Doğu Avrupa boyunca uzanan topraklar) genellikle cadı davalarını yöneten kişiler, engizisyoncular olarak bilinen kilise görevlileri olurdu. Ancak piskoposların, parlamentoların, seküler yöneticilerin ve yargıçların da kendi yargı bölgeleri vardı. Protestan bölgelerde (ekseriyetle Kuzey ve Batı Avrupa) devlet yetkilileri dinî mahkemelerin yerini almıştı. Demonoloji batıya, Amerika'ya doğru yayıldıkça bir cadı davası sıradan insanlar, alt düzey yetkililer ya da amatör araştırmacılar tarafından başlatılabilir oldu. Devlet mahkemelerinde engizisyoncular yoktu. Bunun yerine, suçlamada bulunan şahıslar bir yargıçlar heyetine ya da vatandaşlardan oluşan bir jüriye kanıtlarını sunar ve jüri de kararını verirdi. Duruşmada cadı olduğundan şüphelenilen kişi aklanabilir ve serbest bırakılabilirdi. Ancak kefaret, hapis ve sürgün cezalarının yanı sıra asılma ya da yakılma yoluyla ölüm cezasına da çarptırılabilirdi: Şüphelinin halkına düşman bir kişi olarak utandırılması, sürgün edilmesi ya da öldürülmesi kilisesinin ya da devletinin

yasalarına bağlıydı. Zira on beşinci yüzyılın sonlarında "Cadı nedir?" sorusunun cevabı tam olarak buydu: Cadılar, kötü olan her şeyin temsiliydi. Onlar, düşmandı.

On Üç Dava Üzerinden Cadılığın Tarihi bu yedi yüzyıllık hikâyeyi aktarırken, cadılığa dair demonolojik fikrin nasıl doğup büyüdüğünü, zaman içinde nasıl değişime uğradığını ve her şeye rağmen nasıl yok olmadığını göstermektedir. Dahası bu fikir, başka amaçlarla yeniden ortaya çıkarılmış ve böylece cadılar dünya çapında yargılanmaya devam etmişlerdir. İblis ile iş birliği yapan bir düşman olarak cadı imajı, on beşinci yüzyıldan on sekizinci yüzyıla kadar Hıristiyan dünyasına yayılmıştı, ki bu kitabın odak noktası da budur. *Birinci Kısım*'da, doğrudan kilise ve devletin üst düzey yetkilileri tarafından yürütülenlerden, demonologların fikirlerini özümsemiş daha özerk vatandaşlarca yürütülenlere kadar altı cadı davasının hikâyesini anlatılmaktadır.

Birinci Kısım'daki tüm "cadılar" kadındır. Çünkü gördüğümüz gibi on beşinci yüzyıldan on sekizinci yüzyıla kadar cadı davalarındaki kaygının odak noktası, Havva'nın model alındığı kadın irfanıydı. Tarih boyunca kadınların teoloji, hukuk, tıp ve diğer mesleklerde eğitim alma imkânları oldukça azdı. Ancak kadın bedeni ve hane idaresi hakkında uzmanlığa varan bilgilere sahiplerdi. Orta Çağ ve erken modern Avrupa'da insanlar genellikle büyünün bu tür uzmanlıklar için gerekli olduğuna inanmışlardır. Çoğu yerde kadın büyü uygulayıcıları –hemşireler, efsuncular, danışmanlar, ebeler– kimi zaman gayriresmî bilgeliklerinden para kazanıyorlardı. *Birinci Kısım*'daki cadılardan bazıları bu tür kadınlardır.

Bu kadınlar hasta bir bebeğe yardım etmek için dualar ve büyüler okuyabilir; doğru olsun ya da olmasın beslenme ve bakım konusunda tavsiyelerde bulanabilir; hatalı bira üretimini ya da mandıracılığı kutsamak için bira fıçısına ya da süt kabına

sıcak bir demir nesne atabilir; şifa vermek için bir hastaya dokunabilir ya da bitkisel bir içecek önerebilir; bez bir torba içinde tohumlar, kurutulmuş bir hayvan ayağı ve yazılı bir dua gibi kutsama tılsımları satabilirlerdi. Büyüyle meşgul olmayan sıradan ev hanımları ya da soylu kadınlar da bu tür dua, öğüt ve tılsımlardan faydalanıyorlardı. Ayrıca bazı erkekler de bu tür uygulamalara başvurmaktaydılar. Ancak kilise ve devlet yetkilileri bu güç alâmetlerinden hoşlanmamaya başladılar. Bazı zamanlar gayet haklı bir şekilde bu tedavilerin yalnızca faydasız olduğuna değil, aynı zamanda şeytani olduklarını da düşündüler: Yani eğer doğal olarak işe yaramıyorlarsa ve kilise tarafından tasdik edilmemişlerse, belki de bunları yapan İblis'ti. Büyünün işe yaramadığı hastalar ve müşteriler de aynı fikirde olabilirdi. Hem bu şüpheler hem de kadınların günahla ilişkilendirilmesi nedeniyle, kadın büyü uygulayıcıları cadı davalarında sık sık suçlandılar.

Ancak bu kişiler, bazıları onların hizmetlerinden yararlanan, bazıları da başka nedenlerle cadı olduklarından şüphelenilen diğer kadınlarla birlikte de suçlandılar. Kadınların cadı olduğunu düşünmek için öne sürülen diğer nedenler arasında sapkınlık şüpheleri ve ahlâksızlık konusundaki ünleri de vardı. *Birinci Kısım*'daki cadılardan bazıları kâfir, "yanlış" Hıristiyan mezhebine mensup ya da Hıristiyan erkine bilfiil karşı çıkan kimseler olarak görülüyordu. Bunlardan bazıları Hıristiyanlığa değil de kendi dinlerine mensup yerlilerdi. *Birinci Kısım*'da, cadılıkla suçlanan bazı kadınların evlilik dışı sevgilileri olduğu ya da gayrimeşru çocuklar doğurdukları düşünülüyordu, ki her iki durum da onları Hıristiyan ahlâkına karşı gelenler olarak mimliyordu. Düzensiz cinsel faâliyetleri ve tek başlarına çocuk doğurmaları onları suçlayanları rahatsız ediyordu ve bunların seks ve doğurganlık hakkındaki özel kadın irfanıyla bağlantılı olduğu düşünülüyordu.

Pek çok yargı bölgesinde kadınlar sanıkların yüzde 75 ila 90'ını teşkil ediyordu, ki bu ciddi bir temsil oranıdır. Elbette erkekler de yargılandı ve birkaç yerde şüpheliler arasında çoğunluktaydılar. Ancak cadılık büyük ölçüde kadınlara özgü bir suçtu. Bazı tarihçiler cadı davalarını cinsiyete özgü olmasa da cinsiyete bağlı bir zulüm olarak yorumlamış, ancak çoğu suçlamalarda ekonomik, sosyal ve siyasi faktörleri incelemişlerdir. Bu konuda ikna edici olan görüşlerden biri, yoksulların zenginlere kıyasla orantısız bir şekilde daha fazla suçlandıklarıdır. Karakterleri, inançları, davranışları veya toplumca benimsenmeyen yaşam tarzları nedeniyle öne çıkan kişiler de muhtemel şüpheliler arasında yer almışlardı. Dinî ve siyasî çekişmeler cadı davalarını beslemiş, toplulukları birbirine düşürmüştü. On beşinci yüzyılda Avrupa sömürgeciliği küresel olarak başladığında, yerli halkların sömürgecilerden dinî ve ırksal olarak farklı olmaları nedeniyle suçlanmak üzere etiketlendikleri de açıktır. Tüm bu görüşler önemlidir ve bu kitapta tartışılmaktadır. Ancak şaşırtıcı bir şekilde, kadın şüphelilerin çoğunlukta olması, araştırmacılar tarafından sanki bahsedilmeyecek kadar barizmiş ya da başka bir îzâha kıyasla ikincil önemdeymiş gibi göz ardı edilmekte ya da küçümsenmektedir.[5] Bu kitap, her türden kadının ezici bir çoğunlukla cadı davalarının kurbanı olduğu ve kadın düşmanlığının hâlen küresel kültürlerin peşini bırakmadığı gerçeğini ön plana çıkarmaktadır. Bu gerçeği gözden kaçırırsak, "cadılık" adı altında yürütülen zulmü anlayamaz ve bu kavramın günümüzde silahlaştırılmaya devam edişini tam olarak açıklayamayız.

Demonolojik anlamda cadı fikri bir kez oluşturulduktan sonra dünyanın değişmesinin; "Aydınlanma"nın bilimsel deneylere daha derin bir ilgi uyandırmasının ve dinî hoşgörünün artmasının bir önemi kalmamıştı. On sekizinci yüzyılın ortalarına gelindiğinde, Hıristiyan dünyası artık cadıların toplu

olarak yargılanmasına ihtiyaç duymuyordu. Bu dünya artık daha incelikli, daha nüanslı bir yerdi. Zihinler ve yasalar değişmeye başlamıştı. Talihsizliklerin îzâhı, genellikle doğal dünya ve tıbba ilişkin artan anlayış ve bilgi sayesinde değişmişti. Bazı insanlar için ikili zihin yapısının yerini karmaşıklığı keşfetmek aldı: biyoloji, felsefe ve ekonomi alanlarındaki muammâlar gibi. Fransız Devrimi'nden sonra demonoloji geriledi ve yeni düşmanlar olarak karşımıza çıkan gizli cemiyetlerle birlikte komplo teorileri arttı: Masonlar, Cizvitler, İlluminati. Bu yaklaşım diğer marjinal gruplara da yansıdı; Yahûdiler tarih boyunca olduğu gibi sıklıkla hedef alındı.[6] On dokuzuncu yüzyılın sonlarına gelindiğinde sözde düşmanlar spiritüalistler, anarşistler, komünistler, kadın hakları savunucuları ve eş cinseller olabilmekteydi. Yirminci yüzyılda ise insan hakları savunucuları ve sömürge karşıtı milliyetçiler de bu listeye dâhil oldu.

Bahsi geçen bu yeni düşmanlar, artık cadı olarak adlandırılmıyor ve kurulu düzene karşı oluşturdukları tehdit algısı değişiyordu, ancak çoğu zaman, açıkça görüldüğü üzere, onlara yönelik saldırılar muhalifler tarafından "cadı avı" olarak adlandırılıyordu. Gerçekten de şüpheliler, önceki yüzyıllardaki cadı mahkemelerini anımsatan şekillerde muâmele görüyordu. Bu yeni cadı davası türü *İkinci Kısım*'ın odak noktasıdır: Post-demonolojik mevzuları ele almakla birlikte yine de demonolojinin ikili düşüncesine odaklanmaktadır. Eski alışkanlıklar şaşırtıcı bir şekilde zor ölüyordu ve içimizdeki düşman fikri varlığını sürdürüyordu. İnsanlar hâlâ günah keçisi talep ediyor ve politikacılar hâlâ düşmanlara ihtiyaç duyuyordu. *İkinci Kısım*'ın metaforik cadıları yine dinî ya da kültürel politikaları, ırkları, aykırı cinsellikleri ya da doğru kabul edilmeyen dinî inançları nedeniyle göze batmış olan her türden kadını –ve yoksul kadınlarla erkekleri– ihtivâ ediyordu. Bir zamanlar

zihinlerinde şeytani bir kilisenin varlığına inanmış olan insanlar, artık yeni bir "kötülükten" çekinir olmuşlardı.

Ancak tıpkı geçmişte olduğu bugün de insanlar cadıların gerçekten var olduğuna inanmaktadırlar. Sekülerleşme, siyasi yapılardaki devrim niteliğindeki değişiklikler ya da modern vatandaşların dinden çok toplumla ilgilenmesi gerektiği inancı Hıristiyan dünyasında herkes tarafından benimsemiş fikirler değildi. Hıristiyanlık on sekizinci yüzyılın sonlarından yirminci yüzyıla kadar süren sömürgecilik döneminde küresel olarak yayıldı ve misyonerler ile inançlılar, bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde demonolojik cadı fikrini gittikleri yerlere beraberlerinde götürdüler. Oralarda tüm kıtalardan, kültürlerden ve dinlerden pek çok başka cadılık ve büyü türüne inananlarla karşılaştılar ve bu yerli inançlara demonolojiyi ekleyerek var olan düşünceleri değiştirdiler. Dolayısıyla, cadıların varlığının sona erdiğine dair bir fikir birliği oluşamamıştır.

Üçüncü Kısım, günümüzde iki kıtada, yani Afrika ve Kuzey Amerika'da gerçek ve metaforik cadıların ve cadı davalarının anlamını araştırarak cadılık tarihinin öyküsünü sonlandırıyor. Bugün bile dünyanın bazı bölgelerinde şeytani olarak görülen veya cadılık yaptığından şüphelenilen bir kişiye zulmetme uygulaması endişe verici derecede yaygındır; bu kişiler bilfiil yürütülen resmî veya gayriresmî cadı davalarından sonra sürgün edilir, hapsedilir veya öldürülürler. Bu arada bazıları da modern pagan dinlerinin takipçileri oldukları ve büyünün gerçek olduğuna inandıkları için –bazen siyasi düşmanlara karşı etkili bir araç, çoğu zaman da kişisel olarak güçlendirici bir inanç olarak– "cadı" kimliğini sevinçle sahiplenmektedir. Ancak elbette ki bu insanlar da zulme maruz kalabilmektedirler.

***

Tüm bu hâlleriyle cadılık, tarihçilerin uzun zamandır ilgisini çeken bir konu olmuştur, ancak "cadılar" çoğu zaman akademik çalışmalarda yalnızca şüphelilerin seçimiyle ilgili bir teoriyi örneklemek adına yer almaktadır. Bu kişilerin tıpkı sizin ve benim gibi birer insan olarak içinde bulundukları koşullar ve yaşam öyküleri çoğu zaman göz ardı edilmiştir. Dolayısıyla bu kitap, suçlanan cadıların hikâyelerini büyük ölçüde kendi bakış açılarından anlatmayı; geçmişlerini, ailelerini, inançlarını, umutlarını ve korkularını, yani zulmedenlerin tarihinden ziyade zulme uğrayanların tarihlerini yeni bilgilerle harmanlayarak anlatmayı amaçlamaktadır. Bu kişilerin başlarına gelenleri sosyal, siyasî ve ekonomik bağlamları içinde göreceğiz, ancak odak noktamız, yaşadıkları deneyimin onlara nasıl hissettirmiş olabileceğidir. Cadı davalarının amacı başkaları üzerinde güç kullanmaktır: onları incitmek, susturmak, yargılamak ve öldürmek. Bu acıyı ve uyandırması gereken kızgınlığı hissetmezsek zulmün gayrimeşruluğunu, salt yanlışlığını anlayamayız. Eğer bunu hissetmezsek, nasıl mücadele edebiliriz? Bu yüzden, elimden geldiğince, suçlanan kişilere yakınlaşıyorum; onları kendi isimleriyle çağırıyorum, onların neler görmüş, duymuş, koklamış ve düşünmüş olabileceklerini hayal ediyorum. Özellikle kadınların tarihinin bazen tarihsel süreç içerisinde kaybolmuş olduğu düşünülür. Ancak bu her zaman böyle değildir. Kadınların deneyimlerine ilişkin bilgilerimizde boşluklar vardır; bu durumun en büyük nedenlerinden bir tanesi mahkeme kayıtlarının, toplum tarafından kadın düşmanı fikirlere şartlandırılmış ve kınadıkları kişilerin yaşamlarıyla pek ilgilenmeyen erkekler tarafından yazılmış olmasıdır. Ancak bu boşluklardan bazıları daha fazla araştırma veya yaratıcı düşünce ile doldurulabilir. Lâkin belirtilmelidir ki elinizdeki kitap bir spekülasyonlar tarihi değildir; orijinal kayıtlar ve yapılmış yetkin çalışmalar da dâhil olmak üzere kullanılan tüm

kaynaklar notlar bölümünde yer almaktadır. Tüm bu araştırmalar ışığında hazırlanan bu kitabın amacı, suçlanan kişilere "cadı" kimliği dışında kimlikler vererek, onları keşfetmenize ve tanımanıza olanak sağlamaktır.[7]

Cadılar insanların korkularının bir ürünü ve ötekinin vücut bulmuş hâli olmaya devam ederken, cadı mahkemeleri de iktidardakiler için kullanışlı bir baskı mekanizması olmayı sürdürüyor. Son üç yüzyılda bazı marjinal gruplar daha fazla güç kazandıkça, cadı imajı onların bastırılması için yararlı bir araç olmaya devam ediyor ve artık cadı davalarını daha az değil, daha sık duymaya başlıyoruz. Kitabın sonunda, bir cadıyı nasıl tanıyacağınızı ve suçlayıcıya, engizisyoncuya, yargıca ve cadı avcısına karşı onun tarafını nasıl tutacağınızı öğreneceğinizi umuyorum. Günümüzde dahi cadıların hâlâ yargılandığına şahit oluyorken, zulmün tarihini ve tabiatını anlamak hayatî bir önem taşımaktadır.

BİRİNCİ KISIM

KÖKENLER

BİRİNCİ BÖLÜM

Helena Scheuberin Davası: Bir Demonolog Cadıları Çekiçliyor*

Avusturya'nın Innsbruck kentinde, Alplerin keskin güneşinde parıldayan altın kiremitli bir ev vardır. Innsbruck'un meydanında yer alan bu evin altın çatısı pazara nazır bir balkona sahiptir. 1480'lerde bu ev Innsbruck'un idarecileri olan Avusturya Arşidük'ü Sigismund ve eşi Katharina'ya aitti. Sigismund, Avrupa'nın en zengin Katolik prenslerinden olan bir mini imparatordu. Kendisi evin pencerelerinden Venedik camları; Çin ve Endonezya'dan gelen ipek ve baharatları; Alp tuzu ve gümüş eşyaları; Alman sosisi ve şarapları satan tezgâhları izlerdi. Innsbruck, parasını (*kreutzer*ler ve daha sonra dolara dönüşecek olan gümüş *thaler*ler) şehirde kesişen Alman ve İtalyan ticaret yollarından kazanıyordu. Kent sakinleri servetlerini süslü eşyalarla ve elbette ki altın kiremitlerle göğüslerini gere gere sergiliyorlardı. Sigismund'un zenginlik yaratan tüccarları, şehre adını veren Inn Nehri'ndeki köprünün (Inn'in *brücke*'si [köprüsü]) ve pazarın etrafında yaşıyordu. Bayram günlerinde burada festivaller ve gösteriler düzenlenir ve dinî içerikli

* Burada yazar, "to hammer", yani "çekiçlemek" fiili ile bu başlığın da konusunu teşkil eden Heinrich Kramer'in 1486 yılında kaleme aldığı *Malleus Maleficarum* (Türkçesi; Cadıların Çekici) adlı eserine atıf yapıyor. (ç.n.)

oyunlar sahnelenirdi. Afrikalı dansçılar ve Polonyalı müzisyenler, *strudel** hamur işlerini yiyip Tirol birası içen kalabalıkları eğlendirirlerdi. Meydan aynı zamanda Innsbruck'un hükûmet binalarına da ev sahipliği yapıyordu ve 29 Ekim 1485 Cumartesi sabahı oradan geçenler, üst düzey yetkililerin kent binasında toplandığını görmüşlerdi. Bu kişilerin birçoğu uzun cüppeli rahiplerdi ve kışın soğuğuna karşı siyah yünlere sarınmışlardı. Katipler ellerinde kitaplar ve kâğıtlarla koşuşturuyorlardı. Bu kayıtları bir cadı davası için toplamışlardı.

Innsbruck'taki kent binası, buradaki yerel yaşamın kalbiydi. Meclis üyeleri orada iş yapmak için toplanır, zemin katta dükkânlar bulunur ve toplantı salonları ile kamu ofislerinin üzerinde 180 fit** yüksekliğinde devasa bir gözetleme kulesi boy gösterirdi. Muhafızlar, kuleden şehir hayatını ve surların ötesindeki kırsal bölgeyi gözetlerlerdi: Yangınları, işgalcileri ve huzuru bozanları izler, bunları tutuklayıp belediye binasındaki bir hapishanede tutabilirlerdi. Ekim 1485'te bu hücrelerde yedi cadılık şüphelisi mahkemeye çağrılmayı bekliyordu. Hepsi de kadındı: Helena Scheuberin, Barbara Selachin, Barbara Hüfeysen, Agnes Schneiderin, Barbara Pflieglin, Rosina Hochwartin ve Rosina'nın annesi Barbara. Bu kişiler duruşma için geri dönecekleri binanın konsey salonunda zaten sorgulanmışlardı ve hepsi birkaç hafta boyunca hapsedilmişti. Şimdi de yargıçları engizisyoncu Heinrich Kramer tarafından planlanan bir duruşmada cadılıkla suçlanacaklardı. Engizisyoncular, sapkınlıkları –yani kilise öğretilerine aykırı inançları– soruşturan en üst düzey Katolik yetkililerdi. On beşinci yüzyılın sonlarında bazı kilise adamları cadılığın, takipçilerinin İblis'e taptığı bir sapkınlık olduğunu düşünüyordu. Heinrich Kramer bu yeni nesil düşünürlerden biriydi, yani bir demonologdu.

* Avusturya ve Alman mutfağından tatlı dolgulu bir hamur işi. (ç.n.)

** Yaklaşık 55 metre. (ç.n.)

Demonolojik teoriyi kanıtlamak için de göstermelik bir duruşma (*show trial*) istedi.

1485'te Innsbruck'u sarsan bu cadı davasının hikâyesi, Heinrich'in muhalefeti susturma takıntısının yansıması hâline gelen cadılarla ilgili saplantısıyla başlar. Öncelikle kendisi, Reformcuların bölgedeki Katolik Kilisesi hiyerarşisine saldırdığı bir dönemde, yaklaşık 1430 yılında Alsatia'daki Schlettstadt'ta doğmuştu. Genç Heinrich, kiliseyi savunmak için yeterli zekâya sahipti; esnaf bir aileden geldiği için büyük bir adım atarak keşiş oldu ve mesleğinde hızla yükseldi. 1474 yılına gelindiğinde Heinrich her türlü sapkınlığı araştıran bir engizisyoncu olmuştu, ancak onu asıl büyüleyen şey cadılıktı. 1480'lerde kilise mensuplarının çoğu hâlâ cadılara karşı oldukça geleneksel görüşlere sahipti. Onları lanetler ve tılsımlarla uğraşan etkisiz hayalperestler olarak görüyorlardı. Ancak son yarım yüzyılda, aralarında Heinrich'in de bulunduğu etkili bir azınlık, cadıların ruhlarını şeytana teslim edip İblis'e dua eden; hayvanları ve insanları öldüren ve hayal edebilecekleri her türlü kötülüğü yapan İblis'in takipçileri olduklarına inanmaya başlamıştı. Daha doğrusu, burada Heinrich'in onların yapabileceğini düşündüğü her türlü kötülükten bahsediyoruz.[1] Bekâr bir keşiş olan Heinrich, şüphelendiği kadınlar hakkında çok az şey biliyordu. Onları sığ, kibirli, baştan çıkarıcı, güvenilmez, seks ve güç takıntılı yaratıklar olarak tahayyül ediyordu. Yaşadığımız dijital çağda gelişen *incel** kültürü gibi, bazı Orta Çağ kilise adamları da kadınları cinselliklerinden dolayı suçlamanın bir yolunu ararken, aynı zamanda bu cinselliğe duydukları hayranlığı da ifade ediyorlardı. Heinrich'in bu konudaki derin düşünceleri onu, cadıların şeytani anlaşmalarının bir parçası olarak İblis'le

* *Incel* terimi, "istemsiz bekâr" anlamına gelen *involuntary celibate* tabirinin kısaltılmasıyla oluşturulmuştur. Bu terim, *Cambridge İngilizce Sözlüğü*'nde "İnternette, istemelerine rağmen cinsel partner bulamayan ve bunun için suçladıkları insanlara karşı nefretlerini ifade eden bir grubun üyesi" olarak tanımlanır. (ç.n.)

cinsel ilişkiye gireceklerine dair bir fikri benimsetti, zira İblis bir erkekti. Sonra da tıpkı Havva gibi güçlerini insanları kandırmak için kullanacaklardı. Kilise mensuplarının bu tür inançlar icat edip yayması şaşırtıcı görünse de bu yeni düşünce, yani demonoloji, akademik çevrelerde kabul gördü.

Heinrich kişisel demonolojik teorisini ve cadı avı yöntemini bir yıl önce Innsbruck'un yaklaşık yüz mil* batısındaki Ravensburg'da mükemmelleştirmişti. Kendisi kasabaya 1484 yılında, Innsbruck'ta olduğu gibi, Avusturya'nın büyük bir kısmının yanı sıra Almanya, Macaristan ve İtalya'nın bazı bölgelerini yöneten altın çatılı adam Arşidük Sigismund'un bir yerel lordundan aldığı mektupla gelmişti. Kasabanın yetkilileriyle birlikte çalışan Heinrich, ne yazık ki Avusturyalı bir engizisyon yargıcı olarak hakkı olduğu üzere, kadınları işkence altında sorguladı. Ravensburg'da Mindelheimli Anna'ya ve Agnes Baderin'e odaklandı. Dehşete düşmüş zihinlerine fikirler aşılayan sorgusu altında her iki kadın da itirafta bulundu. Heinrich'in teorilerini doğruladılar: Evet, atları öldürmüşler, fırtınalara neden olmuşlar ve İblis'e tapmışlardı. Anna ve Agnes ayrıca şeytanlarla cinsel ilişkiye girdiklerini ve hatta bir erkeğin penisinin kaybolmasına neden olduklarını da itiraf ettiler. Neden mi? Çünkü Heinrich kadın cadıların erkeklerden nefret ettiğini ve onları hadım etmek istediğini varsayıyordu. Bu, ancak erkek egemen bir toplumda ortaya çıkabilecek gülünç bir hipotezdi, ancak Heinrich'in kendine özgü demonoloji anlayışı ne kadar tuhaf olsa da Anna ve Agnes bu anlayışın gölgesinde diri diri yakıldılar.[2]

Heinrich, 1485 yılının Ağustos ayında Innsbruck'a geldi. Kendisi, Ravensburg'taki infazların ardından cadı avı hususundaki başarısını Arşidük Sigismund'a iletmişti. Bir kilise adamı olarak teoride Sigismund'un laik kontrolünden bağımsızdı

* Yaklaşık 160 km. (ç.n.)

ama pratik ve siyasî nedenlerden ötürü Heinrich, araştırmalarına devam etmek istiyorsa Sigismund'un da buna onay vermesi gerekiyordu. Bununla birlikte Heinrich Papa'ya da rapor vermişti ve Sigismund'a demonolojik çalışmalarına izin veren ve Arşidük'e iş birliği yapmasını söyleyen papalık kararnamelerini gösterebiliyordu. Dolayısıyla, Sigismund eğer papanın gözüne girmek istiyorsa bu sürece katkıda bulunmak zorundaydı. Şüphesiz kendisi de sapkınların ya da cadıların arşidüklüğünde çoğalmasını istemiyordu ve Heinrich'e göre de olan biten tam olarak buydu. Ancak Sigismund, Heinrich'in cadı avına katılsa da kilisenin gücünden rahatsızdı. Zira en nihayetinde bir engizisyoncu gelip Arşidük'e ne yapması gerektiğini söylüyordu. Ya Heinrich barış içinde yaşayan ve laik hükümdarları için para kazanan toplulukları rahatsız ederse? Bu yüzden Sigismund'un desteği koşulsuz değildi; cadıları altın çatısı altında barındırmayacaktı, ancak bunu finanse eden tüccarların para akışının kurumasını da istemiyordu.

Heinrich, piskoposluk bölgesi Sigismund'un arşidüklüğünün bir parçası olan Brixen piskoposunun da benzer bir kararsızlığıyla karşılaştı. Piskopos Georg Golser, toprakların, dinî kurumların, mahkemelerin ve vergilerin kontrolü konusunda sürekli savaşan Arşidük, papa ve Georg'un piskopos ünvanlı selefi arasında onlarca yıl süren siyasi çekişmelerin ardından kısa süre önce görevine başlamıştı. Piskopos Georg, Sigismund ile kısa süre önce düzeltilmiş olan ilişkilere zarar vermek istemiyordu. Heinrich'in iyi bir bilgin olduğunu düşünüyordu, Papa'dan gelen mektuplara hayranlık duyuyordu ve onun niyetinden şüphelenmek için bir nedeni yoktu. Ancak Sigismund'un tavsiyesi üzerine, güvendiği birkaç meslektaşına mektup yazarak bu engizisyoncunun faaliyetlerini gözlemlemelerini istedi. Bunu elbette ki ona yardım etme kisvesi altında yapıyordu. Sigismund gibi Georg da olayların kontrolden çıkmasından

endişe etmekte haklıydı. Ancak ikisinin de öngöremediği şey, bir kadının yapabilecekleriydi: kilisede ya da devlette hiçbir işlevi olmayan, ticaret imparatorluğu bulunmayan, ilahiyatçı ya da politikacı olarak itibar görmeyen ve erkekler ruhani konular hakkında konuşurken sessizce oturması beklenen bir kadının. Bu kadın Innsbruck'ta cadı olarak soruşturulacak ilk kişiydi ve adı Helena Scheuberin'di.

Helena doğma büyüme Innsbruck'luydu. Kendisi Heinrich'in şehre gelişinden sekiz sene önce tüccar Sebastian Scheuber ile evlenmişti. Helena'nın soyadı olan "Sheuberin", adet olduğu üzere, kocasının soyadına dişillik eki olan "-in" ekinin eklenmesiyle oluşmuştu. Bu sebeple evlilik öncesi soyadının ne olduğunu bilememekteyiz. Kendisi 1477'de evlendiğinde oldukça ideal bir eş adayıydı: Sebastian dışında Arşidük'üArşidük'ün aşçısı da ona ilgi gösteriyordu, ki bu kişi basit bir mutfak görevlisi değil, bizzat Arşidük'üArşidük'ün mutfaklarının idaresinden sorumluydu. Nihayetinde Helena'yı ikna edemedi ve onun yerine Baveryalı bir kadınla evlendi. Daha sonra kendisi 1485 yılında, yani Helena otuzlarındayken, eşi ile birlikte Sigismund'un salonundan çıkıp Heinrich ile buluştular ve Helena'yı cadılıkla suçladılar. Aşçı, Heinrich'e evliliğinden önce Helena ile aşk yaşadıklarını ve Helena'nın o dönemlerde kendisiyle evlenme fikrini "hoş karşıladığını" söyledi. Sonrasında iddia ettiğine göre ayrılmalarının ardından arkadaş kalmaya devam etmişlerdi. Helena, Sebastian Scheuber ile evlenmiş ve ayrıca eski sevgilisinin, yani aşçının düğününe gitmişti. Peki kim kimden ayrılmıştı? Eğer Helena bu adamdan çok etkinlenmişse, o zaman neden ondan önce evlenmişti? Dedikodular, aşçının düğün gününde başladı. Aşçı –kendisinin isimsiz bir şekilde suçlamalarda bulunmasına izin verildiği için belgede ismi geçmemektedir– Helena'nın düğün resepsiyonunda geline, "Burada pek iyi ve sağlıklı günlerin olmayacak," dediğini

söyledi.[3] Helena belki de bu sözleri kötü bir niyetle dile getirmemişti veya muhtemeldir ki bunları hiç söylememişti bile veya belki de söyledikleri gerçekten düşmancaydı. Ancak öyle veya böyle gelin bu söylenenleri kendisine karşı bir büyü tehdidi olarak algılamıştı: Öyle ki, 18 Ekim 1485 yılında Heinrich'e sunduğu kanıtta, yedi yıl önceki düğününden bu yana yalnızca bir ay herhangi bir sağlık şikâyeti olmadığını belirtti.

Helena, evliliğinden sonra da çekiciliği korumuştu. Komşularına göre kendisi Jörg Spiess isimli bir şövalye ile "samimi bir dostluk" kurmuş ve Jörg bununla yetinmek istemeyince,[4] Helena onun tekliflerini reddetmişti. Bunun üzerine hüsrana uğrayan Jörg, 1485'in baharında aniden ölmüştü. 15 Ekim'de Spiess Ailesi, Heinrich'in kilisede vaaz sırasında cadı suçlayıcılarına yaptığı açık davete yanıt verdi ve Helena'nın Jörg'ü öldürdüğünü iddia etti. Kardeşi Hans, Jörg'ün, öldüğü gün Helena ile yemek yediğini söyledi: Yemekten önce de hastaymış ama yemekten sonra paniklemiş, kamburlaşmış ve çılgınca zehirden bahsetmişti. Kardeşine "Bir şey yedim ve etkisinden kurtulamıyorum; şu anda ölüyor olmamın nedeni, o kadının beni öldürmek istemiş olmasıdır!" demişti. Daha sonra Jörg hizmetçisini sözde bir tür panzehir alması için göndermiş ve danışmakta olduğu bir doktoru çağırmıştı. Bu doktor Jörg'e artık Helena'ya "yaklaşmaması" gerektiğini söylemiş, lakin Jörg bunu dinlememişti.[5] En nihayetinde Jörg, doktorunun kendisini teselli etmeye çalıştığı sırada yere yığılmış ve ölmüştü. Jörg'ün kardeşi Hans, Heinrich'e, "Bu olaylar tüm halk tarafından biliniyordu," dedi. Helena, sadece beş bin nüfusa sahip olan küçük şehrinde tanınmış biriydi. Kendisi insanların hakkında dedikodu yapmaktan hoşlandığı, son derece alımlı ve zengin bir genç kadındı. Tıpkı günümüzün ünlülerinin de başına geldiği gibi, bu dedikodular beraberinde eleştirileri de getirmişti.

Heinrich'e sunulan kanıtlar, bu noktaya gelene kadar Helena'nın –son olarak Jörg Spiess'i öldürdüğünde dair iddiaların

da eklenmesiyle– en az yedi yıldır cadılık yaptığından şüphelenildiğini göstermektedir. Ne yazık ki Han Spiess, Helena hakkındaki söylentileri yayabilmesi açısından çok iyi bir konumdaydı: Helena hakkındaki eski bir meseleyi gündeme getiren aşçı ve yine onun aleyhinde bilgiler sunan diğer birkaç kişi gibi Hans da Sigismund'un maiyetinde çalışıyordu. Ayrıca Hans, Sigismund'un metresi olan Anna Spiess'in de akrabasıydı.[6] Yani Hans, Arşidük'ün saraylarının ve diğer şehir binalarının içinde ve dışında prensler ve rahiplerle birlikte zaman geçiriyordu. Kendisi ayrıca insanların Arşidük'e ulaşma sürecini dahî kontrol edebilmekteydi: İlerleyen yıllarda Rosina Hochwartin ve annesine dair sunduğu kanıtlarda Sigismund'u rahatsız eden lobicileri nasıl durdurabildiğinden bahsetmektedir. Söylediğine göre bir keresinde bir kadın dilekçe sunabilmek için kendisine on altın *florin* –bugünkü parayla birkaç yüz dolar– rüşvet teklif etmişti; işte kendisi böylesi bir nüfuza sahipti. Acaba Sigismund'a Innsbruck'ta cadılar için bir soruşturma başlatılmasına izin vermesi hususunda öneride bulunan kişi Hans olabilir miydi? Bu hususta en az iki suçlayıcı daha Sigismund'un hanesinde çalışıyordu ve bu kişiler bir araya gelerek Arşidük'ü Heinrich'in çalışmalarını kolaylaştırmaya ikna etmiş olabilirlerdi; bu kişiler muhtemelen düşmanlarını ortadan kaldıracak bir uzman aracılığıyla cadılık tehdidini sona erdirmeyi umuyorlardı.[7]

Eğer planladıkları buysa, Helena Scheuberin'i hesaba katmamışlardı. Helena, güzel ve zengin olmasının yanı sıra ayrıca güçlü bir kişiliğe ve sağlam fikirlere de sahipti. Tarihçiler genellikle Helena'yı Ağustos 1485'te Heinrich'le yüzleşerek sorun çıkarmış bir kişi olarak sunarlar, ancak Helena, Heinrich'in bu cadı avı hareketinin yanlış olduğunu biliyor ve bunun aksini düşünüyormuş gibi davranmayı manasız bulunuyordu. Görünüşe göre kendisini korumaktansa adaletin yerini bulmasıyla

daha çok ilgilenmekteydi. Henüz kendisine dair herhangi bir suçlamada bulunulmamasına rağmen Helena, Heinrich şehre gelir gelmez onun cavı avı misyonuna saldırmaya başladı. Daha sonra Heinrich, piskopos Georg Golser'e, "O kadın en başından beri (şehre geleli ancak üç gün oldu) beni yalnızca devamlı olarak azarlamakla kalmadı," dedi ve ekledi: "Bir keresinde yanından geçtim ve kendisini tanımadım; sonrasında yere tükürdü ve herkesin için bana şu sözleri söyledi: 'Ah, sen! Seni rezil keşiş seni! Umarım bayılma hastalığına yakalanırsın!'"* Görünüşe göre Helana, Heinrich'e lanet okurken epilepsiye atıf yapmıştı: Bu muhtemelen gerçek anlamda bir lanetleme değildi, ama böyle anlaşılabilmesi mümkündü. Heinrich oldukça resmî bir şekilde Georg'a, "Bu sebeple ilk defa onun adını ve hayatını araştırmak durumunda kaldım," dedi.[8] En büyük şansı, Helena'nın cadılıkla suçlanmasından mutluluk duyacak birkaç kişinin daha bulunmasıydı

Heinrich, Innsbruck'a gelirken kendisini güvende hissetmişti. Bu sebeple Helena'nın bu tepkisi onu oldukça şaşırttı. Georg'a yazdığı mektupta şunları ekler: "Burada iki aylık periyodda, önce her gün, sonrasında da her kutsal günde vaaz verirken, o kadın vaazların hiçbirisine katılmadı, üstelik diğerlerinin katılmasını da elinden geldiğince engellemeye kalkıştı".[9] Helena, Heinrich'in verdiği vaazların içeriğinden âdeta iğrenmişti: Muhtemelen Heinrich daha Innsbruck'a gelmeden önce bile onun şanını duymuştu. Duymadıysa bile görüşlerinin tehlikeli safsatalardan ibaret olduğunu hemen anladı. Dostlarına onun demonolojik düşüncelerinin "sapkınlık" olduğunu belirtti ve "İblis bir keşişi yoldan çıkardığında, o keşiş yalnızca sapkınlıktan bahseder. Umarım bayılma hastalığına yakalanır!" diye de ekledi. Helena'nın söylediklerine dair cadı davası

* Epilepsi, geçmiş dönemlerde "düşme/bayılma hastalığı" gibi isimlerle anılmaktaydı. (ç.n)

kayıtlarında farklı versiyonlar mevcuttur. Bir kayda göre Helena, Heinrich'e bağırarak, "İblis ne zaman alıp götürecek seni?!" demiştir. Heinrich ona kendisine karşı neden kötü sözler sarf ettiğini sorduğunda ise basitçe, "Cadılar dışında kimseye karşı vaaz vermediğin için,"[10] cevabını vermiştir. Helena bu konuda haklıydı: Bir önceki yıl Ravensburg'da yaşanan hadiseler göstermektedir ki Heinrich, cadılık meselesine acayip şekilde kafayı takmıştı ve şimdi de bir başka cadı mahkemesi düzenlemek için can atıyordu.

Vaazlarının yaratmış olabileceği korkuyu bir düşünsenize! Ağustos ayında şehre geldi, papalıktan aldığı belgeleri kilise kapılarına çiviledi ve iki hafta boyunca her gün katil cadıların her yerde olduğu teorisini dile getirdi. Innsbruck'ta cadılık meselesine dair bir şeyler bilen herkesin bildiklerini anlatması için çağrıda bulundu. Şehirdeki kadınlar için artık kaçış yoktu. Heinrich, bağıra çağıra vaaz verirken, önünde toplanan kasabalıların eşlerini inceledi. Hepsi de incelendiklerinin farkındaydı: Yeterince dikkatli bir şekilde dinleyip, soru sorulduğunda cevap veriyorlar mıydı? Giyim kuşamları mütevazı mıydı? Keten başörtüleri temiz, yakaları yüksek miydi? Ne kadar mücevher takıyorlardı? Kibirli İzebel gibi görünmeye yetecek kadar takıp takıştırabilmişler miydi?* Heinrich, kadınların –hatta kendini beğenmiş, zengin, ipek kıyafetli ve kürklü hanımefendilerin bile– kendisine boyun eğmesini ve sözlerini dinlemesini istiyordu. Cemaatin günlük olarak kiliseye gidiş gelişlerini kontrol ederek, onları vaazlara çağırarak ve kendi gözetiminde itaat

* Burada bahsi geçen İzebel, Tevrat'ta *I-II Krallar* bölümlerinde hakkında bilgi verilen Kraliçe İzebel'dir. Bahsi geçen anlatıya göre İsrail Kralı Ahav/Ahab'ın eşi olan İzebel, kocasıyla birlikte Baal ve Aşera'ya tapınmaya başlayarak Tanrı'ya karşı hareket etmişlerdir. Tanrı'nın peygamberlerini öldürttüğü de belirtilir. Ayrıca, Navrot isimli birisinin elindeki bağı alabilmek için onu iftira yoluyla öldürttüğüne dair aynı bölümde sunulan anlatı da oldukça ünlüdür. Sonraki yıllarda İzebel, ilerleyen süreçte İsrail kralı olacak olan Yehu'nun girişimleriyle yakalanmış ve nihayetinde bir pencereden aşağı atılarak öldürülmüştür. Bkz. *I Krallar*, 16:29-34; 18:1-15; 19:1-8; 21:1-29; *II Krallar*, 9:30-37. (ç.n)

etmelerini sağlayarak cadılık meselelerinde otoritesini kurdu. Şimdi de cemaatinden bazılarını öldürtmek niyetindeydi. Helena'nın öfkesine şaşmamalı.

Tarih, Helena'yı hafife almıştır: Ya bir kurban olarak kendisine acınmış ya da bir şirret olarak azarlanmıştır. Yalnızca birkaç kişi onun gerçekten neler söylediğini okumuştur. Bunu yaparsak, işte o zaman onun ne kadar cesur olduğunu anlayabiliriz: O, kadınlara zulmeden kişiye hakaretler yağdırmış ve diğerlerini de o kişinin vaazlarına karşı uyarmıştı. Tepkisi aşırı değildi ve ortadaki tehlikenin farkındaydı. Şehrindeki kadınların hayatı tehlikedeydi ve o da susmamayı tercih etti. Asla bir cadı olmamasının yanı sıra, kendisi oldukça zeki birisiydi de. Nişanlı bir Hıristiyan'dı. Ekim ayında sorgulandığı sırada Heinrich ile tartışabilecek kadar teoloji bilgisine sahipti. Ağustos'taki vaazlardan birinde Helena, sapkınca konuştuğunu dile getirerek Heinrich'i suçladı. "İneklerden süt alan bir cadıyı bulmak için bir süt testisine vurma yöntemini" tarif etmiş olan Heinrich, sinirliydi. Bu inancı kendisine sunulan kanıtlardan aktarıyordu ve öfkelenmişti. Bir suçlayıcı ona birinin cadılıkla ineklerinin sütünü çaldığını; süt hırsızını tespit etmek için bir sürahi sütü ateşin üzerine asıp parçaladığını ve bunu İblis'in adına yaptığını dile getirdiğini anlatmıştı. Bunun üzerine hırsız, alevlere değen sütle sihirli bir bağ kurup koşarak gelecekti.[11] "Saçmalık," diye homurdandı Helena: İyi niyetli din adamları İblis adına ayin yapmanın şeytani bir eylem olduğunu düşünürlerdi. Heinrich eğer bu yapılanı tasvip etmiyorsa, o zaman neden bundan söz ediyordu? Küçümseyerek ona vaazlarına katılmamaya devam edeceğini söyledi. Şimdi sapkın olan kimdi?[12]

Helena'nın engizisyoncuya bu saldırısı, onun 1480'lerin bazı reformist fikirlerini desteklediği izlenimini uyandırır. Muhakkak ki kendisi Çek reformcu Jan Hus'tan haberdardı. Hus, 1400'lerde bazı Katolik uygulamaları eleştirdiği bir akım

başlatmıştı. Hussizm, Kutsal Kitap'ı incelemek ve üzerine tartışmak için gizlice buluşan bazı grupları etkilediği Bohemya ve Moravya (Çek Cumhuriyeti), Almanya, Avusturya ve İsviçre'de ilerleme kaydetti. Pek çok Hussist, keşişlerin yozlaştığını ve manastır kuruluşlarının ortadan kaldırılması gerektiğini düşünüyordu. Kilise kurumlarındaki cinsel ikiyüzlülüğü ve ifa etmedikleri çok sayıda maaşlı görevi üstlenen ruhban sınıfını eleştirdiler. Manastır karşıtı duygular Helena'nın Heinrich'e söylediği şu sözleri anlamlı kılabilir: "seni rezil keşiş". Bir başka çeviri de kınamasını güçlendirecek şekilde "seni suçlu keşiş" şeklindedir. Eğer Helena, Hus'un fikirlerine sempati duyduysa, Heinrich'in sapkınlık hakkındaki görüşleri ve şahsî ahlakı onu dehşete düşürmüş olmalıdır. Zaten zorbalık ve yolsuzluk suçlamaları Heinrich'in kariyerine çoktan gölge düşürmüştü; 1474 ve 1475'te meslektaşlarına iftira atmaktan, 1482'de de zimmetine para geçirmekten soruşturmaya uğramıştı. Bu skandalların Innsbruck'ta duyulduğuna şüphe yoktu.[13] Heinrich'in resmî işleri bile bir reformcuyu rahatsız edebilirdi. Gelir kaynaklarından biri endüljans satmaktı: Yani zengin Hıristiyanlara avantajlar sağlayan, onları bu dünyada işledikleri günahların öbür dünyadaki cezalarından kurtaran belgeler. Hussitler, endüljansların para kazandıran ve günaha göz yuman bir rant sistemi olduğunu düşünüyorlardı. Ayrıca Hıristiyanlığa aykırı olduğu için kilise şiddetinden de hoşlanmıyorlardı. Sapkınların ya da cadıların yakılması onları rahatsız ediyordu ve Helena da onlar gibi bu yaşananlara karşı çıkıyordu.

Heinrich 1460'lardan beri Hussistleri araştırıyordu ve Helena'nın cadılığın yanı sıra reformcu düşüncelere kapılmış olabileceğini de düşünüyordu.[14] Dava belgelerini hazırlarken Helena'nın "ikili sapkınlığa, yani hem inanç sapkınlığına hem de cadıların sapkınlığına" bulaştığından şüphelendiğini yazdı.[15] Öncelikle o bir kadındı. Heinrich dikkatli bir şekilde kadın

düşmanlığını dava kayıtlarına dahil etmemişti, ancak sonrasında, 1486-7 yıllarında, "Cadıların Çekici" manasına gelen *Malleus Maleficarum* adlı bir kitap yazdı. Çekiçler, suçlanan cadılara işkence etmek için kullanılıyor, kurbanın bacaklarının ezilmesi için demir çizmelere kamalar çakılıyordu. Âdeta bir silaha dönüşmüş olan bu kitabında Heinrich, "bir kadının kötülüğünün yanında diğer tüm kötülükler küçük kalır" der. Kadınların "tüm ruhanî ve fiziksel güçlerde yetersiz" olduğunu ve kötü bir kadının "bir erkekten daha şehvetli", "sözlerinde yalana başvuran" ve "yönetilmeye isteksiz" olduğunu belirtir.[16] Bu iddialar onun ve diğerlerinin Helena'ya yönelttiği suçlamaları yinelemektedir: O, önüne gelenle düşüp kalkan, güvenilmez ve başına buyruk biriydi. Piskopos Georg Golser'e yazdığı bir mektupta Heinrich, onu "hilekâr, coşkulu ve saldırgan" birisi olarak tanımlar ve suçlu varsayılması gerektiğini belirtir: Yani Helena işkence altında sorgulanmalı ve "dikkatli ve akıllıca" yargılanmalıydı.[17] Başka bir yerde onu "gevşek ve önüne gelenle düşüp kalkan bir kadın" olarak nitelendirir ve Jörg Spiess ile Arşidük'üArşidük'ün aşçısının yanı sıra daha birçok sevgilisi olduğunu iddia eder. Bunlar o zaman ve mekân için bile sert sayılabilecek iddialardı. Hatta bir keresinde Heinrich şöyle demişti: "Başta Scheuberin olmak üzere gözaltındaki kişiler aleyhine yüzden fazla adam ifade verecekti, ancak ifade verenlerin isimlerinin kamuoyuna açıklanmasından korkulduğu için bundan vazgeçtiler."[18] Yani bu adamların, Helena tarafından susturulduğuna inanıyordu; onları baştan çıkardıktan sonra şimdi de ifşaat ve büyü yapma tehdidinde bulunuyordu.

Helena'nın yanı sıra cinsellikleri ve dini inançları hususunda kendi öz kararlarını benimsemiş olan diğer Innsbrucklu kadınlar da Heinrich'in radarına girmişti. Bunlardan ikisi, bankerlerden ve yabancı tüccarların temsilcilerinden oluşan Yahudi cemaatindendi, ancak ikisi de Hıristiyanlığı kabul etmişti. İster

samimi şekilde ister zorla olsun, bu tür din değiştirmeler Yahudilerin maruz kaldıkları zulmü en aza indirmelerine yardımcı olmuştur. Yahudiler 1420'lerde Avusturya'da kıyıma uğramış ve bu kıyımdan hayatta kalanlar da sürgün edilmişti, ta ki elli yıl sonra geri dönmelerine izin verilene kadar. Pek çok meslekten menedildiler ve Hıristiyan olmadıkları sürece dışlandılar. Lakin Ennel Notterin, Hıristiyanlığı kabul etmiş olmasına rağmen, küfürler savuşturarak Îsâ'nın resmini kırbaçladığı sapkın bir büyü ritüeli gerçekleştirmekle suçlandı. Bu klasikleşmiş bir antisemitik iftiraydı. Diğer Yahudi kadın Elsa Böhmennin'in kıskançlık yüzünden kendi kız kardeşine büyü yaptığı iddia edildi. Innsbruck'taki diğer bazı suçlamalarda da gizliden gizliye antisemitist bir yönelim gözlemlenebilir: Bir iddiaya göre şüpheli bir cadı, hizmetçisini Yahudi mahallesine gönderip büyü malzemesi olarak dışkı toplatmıştı. Yahudi mahallesinin yanı sıra, suçlanan kadınlar Innsbruck'un dört bir yanından ve –cadı avı yukarıda bahsi geçen ilk yedi kişinin dışındaki şüphelileri de içine çektikçe– çevre köylerden de seçilebiliyordu.

Suçlananların bazıları, bir rahibin kız kardeşi olan Elsa Heiligkrutzin gibi dindar ailelere mensuptu. Bazıları ise Rosina Hochwartin gibi Arşidük ile bağlantılara sahip kişilerdi: Rosina'nın kocası, Arşidük onu kovana kadar Sigismund'un yanında silah üreticisi olarak çalışmıştı. Helena'nın arkadaşı Barbara Hüfeysen'in adı büyülü tıbbî tedaviler uygulamakla anılıyorken, hastası Barbara Pflieglin de tedaviyi yaptırmakla suçlanıyordu. Bu tür tedaviler –dualar, muskalar– oldukça yaygındı. Bunlar sıradan insanların yaptığı büyülerdi ve demonoloji ortaya çıkmadan önce genellikle zararsız olarak görülüyorlardı. Ancak Barbara Hüfeysen'in büyüsünün şifa vermesinin yanı sıra ölümcül olduğu da düşünülüyordu. Üç Pazar oruç tuttuğu –ki bu uygulamanın bir düşmanı öldürmek için yapıldığı düşünülürdü– ve genç kadınlara "aşk ya da hastalık için şeytanların

nasıl çağırılacağını" öğrettiği söylenmekteydi. Bazı kadınlar büyünün yanı sıra ahlaksızlıkla da suçlanıyordu: Agnes Schneiderin'in sevgilisini lanetlediği iddia ediliyordu.[19] Suçlayanlar arasında hem erkekler hem de kadınlar vardı; bu kişiler hizmetçi veya saray mensubu olabilmekteydi, ki bu da normaldi: Hasta olan, yas tutan ya da maddi kayba uğrayan herkes tüm bunların büyüden kaynaklandığına inanabilirdi. Barbara Pflieglin ve Rosina Hochwartin hizmetçileri tarafından itham edilirken, diğerleri de iş ya da aşk hayatındaki rakipleri tarafından suçlandı. Ayrıca sanıklardan ikisi ebe, biri hemşireydi; bu tür kadınlar sahip oldukları güçler sebebiyle sık sık hedef hâline geliyorlardı. Suçlamada bulunan kadınlardan bazıları tedavi ya da doğum sırasında evlerinde bez, tohum ve taşlardan yapılma gizlenmiş tılsımlar bulduklarını anlatmışlardır. Bu şeyler büyücü şifacılar tarafından oralara yerleştirilmiş olabilirdi. Ancak cadı avı bağlamında birer saldırı alameti olarak yorumlandılar.

Diğer suçlamalar ise daha tuhaftı: Rosina Hochwartin'in bir gömleğe büyülü macun sürerek giyenin hastalanmasına neden olduğu; ölü bir adamın kafasını kaynattığı ve Arşidük'ün gözüne girmek için ölü bir fareyi tılsım olarak kullandığı iddia ediliyordu. Yine iddialara göre Barbara Pflieglin, Inn Nehri'nin akıntısına bir kamış tutarak ishale neden olmuştu. Büyü ritüellerinin tuhaf ve iğrenç içerikleri ile sonuçları, Innsbruckluların cadıları toplumlarını kirleten pis haşereler olarak gördüklerini göstermektedir. Helena Scheuberin, Heinrich ve diğerleri tarafından bu cadı sürüsünün lideri olarak görülüyordu. Onu suçlayanlar, Jörg Spiess'in ona olan saplantısının bir aşk büyüsünden kaynaklandığını öne sürmüş, Jörg'ün kız kardeşi de Helena'nın onu öldürmek için zehir yerine bir çocuktan edindiği et parçasını kullandığını düşünmüştür. Bu suçlama onu, kendisiyle birlikte suçlanan ve ölü bebeklerin kemiklerini tılsım olarak kullandığı düşünülen diğer kadınlarla

ilişkilendirmektedir. Cadılar genellikle kadınsı olmayan kadınlar olarak görülürdü: Onlar hem çocuklara hem anneliğe hem de ev hanımlığına karşıydılar. Bu, kadınların geleneksel meslekleri olan çocuk bakıcılığının, hemşireliğin, ebeliğin ve hane idaresi hususunda tavsiyelerde bulunmanın temelini oluşturan bilginin ortadan kaldırılması anlamına geliyordu İnsanlar bu kadınların yardım etmek yerine bebekleri ve çocukları öldürdüğünden şüphelenmeye başladılar. Sağlıklı yemekler pişirmek yerine zehir mayalıyor ya da büyülü iksirler için insan eti kaynatıyorlardı. Bu anlayış *Hansel ve Gretel* gibi yerel Orta Avrupa halk masallarında da kendisini göstermektedir.[20]

Heinrich soruşturmasını tamamladığında, altmış üç kişi itham edilmişti, ancak sadece yedi kişi resmi olarak suçlu bulundu ve evlerinden alınıp hapsedildi. Suçlananların altmış biri kadın, ikisi erkekti. Erkeklerden biri suçlanan bir kadının kocasıydı. Diğeri ise Gertrud Rötin adlı bir kadına kimin büyü yaptığını bulmak üzere büyüye başvurmakla suçlanan isimsiz bir çömlekçiydi. Gertrud'a evinin eşiğinin altını kazmasını söylemişti. Gertrud orada, iğneler batırılmış ve kendisini tasvir eden bir balmumu figürün yanı sıra kumaş parçaları, kül, darağacından bir odun parçası, sunak bezinden bir iplik ve vaftiz edilmemiş çocuklara ait olduğu düşünülen kemikler bulmuştu. Gertrud, çömlekçinin bunların orada olduğunu bildiğini, zira onun bunları oraya koyan Barbara Selachin'in sevgilisi olduğunu söyledi.[21] Çömlekçi hem bir şifacı hem de kâhindi. İyi olduğu varsayılan büyücülüğü, kötücül olarak yorumlandığı için suçlandı. Bu durum cadı avı sırasında sık sık yaşanan bir şeydi. Bununla birlikte, suçlanan bir kadınla bağlantılı olduğu için de kendisinden şüpheleniliyordu. Buradan çıkan sonuç, Heinrich Kramer'in zamanının diğer engizisyoncudardan daha fanatik bir şekilde sadece kadın cadıların peşine düştüğüdür. Zira en nihayetinde resmi olarak suçlananlar yalnızca kadınlar olmuştur.

Teke tek yapılan ön duruşmalarda engizisyoncu tarafından sorgulandıklarında, yedisi de cadı olduklarını reddetti. Bu aşamada hiç kimse işkenceye uğramadı, ancak şimdi ortada görülecek bir dava olup olmadığına ve "gerçeği" ortaya çıkarmak için işkenceye ihtiyaç duyulup duyulmadığına dair yargılamaya tabi tutulacaklardı. Böylece 29 Ekim, Cumartesi günü Heinrich ve katipleri, piskoposun ve Arşidük'ü yetkililerinin gözleri önünde cadı mahkemelerini gerçekleştirmek üzere pazar yerinden Innsbruck'un belediye binasına doğru yola çıktılar. Bu, Papa tarafından yetkilendirilmiş, ancak yerel piskopos tarafından organize edilen ve Arşidük Sigismund'un gücünün gölgesinde kalan bir kilise mahkemesiydi. Heinrich yargıç olacaktı, ancak kadınlardan en az birine, yani Helena'ya karşı suçlamalarda bulunmuş ve onun suçluluğuna olan inancını çoktan açık bir şekilde ortaya koymuştu. Ancak Engizisyon, on ikinci yüzyıldaki başlangıcından beri mahkemeleri bu şekilde yürümüştü: Suçlamalarda bulunan, soruşturmaları yürüten ve hükümleri kararlaştıranlar doğrudan aynı kişilerdi. Yine de Heinrich'in davranışı, diğerlerine kıyasla çok daha adaletsiz görünmektedir. Kendisi, yeni demonolojik teorisini test etmek için normal Engizisyon prosedürünü kullandı. Şüphelileri seçtiği süreçte kişisel nefretinin ve kadın düşmanlığının etkisinde kaldı. İşkence için ısrar etti ve duruşmanın ilk günü için hazırladığı programda öncelikli hedefini açıkça ortaya koydu: Helena Scheuberin, mahkemeye çağrılan ilk kişi olacaktı.

Saat dokuza doğru yüksek mevkili kimseler konsey salonuna yerleşmiş, soğuktan korunmak için kürklerine sarınarak sandalyelere yerleşmeye ve kâğıtları karıştırmaya başlamışlardı. Katılımcılar arasında Heinrich'in yanı sıra Piskopos Georg Golser'i temsil eden gözlemci Christian Turner da vardı. Diğer gözlemciler ise yakınlardaki Axams'ın papazı Sigismund Sämer ile Passaulu bir din adamı ve piskoposun bir başka dostu

olan Dr. Paul Wann'dı. Piskopos Georg hasta olduğu için törene katılamamıştı ama Heinrich'i gözlemleyebileceği bir ortam oluşturmuştu. Şehirdeki bir noter de tutanakları tuttu. Tüm bu organizasyonun arkasında Arşidük'ün otoritesi vardı. Kendisi orada bulunmasa da mahkeme salonu altın çatılı evinden birkaç metre uzaktaydı ve duruşma ancak onun onayıyla gerçekleşebilirdi. Heinrich mübaşire Helena'yı Ekim başından beri kaldığı belediye binasının altındaki hücreden çağırmasını söyledi. İlk konuşmalar oldukça sert geçti. Helena, kendisini doğruyu söylemeye yükümlü kılan bir yemin konusunda itirazda bulundu; bu da onun reformist eğilimlerinin bir başka göstergesi olabilir, zira bazı reformcular kutsal nesneleri içeren yeminleri reddediyorlardı. "Engizisyoncu tarafından kendisine pek çok şey söylendikten sonra," diye özetler tutanakçı, "sonunda doğruyu söyleyeceğine dair Tanrı'nın dört İncil'i üzerine yemin etti." Helena şimdi sorgulanacak ve ardından mahkeme gerekli görürse işkence görecekti. Bu noktada muhtemelen suçunu itiraf edecek ve ölüme mahkûm edilecekti.

İlk olarak Heinrich'in sorularına yanıt vermesi gerekiyordu.[22] Süreç masum bir şekilde başladı: "Bana nerede doğup büyüdüğünüzü söyler misiniz?" sorusuna "Innsbruck'ta," cevabını verdi Helena. "Evli bir kadın mısınız?", "Evet"; "Ne zamandır evlisiniz?", "Sekiz yıldır" Tutanakçı "Koca: Sebastian Scheuber," diye ekler, yani Innsbruck'ta saygı duyulan bir kişi olan Sebastian'ın isminin Helena tarafından bizzat anıldığını belirtmiş olur. Sebastian'ın karısını savunmak için mahkemeye katılmasına izin verilmemişti ama adının anılması önemliydi. İnsanlar dedikoduları hatırladıkça mahkeme salonunda bir ürperti oluştu: Helena, Sebastian'a sadık mıydı? Jörg Spiess onu metresi olarak görmemiş miydi? Heinrich bunun Helena'nın itibarını zedeleyen bir nokta olduğunu biliyordu ve üzerine gitti. "İyi bir yaşam tarzınız var mı?" sorusuyla başladı ve

Helena evet cevabını verince sert ve hızlı bir şekilde, "Evlendiğinizde bakire miydiniz?" diye sordu. Toplanan memurlardan keskin bir nefes alma sesi duyuldu. Hiç kimse Innsbrucklu saygın bir eşe böylesi bir soru yöneltmemişti! Şüpheliyi utandırmak ve tuzağa düşürmek için sorulan bu soru, Heinrich'in elini güçlendirmişti. Helena cevap vermeyi reddetti. Şok etkisi yaratan bu sessizliğin içinde piskoposun görevlilerinden Christian Turner'ın sesi duyuldu ve Heinrich'e böyle bir bilgiye neden ihtiyaç duyduğunu sordu.

Christian, Piskopos Georg'un telkinleriyle bazı suçlamaların hoş olmadığını anlamıştı. Müdahale etmek için başka bir bahaneye ihtiyacı yoktu. Dava piskopos ve Arşidük'ün yetkisi altında açılmış olsa da her ikisinin de şüpheleri vardı. Bir yabancının topluluklarını rahatsız etmesine ve tüccarlarını taciz etmesine izin vermek akıllıca mıydı? Papalık otoritesine rağmen, bu engizisyoncu tehlikeli bir kaçık olabilir miydi? Arşidüklük, şehir ve piskoposluk yetkilileri şimdiye kadar soruşturmada iş birliği yapmışlardı: Papa onların iyi niyetinden şüphe edemezdi. Ama şimdi Heinrich kişisel olarak amacına ulaşmak için daha ne kadar alçalmaya hazır olduğunu göstermişti. Bunun üzerine Christian harekete geçti. Innsbruck'un önde gelen vatandaşlarının cinsel yaşamlarının "davayı pek ilgilendirmeyen gizli konular" olduğunu söyledi. Noter, Christian'ın buna dayanarak "konu dışı olduğu için mevzubahis meselelerin bir parçası olmak istemediğini" kaydetti ve Heinrich'ten devam etmesini istedi. Christian yerel kilise adına konuştuğundan Heinrich de buna riayet etti. Ancak başka bir soruya geçtiğinde Christian yine araya girdi. Neden Heinrich'in duruşma öncesinde yazılı "maddeler"–yani mahkeme tarafından araştırılacak suçlama kayıtlarını– sunmadığını sordu. Bunu şimdi yapması gerekmez miydi? Şaşkına dönen Heinrich, mahkemeye saat on bire kadar ara vermeyi, mevzubahis

maddeleri kaleme almayı ve mahkeme salonuna getirmeyi kabul etti. Helena da hücresine geri götürüldü.

Ancak Helena, bu süreçte boş durmamıştı. Neler yaşandığını tam olarak bilmiyoruz ama Helena, saat on birde yeniden ortaya çıktığında bu kez yalnız değildi. Yanında, iki yüz mil kuzeyde, Münih yakınlarında bir kasaba olan Wemding'den Johann Merwart vardı. Johann, kilise hukuku konusunda üniversite eğitimi almış bir uzmandı. Birdenbire her şey değişti: Artık Helena'nın pahalı ve uzman bir avukatı vardı ve Heinrich'in başı dertteydi. Johann, tam olarak nasıl ve ne zaman geldiğini açıklamadan, "adı geçen Helena Scheuberin ve gözaltındaki diğer kadınlar için yasal temsilci sıfatıyla" hareket edeceğini söyledi. Henüz resmi bir yetkisi olmadığını, ancak bahsi geçen kişilerin kendisini atadıklarının not edilmesini istediğini söyledi. Böylelikle "saat on ikide, Helena Scheuberin, Rosina Hochwartin, onun annesi Barbara, Barbara Pflieglin, Barbara Hüfeysen, Barbara Selachin ve Agnes Schneiderin şahsen hazır bulunarak, hep birlikte ve her biri tek başına, müştereken ve ayrı ayrı, davalarını savunmak ve müdafaa etmek üzere adı geçen Wemdingli Lord Johann'ı bu meselelerde yasal temsilcileri olarak tayin ettiler".[23] Helena ve sanık yoldaşları kendilerine çok iyi bir avukat bulmuşlardı.

Christian'ın ihtiyatlı davrandığı durumlarda Johann, Heinrich'e saldırıyordu. Noter seçimine itiraz ederek, Papa'nın Heinrich'e mahkeme kurma yetkisi veren mektupları ile noterlerin piskopos tarafından atandığı yasal teamüller arasında bir çelişki olduğunu öne sürdü. Christian Turner'a katılarak Heinrich'in sorularını alaya aldı ve "gizli günahlar konusunda engizisyon yürütüyor" olsa da, "kadınları kötü şöhretleriyle ilgili maddeler üzerinden incelemesi gerektiğini, bunu ... yapmadığını, çünkü henüz bu yönde maddeler hazırlamadığını" savundu. Johann açıkça, biraz da alay ederek, Heinrich'in "kadınları

daha yargılama usulünü uygun bir şekilde tahsis etmeden yakaladığını" söyledi. Heinrich sinirden kıvrandı ama işler daha da kötüleşecekti. Kâtip yaşananlar hakkında şunları ekledi: "Bunlar ve daha birçok şey sözlü olarak ortaya konduktan sonra" Johann, "şüpheli bir yargıç olduğu için Lord Engizisyoncu'nun yetkisini reddetti." Sonunda Johann, şaşırtıcı bir şekilde Lord Brixen Piskoposu'nun adına Lord Komiser'den Lord Engizisyoncu'yu gözaltına almasını istedi. Birdenbire hapse girecek olan Heinrich oldu. Bu arada Johann, (orada bulunan) Scheuberin'e ve diğer kadınlara, müştereken ve ayrı ayrı, Lord Engizisyoncu'nun sorularına yanıt vermemelerini emretti, zira o artık onların yargıcı değildi.[24]

Bu heyecan verici bir karşı saldırıydı. Lakin Johann'ın savunması tamamen su geçirmez değildi ve bu savunmanın bazı yönleri hâlâ belirsizliğini korumaktadır. Kendisi argümanlarını mahkemenin ara vermesi ile öğlen yeniden başlaması arasında aceleyle hazırlamış olmalıydı. Ancak ayrıntılar mühim değildi: Plan işe yaramıştı. Heinrich –hâlâ yargıç koltuğundaydı ama bu kez koltuğun kollarını sıkıca kavrıyordu– bu duruma karşı çıktı. Ona göre kendisi "bu davada yetkili bir yargıçtı" Peki, dedi Johann rahat bir şekilde, o zaman bu konuyu papaya taşıyacaktı. Bu noktada piskoposun atadığı yetkili, yani Christian Turner, bir arabulucu edasıyla tekrar araya girdi. Konu üzerine etraflıca düşünebilmek için biraz süre gerektiği önerisinde bulundu; mesela, Pazartesi'ye kadar beklenmesi uygun muydu? Evet, Pazartesi'ye kadar beklenebilirdi. Pazartesi günü, piskoposun temsilcisi olarak Heinrich'in bu davada yargıç olup olmayacağına dair kararını açıklayacaktı. Zira en nihayetinde burası piskoposun bölgesiydi, öyle değil mi? Son sözü söylemek için çırpınan Heinrich, kendisinin de karar vermek için Pazartesi gününe kadar bekleyeceğini söyledi, çünkü, en nihayetinde, kendisi Papa'nın otoritesiyle yargıçlık

görevini ifa ediyordu. Ancak Papa'nın Roma'daki yetki merkezi, Innsbruck'tan oldukça uzaktı. Böylece mahkeme ertelendi.[25] Heinrich'in mahkemesinin Helena, arkadaşları ve hukuk ekibi tarafından ateşin üzerindeki süt testisi gibi parçalanması üç saatten biraz fazla sürmüştü.

İki gün sonra, Ekim ayının son Pazartesi günü mahkeme yeniden toplandı. Gelecek dönemlerde Cadılar Bayramı olarak anılacak olan ve cadıların bir nevi parti verdiğine inanılan *Azizler Günü* festivalinden önceki akşamdı. Helena için kesinlikle mutlu bir Cadılar Bayramı olmuştu. Duruşması belediye binasından Conrad Gunther adında bir beyefendinin evine taşınmıştı ve Innsbruck'un yetkilileri, Arşidük'ü ve piskoposu, davayı kapalı bir duruşmada daha kontrollü bir şekilde görmek için harekete geçmişlerdi. Johann Merwart, Conrad'ın özel odasında Christian Turner'a kararını sordu. Protokoller uygun muydu? Heinrich'in yazılı suçlamada bulunmadan şüphelileri tutuklaması ve benzeri davranışları yargılamayı geçersiz mi kılıyordu? Christian "bu davanın hukuk sistemini ihlal edilerek başlatıldığı" sonucuna vardı. Yani, "tutuklu bulunan kadınlar buna dayanarak serbest bırakılacaktı" Konuk yetkili Paul Wann, Arşidük Sigismund'un temsilcileriyle hafta sonu görüştüğünü açıkladı. Arşidük ("en şanlı prens ve lord") kadınların hapishane masraflarının yanı sıra Heinrich'in Innsbruck'ta talep ettiği masrafları da ödemişti. Ödemek zorunda değildi ama ödemişti. Paul kesin bir dille Heinrich'in artık evine dönebileceğini söyledi. Şüphesiz ki Heinrich bu duruma itiraz etmiştir, ama bu itirazlara dair bir kayıt tutulmamıştır. Âdeta tamamen susturulmuştu. Sigismund konuşmuş, cadı davası sona ermişti.

Sigismund akıllı bir devlet adamıydı. Papa'nın gücenmeyeceğinden emin olmak için Heinrich'e itibarını koruyabileceği bir çıkış yolu önerilmeye çalışıldı. Kadınların her biri Christian Turner'a, –eğer suçlu olarak yargılanmak

istemiyorlarsa– bundan sonraki yargılamalardan kaçmayacaklarına ve kilise yasalarına uyacaklarına dair yemin etti. Her biri, esasında kendileri için kefalet ödeyen birkaç erkek kefilden imza aldı. Kefiller, kadınların kaçması hâlinde büyük bir para cezası ödeyeceklerine ve "kadınların müştereken ya da ayrı ayrı, kendileri ya da başka kişiler aracılığıyla Lord Engizisyoncu'ya herhangi bir şekilde hakaret etmeyeceklerine ya da zarar vermeyeceklerine ya da verilmesine neden olmayacaklarına" dair yemin ettiler. Heinrich'in ne büyüsel ne de yasal intikamdan korkmasına gerek kalmayacak ve cesurca kaçmasına izin verilecekti. 3 Kasım Perşembe günü Innsbruck'un konsey salonunda –bir kez daha pazarcıların ve güzel evlerinde yaşayan kasabalıların gözü önünde– Sebastian Scheuber, Helena'nın mahkemenin kararına uyacağını garanti ederken, diğer birçok erkek de benzer şekilde suçlanan diğer kişilere arka çıkmak için öne çıktılar.[26] Helena Scheuberin o mahkeme salonundan kendisini bir milyon *taler* değerinde hissederek ayrıldı. Bu davaya bir daha asla devam edilmedi.

Helena ve diğer suçlanmış yoldaşlarının, işkence ve idam tehdidi altında Heinrich'le yüzleşmek için tüm cesaretlerini toplamaları gerekmişti. Ama tek başlarına kazanmaları mümkün değildi. Onlar kadındı: Hukuk eğitimi alamaz ya da hukuku uygulayamaz; kilisede görev alamaz ya da kefaletlerini kendileri ödeyemezlerdi. Piskopos Georg ve yetkilileri adil bir duruşma yapılması için gayret göstermişlerdi. Johann Merwart da makul bir savunma oluşturmak için hızlı bir şekilde çalışmıştı. Arşidük Sigismund, Heinrich'ten lütfunu geri çekti ve bunu suçlanan cadılara devretti: Bunun tam olarak nasıl ve neden olduğunu kim bilebilir? Suçlayıcı saray mensupları –Hans Spiess ve Arşidük'ün aşçısı– sözlerini yuttular. Suçlanan kadınların eşleri, oğulları ve erkek arkadaşları son derece sahiplenici bir şekilde hareket ettiler. Bu sahiplenici tutum, başka

türlü kendilerini kurtaramayacak olan kadınları kurtarmış oldu. Ancak yine de kendi eylemleri de çok önemliydi. Helena'nın Heinrich'in bekaretiyle ilgili sorusuna cevap vermeyi reddetmesi davanın gidişatını değiştirdi. Boyun eğmek üzere eğitilmiş olan Helena ve diğer sanıklar ne zaman konuşup ne zaman konuşmayı reddedeceklerini bilmek zorundaydılar. İnisiyatifi ele almaları, Johann Merwart'la bağlantı kurmaları ve onu bilgilendirmeleri gerekiyordu. Kendilerine bir çıkış yolu sunulduğunda bunu kabul etmek zorundaydılar: Tam bir aklanma sağlamasa da herkesin özgürce evine gitmesine olanak tanıyan bir çıkıştı bu.

Ancak Heinrich eve dönme işini ağırdan aldı. Innsbruck'ta oyalanarak davanın yeniden başlamasını bekledi. Piskopos Georg, 1485 ve 1486 yılları boyunca gitgide daha da düşmanca mektuplar yazarak onu gitmeye zorladı. Kasım ayında Heinrich'e kibarca "değerli Peder" diye hitap ederek, "mevcut koşullar ışığında burayı terk etmesini" tavsiye etti, çünkü "pek çok insan rahatsız oluyordu ve bu insanlar değerli Peder'in uyguladığı prosedürün olağandışı olduğunu düşünüyor ya da bu süreci kötü karşılıyorlardı" "Değerli Peder'e iyi yolculuklar diliyorum," diyerek sözlerini tamamladı. Ancak Heinrich gitmedi ve Piskopos, Şubat 1486'da katedralin koro şefine, "Keşişin piskoposlukta bulunmasından bıktım usandım," diye yazdı. Piskopos, Heinrich'in bunadığına kanaat getirdiğini söylüyordu: Belki de yaşından dolayı "çocuksu" hareket ediyordu ya da dümdüz deliydi. Georg, "Bana gerçekten delirmiş gibi geliyor," diye üzülüyordu: "Belki de kadın meselesinde ısrarcı olmaktan öyle veya böyle mutlu olacaktır, ama ben onun bu işe karışmasına izin vermeyeceğim, daha önce prosedürde o kadar çok hata yaptı ki... kanıtlanmamış birçok şeyi önceden varsayarak hareket etti." Aynı gün Heinrich'e şöyle yazdı: "Piskoposluğumda kalmaya devam etmeniz beni ziyadesiyle şaşırttı."

Ancak bu kez, mektubu kesin bir dille sona erer: "Aslında çoktan gittiğinizi sanıyordum. Hoşça kalın."[27] Sonunda Heinrich, inatçı, kendini beğenmiş ve ziyadesiyle nezaketsiz bir şekilde kasabadan ayrıldı.

Esasında meselenin burada bitmesi gerekiyordu, ki zaten mevzubahis mahkeme draması özelinde bitmişti de. Helena ve diğer sanıklar hakkında daha fazla bilgi sahibi değiliz. Belki bir gün arşivler bize onların hayatlarına nasıl devam ettiklerine dair bilgiler sunabilir. Ancak Innsbruck cadı davasının sonuçları ne yazık ki daha da ileri gitti. Yüzyıllardır süregelen erkek ve din adamı ayrıcalığının Heinrich'e sağladığı avantajlar arasında matbaaya erişim de vardı. Helena'nın zaferinden sonra Almanya'da yaralarını saran Heinrich, *Malleus Maleficarum* adlı demonolojik ders kitabını gelecekteki cadı avcıları için bir el kitabı olarak kaleme aldı. Kitabı üniversitedeki meslektaşı Jakob Sprenger ile birlikte de tamamlamış olabilir, ancak büyük olasılıkla tek başına yazmıştı. Daha sonra üniversite teologları kitabı adaletsizliğe teşvik ettiği gerekçesiyle kınamışlardır. Kitap mantıksızlık, zalimlik ve kadın düşmanlığının bir özeti niteliğindedir. Heinrich kadınları "çocuk gibi", "aptal", "düzensiz arzu ve tutkularla" dolu ve "iğrenç cinsel eylemlere" saplantılı oldukları için cadı olarak tasvir etmektedir. İlk kadın olan Havva'nın "çarpık ve tabiri caizse erkeğe zıt" olduğunu ileri sürmüştür. Buna göre, kadınlar "sözlerinde yalana başvururlar"; erkekler için "kötü ve tehlikelidirler" ve "içlerindeki doymak bilmez şehvetin oyuncağı olurlardı"

Bu nedenle, "erkeklerden ziyade kadınların Büyücü Sapkınlığı ile lekelenmiş olmasının şaşırtıcı olmadığını" belirtir: Tanrı gerçekten de "erkek türünü bu tür utanç verici davranışlardan korumuştur". Dindar erkeklerin aksine, cadı kadınlar zamanlarını kocalarını ve taliplerini zehirleyerek, erkekleri hayvanlara dönüştürerek, şeytanlarla cinsel ilişkiye girerek ve

bebekleri kurban ederek geçiriyorlardı. *Malleus Maleficarum* yüzlerce sayfa boyunca bu şekilde devam eder. Bu eser, okurlarının –din adamları ve laik yargıçların– zihninde kadınlar ve cadılık arasında bir bağ kuruyor ve onları cadıları yargılamaya teşvik ediyordu. Helena'nın zaferinden aldığı yaralar Heinrich'in bir cadı davasının başlarında "mahkeme salonundaki çığlıklara ve tavırlara" ya da "hukuki incelikler konusunda titiz" avukatlara gerek olmadığı görüşünü savunmasına neden oldu. Bunun yerine, şüpheliler tutuklandıktan hemen sonra, eklemleri çatlayacak ve kasları yırtılacak şekilde asılarak işkence görmeliydi: Kolları arkadan bağlanması suretiyle "en hafif işkencenin (yerden ancak bir santim yükseltilerek)" bile onları itirafa yöneltmeye yeteceğini kitabında ciddiyetle açıklar.

Her ne kadar birçok araştırmacı *Malleus Maleficarum*'un mantıksız bir eser olduğunu düşünseler ve tarihçiler diğer demonoloji eserlerinin de dönemlerinde etkili olduğunu kabul etseler de –örneğin Johannes Nider'in *Formicarius*'u* ve Jean Bodin'in *Daemonomanie*'si** gibi– Heinrich Kramer'in bu kitabı alanda önemli bir iz bırakmıştır. Söz konusu eser cadıların gerçek olduğunu, öldürülmeleri gerektiğini ve neredeyse hepsinin kadın olduğunu belirtiyordu. Kitaptaki kadın düşmanlığı bir anormallik teşkil etmiyordu: Kitap alışılmadık derecede kapsamlıydı ama ilkeleri geniş ölçüde kabul görüyordu.[28] Cadı avı olgusu, demonoloji aracılığıyla körüklenerek Avrupa çapında hız kazanmaya başlamıştı.

Innsbruck'taki başarısızlığından yılmayan Heinrich, Almanya, Bohemya ve Moravya'da başka engizisyonlar yürütmeye

* Döneminin önemli teologlarından birisi olan Johannes Nider (ö. 1438), *Formicarius* adlı eserini 1436-1438 yılları arasında kaleme almıştır. Ancak eser 1475 yılında basılmıştır. Cadılık meselesi hakkında basılmış ilk eserlerden bir tanesi olan *Formicarius*,-*Malleus Maleficarum*'da açıkça görüldüğü üzere– Heinrich Kramer'i de etkilemiş eserler arasındadır. (ç.n)

** Fransız hukukçu ve düşünür Jean Bodin (ö. 1596), tam adıyla *De la démonomanie des sorciers* adlı eserini 1580 yılında yayımlamıştır. (ç.n)

devam etti. Kendisinin ve kendisi gibi düşünen insanların başarısından çok memnundu. 1486'da bir İtalyan engizisyoncunun kırk bir kadını cadılık suçundan yakılmaya mahkûm etmesiyle övünüyordu. Diğerlerinin, artık kendisinin tescilli düşmanı olan "Avusturya Arşidük'ü Sigismund'un egemenliğine kaçarak" kurtulmuş olmasından üzüntü duyuyordu. Helena Scheuberin'in cadı davasının temsil ettiği dönüm noktası sayesinde altın çatı gerçekten de cadıları barındırmaya başladı.

Heinrich, Helena ve diğer Innsbruck sanıklarının hikâyelerini *Malleus Maleficarum*'da anonim olarak anlattı. Bu hikâyeleri "en şanlı Arşidük'ü küçük düşürmek için değil, onu övmek ve yüceltmek için" aktardığını iddia etti. Sigismund, "Brixen'in en saygıdeğer piskoposunun yardımıyla büyücülerin yok edilmesi için az çaba sarf etmemişti". *Malleus Maleficarum*'u yalanlayarak başarısız olmaları ne kadar da üzücüydü: Gelecekte, hem bahsi geçen ve hem de diğer yetkililer daha uygun şekilde hazırlanacak ve Heinrich'in demonoloji kitabı, diğerlerinin yanı sıra, cadı davalarını daha iyi yürütmelerine yardımcı olacaktı.[29] Ne yazık ki, Helena'-'nın tüm cesaretine rağmen, Heinrich bu konuda haklıydı.

İKİNCİ BÖLÜM

North Berwick Cadıları Davası: Bir Kralın Demonolojiden Haz Alışı

Malleus Maleficarum gibi kitaplar cadı davalarında ââdeta bomba etkisi yaratan demonolojik fikirleri yaymıştı. Bu kitaplar üniversite ve katedral kentlerindeki kitap satan yerlerde satılmış, geniş bir okur kitlesine ulaşmışlardı: Yalnızca kilise adamları değil, aynı zamanda soylular, kraliçeler ve krallar da bu kitaplarla ilgilenmişlerdi. 1600 yılına gelindiğinde demonoloji, ulusal idareciler için temel bir bilgi mahiyeti kazanmıştı ve Batı Avrupa'da yaklaşık kırk beş kadar demonoloji kitabı basılmıştı. Demonoloji ilgi gördükçe hâliyle cadı davaları da yaygınlaştı.[1] Bu davalar hem inancın doğruluğu hem de hükûmetin uygun şekilde aksiyon alması (yasaların çıkarılması, memurların soruşturmayla görevlendirilmesi) açısından önem kazanmıştı ve dinî değişimlerin yaşandığı bir dönemde tüm bunları makul şekilde yerine getirmek zordu. Protestanların Katolik Kilisesi'ne yönelik saldırıları artmış ve çatışmalar yoğunlaştıkça gerçek dinin sapkın ve şeytani muhaliflerini (hangisi olursa olsun) belirlemeye yönelik ilgi de artmıştı. İronik bir şekilde, Katolik ve Protestan topluluklar, sahip oldukları pek çok dinî farklılıklara rağmen, birbirine çok benzeyen cadı mahkemeleri düzenlediler çünkü her iki mezhep

de demonolojiye güç veren ikili düşünceyi paylaşıyordu. Temel fark, Protestan bölgelerde keşişlerin ve dolayısıyla manastır engizisyoncularının olmayışıydı, yani Heinrich Kramer rolünü oynayacak kimse yoktu. Bunun yerine, devlet yetkilileri (krallar, dükler, seçmenler) kraliyet yetkilileriyle birlikte çalışıyordu. İskoçya'nın genç Protestan Kralı VI. James de devletin cadı avına olan bu ilgisine iştirak etmişti ve 1580'lerin sonlarında, aldığı demonoloji eğitimi, kütüphanesindeki raflardan gerçek hayata taşındı.

1589 yazında İskoçya Kralı James ile Danimarka-Norveç Kralı II. Frederick'in (Danimarka-Norveç o zamanlar tek bir krallıktı) kızı Anna arasında bir evlilik gerçekleşti. İskoçya, James'in bebekken tahta çıkmasından bu yana kargaşa içindeydi ve kan davalı soylular genç prensleri kaçırıp öldürmeye çalışıyordu. James yirmi üç yaşına geldiğinde erkek arkadaşlarına olan içten bağlılığı ve kadınlardan uzak durmasına bağlı olarak bir varisinin olmaması, düşmanlarını çocuk yaşta ölebileceği yönünde spekülasyonlar yapmaya teşvik ediyordu. Modern tabirle eşcinseldi ama hanedan mensubu bir çocuk dünyaya getirmek için evlilik şarttı.[2] Birleşik Danimarka-Norveç Krallığı, James'in eş araması için doğal olarak uygun bir yerdi, çünkü burası da İskoçya gibi Protestan bir ülkeydi ve İskoçlar ile Danimarkalılar müşterek bir tarihe sahipti. Danimarka toprakları, Orkney ve Grönland'dan İzlanda'ya, oradan Norveç kıyılarına ve Schleswig-Holstein'a doğru İskoçya'yı çevreliyordu. Norveç'teki Stavanger, Edinburgh'a Londra'dan daha yakındı ve tehlikeli bir deniz yolculuğunun söz konusu olmasına rağmen iki ülke arasında önemli bir ticaret ilişkisi vardı. Ancak James'in Danimarka-Norveç'e yolculuk etmek gibi bir planı yoktu. Anna onunla vekâleten evlenecek ve ancak o zaman İskoçya'ya yelken açacaktı. Lakin işler sarpa sarınca James gelinini almak için Kuzey Denizi'ni aşmak zorunda kaldı ve onun

yeni Danimarkalı ailesi, bu beklenmedik acil durumun sorumlusunun kim olduğunu bildiklerine inanıyorlardı: Cadılar.

Cadı avı, 1589 yılına gelindiğinde Danimarka-Norveç'in güney bölgelerinde (bugünkü Norveç) çoktandır yer edinmişti. Kaydedilmiş ilk cadı infazları 1540'ta gerçekleşmişti. Danimarka'da cadılara karşı davalar açılmasına dair gelişen dürtü, tıpkı Avusturya'da olduğu gibi demonolojinin yaygınlaşmasının ardından daha da yoğunlaşmıştı: Danimarkalı Piskopos Peder Palladius'un 1530'larda yazdığı gibi, dindar halk "[cadıları] kurtlar gibi avlamalıydı". Danimarka-Norveç yakın zamanda Katolikliği terk ederek Protestanlığa geçmişti ve dini uygulamalardaki bu değişikliğin cadı avlarında bir azalmaya yol açması beklenebilirdi, ancak bu gerçekleşmedi ve bunun yerine farklı Hıristiyan mezhepler davaları birbirlerine yöneltti. Katoliklikten kopuşun ardından Danimarkalı demonolog Niels Hemmingsen "putperestlik", "sapkınlık", "dinden dönme", "kutsala saygısızlık" ve "Katoliklik" tabirlerini cadılığı tanımlamak için kullandı. Ona göre eğer bir kişi Protestan olmayan herhangi bir inanca sahipse, bu durum o kişinin bir cadı olduğunun göstergesi olabilirdi. Ancak cadı avlama hususunda yetkilendirilmiş olanlar yalnızca Danimarkalı kilise adamları değildi; kraliyet yetkilileri de meseleye öncülük ediyorlardı. Peder Palladius cadıları, kralın saray mensuplarının onları büyüsel yetenekleri için –Arşidük Sigismund'un Innsbruck'taki sarayını karıştıran bazı kişiler gibi şifacı ya da kâhin olarak– istihdam ediyormuş gibi yapacakları ve ardından "onları derhâl yakalayıp darağacına götürecekleri; deri ve kemikleriyle, etleri ve bedenleriyle parlayan küller hâlinde yakılacakları" konusunda uyarmıştı.[3]

VI. James'in 1589 yılında gelinini almak için gittiği ülke, işte bu cadı avlayan ülkeydi. Kendisi Anna'yı bizzat gidip almak zorunda kaldı, zira kraliçeyi taşıyan filo İskoçya'ya giderken rotasından saptırılmıştı. Altı defa Danimarka Boğazı'ndan

çıkmaya çalışılırken başarısız olunmuş ve Anna'nın içinde bulundu gemi su sızdırmaya başlamıştı. Kraliyet grubu en yakın şehre, güney Norveç'teki Oslo'ya çekildi ve Anna, oldukça sert bir dille –ki o dönemde henüz on dört yaşındaydı– kışı orada geçireceğini yazdı. James eşinin gelişi için aylardır hazırlık yapıyordu; bu utanç verici gecikme kendisini telaşlandırmıştı. Bu sebeple sürpriz bir açıklama yaptı: Anna'yı almak için derhâl bir gemiyle yola çıkacaktı. Bu, krallığını kan davalı saray mensuplarından kaynaklanabilecek siyasî ve hatta muhtemelen askerî bir tehlike altında bırakmak anlamına geliyordu. Günlük meseleleri çekip çevirmeleri için görevli yetkililer atamak durumunda kaldı; Bothwell *Earl*'ü olan Francis Stewart da bunlardan birisiydi ve bu kişinin o güne kadarki başlıca yeteneği diğer saray mensuplarını düellolarda öldürmekti. James, küçük konvoyunun İngiliz Kraliçesi I. Elizabeth tarafından saldırgan bir savaş filosu sanılması ihtimaline karşı, İngiliz büyükelçisine seyahatinin amacını açıklayan küçük düşürücü bir not yazmak zorunda kaldı.[4] Ancak onun bu ani ayrılışı, kendisine kültürel anlamda bazı kazançlar sağladı: Cesaret ve kararlılık konusunda artan bir itibar; itaatkâr bir eş ve susturulmuş muhalifler.

James, Stavanger yakınlarındaki Flekkefjorg'a yelken açtı. Ardından karadan Oslo'ya geçti ve burada Kasım 1589 yılında Anna ile buluşarak evlendi. Sonrasında çift Noel'i Helsingør'da, Anna'nın erkek kardeşi Kral IV. Christian'ın sarayında geçirdiler. Burada saray mensupları ve amiraller kraliyet ailesine, özellikle de Anna'nın gemilerine cadılar mı saldırdı diye tartışmaya başlamışlardı bile. Bu durum 1590 yazında Anna Koldings, Karen Weuffers, Maren Matts Bryggers, Maren Mogensis ve adı açıklanmayan en az sekiz kişinin Kopenhag'ta yargılanmasına yol açacaktı. Kralın maliye sorumlusu Christoffer Valkendorff, bu kadınları Anna'nın filosuna tehdit oluşturan deniz fırtınalarına sebep olmakla suçlamıştı. Bunu,

gemilere variller içinde yüzen ve gemilerin gövdelerine saldıran kötü ruhları göndererek yaptıkları düşünülüyordu.[5] Böylece James'in İskoç grubu akıllıca davranarak fırtına sezonunu karada geçirdi; Anna, Norveç'te kalma hususundaki tartışmada üstün çıktı ve bu yeni evli çift Mayıs'ta evlerine gitmek için yelken açtılar. Lakin denizi aşma süreci kötü hava koşulları sebebiyle sekteye uğradı. Artık iki kraliyet ailesi de cadılar tarafından öldürülmeye çalışıldıklarına ikna olmuşlardı. Böylece 1590 yılında İskoçya ve Danimarka'da bir seri hâlinde paralel cadı davaları görülmeye başlandı ve James soruşturmaları başkenti olan Edinburgh'ta bizzat idare ediyordu.

VI. James, geçmişteki cadı avcılarına benzemiyordu. Münzevi ve tecrübeli bir ihtiyar olan Heinrich Kramer, Katolik bir keşişti. James ise yirmili yaşlarında gösterişli bir Protestan prensti. Onu tanımanın en iyi yollarından biri, Londra'nın Whitehall bölgesinde bulunan *Banqueting House*'u ziyaret etmek ve tavanı incelemektir. Zira tavanda Peter Paul Rubens tarafından yapılmış olan ve James'in cennete kabulünü tasvir eden devasa bir kanvas tablo bulunur. Bu tablo her ne kadar James'in oğlu Charles tarafından yaptırılmış olsa da tablonun tasarımına bizzat James tarafından başlanmıştı: Yani elimizdeki bu tablo James'in kendisini bir kral ve bir erkek olarak nasıl algıladığı hususunda değerlidir. Yukarı bakmak önemlidir: James, kralların ilahî olarak atandıklarına ve diğer insanlara kıyasla Tanrı'ya daha yakın olduklarına inanıyordu. Bu argüman üzerine 1590'lardaı iki eser kaleme almıştır: *The True Lawe of Free Monarchies* [Hür Monarşilerin Gerçek Yasası] ve *Basilikon Doron* [Kraliyet Armağanı]. "Monarşi", der James, "tanrısallığın gerçek modelidir" ve krallar "Tanrı'nın yeryüzündeki tahtına otururlar." Kral, "Tanrı'nın yetkilisi" ve "bütün toprakların efendisidir"; "hukukun üstünde olan Kral, bu topraklarda yaşayan her bir insanın idarecisidir." James, *Banqueting House*

tablosunda ayaklarını imparatorluk kartalının ve bir kürenin üzerine yerleştirmiş şekilde tasvir edilir: Dünya –tıpkı infaz ettiği cadılar gibi– ayaklarının altındadır.

James'in kraliyet hakkı görüşü, dünyevî bir yetkilendirmenin çok daha ötesindedir. Portresinde Hıristiyan meleklerin ayakları altında sürünmektense, cennete klasik dönemden bir figür, yani Iustitia* aracılığıyla yükseltilir ve James bizzat havada süzülen bir Yunan veya Roma tanrısı görünümü kazanır. Heinrich Kramer ve James'in krallığındaki papazlar gibi pek çok din adamı bu durumu muhtemelen tasvip etmezlerdi. Onlara göre günahkâr insanoğlu ancak Tanrı'nın cömertliği sayesinde kurtuluşa erebilirdi. Bu, ukalaca bir tavır takınarak değil, kendini alçaltmayla kabul edilmeliydi. Sözde aynı inancı benimsemesine rağmen James, pratikte hiç de alçakgönüllü birisi değildi. Cennete gidecekti, çünkü buna değerdi. Adalet, onun için krallığın son derece önemli bir vasfıydı: *The True Lawe of Free Monarchies* adlı eserinde "adaletin ve yargının" idaresini en öncelikli vazifeleri arasında saymıştı.[6] James kendisini adil bir kral olarak görüyordu ve bu yüzden *Banqueting House*'un tavanındaki dev portresinde Tanrı onu aynı şekilde adil bir biçimde ödüllendirirken tasvir edilmişti. *Banqueting House*'un ilgili duvar resimleri de James'in kendisini kurtuluşa erdirdiğini düşündüğü diğer krallık niteliklerini tasvir etmektedir: Kahramanca Erdem, Bilgelik, Ölçülülük ve Özgürlük, Din, Kutsal Yazılardaki Hakikat ve Zafer.

James hakkında bildiklerimiz, Heinrich Kramer hakkında bildiklerimizden daha fazladır. James, portresinde kasti olarak kendisini bize krallığında "isyan çıkarmak" niyetinde olduklarını düşündüğü "ateşli ruhların" üzerinde muzaffer bir şekilde uçarken göstermektedir.[7] Boynundan aşağısı hasar almaz görünür. Ama insaniyetinin tüm izleri kaybolmuş değildir. Kralın

* Roma mitolojisinde adalet tanrıçası. (ç.n)

yüzü dikkat çekicidir çünkü kurtuluşuna rağmen kaşları çatılmış, ağzı endişeli bir adamın titrek soluğunu verircesine açılmıştır. Diğer tasvirlerde de kasvetli, gergin ve keyifsiz görünür. Bazen tıpkı Adrian Vanson'un 1595 yılına ait tasvirinde olduğu gibi olumlu anlamda tehlikeli bir görünüme sahip olur. Karısı Anna'nın portreleri ise çok daha özgüven doludur. Kendisi Mona Lisa gülümsemesiyle mağrur görünür. Norveç'te kışlamakla ilgili tartışmayı onun kazandığını biliyoruz. Yani Anna kontrolü ele almış gibi görünüyor. James ise yaşlı kadınları haklamak için bekliyor gibidir ki bu da elbette ki cadı davasına bakışın bir başka şekli olarak yorumlanabilir. James, tüm din, yaş ve yaşam tarzı farklılıklarına rağmen bu somurtkan düşmanlığıyla Heinrich Kramer'i andırmaktadır.

Eğer James, tıpkı Heinrich gibi kadın erki hususunda endişeye kapılmış olsaydı, böylesi bir güvensizlik akla yatkın nedenlere dayanabilirdi. 1567 yılında, yani henüz bir yaşındayken, James'in annesi İskoçya Kraliçesi Mary, kocası Lord Darnley'in*, yani James'in babasının öldürülmesine yardımcı olduğu suçlamasıyla tahttan zorla indirilmişti. Kendisi sonrasında bu meselenin baş şüphelisi ile evlendi, yani suçlamalar doğru olabilirdi. Henüz bebek olan James taç giydi ve koruyucu aileye teslim edildi. İskoçya'yı yönetmesi içinse bir naip atandı. Ama 1568'de Mary isyan etti. James'in üvey babası olan Mar *earl*'ü zehirlendi. Kendisinden sonra naip olan Morton *earl*'ü ise idam edildi. Onun ardından aynı göreve atanan Lennox *earl*'ü, o sıralar on altı yaşında olan kralı ayartmakla suçlandı. James daha sonra Lennox'a muhalif olanlar tarafından kaçırıldı; naibi, arkadaşı ve muhtemelen sevgilisi olan Lennox *earl*'ü ise sürgüne gönderildi. 1588 yılında James'in annesi Mary, İngiltere Kraliçesi I. Elizabeth tarafından idam edildi. Bu da bizi 1589'a, yani James'in evliliğini gerçekleştirdiği ve

* Henry Stuart (1546-1567) (ç.n.)

cadılarla husumetinin başladığı yıla getirir. James, savaşçı ve muhtemelen kana susamış bir anneye, yani güçlü bir konsort kraliçeye sahipti. Aynı zamanda komşusu İngilizler daha da güçlü bir kraliçenin hükmü altındaydı. O, baskın kadınlar tarafından ezilmiş genç ve endişeli bir kraldı. Bir cadı davasını bizzat yöneterek kraliyet için alışılmadık bir rol üstlenmesi tesadüf müydü?

James, Danimarka'nın cadı avlama usulünden istifade etti. Peder Palladius'un Danimarkalı saray mensupları ile büyü uygulayıcıları arasında kurduğu bağlantı dikkatini çekmişti. Anna ile birlikte yurda dönünce, sarayındaki düşmanlarının kendisini tahttan indirmek için cadıları kullanıyor olduklarına dair bir korkuya kapıldı. Büyük bir hüzün içinde bu komploculardan birisinin, Danimarka-Norveç'e giderken yetkili kıldığı kuzeni olduğundan şüphelendi: Bothwell Kontu Francis Stewart. Cadılığın hainliğine dair oluşan düşünce, İskoçya'ya yabancı olan bir şey değildi. On beşinci yüzyılda birkaç cadı yakılmıştı ve İskoç devleti, 1563 yılından itibaren cadılığa karşı modern kanunlar uygulamaktaydı Bu, tam olarak ne olduğuna dair net bir tanımlama yapılmaksızın her türden cadılığın yasaklandığı bir parlamento kararıydı. Bu kanun, kısmen cadıların "çirkin batıl inançlarla" dolu Katolik sapkınlarla bir tutulması nedeniyle çıkarılmıştır. Sör William Stewart, monarşinin geleceği hususunda kehanette bulunmak ve naibi öldürmek adına büyü kullandığı gerekçesiyle 1568 yılında idam edildi, yani James, büyüsel ihanetin nasıl işlendiğine dair evvelden beri fikir sahibiydi.[8] Lakin 1590-91'deki "North Berwick" davaları (ileride bu isimle anılacaklardı), kraliyet erkinin teorilerine odaklanmaları ve huzur bozan şeytani cadılığı bu erkin doğrudan karşıtı olarak tanımlamaları açısından yeni sayılırdı. Heinrich Kramer'in Tanrı'nın kilisesi ile İblis'in cadıları arasındaki karşıtlığı vurguladığı yerle James'in Danimarka'da neler olmuş

olabileceği ve hâlihazırda İskoçya'da neler olduğunu düşündüğü şey, krallarla burun buruna gelen yüzlerce cadının uluslararası bir komplosuydu. Bu, Innsbruck'ta çokça soruna yol açan demonolojinin kraliyet odaklı başka bir versiyonuydu.

Her şey kraliyet sarayının çevresindeki iki kadın ve onların Bothwell Kontu Francis Stewart ile olan ilişkileri hakkındaki şüphelerle başladı. Bu iki kadın büyücü şifacılardı: Geillis Duncan ve Agnes Sampson. Gillie olarak bilinen Geillis, Lothian'daki Tranent kasabasının *baillie*'si ya da eyalet yargıcı olan David Seton'un hizmetçisiydi. Tranent, Edinburgh'a on mil uzaklıktadır ve David'in saygın kuzenleri olan Seton Lordları'na ev sahipliği yapmaktadır. David, Lordların kâhyası olarak görev yapıyordu ve yine David adındaki babasıyla birlikte Edinburgh'taki Foulstruther Kalesi ve Tranent'te *Royal George* olarak bilinen bir ev de dâhil olmak üzere birçok mülkün sahibiydi. Gillie burada bahsi geçen iki David Seton için çalışıyordu: Yatakları seriyor, halı dövüyor ya da sebze doğrayıp güveç pişiriyordu. Ama aynı zamanda kendine ait bir hayatı da vardı. Bazen bütün gece dışarıdaydı. Gillie genç yaşta olmasına rağmen şifacı olarak nam salmıştı; "Her türlü hastalık ya da sakatlık nedeniyle sıkıntı çeken ya da kederli olan herkese yardım edebilen" biriydi. Kullandığı tedavilerin hiçbirini bilmiyoruz, ancak "geniş yapraklı bir ot toplamak" için durgun Esk Nehri'ndeki "kral geçidinden" bir tepeye, Dalkeith'e yürüyüşünü anlattığı "itirafından" yola çıkarak bitkiler hakkında bilgi sahibi olduğunu varsayabiliriz. Tüm bunlar belki de bitkisel bir ilaçta ya da dokuma bir tılsımda kullanılmak için toplanmış olabilir miydi? Gillie aynı zamanda dişler arasında tutulan; hareketli ve hipnoz edici bir melodi çıkaran ve metal bir enstrüman olan "Yahudi trompeti" de çalıyordu.[9] Tüm bunlar onun toplumu için bir değer olduğunu gösteriyor; zira kendisi yetenekli ve başkalarına yardım etmeye hevesli birisiydi.

Ancak her ne kadar bazı insanlar Gillie'yi yetenekli bir dost olarak görse de işvereni öyle düşünmüyordu. David, Gillie'nin şifa verirken dinsiz bir büyüye başvurduğu kanaatindeydi: "Gillie bunları doğal ve yasal yollardan yapmıyordu" diyordu. Bir kadın olarak, tıbbî açıdan nitelikli bir profesyonel değildi, ancak sözüm ona bazı tedavileri "pek mucizevî" olarak tanımlanıyordu.[10] Bu sadece sihirle değil, Katoliklikle de ilişkili bir kelimeydi. Onunki gibi "mucizeler" İncil'de Îsâ Mesih tarafından gerçekleştirildiğinde iyi karşılanıyordu. Ancak modern zamanlarda dindar insanlar bu tür şeylerin sahte ya da şeytani olduğunu ve kesinlikle kadınlar tarafından gerçekleştirilmemesi gerektiğini düşünüyorlardı. Katolik işvereni bile Gillie'nin bazı ilaçlarının kutsal olamayacak kadar etkili ya da tuhaf olduğunu düşünüyordu. Bu yüzden David Seton onu sorguladı ve kendisine gayriresmî ve yasadışı bir şekilde parmak vidalarıyla işkence etti. Gillie cadılık yaptığını itiraf etti ve kiminle çalıştığını bulmak için yerel soruşturmalar başladı. Verdiği isimlerden birisi Agnes Sampson'dı.

Anny olarak da bilinen Agnes, Tranent'in yedi mil ötesinde, Haddington yakınlarındaki Nether Keith'ten geliyordu. Yerel sulh hâkimleri ve kilise mensupları kendisinden şüphelenmiş ve her ikisi de onu sorgulayarak kendi demonolojik kaygılarının onun faaliyetlerinde yankı bulup bulmadığını deneysel olarak araştırmışlardır. Anny, Gillie'den daha tehlikeli görülüyordu, zira nüfuzlu "hastaları" arasında "Kilbaberton'un hanımı", "Leydi Littledean", "Leydi Roslin", "Reidshill'in *Laird*'inin* oğlu", Haddington şerifinin karısı ve "*Laird* Parkie'nin kızı" vardı. Özellikle Anny'den şüphelenilmesinin temel sebebi, zengin bir beyefendi olan Patrick Edmiston'ın karısı ve kızlarına yardım etmeye çalışmasıydı. Bu kadınlar doğaüstü siyah bir köpek tarafından saldırıya uğradıklarını bildirmişlerdi.

* *Lord* tabirinin İskoç dilindeki yazılışı. (ç.n.)

Köpekten "İblis" olarak da bahsediliyordu. Bu da onun Anny tarafından uzaklaştırması beklenen şeytani bir ruh olarak algılanmasına sebebiyet vermişti. Bu köpek belki de anksiyete ya da depresyonu temsil ediyordu ya da başka bir düşman cadının tanıdığı olduğu düşünülüyordu. Cadıların kimi zaman hayvan formundaki şeytanlarla çalıştığına inanılırdı; bu fikir, büyülü hayvanlarla ilgili olan halk inançlarıyla ilişkiliydi. Şüpheliler itirafa zorlandığında bu tür imgeler ekseriyetle şeytani korkularla birleşir. Anny sorgulandığında, hastalarının yaşayıp yaşamayacağını söylemesi için o şeytan köpeğe emir verdiğini söyledi: Kendisine, dul Leydi Edmiston Euphan'ın öleceği ama kızlarından en az ikisinin hayatta kalacağı söylenmişti. Daha sonra Anny, kızlardan birinin –yani Leydi Torsonce Elizabeth Pringle'ın– kendini boğmasını engelleyerek İblis'in planını bozduğunu söyledi. Anny tüm bu iyileştirme işlemlerini "dua" gücüyle yaptığını ve becerilerini babasından öğrendiğini ifade etti.[11] Ancak bir ruhla temas kurduğunu anlatması, demonolojiden etkilenen sorgucular nezdinde kolayca kötü bir cadılık faaliyeti olarak algılandı.

Anny büyük olasılıkla işini bu açıdan değerlendirmiyordu. Onun şifa yöntemi geleneksel, güvenilir ve etkileyiciydi; bu ona ailesinden miras kalmıştı. Ona göre bu yöntem tamamen Hıristiyan öğretilere uygundu. Evet, hayvan ruhları ve büyülü tılsımlarla uğraşıyordu, ama iyiliğin tarafındaydı ve insanlara yardım ediyordu. Bunlar nasıl şeytani cadılık faaliyetleri olabilirdi? Hastalarının çoğu da aynı fikirdeydi. Hasta olduğunuzu düşünün: Belki de hayatınızla ilgili korku ve üzüntüler sebebiyle hastasınız, ayrıca kalçalarınızda, karnınızda ya da ayaklarınızda garip bir ağrı var. Ekinlerinizle ilgilenmek, çocuklarınıza bakmak, ticari hesaplarınızla uğraşmak gibi olağan işlerinize devam edemiyorsunuz. Çok yorgunsunuz. Mevsim kış. Her gün karanlık, aydınlıktan çok daha uzun sürüyor.

Acaba Tanrı sizi cezalandırıyor mu? İblis peşinizde mi? Böylece büyülenmiş olmaktan korkmaya başlıyorsunuz. Köprüde karşılaştığınız o yaşlı kadın vardı, hani şu kızgın siyah köpeği olan. Size nasıl nefretle baktığını düşündünüz. Bunun sebebini bilmiyordunuz. Dünya korkunç bir yer ve siz ondan ve içinde yaşayan çılgın insanlardan saklanmaktan başka bir şey istemiyorsunuz. Böylece, bir gün öğleden sonra sıcak, yumuşak yatağınıza geri dönüyorsunuz ve orada kalıyorsunuz. Bir süre sonra ailenizle konuşmayı bırakıyorsunuz ve ziyarete gelen arkadaşlarınız sizin suskun, boş bakışlarınız karşısında hayrete düşüyorlar ve o noktada Anny Sampson'ı çağırması için bir çocuk ya da hizmetçi gönderiyorlar.

Ardından Anny inanılmaz bir şey yapıyor. Yatağınızın yanına geliyor ve sizi kolunuzdan sıkıca kavrıyor. Yorgun gözlerinizin içine sertçe bakıyor. "Senin için dua ettim," diyor, "Babamın bana öğrettiği özel duayı ettim". Sonra size duayı okuyor. Hatırlıyorsunuz: *Havariler Amentüsü.* Kilisede herkes okur bunu. Ama bu farklı. Bazı kısımları şiveli, bazı kısımları pek anlamlı değil, ama çok güzel:

Yeri, göğü ve her şeyi yoktan var eden
Yüce Tanrı'ya inanıyorum.
Kutsal Ruh aracılığıyla,
Bakire Meryem'den doğan
Sevgili oğlu Mesih Îsâ'ya,
O gerçek Lord'a inanıyorum.
O, iyilik dolu cennete yükseldi ve
Baba'nın sağında oturdu.
Bizi, hem sağları hem de ölüleri,
Kendi iradesine göre yargılamaya çağırdı.
Ayrıca Kutsal Ruh'a iman ediyorum;
Kutsal Kilise'de umudum ne yücedir,

O kutsal gemidir ki, yaşar azizler içinde
Af dilemeye günahlarım için;
Sonrasında ulaşmak adına etleriyle ve kemikleriyle,
Asla sona ermeyecek bir hayatı yaşamaya.
"Çokça sevilesin!" dersin, ey Lord!
Sensin oluşturan ve yaratan insanoğlunu,
Sensin bedelini ödeyen günahlarımın
Verdin bana bedenimi, ruhumu, sesimi,
Ve nasip ettin bana cennetin saadetini,
Tüm bunlar için, ey Lord, müteşekkirim sana.
Sevgiyle kuşansın tüm azizlerin,
Yalvarıyorum onlara, dua etsinler diye benim için.
Uzak kılsınlar beni zalimin zulmünden
Ve ruhumu paramparça eden günahlardan.
Sen, ey Lord, acı dolu ızdırabın adına,
Beni günahtan ve dünyevî utançtan uzak kıl
Ve sonsuz beladan.
Bahşet bana asla bitmeyecek neşeyi.
Sevgili Îsâ Mesih. Amin.

Anny size duayı okuduğu sırada o duanın nasıl işlediğini de anlatır. Eğer duayı okuduğu sırada "durdurulursa" –muhtemelen kapının çalması, bir kelimenin yanlış hatırlanması veya dilin sürçmesi sebebiyle–, öleceğinizi bilirdi. Ancak durdurulmadı. Yani Anna, yaşayacağınızı ve her şeyin yoluna gireceğini anladı. Bu sebeple seni görmeye geldi.

Beraberinde özel tılsımlarını da getirdi. Eğer köprüde karşılaştığın kadın sana büyü yaptıysa, Anna hayatın için savaşacaktı. Hem yastığının hem de yatağını tutan ayakların altına bir şeyler koyacaktı. Sonrasında ise seni yeniden sert ve sıkı bir şekilde kavrayacak ve şunları söyleyecekti:

Musallat olacak tüm hastalıklar,
Îsâ adına defediyorum sizleri.
Sizi, büyük ya da küçük olun, defediyorum,
Ayinin tüm erdemleriyle;
Ve aynı şekilde Îsâ'yı çivilemekten fazlasını ifa edememiş
Çivi yaralarıyla;
Ve aynı şekilde merhametli çarmıhın üzerine
Korkuyla akan aynı kanla;
Etten ve kemikten uzağa,
Toprağa ve taşa.
Lord'umuzun adıyla defediyorum sizleri.

Anny gözleri kapalı nefes alıyor ve geriye doğru eğilerek öyle bir inilti çıkarıyor ki, gözleriniz yaşarıyor. İçine aldığı şey sizin ıstırabınız, sizin acınızdır. Anny buna "acı ve hastalıktan kurtulmak" diyor. İnliyor ve feryat ediyor. Sonra kolunuzu bırakıyor ve yere yığılıyor. Eşikte kocaman gözlerle bekleyen kızı kalkmasına yardım ediyor. Kendisini sendeleyerek evinizden çıkıyorlar ve daha sonra birisi size Anny'nin o geceyi yatağında "büyük iniltiler ve azapla" kıvranarak geçirdiğini söylüyor. Ertesi sabah kalkıyor, hastalığınızı pencereden geçen bir köpeğin üzerine atıyor ve siz de yavaş yavaş iyileşmeye başlıyorsunuz.

Anny'nin yöntemi hem o dönemde hem de sonrasında dünyanın dört bir yanındaki farklı topluluklarda büyücü şifacılar arasında yaygındı. Muhtemelen Innsbruck'ta da uygulanmıştı ve sonraları Pennsylvania ve Portsmouth gibi birbirinden uzak yerler de dahil olmak üzere 1940'lara kadar başka bölgelerde de uygulandığını göreceğiz. Kendisinden sonra gelen şifacılar gibi Anny de yardım için Hıristiyanların tanrısına sesleniyordu ve on altıncı yüzyılda yaşamış bir İskoç olduğu için Katolik ayinlerine, görevlilerine ve eserlerine de atıfta bulunuyordu, ki

kendisi de bunları devletin Protestanlığa geçişinden önce ilgili tılsımı kullanan babasından öğrenmiş olmalıydı. Bu Katolik referanslar Ayin, "hallowaris" (azizler) ve "rood" (haç) idi. Anny ayrıca Latince "Ave Maria" duasını da okuyordu.[12] Babasının zamanında bunlar kutsal sözlerdi ama İskoçya artık Protestan olduğu için şüphe uyandırıyorlardı; özellikle de bir kadının ağzından çıktıklarında çok daha fazla kuşku yaratıyorlardı. Bu tür sözleri güçlü bir şekilde söyleyen Anny'den de korkuluyordu. Daha sonra, bir başka şüpheli cadı Janet Kennedy, bir keresinde Anny ile görüşmeye çağrıldığını ve reddettiğinde habercinin onu "Agnes Sampson adına tehdit ettiğini" ve Anny'nin onu gelmeye "zorlayacağını" söylediğini anlattı. Anny ruhani bir şöhrete sahipti, tıpkı Helena Scheuberin'in on beşinci yüzyıl Innsbruck'unda sosyal bir şöhrete sahip olması gibi. Biraz fazla göz önündeydi. O ve Gillie Duncan sorgulandıklarında, her ikisi de Anny'nin kraliyet işlerine karıştığını itiraf etti. Danimarka'nın başkenti Kopenhag'tan cadılarla iş birliği yaparak "Kraliçe'nin eve dönüşünü engellemek" için uğraşmışlardı.[13] Söylenenler belki de hayal ürünüydü ya da büyü yoluyla siyaseti etkilemeye dair gerçek bir anıydı, ancak her iki durumda da bu, geleneksel büyü tartışmasından İskoç devletine karşı şeytani bir komployu kabul etmeye doğru ilerleyen ölümcül bir itiraftı.

Kadınların Mayıs 1590'da yerel yetkililere verdikleri ifadeler Kral James'in dikkatini çekti. Cadıların kendisine saldırdığından şüpheleniyordu ve ilgili kişiler şimdi bulunmuştu. Bu yüzden kraliyet yetkililerine kadınların Edinburgh'da, kendi evi olan Holyroodhouse'daki gotik sarayda yargılanmaları gerektiğini söyledi. Davaya kendi özel konseyi ile birlikte katılacak ve yerel eşraftan oluşan göstermelik bir jüri ile birlikte şüphelileri sorgulayıp yargılayacaklardı. Bu istisnai bir karardı. On altıncı yüzyılın sonlarında İskoçya, düzgün bir şekilde

kademelendirilmiş mahkemelerde öngörülebilir sonuçlara sahip bütüncül bir adalet sistemine sahip değildi. Bunun yerine, adaletin idaresi genellikle yerel toprak sahiplerine ya da kraliyet tarafından atananlara devredilmişti. Şimdi ise James'in cadıları bizzat yargılama kararı, yerel duruşmaları ulusal bir *gösteri mahkemesine* (show trial), bir nevi uygulamalı demonoloji deneyine dönüştürüyordu. Salem gibi daha sonraki cadı davalarında gözlemlendiği üzere, güçlü bir otoriteye tepki olarak normal mahkeme süreçlerini esnetmek kitlesel adaletsizliğe yol açabilmektedir ve 1590'da Edinburgh'ta olan da tam olarak budur. Anny ve Gillie sorgulandıkça daha fazla şüphelinin adını verdiler. Bu arada kral "yılmadan" boy gösteriyordu: Bir gözlemci onun için "Tanrı onunla olduğu sürece, kendisine karşı olanlardan korkmaz" diye yazdı. Bazı şüpheliler "kralın Tanrı huzurunda hiçbir şeyden korkmaması gerektiğini" doğruladılar. Bu, Tanrı'nın hükümdarı olarak James'in öz imajının erken bir tasviridir. Doğrusunu söylemek gerekirse kendisi entelektüel açıdan meraklı biriydi: Cadı davası onun gözünde evrenin işleyişini incelemek için bir fırsattı. Ama tüyler ürpertici bir şekilde asıl odaklandığı şey, kendisinin evrendeki yeriydi. Bir katılımcı James'in "[cadıların] sorgusunda hazır bulunmaktan büyük zevk aldığını" ifade etti. "Zevk", cadı mahkemeleriyle pek bağdaşan bir kelime değildir ve bu durum James'in şöhretine zarar vermiştir.[14]

Ancak 1590 yılının sonbahar ve kış aylarında James, yaptıklarının tarihe nasıl geçeceğini düşünmüyordu. Bu şifacıların, yani Gillie ve Anny'nin işine nasıl karıştıklarını ve krallığını nasıl tehdit ettiklerini bilmek istiyordu ve bunu öğrenmek için onlara işkence etti. Anny'nin başına gelenler –1590 yılının sonlarına doğru belirsiz bir tarihte– *Newes from Scotland* [İskoçya'dan Havadisler] adlı basılı bir eserde ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Anny'nin vücudundaki tüm tüyler ve saçları,

şeytani işaretlerin (bir cadının kendisine ait olduğunu göstermek için İblis tarafından oluşturulduğu varsayılan lekeler veya siğiller) tespit edilebilmesi için eyalet hapishanesi görevlileri tarafından tıraş edilmiş ve ardından "başı bir iple bağlanmıştır". Bu ip şakaklarına sarılmış ve acı verici bir sıkılıkta kıvrılmıştı. Anny güçlü bir kadındı. İtiraf etmeden bir saat boyunca direndi, ancak "mahrem yerleri", yani cinsel bölgeleri arandığında ve sözüm ona bir işaret bulunduğunda direnci kırıldı. Maruz kaldığı işkence ve cinsel saldırıyla birlikte ve tutuklanmalarının ardından diğer şüphelilere yapılan işkenceler de kaçınılmaz olarak sahte itiraflara yol açtı. Dava bittikten sonra "cadıların" birçoğu suçlara dair itiraflarını ve diğer ifadelerini geri çekti. Örneğin Donald Robson ve Janet Stratton, hayatlarından endişe ettikleri ve "işkence" gördükleri için "yanlış ve sahte" ifade verdiklerini söylediler.[15] Bu kişiler hakkında elimizde neredeyse hiçbir bilgi bulunmasa da işkence altında itirafa zorlandıklarını biliyoruz.

Tüm şüpheliler James'e duymak istediklerini söylediler. Gillie ifadesinde, Anny'nin en azından 1589 sonbaharından beri kralın evlilik planlarını engellemek için çalıştığını açıkladı. Kendisinin ve Anny'nin devlet düşmanı olabileceğine dair hiçbir neden belirtmemiş, sadece tıpkı James'in korktuğu gibi birlikte komplo kurduklarını söylemiştir. Bu iki kadının mahkemeden önce birbirlerini gerçekten tanıyıp tanımadıklarını bilmiyoruz, ama görüldüğü üzere Gillie bu yönde bir açıklamada bulunmuştur. Kasım 1589'da Anny'nin kendisine tehditkâr bir şekilde, "Kral şimdi karısını almaya gidiyor ama ben onlardan önce orada olacağım," dediğini ifade etmiştir. Anny, bu suçlamayı yalanlamak yerine, 1590'ın sonlarında mahkemeye ifade verirken suçlamayı kabul etti: James'in yurtdışında olduğu süre boyunca "İblis'in ona kralın eve zar zor gelebileceğini, kraliçenin ise kral tarafından bizzat alınıp getirilmediği takdirde

asla yurda varamayacağını söylediğini" anlattı. Anny'nin İblis'e "kralın çocuğu olup olmayacağını" sorduğunu ve Norveç'teki düğün gecesinde büyüyle orada bulunduğunu James'e söylemesi de önemlidir. Bunu kanıtlamak için James'in kulağına bizzat kralın yeni eşine söylediği sözleri fısıldadı. Gerçekte bu sözler muhtemelen hizmetçiler tarafından duyulup tekrarlanarak bilinir kılınmıştı.[16] Ancak James, Anny'nin sözlerini büyü olarak algılamıştı. Her şey şüphelerini teyit ediyor ve demonolojik cadılık anlayışının doğruluğunu kanıtlıyordu.

Anny ve Gillie, davaya dâhil edilen diğer şüphelilerin çoğu gibi yoksul ve eğitimsiz insanlardı. Kendileriyle konuşmaya tenezzül eden güçlü adamlarla uzlaşmaya alışkındılar ki bu da onları yüz yıl önce yaşamış olan Helena Scheuberin'den farklı kılmaktaydı. Helena cesurdu, ama bunun nedeni kısmen zenginliği, aile desteği ve dinî eğitimi olmasından kaynaklanıyordu. Anny ve Gillie kendilerine zulmedenlere aynı şekilde karşı koyamadılar. Anny'ye "İblis'e nasıl hizmet etmeye başladığı" sorulduğunda, sorunun önermesini kabul ederek yalnızlığını ve yoksulluğunu ortaya koymuştur. Dul kaldığında İblis'in ona geldiğini ve kendisini "efendisi" olarak kabul etmesi için para teklif ettiğini söyledi. Yaşadığı toplumdaki en yoksul kadınlardan bir tanesiydi: Aşırı kalabalık, soğuk bir kulübede yaşayan, ısınmak için her iki yanında biri olmak üzere küçük çocuklarıyla yatağını paylaşan bir duldu o. Gillie, Anny'nin mahrumiyetle ilgili anlattıklarını destekledi. Cadıların Bothwell *Earl*'ü ve diğerleri için çalışarak "Anny Sampson ve çocuklarına yardım etmek amacıyla altın, gümüş ve erzak" kazandıklarını söyledi. Duruşmadan sonra Gillie, diğer sanıklara "iftira attığını", zira "Tranent'teki iki David Seton ve diğerleri tarafından buna zorlanıp ikna edildiğini" açıkladı. Konuştuğu lehçede yalanlar için kullanılan bir tabirle, "Söylediklerimin tamamı *yalandı* (leasings) ve tüm bunlar için Tanrı'dan af diliyorum," diye itirafta

bulunmuştur. Gillie ve Anny, Helena Scheuberin'in aksine, güçlü adamlar tarafından sindirilmeye çalışıldıklarında kendilerini savunacak bir avukat tutmak için yeterli maddi güce sahip değillerdi. İtiraf etmekten başka ne yapabilirlerdi ki?

Mahkeme 1591'e kadar devam etti ve her iki kadın da giderek daha vahşi hikâyeler anlatmaya başladı. En önemlisi, 1589'da James ve Anna'yı etkileyen deniz fırtınasını Danimarka-İskoçya cadı ittifakı aracılığıyla yarattıklarını itiraf ettiler. 1589'da bu uluslararası ittifakın kurulmasının bir parçası olarak, Kopenhag grubu Gillie'ye bir cadı ismi vererek onu şeytani inançları adına vaftiz etmişti. Anny ve Gillie'nin iddiasına göre, grup daha sonra kraliyet gemilerinin yakınında yüzüp onlara zarar vermesi için siyah bir köpek göndermiş ve Leith'de vaftiz edilmiş bir kedi, mezarlardan çalınan ölü adamların uzuvlarıyla birlikte denize atılmıştı. Kadınların itiraflarında demonologların hayal ettiği tüm Hıristiyanlık karşıtı dehşet ortaya dökülüyordu. Cadıların bu kötülüğü planlamak için İskoçya'nın dört bir yanındaki "toplantılarda" bir araya geldiklerini de söylediler. Burada İblis onlara krala nasıl zarar vereceklerini anlatmıştı. İblis, Anny'nin kralın balmumundan bir "resmini" ya da görüntüsünü –Gertrud Rötin'in Innsbruck'ta eşiğinin altında bulduğuna benzer bir tasvir– yapması hâlinde, o cisme kötülük bulaştıracağına, daha sonra eritmek üzere onu takipçilerine geri vereceğine ve kralın yaşamına sona erdireceğine ilişkin söz vermişti. İblis ayrıca ekibine bir kurbağayı öldürüp kızartmalarını ve zehrinin akması için asmalarını söyledi. Kurbağa suyunu biriktirmek için bir yılan derisi, bekletilmiş idrar ve bir istiridye kabuğu bulmaları gerekiyordu. Bu karışım daha sonra kralın üzerine damlatılabilir ya da zehri büyülü bir şekilde ona bulaştırmak için eskimiş giysilerine sürebilirdi.[17]

Son olarak, Anny'nin anlattığına göre, bu sözde cadı kültünün İskoç kolu North Berwick'te tekrar bir araya gelmişti.

Bu son toplantı (ya da cadı toplantıları olarak bilinen "Şabat") düzenlenen en büyük toplantıydı. Altı erkek ve geri kalanı kadın olmak üzere yüzden fazla delege vardı. Anny'nin söylediğine göre bu toplantı, yaşadığı yer olan Keith'in yirmi mil kuzeyindeki North Berwick Kilisesi'nde yapılmıştı. Şabatların kilise ayinlerini taklit ettiği, Hıristiyan ayinlerini İblis'e tapmak için bir nevi tersine çevirdiği düşünülürdü, ancak bunu bir Hıristiyan kilisesinde yapmak gerçekten cesurca bir hareketti. Anny bir akşam Keith yakınlarındaki tarlalarda yürürken İblis'in kendisine göründüğünü söyledi. Ona ertesi gün North Berwick kilisesine gitmesini buyurmuştu. İlk başta damadı John Couper'ın onu atıyla oraya götürdüğünü söylese de daha sonra cadıların bir burunda bulunan kiliseye eleklerle geldiğini ifade etmiştir. Elbette elekler de Anny'nin dehşet içindeki itirafı gibi boşluklarla doluydu (daha sonra William Shakespeare, Anny'nin hikâyesindeki bu detayı tüm zamanların en ünlü cadı hikâyesi olan Macbeth'te (yaklaşık 1606) kullanacaktı). Ancak North Berwick'e vardıklarında cadılar kilise avlusunda şarkılar söyleyerek bir "reel" yani geleneksel bir dans gösterisi yaptılar. Gillie Yahudi trompetini çaldı. Dansçılar büyüyle kiliseye girdiler ve İblis, siyah cüppe ve şapka giyen siyahî bir adam biçiminde orada duruyordu. Normal şartlarda orada olması gereken bir papaza benziyordu. Anny kendisinin ya da soru soranların aklına gelebilecek en nefes kesici anormallikleri hayal ediyordu âdeta: Kilisede vaiz yerine bir şeytan; beyaz bir lider yerine siyahî bir lider; dua etmek yerine dans etmek. Bu söylenenler, tam da demonologların şüphelilerin ağzından cadılık hususunda duymak istedikleri şeylerdi: İyi olan her şeyin ikili karşıtlığı.

İblis tahta basamakları gıcırdatarak kürsüye çıktı ve alaycı bir tavırla kürsünün üzerine yayıldı. Anny, cadılıkla da suçlanan okul idarecisi John Fian'ın bir yoklama aldığını söyledi.

İblis isimleri saymış ve herkes "Buradayım, efendim!" diye cevap vermişti. Şeytan daha sonra son toplantıdan bu yana verilen zararların rapor edilmesini istemiş ve suçlanan bir diğer kişi olan Robert Grierson'a bölücülük hususunda bir terfi vermişti. Anny'nin sunduğu kanıtların yayımlanmış hâlinde görülmektedir ki İblis, doğaçlama bir vaazda "krala karşı büyük bir kin beslediğini" belirtmiş ve cadılar kendisine "kraldan neden bu kadar nefret ettiğini" sorduklarında ise "çünkü kralın dünyadaki en büyük düşmanı olduğunu" söylemiştir.[18] Eğer Anny bunu söylediyse, aktarılanlar James'in kulağına müzik gibi gelmiştir. Eğer söylemediyse, o zaman bu şeytani tasdik o kadar başarılıydı ki, gerçek anlamda başaralı bir uydurma olmalıydı. Sonunda İblis, cemaatine sırtını dönmüş ve cüppesini yukarı çekmişti. Heyecanlanan takipçileri cinsel bir eylem bekliyorlardı, ama bunun yerine İblis kendini kürsünün korkuluğuna çıkardı ve cadılara şöyle dedi: "Kıçımı öpün!". Onlar da öptüler. Sonra kilise bahçesinden cesetler çıkardılar. Anny büyülü toz hâline getirmek için bir sargı bezi ve iki eklem aldı. Ne yazık ki bu ganimetleri sorgusundan önce kaybetti ki bu genellikle hiç var olmamış fiziksel kanıtlar için söz konusudur. Kendisinden beklenen her şeyi itiraf ettikten sonra Anny, beraberinde Gillie ve sayısı giderek artan yeni şüphelilerle birlikte apar topar Holyroodhouse'daki hapishaneye geri götürüldü.

1590 yılının Noel'ine gelindiğinde büyülü bir komplonun ana hatları artık ortaya çıkmıştı. Ancak James ve yetkilileri o kadar şaşkındılar ki cadı davası 1591 yılı boyunca sürdü. Suçlananların sayısı arttıkça, itiraflardaki demonolojik ögelerin ehemmiyetini kontrol etmek için girişimlerde bulunuldu. Mahkeme, anlatılanları karşılaştırmak, çelişkileri çözmek ve "yalanları" tespit etmek için suçlamada bulunanları ve şüphelileri yüzleştirmeyi planladı. Ancak bu konuda yeterince titiz davranmadılar, çünkü muhtemelen teorilerini çökertmek

istemiyorlardı. Örneğin, bir Şabat günü bir cadı grubunun kralın balmumu heykelinin etrafından nasıl dolaştığına dair tekrarlanan anlatımlar vardı. Anlatıya göre bu cisim sağdan sola "saat yönünün tersine" hareket etti ve sonunda İblis'e teslim edildi. Anny, "İskoçya prensi James Stewart'ın resmini oraya götürün" dedi ve İblis'e "Mahoun" diye seslendi ki bu "Muhammed"in* kısaltılmış, İslamofobik bir versiyonuydu, zira Orta Çağ'da Batı Hıristiyanları bu peygamberin bir şeytan olduğunu varsaymışlardı. Tüm bunlar çok etkileyiciydi, ama görünüşe göre kimse cadı meclisi üyelerinin farklı itiraflarda bulunmasını ve paketi Şeytan'a veren kişinin de değişiklik göstermesini umursamıyordu. Dikkat ettikleri tek şey, cadıların "hain büyüleri" ile "Majestelerini ve beraberindekileri boğmayı" umdukları ve bu başarılı olamasalar da "fırtına aracılığıyla kraliçenin yolculuğunu engellemeye çalışmaları" olmuştur.[19]

Sorgulama uzadıkça Gillie birçok yeni şüphelinin daha adını verdi. Suçlamalar Keith ve Tranent'ten Edinburgh'a ve sosyal düzlemde daha önce "şehirde yaşayanların seviyesinde medenî ve dürüst olarak tanınan" kadınlara kadar uzanıyordu. Barbara Napier adında bir hanımefendi, kocasına destek olmak ve saray mensuplarının gözüne girmek için Anny'nin büyüsünü kullanmakla suçlanıyordu. Anny'den Leydi Angus için sabah bulantılarını önleyici bir tılsım ve büyülü bir yüzük satın almış ve Angus *Earl*'ünü balmumundan yapılmış bir suret vasıtasıyla öldürdüğü söylenmiştir. Effie olarak bilinen ve soylu bir kadın olan Euphan McCalzean da kendi kocasını ve kayınpederini büyülemekle ve ailesinin sağlığı konusunda Anny'nin de aralarında bulunduğu bazı cadılara danışmakla suçlanıyordu. Anny, Effie'nin doğum sancılarını yatağının etrafına delikli bir taş, yazılı bir tılsım gibi Innsbruck'lu kadınların da kullandığı büyülü nesneler serpiştirerek hafifletmişti.

* İslâm peygamberi Muhammed (ö. 632).

Anny'nin Effie'ye yerel bir *laird*'i baştan çıkarması için de yardım ettiği söyleniyordu; Effie de Helena Scheuberin gibi evlilik dışı bir ilişki sebebiyle hakkında dedikodu yapılan birisi olmuştu. Hem Effie hem de Barbara Napier mahkemeye çıkarıldı. Anny çaresizce onları cadı komplosu hikâyesine dâhil etti: bu "ulu kadınlar", dedi, "krala karşı yürütülen bu operasyonu hayata geçirmek için büyük lordların ve leydilerin teveccühünü kazanmakla" görevlendirilmişlerdi. Effie'nin ailesi onun için avukat tutmuş olsa da artık çok geçti. Mahkemeyi durduramazlardı, çünkü davayı bizzat kral yürütüyordu; ortada daha yüksek bir otorite yoktu. Edinburgh'un Helena Scheuberin'leri olan varlıklı, kendine güvenen, eğitimli kadınlar bile kendilerini devletin zulmünden kurtaramadılar.[20]

27 Ocak 1591 yılında davası sonuçlanan Anny, suçlu bulundu. Kralın mevzubahis hain komplo hususundaki ısrarı olmasaydı jürinin onu yine de mahkûm edip etmeyeceğini bilmiyoruz. Hâl böyle olunca demonoloji, halk inançlarıyla harmanlanarak –görünüşe göre– kendisinin devlete karşı şeytani cadılıktan suçlu olduğu kanıtlanmıştı. Anny, Edinburgh Kalesi'ne götürüldü; bir kazık çakılana ve kuru odunlardan bir ateş yakılana kadar orada hapsedildi. Kazığın üzerindeyken boğazlandı ve cesedi ateşin üzerine atılarak yakıldı. Bu, cadılık suçu için olağan bir cezaydı. Çarşıda dedikodu yapan ya da evlerine kapanan insanlar, doğu rüzgârıyla şehrin üzerinden süzülen dumanın kokusunu aldılar.

Aralık 1591'de Gillie Duncan –hâlâ– sorgulanırken, onunla birlikte yargılanan kadın, Anny Sampson'ın kızı Bessie Thompson'dı ve bu da bir ailenin iki neslini töhmet altında bırakıyordu. Tranent'de okul idarecisi olan John Fian, komşusu Gillie ile birlikte suçlandı. John'un North Berwick'teki kilise toplantısında İblis ile birlikte görev yaptığı, kayıtları tuttuğu ve –toplumundaki birkaç okur-yazar kişiden biri olarak– notlar

aldığı söyleniyordu. Ayrıca sihirbazlık numaraları yapmak ve fal bakmakla da suçlanıyordu. Belki de bilgili bir genç adam olarak John'un yıldız falı bakma konusunda bilgisi ve ilgisi vardı. Cezası, idam edilmeden önce çekiç ve metal tozluklarla korkunç bir işkenceye maruz kalmaktı.[21] Keith, Tranent ve çevresindeki mezralardan Marion Ranking, Meggie Thompson, Alexander Whitelaw, Janet Campbell, Ritchie Graham, Janet Fairlie, Kate Gray, Isobel Lauder, Helen White, Marion Paterson, Janet Nicolson ve daha pek çok sıradan köylü, kralı tahtından indirip yerine Bothwell *Earl*'ü Francis Stewart'ı geçirmek için komplo kurmakla suçlandı. Kimin kral olduğunu tam olarak ne sebeple önemsedikleri ise belirsizdi.

Gillie Duncan ve Bessie Thompson 4 Aralık 1591'de Castle Hill'de yan yana idam edildi.[22] Barbara Napier jüri kararıyla beraat etti, ancak kral daha sonra jüri üyelerini de yargılatarak kararın bozulması için uğraştı. Barbara hamile olduğu için o an uygulanan infazdan kurtuldu ve sonrasında tarih sahnesinden çekildi. Effie McCalzean 15 Haziran 1591'de diri diri yakıldı, bu istisnai bir cezaydı: Kendisi "itaatsiz" bir eşti; kocasıyla kayınpederini öldürmeye çalışmış ve başka bir erkeği büyüyle baştan çıkarmış bir cadıydı. İskoçya'da bu ataerkillik karşıtı suçlar bir kadının yasal efendisi konumundaki kocasına karşı isyanı bağlamında "küçük çaplı ihanet" olarak adlandırılıyordu. Anny ve Gillie tarafından işlendiği varsayılan ulusal ihanet suçu, Effie'nin ailevî suçunda da karşılık buldu ve demonologların haklı olduğunu gösterdi: Cadılar, karı koca ilişkilerinden saraya kadar toplumun her kademesi için yıkıcı bir tehdit oluşturuyorlardı. Kral James 1597'de bu noktaya değinen ve kısaca *Daemonologie* olarak adlandırılan demonolojik bir eser kaleme aldı.[23]

Kral ve kraliçeye karşı gerçekleştirilen cadı saldırısının azmettiricisi olarak gösterilen Bothwell *Earl*'ü, 1591 yılında

ihtiyatlı davranarak İskoçya'dan kaçmıştı. Birkaç yıl sonra siyasî ortam yumuşayınca geri döndü ve 1593'te davanın sonuçlandırılması için resmi olarak yargılandı. *Earl*, Anny ve diğer bazı cadılara siyasî geleceği hakkında danışmak; kralın kendisini sevmesi için bir tılsım satın almak ve yine cadılara kralı nasıl "kesip atacağını" sormak; kralı balmumu sureti, gemi kazası veya zehir yoluyla öldürmek ya da yurt dışında alıkoymakla suçlandı.

Anny, Gillie, Effie ve diğerlerine son kez bahsi geçen *earl*'ün duruşma belgelerinde rastlıyoruz; bu belgelerde "ölmüş" anlamına gelen yerel lehçeden bir terimle, "umwhile"* ifadesiyle tanımlanırlar: Duruşmaları çoktan geçmişte kalmıştı. *Earl* için yaptıkları iddia edilen ve işkence altında itiraf ettikleri cadılığın cezasını çekmişlerdi. Birlikte işledikleri suçların hesabını vermek için onları mahkemeye kadar takip edişinden ve buna bağlı olarak ölümleri üzerinden iki yıl geçmişti. Elbette o da suçlu bulunacak ve korkunç bir cezaya çarptırılacaktı. Ama Bothwell *Earl*'ü bir erkekti, bir soyluydu ve kralın sarayındandı; hukuki danışmanlık alabileceği kişilere ve diğer soyluların desteğine sahipti. Ayrıca, James'in gücünü pekiştirmesiyle birlikte artık ülkedeki siyasî hava da değişmişti. Böylece Bothwell *Earl*'ü, beraat etmiş oldu.[24]

* "Umquhile" olarak da yazılır. Sıfat olarak "evvelki" veya "vefat etmiş" gibi anlamlara sahipken, zarf olarak ise "vaktiyle, eskiden" manasına gelir. (ç.n)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Vardø Cadıları Davası: Avrupa'nın Sömürge Sınırında Demonoloji

Anny, Gillie, Effie ve diğerlerinin idamından otuz yıl sonra İskoçlar, Amerika'daki kolonilere, Karayip Adaları'na ve keşfedecekleri diğer "yeni dünyalara" göç ediyorlardı. "Yeni dünyalar" olarak görülen topraklar sadece batıya değil, ayrıca Avrupa'nın kuzeyine ve güneyine, hatta Kuzey Kutup Dairesi'nin uçsuz bucaksız derinliklerine kadar uzanıyordu. On yedinci yüzyıla gelindiğinde güneyden gelen sömürgeciler –Norveçliler, Danimarkalılar, Almanlar, Hollandalılar, Faroeliler ve İskoçlar– bugün Norveç'in ve İsveç'in kuzeyini oluşturan bu buzlu bölgelere yerleşmişlerdi. Buralarda Orta Çağ ticaret ağının genişlemesine vesile oldular; küçük arazilerde çiftçilik yaptılar; balıkçılık ve kürk sevkiyatı işletmeleri kurdular ve kaleler inşa ettiler. Ancak yine de buralarda yaklaşık yirmi bin mil kareye yayılmış insan sayısı 3000'den azdı. Kuzey İskandinavya kıyıları tundralar, dağlar ve fiyortlardan oluşuyordu. Burası güvenli toprakların sonu, kırmızı ve yeşil ışıklarla alev alev yanan gökyüzünün altındaki buzdağlarının kış karanlığında inlediği, uçsuz bucaksız soğuk bir denizin başladığı yerdi. Uzak kuzeyin yerleşimcilerin hayallerini süslemesine şaşmamalı. Ne var ki, gelenler öyle olduğunu düşünmeyi tercih etse de bu topraklar ıssız değildi. On

yedinci yüzyılın başlarında nüfusun hemen hemen yarısı yerli Sámi halkından, diğer yarısı ise güneyden gelenlerden oluşuyordu.[1] Kuzey Kutup Dairesi uzun zamandır göçebe halklara, çobanlara ve avcılara ev sahipliği yapıyordu ve bahsi geçen topraklar onların hikâyelerinde sömürgecilerin anlayamayacağı şekilde haritalanmıştı. Sömürgeciler için Vardø ve Vadsø gibi adacıklar haritada aralarında kilometrelerce mesafe olmayan noktalardan ibaretti. Yerli halklar ise yerleşimcilerin sadece boş bir çöl olarak gördüğü yerlerde eski medeniyetlere dair izler, yerleşim alanları ve yer işaretleri görüyordu.

Bu sömürgecilerin izinde seyahat ederek, siyah burun olarak bilinen Svartnes'e inen küçük bir uçakla Vardø'ya gidebilirsiniz. Svartnes, Norveç'in Finnmark og Troms bölgesinde, Finlandiya ve Rusya'nın yanı sıra Atlantik ve Barents Denizi'ne de kıyısı olan bir kasabadır. Svartnes'ten bir denizaltı tünelinden geçerek Vardø Adası'na giden bir taksiye binin. Şoför sizi muhtemelen limanda bırakacak ve oradan güneybatıya, somurtkan martılarla çevrili kırmızı ve turuncu tahta kaplama evlerin yanından geçerek eski şapelin kulesine doğru ilerleyeceksiniz. Mezarlığın yanındaki toprak yolda ilerlerken denizin kenarından şaşırtıcı bir yapının yükseldiğini göreceksiniz. Gözlerinizi ondan alamayacaksınız: Nedir bu? Uzun ve keskin kenarlı şekliyle köprü gibi, yelken gibi, iskele gibi ya da bıçak gibi bir şey. İçine doğru davetkâr bir şekilde ilerleyen eğimli bir tahta yürüyüş yoluna sahip. Uzak ucunda esrarengiz bir şekilde opak olan füme camdan bir kutu gizleniyor. Sahildeki çalılıklara serpiştirilmiş bel yüksekliğindeki direkler ve her birinin üzerinde parlak turuncu, ince topuklu ayakkabılar olduğunu fark ettiğinizde artan sürrealist hisleriniz daha da derinleşecek. Bu binalar Finnmark cadılarına bir saygı duruşu niteliğindeki Steilneset Anıtı'dır: Finnmark'ta 1600-1700 yılları arasında yaklaşık doksan cadı idam edilmiştir.

En nihayetinde Finnmark nüfusunun %4,5'i bu tarihler arasında cadılıkla suçlanacaktı.[2] Louise Bourgeois ve Peter Zumthor tarafından tasarlanan ve sergi metinleri Liv Helene Willumsen tarafından yazılan bu anıt, öldürülenlerin anısına birçok infaz alanından birinde boy gösteriyor. Arduvaz mavisi deniz, gri çakıl taşlarının üzerinde çıngırdıyor ve kargalar kordon boyunca hantalca salınıyor. Bu ıssız, güzel kıyıda böylesine korkunç bir olay yaşanmamalıydı.

Vardø bölgesinde iyi şekilde belgelenmiş ilk cadı suçlaması 1620'de yapılmış ve bu süreç 1621'e kadar süren bir dizi birbiriyle bağlantılı yargılamayı başlatmıştır. Bu, VI. James'in kayınbiraderi IV. Christian'ın Danimarka-Norveç'teki cadıları ortadan kaldırma çabalarının bir devamı niteliğindeydi. Christian'ın cadı avı, Kral VI. James ve Kraliçe Anna'nın sarayından olan Finnmark Valisi John Cunningham adlı bir İskoç tarafından yönetildiği için 1590-91 yıllarındaki North Berwick duruşmalarını andırıyordu. Danimarka Kralı Christian, John'u önce kaptan, sonra da 1605 ve 1606 yıllarında Grönland'a gönderilen bir filonun amirali yaptı. Orada John'un gemideki arkadaşları Cunningham Dağı'na (çoktandır Qaqatsiac adını almıştı) onun adını verdiler. John "dürüst ve kararlı" biri olduğu kadar korkutucu bir liderdi de. Mürettebatı buzdağları yüzünden isyan etmeyi düşündüğünde ("buz adaları... büyük dağlar gibiydi") onları ilerlemeye zorladı. Bir suçla itham edilen iki denizci Grönland kıyısında terk edildi. John ayrıca çatışmalarda birkaç Grönlandlı'yı öldürdü ya da esir aldı. 1606'daki keşif gezisinde beş kişiyi daha kaçırdı. Danimarka'ya döndüğünde, Danimarka-Norveç'im İsveç'e karşı giriştiği 1611-13 Kalmar Savaşı sırasında bir savaş gemisine kaptanlık etti. 1619 yılına gelindiğinde sert kişiliği; denizcilik ve sömürgecilik konularındaki liderliği ve hayat tecrübesi –o sıralar kırklı yaşlarındaydı– onu Finnmark valiliği için ideal bir

aday hâline getirdi. Danimarka hükûmeti, buradaki yerel halkın –ki bu halk yerliler ile balıkçılık yapan ve küçük çiftliklerde çalışan yerleşimcilerin karışımından oluşuyordu– Protestanlık kaidelerine uymasını, vergi ödemesini ve askeri yönetime tabi olmasını istiyordu.[3]

Kuzey Norveç'in kraliyet yetkilileri genellikle John Cunningham gibi yabancı uyruklu kişilerdi. Bu kişiler kendi ülkelerinden yeni ticaret imkânları, ticarî bilgiler ve hukukî ya da askerî deneyim gibi faydalı uygulamalar getirdikleri için geldikleri yerlerde hoş karşılanırlardı. John Cunningham, Vardø'da IV. Christian'ın yeni cadılık karşıtı yasasının uygulanmasına da yardımcı oldu. 1601 yılında Finnmark'ın bir önceki valisinin ölümünden Sámi halkının cadılık faaliyetleri sorumlu tutulmuştu ve o zamandan beri IV. Christian bu muhtemel tehditten giderek daha fazla endişe duymaya başlamıştı.[4] 1617 yılında cadılığı yeniden tanımlayan "Cadılar ve Suç Ortakları Hakkında" adlı bir kararname yayımladı. Christian'ın kararnamesi, her sorumlu Danimarkalı ve Norveçli'nin cadı olduğunu düşündüğü kişileri ihbar etmekle yükümlü olduğunu belirtiyordu. Aksi takdirde cadılık faaliyetlerine "suç ortaklığı" yaptıkları gerekçesiyle cezalandırılabileceklerdi. Peki ama 1617'de "cadılık" tam olarak neydi? Kararname, bazı cadılık yöntemlerinin İblis ile yapılan bir anlaşmayı içermesi hasebiyle şeytani olduğunu, bazılarının ise tılsım kullanımını kapsadığını açıklıyordu. Bu tanımlar hem Avusturya hem de İskoçya'da on beşinci ve on altıncı yüzyıllarda demonoloji alanında yaşanan gelişmeleri hatırlatmaktadır. Danimarka-Norveç, bu yeni yasayla Heinrich Kramer tarzında demonolojik teoriyi kanunlaştırıyordu. Cadılığı sapkınlık, İblis'e tapma ve iyileştirici geleneksel büyü ile ilişkilendiriyordu. Demonolojinin yayılması, artık genellikle kraliyet yetkilileri tarafından yönetilen cadı mahkemeleri ile devamlılık kazandı. 1617'den itibaren

Danimarka-Norveç'te tüm cadılık ve büyü suçları ölümle ya da daha hafif suçlar söz konusu olduğunda sürgünle cezalandırılacaktı.

Bu yeni demonolojik tanım 1620 yılında Norveç'e, Avrupa kıtasının en kuzey ucuna ulaştı. Bunu oraya taşıyanlardan biri de John Cunningham'dı. Konuyla ilgili mevcut tüm okumaların yanı sıra John, gençliğinde İskoç cadı davalarıyla ilgili doğrudan deneyime sahipti. Doğum yeri olan Fife'daki Crail, Anny Sampson ve Gillie Duncan'ın 1590'da İblis ile karşılaştıkları varsayılan North Berwick'e sadece on iki mil uzaklıktaydı. 1597 yılında, John yirmili yaşlarının başındayken, Crail çevresinde başka cadı davaları da olmuştu. Dolayısıyla Finnmark'a hem geniş bir demonolojik teori hem de İskoç cadıların itirafları hakkında ayrıntılı bilgiler getirmişti.Üstelik bunlar önceki Norveç mahkemelerinde yer almayan fikirlerdi.[5]

Christian'ın 1617 tarihli kararnamesi bir cadı davası furyasını başlatmıştı. Ne var ki John Cunningham bunu gerçeğe dönüştürdü. 1620'de Finnmark valisi olarak cadı davalarını denetlemeye başladı ve bunları genellikle Vardø'daki Vardøhus Kalesi'nde gerçekleştirdi. Vardøhus günümüze ulaşan bir yapıdır. Aynı yerde, yeniden inşa edilmiştir ve taş duvarlarının tepesinde toplarla donatılmış çim setler bulunmaktadır. Kale dış düşmanlara karşı bir sığınak olduğu kadar aynı zamanda da bir hapishaneydi. Cadı olduğundan şüphe edilenler küçük, rutubetli hücrelerde tutuluyor, devlet erkinin pençesinde sıkıştırılıyor ve yerel bir sulh yargıcının başkanlık ettiği jüri tarafından yargılanmayı bekliyorlardı. Bazı cadılık şüphelileri Sámi halkındandı ve yetkililer Sámilerin en sağlam muhafızları bile alt edebilecek özel saldırı güçleri olduğuna inanıyordu. Bu elbette ki doğru değildi ve Finnmark'ta yaşayan Sámi halkının çoğu sadece hayvanlarını gütmek ve balık tutmakla ilgileniyordu. Ama yine de onlardan korkuluyordu.

Sámi halkı, güneyden gelenlere hem yılda bir gelen komşuları hem de gelip geçen göçebeler olarak aşınaydılar. Sámilerden bazıları kalıcı olarak fiyortların kıyısındaki köylerde yaşarken, bazıları her yıl dağlara göçerdi. Göçebeler kışın iç kesimlerdeki liken otlağı ile yazın deniz kıyısındaki çayırlar arasında (şimdi olduğu gibi o zaman da) göç eden yarı evcil ren geyiklerini (ya da *caribou*) gütmüşlerdir. Ren geyikleri günde on beş ya da yirmi mil yol alabildiğinden, Sámiler de onlarla birlikte arazide hızla hareket eder. Mart ya da Nisan ayında kıyıya varır ve Eylül ayında hasat zamanından sonra ayrılırlardı. Göçleri yılın son ve ilk kar yağışlarıyla aynı zamana denk gelirdi. Finnmark'ta kar altı aya kadar yerde kalır ve Sámi halkının geyikleri, kızakları bu karın üzerinde çekerlerdi. Geyikler et ve süt ürünleri; barınma ve giyim malzemeleri ve ayrıca araç-gereç ve müzik aletleri için kaynak teşkil ediyordu. Postlarıyla *lavvu* adı verilen, Amerika yerlilerinin Lakota *tipi*sini* andıran, ancak kubbeli ve düz olan sırık destekli çadırlar yapılırdı. Sámiler bu postları aynı zamanda kıyafet yapmak için de kullanıyorlardı. Kıvrık burunlu sağlam botlar, kemerler ve kendilerine özgü su geçirmez şapkalar yaparlardı; ayrıca bunlar ren geyiği, fok, tavşan ya da tilki gibi diğer hayvanların kürkleriyle doldurulur ve tamamlanırdı. Pek çok Sámi tepeden tırnağa ustalıkla dikilmiş ve süslenmiş hayvan derisiyle kaplı olurdu.

Sámi toplulukları Norveçli yerleşimcilere direnmemiş, hatta geleneksel yaşam tarzlarını sürdürürken onlarla ticaret yapmışlardır. Ancak Kuzey Kutbu'nun geniş coğrafyasındaki gruplar arasında kurulan ilişkilerin kapsamı sınırlıydı ve yerleşimcilerin Sámi paganizmiyle ilgili endişelerine rağmen on sekizinci yüzyıldan önce organize bir misyonerlik girişimi olmamıştı. Yeni gelenlerin gözünde göç eden Sámilerin yarattığı

* 'Tipi' (veya 'tepee'), Amerikan yerlilerinin hayvan derilerinden yaptıkları koni biçimindeki geleneksel çadırlarına verilen isimdir. (ç.n)

izlenim son derece etkileyiciydi: Küçük yapılı, güçlü, deri giysili çobanlar, kadınlar ve erkekler bir arada olacak şekilde, tipide ve karanlıkta, güneşte ve yağmurda güvenle yürüyor ya da kayıyorlardı. Erken dönemlerdeki gözlemciler onlardan "yürüyen Finler" olarak bahsetmiş ve Orta Çağyazarı Bremenli Adam onların yaban hayvanlarından daha hızlı hareket edebildiklerini belirtmiştir.[6] On yedinci yüzyılda Sámilerden Finler ve Laponlar –"Finlandiya" (Finnland) ve "Laponya"-dan (Lappland) gelen insanlar– olarak bahsedilirdi ancak onlar kendilerine Sámi diyorlardı, yani 'Sapmi' dedikleri bölgeye ait insanlar. Onların uzak kuzeyde başarılı bir şekilde yaşayabilmeleri, araziye uyum sağlayabilmeleri ve hava koşullarına ayak uydurabilmeleri yeni gelenlerin gıpta ettiği bir durumdu. Açlık ve olağanüstü soğukların yaşandığı yıllarda bile Sámiler bu zorluklara metanetle katlanmasını bildiler. Veba gibi Güney Avrupa'da yaygın olan hastalıklarına nadiren yakalanıyorlardı ve dayanıklılıklarıyla yerleşimcileri kendilerine hayran bırakıyorlardı. Yeni gelenlerden kültür ve dil bakımından da ayrılıyorlardı: Farklı Sámi grupları, kökenleri doğudaki Ural Dağları'na kadar uzanan, kendi özgün ama birbirleriyle ilişkili dillerini konuşuyorlardı. Örneğin, Vardø çevresindeki insanlar Kuzey Sámi dil grubundandı. Bazı Sámi dillerinde farklı kar türleri için iki yüzden fazla kelime bulunmaktadır. Bu nedenle onların konuşmalarını ve düşünce dünyalarını kavrayabilmek yeni yerleşimciler için oldukça zor olmuştur.

Sámi halkı, tüm bu öne sürülen garipliklerinin bir parçası olarak büyüsel güçlerle anılır oldu. Bu sebeple IV. Christian, Finnmark valisini onların öldürdüğünü düşündü. Bahsi geçen bu güçlerin, Sámi kozmolojisinde önemli bir yere sahip olan hayvan ruhları, atalar kültü ve doğa tanrıları gibi animist dini inançlarından kaynaklandığı düşünülüyordu. Bu tür ruhlar insanlarla şamanist "noaide", yani posttan mamul tören davulları

çalan kişiler vasıtasıyla bağlantı kuruyordu. Davul sesi, davulun derisindeki semboller üzerinde titreşimle hareket eden bir kemik çubuk kullanan *noaidi*'nin trans hâline geçmesine ve tanrılaşmasına yardımcı oluyordu. Davulun üzerindeki bu sembollerde fırtınalar, Güneş, ren geyiği ve –Sámiler on altıncı ve on yedinci yüzyılın sonlarında Hıristiyan terminolojisini benimsedikçe– Tanrı (veya Tanrılar), melekler ve şeytanlar bulunuyordu. Bir *noaidi*, kehanet isteyen komşuları için davulunu "çalardı" ve eğer çubuk tehlikeli bir sembolün yakınında durursa, kötü olaylar yaşanacak demekti. Ne yazık ki doğrudan bu kehanetin kendisinin bile kötü olaylara *sebebiyet* verebileceği düşünülebilirdi: yani fırtınaya dair bir kehanette bulunmak, o fırtınaya sebebiyet vermekle eş değer tutulabilirdi. Buna bağlı olarak Sámi kahinleri kötücül büyüler ya da "gand" yapmakla anılır oldular. *Gand* oklar, saç yumakları ve yosun benzeri organik mermiler ya da Sámilerin deri keselerde saklayıp düşmanlarını ısırması için gönderdikleri varsayılan şeytani sinekler biçimini alabiliyordu. Alternatif olarak, bir Sámi cadısı "gagasından bu *gand* sineklerini püskürtecek" bir şahin veya baykuş çağırabilirken, bazıları da bahsi geçen sinekleri "bir kuşun tüylerini ve kanatlarını silkeleyerek" saçabilirdi. Vardøhus Kalesi'ni müdafaa edenlerin *gand*dan korkuyor olmalarına şaşmamalı. İşte bu türden inanışlar, Olaus Magnus ve Peder Claussøn Friis gibi on altıncı ve on yedinci yüzyıl etnograflarını Sámi halkına dair araştırma yapmaya yöneltti. Peder Claussøn Friis, bu halkı kötü niyetli ve tehlikeli düşmanlar olarak tanımlamış ve onların şeytani paganlık ile cadılığa kapılmış olduklarını belirtmişti.[7]

Tüm bunlara bağlı olarak John Cunningham'ın Finnmark'a gelişinin ardından cadı olarak yargılanan ilk kişinin Vardø kıyılarındaki Omgang isimli küçük yerleşim yerinde yaşayan bir Sámi kadını olması şaşırtıcı değildir. Evvelki yıllarda, yani

1601, 1610, 1612 ve 1617'de birkaç dava görülmüştü. Ancak bunlara dair tutulan kayıtların neredeyse tamamı kayıptır. Tam manasıyla kayıt altına alınmış ilk dava, "Find-Karri"nin, yani "Fin Kari"nin 1620'de görülen davasıdır. O zamanlar Sámi halkı Norveççe isimler kullanıyordu: "Kari", "Karen"ın farklı bir yazımı olabilir, ancak Sámi kökenli olması da muhtemeldir. Resmî kayıtlar Kari'yi Karen Edisdatter olarak anarlar: Yani "Edis'in kızı Karen". Edis ise Sámi dilinde bir erkek ismidir. Yani Kari, iki kültürün arasında ve yine iki kültürün de parçası olan karmaşık bir kimliğe sahipti. Diğer komşuları arasında dikkat çektiği için, kendisinin yerli geleneklerle ilgili büyü güçlerine sahip olduğuna inanıldı. Kari cadılıkla suçlandı ve 13 Mayıs 1620 yılında yerel yasaları uygulayan John Cunningham ile birlikte çalışan Majestelerinin icra memuru Søffren Nielsen'in mahkemesinde on kişilik bir jüri tarafından yargılandı. Komşularının mahkemede belirttiğine göre Kari, Finnmark'ın kuzeyinde kalan platonun kenarındaki fiyortlarda yaşanan iki ayrı boğulma olayından ve Anders Rasmussen ile eşine karşı işlenen diğer suçlardan sorumluydu. İlk olarak, Båtsfjord'da, Hop mezrasından Abraham Nilsen, tuvalet ihtiyacını gidermek için geminin küpeştesine gittiğinde denize düşmüştü. Hop'ta ve Omgang'da yaşamış olan ve kısaca Henrik olarak bilenen kişi de tam o zamanlar boğulmuştu. Kari ile olan karmaşık geçmişi ve Finnmark'ın yeni valisi John Cunningham ile olan bağlantısı nedeniyle Abraham'ın ölümü, diğer vakaya kıyasla daha da önemli görülmüştü.

Abraham, kısmen zengin sayılabilecek bir tüccardı ve kendisinin en az bir köleye (ismi Ingeborgh'tu) sahip olduğu bilinmektedir. Ingeborgh, Abraham'ın ölümünden önce ona hamile olduğunu söylemişti. Abraham, bu hususta Johannis Oelsen'i suçladı ve onun çocuğun babası olduğunu belirtti. Ancak Johannis, Ingeborgh'u ayartmış olsun ya da olmasın, esasında

Kari Edisdatter'in sevgilisiydi. Kari'nin komşuları Kari ile Johannis'in "ahlaksız bir ilişki içerisinde" "evlilik hayatı yaşadıklarını" yaşadıklarını söylediler, ki bu garip ifadelerle muhtemelen ikilinin evliliği andıran ancak kilise tarafından onaylanmayan cinsellik odaklı bir ilişki yaşadıklarını aktarmaya çalışıyorlardı. Böylece Kari, Johannis'in yaşadığı sorunlara ortak edildi. Kızgın ve dargın olan Abraham, Johannis'e giderek onun Ingeborgh'u maddi olarak desteklemesi talebinde bulundu. "Hizmetçim senin çocuğuna hamileyse, karnının doyduğundan emin ol" dedi. Johannis, çocuğun babası olduğunu reddetmedi. Lakin Abraham'a kaçamaklı ve nezaketsiz cevaplar vermesi, Abraham'ı çileden çıkardı. Johannis, "Eğer elime bir şey geçerse ona vereceğim," deyince Abraham, ona bir yumruk savurdu. Ne yazık ki Kari, o sırada olan biteni izliyordu. Sevgilisi Johannis ile Abraham'ın arasında mekik dokurken "Eğer ona vurursan, İblis serbest bırakılacak!" diye haykırdı. Bu muhtemelen bir tehditti ve Kari bu sözlerle şiddetin Hıristiyanlığa ters bir davranış olduğunu belirtmek istemiş olabilirdi. Niyeti ne olursa olsun, Kari'nin bu açık sözlülüğü Abraham'ın gücüne gitti. Kari'nin sarf ettiği sözler akıllarda kalacak ve mahkeme onun aleyhinde kullanılacaktı.[8]

Abraham birkaç gün sonra resmî bir iş için Johannis ile birlikte kıyı boyunca yelken açtı. Bu ikilinin arasındaki ilişkinin ne boyutta olduğunu bilmiyoruz, lakin ikisi de bu yolculukta pay sahibiydi. Abraham konvoyu oluşturan iki gemiden birindeydi ve bu gemi bizzat John Cunningham'a aitti. İşte Abraham'ın dönüş yolunda düşüp öldüğü gemi, John'un bu gemisiydi. John ile Abraham'ın gemisi önden giden diğer gemiden Båtsfjord'ta ayrıldı. Johannis, işte o öndeki gemide bulunuyordu. Rıhtıma çıkar çıkmaz Kari kendisine şüphe uyandıran sorular sordu: "Diğer gemi nerede?" "Båtsfjord taraflarındayken arkamızda kaldı," diye cevap verdi Johannis. Kari bir süre düşündü ve

"Eyvah, eyvah!" diye iç çekmeye başladı. Johannis ona "Bu seni neden ilgilendiriyor?" diye sordu, ancak Kari cevap vermedi. İkinci gemi de bir sonraki gün Omgang'da rıhtıma yaklaşınca, Abraham Nilsen'ın gemiden düşüp kaybolduğu haberi yayıldı. Kari ise basitçe, "Ben bunu zaten biliyordum," dedi. Muhtemelen kendisini bir kâhin olarak görüyordu ya da Abraham'ın Johannis'e saldırması hususunda bir kâhine danışmıştı. Belki de sevgilisine saldırdığı için Abraham'a lanet okumuştu veya geciken gemiye dair içinde kötü bir his uyanmıştı. İşin gerçeği ne olursa olsun, insanlar daha sonra onun bu sözünü hatırlayacak ve ayrıca Johannis de haince bunu onlara hatırlatacaktı.

Johannis, Kari'nin mahkemesinde sunduğu kanıtlara bakılırsa zayıf karakterli bir adamdı. Kendisi Abraham'a lanet okuması hususunda Kari'yi suçlamakla kalmamış, ayrıca onu aldatmış ve hamile kalan diğer hizmetçi sevgilisini de terk etmişti. Kari ile sürdürdüğü "ahlaksız ilişkisi" konusunda sorgulanınca gözlerini kaçırdı. Dediğine göre Kari onu kendisini sevmeye ve cinsel ilişkiye girmeye zorlamıştı; "Başına bir şey gelmesinden korktuğu" için de ona karşı çıkmaya cesaret edemediğini iddia etmişti: Kari ona, "Eğer sana sahip olamazsam, sen de Finnmark'taki hiç kimseye sahip olamazsın," demişti. Ancak hikâyeye göre Kari, Johannis'e yardım etmek için elinden gelen her şeyi yapmıştı: Abraham Nilsen'in Johannis'i suçlamasıyla ilgili olarak sorgulandığında, Jacob N. olarak bilinen bir çocuğa döndü ve Ingeborgh'un bebeğinin babasının Johannis değil, Jacob olduğunu söyledi. Jacob bunu reddetti. Ne var ki sonrasında belini incitti. Öyle kötü incitti ki mahkemede belinin "kırıldığını" söyledi ve bu durumdan Kari'nin cadılığını sorumlu tuttu. Yani Kari, Johannis'i savunurken bile tuzağa düşürülmüş oldu. Johannis ile ilişkisine dair kanıtlar ve Abraham ile Jacob'dan aldığı aleni intikam jüri üyelerince olumsuz karşılanmıştı. Bu, Helena Scheuberin ve Effie McCalzean'a

yapılan suçlamalar gibi, şehvet düşkünü ve güvenilmez cadı figürünün kadim hikâyesiydi. Ancak Kari aleyhindeki kanıtlar çok daha güçlüydü: Kimse onu suçlayan kişiyle olan yakınlığına itiraz etmiyordu.

Henrik'in boğulmasıyla ilgili suçlamalar şüpheleri daha da güçlendirdi: Kari, Hop'tan Omgang ve Gamvik'e geçerken Henrik'le tartışmıştı. Belli ki Kari, sahili ve Tana Nehri'nin kumlu vadisini dolaşmış, belki de mevsim değişikliğine bağlı olarak çobanlık ya da ticaret için göç etmişti. Kendisine küçük çaplı dikiş işlerinden para kazanıyordu, ancak bunun dışında hakkında çok az şey biliyoruz. Ancak 1620 yılında herkes göze batan "Find-Karri"yi ve onun Henrik ile olan husumetini biliyordu. Son zamanlarda daha dostane bir görüntü çiziyorlardı, ta ki Kari Omgang'da Henrik'i ziyaret edip ondan kendisine küçük bir kap vermesini isteyene kadar. Henrik bu talebini reddedince Kari'nin sabrı taştı. Henrik'in boğulması da yaşanan bu meselesinin bir sonucu olarak görüldü.

Jüri, Kari ile arası açılan kişilerin başlarına kötü şeyler geldiğine inanmış olmalı. Bu olanlar belki de *gand*'ın ta kendisiydi! Anders Rasmussen ve adı açıklanmayan karısının davasında da kanıtlar ikna edici görünüyordu. Anders'in karısı, onarılmasını istediği iki eşarbı düzeltmesi için Kari'ye iş vermiş ve bir gün, ödemeyi daha sonra yapabileceğini düşünerek onları Kari'den almaya gitmişti. Ancak Kari akıllıca davranarak tamir edilen giysileri vermeden önce ödemenin hemen yapılması hususunda ısrar etti. Kari'nin duruşmasında Anders, karısının ödeme yapmayı reddettikten sonra hastalandığını söyledi. Karısı o denli sakatlanmıştı ki, koltuk değnekleriyle yürümek zorunda kalmış, buzlu çamurda acıyla ve dengesiz bir şekilde ilerlemeye başlamıştı. Anders bu yaşananları düşündükçe çılgına dönüyordu: Sevgili karısı, onu hasta etmiş olması muhtemel görünen bu şüpheli "Finn"tarafından ödeme yapması için

sıkıştırılmıştı. Anders, Kari'yi bizzat görmeye gitti ve onu tehdit etti. Kari de ısrarla karısının gelip kendisini görmesini ve borcunu ödemesini istedi. Kari'yi ziyaret edip borcunu ödedikten sonra Anders'in karısı hemen iyileşmişti, öyle ki Kari'nin evinden dönerken koltuk değneklerini kullanmasına gerek kalmamıştı. Bu, cadıların İblis'in yardımıyla ne kadar tehlikeli olabileceklerinin, başkalarını ne kadar kolay manipüle edebileceklerinin ve neden sadece komşuları için değil, aynı zamanda hükûmet için de sorun teşkil ettiklerinin açık bir örneği gibiydi. John Cunningham'ın ortağı Abraham Nilsen cadılık sonucu bizzat valinin teknesinden atılabildiyse, o zaman kimse güvende değil demekti. Anders ve Johannis'in ifadelerine bakılırsa, icra memuru tarafından temsil edilen devletin elinde Kari'ye karşı açılmış güçlü bir dava vardı.

Ne var ki icra memuru Søffren Nielsen, tamamı erkeklerden ve yerleşimcilerden oluşan jüri üyelerinin karar verme aşamalarına yardımcı olmak için Kari'nin limanda "yüzdürülmesine" hükmetti. Yani bu şok edici kararı müteakip Kari, batacak mı yoksa yüzecek mi diye görmek için buzlu denize atılacaktı. Bu, Finnmark'ta alışılagelmiş bir cadılık testiydi. Yani sanığın sorgulanmasını nihayete erdiren eski bir "işkence ile yargılama (*ordeal*)" duruşması. Böylesi yargılama türleri diğer bazı Kuzey Avrupa ülkelerinde de gerçekleştirilirdi: North Berwick duruşmalarında yargılananların davalarında bu testin yapıldığına dair bir kayıt olmamasına rağmen İskoçya'da da bazı örnekler mevcuttur. Bahse konu işkence ile yargılama metodu, batanların masum, yüzenlerin ise suçlu olduğuna dair bir halk inancına dayanmaktaydı. Eğer bir insan su üstünde kalıyorsa, Tanrı'nın yarattığı su o kişiyi reddetmiş demekti. Ne de olsa aklı başında, mütevazı kadınlar denize girmezlerdi, bu yüzden çoğu yüzme becerilerini geliştirmemişti. Yüzmek doğal değildi ve doğal olmayan bir şey de şeytani olabilirdi.

Kari suyun üzerinde kaldı, kendini korkunç derecede soğuk olan denizden çıkarmak için umutsuzca çırpındı. Yarı boğulmuş hâldeyken jüri tarafından cadılık suçundan mahkûm edildi. Ama çilesi bitmemişti. Norveç'te, İskoçya'nın aksine, suçlu kişinin suç ortaklarını söylemesini sağlamak ve ruhunu ölüme hazır hâle getirmek için mahkûmiyetten sonra da işkence uygulanıyordu. Bu işkencenin merkezinde, kurbanın vücudunu, özellikle de sıklıkla yerinden çıkan eklemlerini acı verici bir şekilde germek için kullanılan işkence sehpası vardı. İşkence sehpası Avusturya'da da kullanılıyordu ve iyi bir avukatları olmasaydı Helena Scheuberin ve diğer sanıklara karşı da kullanılacaktı. Helena'nın aksine Kari'nin avukatı yoktu, bu yüzden işkence gördü. Duruşma kayıtlarında Kari'nin itirafını "çektiği acının doruk noktasında" gerçekleştirdiği notu düşülmüştür. Bu sözler bizlere bu acımasız ve soğukkanlı saldırının âdeta bir özetini sunar.[9]

İşkence sırasında Kari, tıpkı otuz yıl önce Anny Sampson ve Gillie Duncan'ın yaptığı gibi, acımasız sorgucularının istediği her şeyi itiraf etti. Cadılığa henüz genç bir kızken başladığını söyledi. Hayvan gütmekten yorgun düştüğü bir sırada kendini uykuyla uyanıklık arasında bulmuştu. Başsız bir adam görünümündeki bir "hayalet", kendisi trans hâlindeyken onun yanına gelmiş ve ona bir sürü anahtar uzatmıştı. "Eğer bu anahtarları kabul edersen," demişti ruh, "bu dünyada istediğin her şey gerçekleşecek." Ama Kari bir Sámi'ydi. Muhtemelen sadece az sayıda eşyayla bir *lavvu* çadırında yaşıyordu. Anahtarları ne yapacaktı ki? Bunun yerine, hayaletin muhtemelen Sámi halkının kıyafetlerine diktiği türden güzel bir kurdele taşıdığını da fark ettiğini söyledi. Kari, hayalete, "Şu kurdeleyi bana ver," demiş ve "Anahtarları nasıl kullanacağımı bilmiyorum," diye de eklemişti. Hayalet de bunu kabul etmişti. Tabii ki işkence sırasında Hıristiyanlar tarafından sorgulandığı için Kari, bu "hayaletin" aslında İblis olduğunu ve onun hediyesini

kabul ederek bir cadıya dönüştüğünü söylemeye zorlandı. Ne acıdır ki Kari, kendisine sorgulayanlara bu İblis'in daha sonra emirlerini yerine getirmeyi reddettiğinde "uzuvlarını gererek", burnundan ve ağzından kan gelene kadar canını yakarak onu delirttiğini de söyledi. Ancak Kari'yi idam sehpasına çıkaran kişi İblis değil, yeni cadılık karşıtı yasalarını uygulayarak vali ve kral adına hareket eden Søffren Nielsen'di. Yargılama sonunda masum Sámi çobanı Kari Edisdatter, bir cadı olduğu gerekçesiyle yakılarak öldürüldü.[10]

Kari'nin infazının ardından cadı avının birkaç ilgili dava ile devamına yol açacak olan bazı hikâyeler duyulmaya devam etti. Şüpheler, Kari'nin üvey kız kardeşi, yani Omgang'lı Rasmus Joensen'in eşi Lisbet Nilsdatter'in üzerinde toplandı, zira Kari onu suç ortağı olarak anmıştı. Ayrıca suçlanmış olan bir kadın daha vardı ve kendisi "Morten Nilsen'in [eşi] Langefjord'lu Anne" olarak biliniyordu. Bu kişi de Kari'nin üvey kız kardeşi olabilir, ancak isimlendirme şekli bu durumu şüpheli kılıyor. On yedinci yüzyılda Finnmarklılar modern anlamda soyadlarla değil, genellikle tanımlayıcı isimlerle bilinirlerdi: Çocuklar, ikinci isimleri olarak babalarının önadını alır ve onun yanına "sen" (oğul) veya "datter" (kız) eki eklenirdi. Evli kadınlar da genellikle kocalarının adları veya bölge isimleriyle anılırlardı, örneğin yukarıda bahsi geçen Anne gibi. Yani farklı adlandırma şekillerine rağmen Lisbet ve Kari üvey kardeşlerdi ve kendileri hakkındaki hikâyeler Anne'in de onların kardeşi olabileceğini düşündürmektedir. Lisbet Nilsdatter, 28 Nisan 1621'de yargılandı: Mahkemede söylenenlere göre o, "cadılığı biliyordu" ve "insanlardan istediği her şeyi alabiliyordu" Tıpkı üvey kardeşi gibi yüzme testine tabii tutuldu ve sonrasında itiraflarda bulundu. Lisbet, büyü yapmayı beş yıl önce keçi ağılına gelen Kari'den öğrendiğini belirtti ve Kari'nin oraya erkek bir keçi kılığına girmiş olan İblis'le geldiğini söyledi. Keçiler,

önceleri ren geyiği sağan göçebe Sámilerin alışık olduğu hayvanlar değillerdi. Bu büyülü keçi suretindeki İblis'in Lisbet'le bir anlaşma yaptığı ve bu anlaşma sırasında Lisbet'in vaftizinden vazgeçip İblis'e hizmet etmeye söz verdiği varsayıldı.[11]

Lisbet, sonrasında Kari'nin kendisine işe yarar bir şey öğrettiğini belirtti. Bu, yüzyıl önce Innsbruck cadılarına atfedilen süt hırsızlığından başka ne olabilirdi ki? Kari ve Lisbet'in yöntemi, sağmak istedikleri herhangi bir hayvanın karnının altına bir keçinin boynuzunu tutmaktı; böylece boynuz sütle dolacaktı. Lisbet, umutsuz bir heyecanla "bir gün içerisinde istediği sıklıkta... bir kovayı dolduracak kadar" büyü ifa edebileceğini belirtti. Düşlenen bu lüks, sürdürülebildiği sürece harikaydı. Ancak Lisbet, ne yazık ki mahkemeye sahip olduğu bu gücü üvey kardeşinin idam edilmesinden sonra kaybettiğini söyledi. Tabii ki Kari de Lisbet'i suçlayarak ölmüştü, yani Lisbet kötü bir miras devralmıştı. Kapana kısılan Lisbet, Kari'nin kendisini iş birlikçi olarak belirttiği Abraham ve Henrik'in boğulması cinayetlerinde suç ortaklığı yaptığını itiraf etti. Cadıların 1619 yazında tıpkı North Berwick cadılarının toplantıları gibi bir Şabat için bir araya geldiklerini de ekledi. Burada, Kuzey Kutup Dairesi'nde, Temmuz ayının uzun ve aydınlık bir gecesinde dans edip içki içmişlerdi. Lisbet, Şabat'a katılan birkaç kadının daha adını verdi. Bunlardan biri Langefjord'dan Anne'ydi. Kendisi mahkeme salonunda şaşkın köylülerin arasındaydı ve bu iddiayı "öfkeyle" reddetmişti. Anne'nin başına ne geldiğini bilmiyoruz. İddiaları öfkeyle reddedişi onu kurtarmış mıydı? Yoksa daha sonra, sırasıyla 1621 ve 1624 yıllarında yargılanan "Ane Larsdatter" ya da "Ane Edisdatter" o muydu? Ne yazık ki Lisbet, üvey kardeşi Kari gibi cadılık suçundan yakılarak öldürüldü.[12]

Önde gelen iki balıkçı-tüccar olan Abraham ve Henrik'in öldürülmesi ve sözde katillerinin idam edilmesi Finnmark

toplumunu ilgili meseleler hakkında tartışmaya itti. En çok ilgi çeken konu ise cadıların fırtınaları çağırabildiği inancıydı. Hem Danimarka'da hem de İskoçya'da gemi batıran fırtınalardan cadılık faaliyetleri sorumlu tutuluyordu ve hem Norveçliler hem de Sámiler fırtına rüzgârlarının yaratılabileceğine, satılabileceğine ve satın alınabileceğine inanıyordu. Yapay bir esinti, düğümlü bir *gand* torbasıyla ya da bir ipin düğümlerinde yakalanabilir ve çözülerek harekete geçirilebilirdi. Bu yöntem denizde mahsur kalan denizciler için faydalıydı ama bir düşmanın öldürücü bir fırtına çıkarması hâlinde tehlikeliydi. Bu tür ölümcül fırtınalar Finnmark kıyılarında sık sık meydana gelirdi, öyle ki Sámi kehanet davullarında bir fırtına sembolü bulunurdu. IV Christian'ın cadılık kararnamesinin yayımlandığı yılda, 24 Aralık 1617'de şiddetli bir fırtına Vardø'yu vurmuştu. Güneyde Kiberg'den kuzeyde Vesterbarvika'ya kadar doğu kıyısı boyunca uzanan koyları vuran fırtına, serpintileri gökyüzünü bulandıran dev dalgalar yarattı. Bu olaya şahit olan birisi, "Deniz kül gibi yükseldi" demiştir. Finnmark balıkçılık filosundan kırktan fazla adam o gün kendilerine has tekneleri *Nordlander*'larla denize açılmıştı. Bu tekneler, etkilendikleri Viking uzun gemileri gibi güçlü, hafif ve dar teknelerdi (ve hâlâ öyledirler). *Nordlander*'lar kayalarla balastlanırdı. ancak sığ bir yapıya sahiptiler ve sadece kısa salmaları denize inerdi. Ağlar yan taraflarındayken bir fırtına çıkarsa, ters dönme tehlikesiyle karşı karşıya kalırlardı. İşte 1617 Noel arifesinde olan tam da buydu.

O günkü fırtına bir felakete yol açmamış olmalıydı. Norveçli balıkçıların çoğu, İskandinav ataları gibi yetenekli denizcilerdi. Bulutların ve gelgitlerin durumuna bağlı olarak hareket edebilir, yağmuru ve fırtınayı önceden tahmin edebilirlerdi. Tecrübeleri, onları hayal kırıklığına uğratsa ve suya açılmış olsalar bile, soğuğa karşı neredeyse dünyadaki herkesten çok

daha dayanıklıydılar. Genellikle vücutlarının etrafında su geçirmez bir kılıf görevi gören deri tulumlar giyerlerdi. Altlarında ise çok katlı, kalın, yalıtımlı bir yün palto vardı. Ancak bunların hiçbiri Vardø ve çevresindeki yerleşimlerin erkeklerini kurtaramadı. Kırk kişi 1617'de o gün boğuldu ve bu kişilerin eşleri ve çocukları yarı boş köylerde anlaşılmaz sözlerle yas tutmaya terk edildi. Ancak Kari Edisdatter ve Lisbet Nilsdatter'in duruşmaları sırasında, bu ölü sayısına açıklama getirebilecek yeni bir olasılık ortaya atılmış oldu. Belki de bu durum geriye dönük olarak cadılıkla açıklanabilir miydi? Şüpheler on bir kadın üzerinde daha yoğunlaştı: Mari Jorgensdatter, Siri ve Else Knudsdatter, Kirsten Sørensdatter, Marrite Olsdatter, Lille Ekkerøy'den Guri Olsdatter, Store Ekkerøy'den Guri Olsdatter, Ane Larsdatter, Kari Olufsdatter, Ragnhilde Olusfdatter ve Mette Thorgiersdatter. Duruşma kayıtlarının bir kısmı kaybolmuş olsa da 1621 yılının en önemli "cadısı" Kirsten Sørensdatter'in duruşması da dahil olmak üzere bahsi geçen kişilerin birçoğuna ait kayıtlar günümüze ulaşmıştır.[13]

Kirsten, kimi zaman Kirsti olarak da anılırdı. Kendisi Anders Johansen'in karısıydı ve Vardø'dan yedi mil uzaklıktaki küçük bir köy olan Kiberg'de yaşıyordu. Kirsti, evliliklerinden kısa bir süre sonra 1597'de kocasıyla birlikte Finnmark'a gelmişti. Bin küsur mil güneyde, Danimarka'nın Helsingør kenti yakınlarında doğmuş, hizmetçi olarak çalışmış ve Norveç'in orta kesimindeki büyük bir kent olan Bergen'de yaşamıştı. Çiftin hırslı bir şekilde uzak kuzeye taşınması onlara umut verici yeni bir başlangıç gibi görünmüş olmalıydı. Bu, aynı dönemde Amerika'ya giden yerleşimciler gibi ticaret ve refah için yeni fırsatlara gebe olan bir göç hareketeydi. Kirsti 1620'de elli yedi yaşındaydı; kendisi yetenekli ve çok yer görmüş Danimarkalı bir kadındı. Ancak 1617'de dört ineği öldürmek gibi bir cadılık suçu işlediğinden şüphelenilmeye başlandı. Yine de 1621'de kırk

balıkçının ölümüne neden olan fırtınayı çıkartan gruba liderlik etmekle suçlanana kadar bu mesele mahkemeye taşınmamış gibi görünüyor. Bu suçlama, Kirsti'nin kurbanlardan biri olan Anders Blom ile ölümünden kısa bir süre önce tartışmış olması nedeniyle ortaya atılmıştı. Onu suçlayanlar, diğer şüpheli kadınların da –özellikle Else Knudsdatter ve iki Guri Olsdatter'in– intikamını alması için Kirsti'ye yardım teklif ettiklerini iddia etmişlerdir. Kirsti'nin komşuları, Anders Blom'un önemsiz bir tartışma yüzünden Kirsti'ye saldırdığını ve sonrasında boğulduğunu; böylece tıpkı Kari'nin Abraham Nilsen'i öldürdüğü gibi Kirsti'nin de Anders'i öldürdüğünü söylediler. Kirsti daha sonra Henrik Meyer adında başka bir adamla da tartışmış ve Anders gibi bu adam da ölmüştü. Bu olaydan sonra Kirsti ve diğer cadı arkadaşlarının 1617'nin Noel arifesinde boğulmuş olan adamları öldürdüğü iddiaları ortaya atılmıştır.

Peki, Kirsti Sørensdatter ve arkadaşları neden balıkçıların ölümünden ancak dört yıl sonra onları öldürmekle suçlandılar? Bu durum, kısmen John Cunningham ile ilgili olmalı. Onun North Berwick'teki cadı davası başta olmak üzere diğer davalardan da yola çıkarak Finnmark'a kadar getirdiği paranoyak düşüncelerini Kirsti meselesinde elde ettiği kanıtların tamamında görebiliyoruz. Cunningham, vali olarak idare ettiği ancak bizzat hazır bulunmadığı Kari ve Lisbet duruşmalarının aksine, Kirsti'nin tüm duruşmalarına katılmıştır. Danimarka-Norveç devletinin üst kademeleri, onun aracılığıyla denizcilerin sözde toplu katliamına odaklanmış bu kritik davanın doğrudan kontrolünü ele geçirerek ihtiyaç duyulan kararın alınmasını sağlamış ve tıpkı 1617 kararnamesinin gerektirdiği gibi, demonolojiyi net bir biçimde gelecekteki Finnmark cadı davalarının merkezine koymuştur.

Kirsti'nin duruşması 26 ve 28 Nisan 1621 tarihlerinde Vardøhus Kalesi'nde görüldü. Kalabalık mahkeme salonunda

yerini alan John Cunningham, oradaki herkes tarafından saygıyla karşılandı. Kendisi kayıtlarda "ünlü Hans Køning" olarak geçmektedir (bir yabancı olduğu için ismi Hanns Køningham ve Hans Cunninghiemb gibi farklı şekillerde de anılabiliyordu).[14] Tıpkı VI. James'in Anny ve Gillie'nin duruşmasını her şeye muktedir otoritesiyle şekillendirdiği gibi John/Hans da icra memurunun resmî konumuna rağmen delilleri şekillendirmiştir. Kirsti, bizzat valinin icra memuru ve jüriyle birlikte oturduğunu görünce korkmuş olmalı. Başlangıçta tüm iddiaları "şiddetle reddetti" ve haykırarak suçlayanların "kendisine acımasızca iftira attıklarını" dile getirdi. Bu iyi bir stratejiydi, ancak aynı zamanda mahkemenin onu yüzme deneyiyle tehdit ettiği anlamına geliyordu. Oysa Kirsti bununla yüzleşemezdi. Nisan ayıydı ve denizin sıcaklığı yaklaşık üç santigrat dereceydi. Kirsti hayatını okyanus kenarında ve okyanusun üzerinde geçirmişti. Uzak kuzeyde okyanusun uyuşturan kucaklamasına yenik düşen insanların başına neler geldiğini biliyordu. Gözü korkmuştu, hapsedilmekten bitkin düşmüştü ve tek başınaydı. Direnci kırıldı ve o da diğerleri gibi kendisini sorgulayan kişiye kralın yeni yasasını uygulayabilmesi için duymak istediği her şeyi perişan bir hâlde söylemek durumunda kaldı.

İlk olarak Kirsti, muhtemelen bir soruya cevaben, John'a cadılığı nasıl öğrendiğine dair bir hikâye anlattı. On altı yaşındayken Helsingør'da yaşlı bir kadının yanında hizmetçi ve ırgat olarak çalışırken eğitildiğini söyledi. Bir gün, çiftçinin kazlarını eve götürürken, İblis ona bir köpek suretinde görünmüştü. Daha doğrusu Anny Sampson'un müşterilerini rahatsız eden şeytan köpek ya da tanıdık bir ruh gibi. Tıpkı herhangi bir demonologun bekleyeceği üzere, köpek Kirsti'ye bir anlaşma önerdi: "Eğer cadılığı öğrenmeyi kabul edersen, bu dünyada yaptığın her şey başarıyla sonuçlanacak," dedi. Kirsti'nin yapması gereken, tıpkı North Berwick cadıları ya da Kari gibi

vaftizini reddedip İblis'e hizmet etmekti. Kirsti ne yapacağını bilmiyordu, bu yüzden tavsiye istedi. İşvereni ona İblis'in teklifini kabul etmesini söyledi. Çiftçi aslında kendisinin de bir cadı olduğunu ve Kirsti'nin de onun cadı komplosuna katılabileceğini söyledi. Kirsti'nin işvereni daha sonra tıpkı Havva gibi ona ilmini öğretmeyi teklif etti. Bu ilim, bir hizmetçi kız için heyecan verici bir fırsat olan okuma-yazma bilgisini de içeriyordu. Bu kişi Kirsti'ye kitap okuyarak ona cadılığı öğretti ve hatta onu bir sınava tabi tuttu: Bir yün yumağını suyun üzerinde yüzdürebilecek miydi? Kirsti bunu yapabilirdi. Yüne üflemekten, yüzeyde hareket etmesini izlemekten zevk alıyordu. Elbette ki tüm bunlar, çeşitli şekillerde, kadın irfanından duyulan korkuya bağlı olarak gelişmiş saçmalıklardı. Belki de Kirsti'nin işvereninin ona öğrettiği şeyler aslında biraz okuma yazma, kazları iyileştirmek için bazı ipuçları ya da iyi bir eş bulmak için bir tılsımdı. Kirsti, itirafından sonra on yıl boyunca cadılık yapmadığını söyleyerek kurtulmaya çalıştı. Ancak mahkeme onu serbest bırakmadı.[15]

Sonrasında ise yaşam öyküsünü anlatmaya zorlandı: Bergen'de hizmetçi olarak çalışmaya başlaması, 1597'de evlenmesi –tam da John Cunningham'ın Crail'de cadı davaları hakkında daha fazla bilgi edindiği yıl– ve kocasıyla birlikte Finnmark'a yaptığı cesur koloni göçü gibi olayları aktardı. Gün boyu süren karanlığın altında yaptığı o zorlu deniz yolculuğunu düşünmek, ona cadıların musallat olduğu bir yerde bulunduğunu düşündürüyor gibiydi. Hem de mahkeme salonundaki herkesin *gand* ve İblis tarafından kuşatıldığına inandığı bir yerde... Kirsti'nin itirafta bulunması bekleniyordu ve hiç şüphesiz John Cunningham ona bunu hatırlattı. Bunun üzerine Kirsti yere çöktü ve Finnmark'ta bir kez daha büyü yeteneğini kullandığını ve bunu komşularına karşı gerçekleştirdiğini söyledi. Evet, Şabat'a katılmıştı. O ve cadı arkadaşları oraya deniz yoluyla ya

da uçarak ulaşmışlardı. Evet, kendisi insanların öldürülmesinden de mesuldü.

Mahkeme onun 28 Nisan'a kadar tutuklu kalmasına karar verdi. Kirsti muhtemelen sonrasında işkence görmüştü. İşkence sırasında ağlayıp çığlık atarken, John Cunningham da orada bulunarak Kirsti'yi sorgulamış olabilir. Kristi'nin çektiği acı karşısında irkilmemek elde değil. Kirsti'ye bu acının çektirilmesinin tek sebebi, onun yaşamından büyülü bir şekilde dönüşüme uğramış bir hikâyenin çekip çıkarılmış olmasıydı. Kirsti'nin sahip olduğu gerçeklik âdeta vücudundan akıtılan kan gibi akıp gidiyor ve tuhaf, demonolojik hikâyelere dönüşüyordu. 28 Nisan'da, vücudu yara bere içinde mahkemeye geri döndüğünde, ağrılı ve çökmüş bir hâlde, diğer cadılık faaliyetlerini de itiraf etti. Evet, "Anders Blom'un ve Anders Rasmussen'in adamlarının boğulmaları için havayı biraz bozmak" amacıyla Else Knudsdatter ile birlikte çalışmıştı. Evet, bunu bir parça olta kamışına düğüm atıp üzerine üfleyerek yapmışlar, böylece "hava kötüleşmiş ve birçok kişi ölmüştü".[16] Devlet, istediğini almıştı: Artık 1617 yılının Noel arifesindeki gemi kazası için bir açıklamaları vardı.

Peki neden John Cunningham'ın Kirsti'nin duruşmasındaki olayları yönlendirdiği sonucuna varıyoruz? Çünkü önceki cadı davaları, özellikle de İskoç davaları hakkında bilinenler, Kirsti'nin itirafını şekillendirmiştir ve bu etki sahibi demonolojik bilgilerin John'a ait olması kuvvetle muhtemeldir. Mevzubahis dava ile İskoç davaları arasında büyük benzerlikler olmasının yanı sıra bazı hususlar doğrudan aynı özellikleri taşımaktadır ve ayrıca süreç içerisinde John'un kendi yaşam deneyimlerine göndermeler de mevcuttur. Kirsti'nin hikâyesi kısmen John'un

kendi yarattığı bir hikâye gibi görünmektedir; tıpkı Anny Sampson'un hikâyesinin bir ölçüde VI. James'in oluşturduğu bir hikâye olması gibi. Anny'nin başından geçenler Kirsti'ye dair sunulan anlatıları şekillendirmiş gibi görünüyor, zira John muhtemelen Anny'nin hikâyesini basılı mahkeme raporu olan *Newes from Scotland*'dan öğrenmiş olabilir. Bilinmelidir ki demonoloji, basılı eserlerin yanı sıra, tecrübelerin aktarımı aracılığıyla ve ayrıca sözlü olarak da yayılmıştır.

Gerçekten de Kirsti'nin Finnmark cadılarıyla ilgili anlattıkları North Berwick cadıları meselesine fazlasıyla benzemektedir. Cadıların fırtınalara neden olduğu fikri 1589'dakine benzer şekilde Danimarka-Norveç davalarında da yaygındı, ancak North Berwick davasını hatırlatan başka ayrıntılar da mevcuttur. Her iki cadı grubu da Şabat'lara deniz yoluyla gitmektedir. Her ikisinde de bir şeytan köpek ya da tanıdık bir ruh anlatısı vardır. Kirsti'nin itham edildiği suçlardan biri cadı filosunun "efendisi ve amirali" olmaktı ve "amiral" ifadesi Anny'nin grubundan birisi için de kullanılmıştı. "Amiral" tabiri aynı zamanda John Cunningham'ın denizcilik kariyerinde Grönland'a yaptığı seferlerdeki rolünü de açıkça tanımlamaktadır.[17] Cunningham'ın kendi deneyimlerinden yola çıkarak İskoçya menşeli demonolojik fikirleri âdeta Finnamark'a ihraç etmesi, bu fikirlerin nasıl yayıldığını ve böylece bir cadı davasının diğer cadı davalarını nasıl tetiklediğini göstermektedir.

Hem İskoç hem de Finnmark cadılarının katıldığı söylenen Şabatlar'a dair sunulan bazı ayrıntılar da tamamen aynıdır. Kirsti, itirafında, cadıların bu partilerde North Berwick cadıları gibi "içki içip dans ettiklerini ve oyun oynadıklarını" söylemiştir. Ayrıca, Bertil Henriksen adında bir adamın "onlar için kayıt tuttuğunu" açıklamıştır. Bununla birlikte Ane Larsdatter, Kirsti'nin "flüt ve davulla" cadıları "yönlendirdiğini" ifade etmiştir. Bunlar John Fian ve Gillie Duncan'ın North Berwick

Şabatları'ndaki rollerini anımsatmaktadır: John Fian cadıların kâtibiydi ve katılımcıların kaydını tutuyordu; Gillie Duncan ise bir Yahudi trompeti çalarak cadıların danslarını yönetiyordu. Bu ayrıntılardan hiçbirisi –kayıt tutma ya da müzik– Kirsti ya da Ane tarafından detaylandırılmaz. Bunlar, muhtemelen "amiral" ifadesi gibi, bir sorgucu tarafından sanıkların zihinlerine yerleştirilmiş fikirlerdi. Belki de John Cunningham, bu kadınlar korku ve acı içinde titrerken, demonolojik bilgilerine başvurarak "Şabat'ta sizin için yazı yazan biri oldu mu?" diye sormuştur. Onlar da, "Evet, Bertil yazdı," diye cevap vermişlerdir. Yahut "Sizin için müzik çalan biri var mıydı?" diye de sormuş olabilir. Ane de "Evet, Kirsti bunu flüt ve davulla çalıyordu," diye cevap vermiştir. Her iki davada da ayrıntılar kendiliğinden ortaya çıkmış olsa da –ve başka bazı davalarda da cadılar benzer faaliyetlerle suçlanmış olsalar da– bu benzerlikler listesi tesadüf olamayacak kadar uzundur.[18] Bahsi geçen benzerlikler elbette ki Kirsti, Ane ve North Berwick sanıklarının hepsinin aynı pagan tarikatının üyeleri olmasından kaynaklanmamaktaydı; tüm bu benzerlikler daha ziyade demonolojik fikirleri kendileriyle birlikte ülkelerarası seyahat etmiş olan Hıristiyan devletinin seçkin temsilcilerinin, bahsi geçen suçlanmış kadınların bir komplo teorisinin muhteviyatını teyit etmelerini istedikleri için ortaya çıkmıştır.

Kari ve Lisbet gibi Kirsti Sørensdatter de yakılarak öldürüldü. Onun ve diğerlerinin adları şimdi Vardø sahilindeki cadı davası anıtını süslemektedir.

Kirsti'nin davasında, tıpkı otuz yıl önce İskoçya'da olduğu gibi, yerel ve popüler cadılık anlayışlarının uluslararası düzeyde ithal edilen demonolojik fikirlerle âdeta zehirli bir karışım içinde bir araya getirildiğini gördük. Örneğin Kirsti aleyhindeki kanıtlarda bir davuldan bahsedilmesi, Gillie Duncan'ın çaldığı

Yahudi trompetinden farklıdır ve bu kısım, özgün Sámi kehanet davullarını akla getirdiği için yerel bir nitelik taşımaktadır. Hatta daha sonraki duruşmalarda Sámi davullarına şeytani eserler oldukları gerekçesiyle el konulmuştur. Aynı işlem, on yedinci yüzyılın sonlarında cadılıkla suçlanan iki Sámi *noaidi* (veya şaman) olan Quiwe Baarsen ve Anders Poulsen'in davulları için de uygulanmıştı. 1627'de yargılanan Quiwe, davulunu "erkek ren geyiğinin güçlü postunun gerildiği bir çam kökünden ya da geyik derisinden yapılmış rünik bir davul" olarak betimlemiştir. Bu davul, pek çok hayvanın pençeleriyle dekore edilmiş ve güneş, ay, çeşitli hayvanlar ve (duruşma kaydında belirtildiği gibi) bizzat kendi "Tanrıları" ile ilişkili sembollerle süslenmişti.[19] 1692'de yargılanan Anders Poulsen, Quiwe'nin betimlemesini yinelemiş ve bunlara Mesih, Tanrı, kilise, Kutsal Ruh, Aziz Anne ve Bakire Meryem'i de ekleyerek 1692'ye gelindiğinde kadim Sámi sembollerinin kısmen Hıristiyanlaştırıldığını göstermiştir. Ancak Anders'in dindarlığı onu koruyama yetmedi. Quiwe Baarsen yakılarak, Anders ise gözaltında bulunduğu sırada cadılık karşıtı bir kaçak tarafından öldürüldü. Katil, "adı geçen Sámi'nin kaybolan çok sayıda insana ve tekneye büyü yaptığını duyduğunu" ve onu bu yüzden öldürdüğünü söylemiştir.[20] Görüldüğü üzere bir kez daha uluslararası demonoloji fikri ve yerel halkın cadılıkla ilgili inanışları on yedinci yüzyıl Finnmark'ında bir araya gelmiştir; bu kez şeytani komplo ile cadı davulları, Danimarka ve Norveç büyülü tılsımları ve Sámi *gand*ını birleştiren hikâyeler söz konusu olmuş ve bunun sonucu olarak Anders öldürülmüştür. Onun gibi "cadıların" 1620-21 yıllarında, yani Kari, Lisbet, Kirsti ve diğerlerinin yargılanmalarından yaklaşık seksen yıl sonra bilehâlâ gemileri batırdıklarından şüpheleniliyordu.

Sámiler, 1620-21 ve sonrasındaki cadı davalarına ve diğer sömürgeci saldırılara tepki olarak yerleşimcilerden giderek

uzaklaştılar. Bölgeye daha fazla tüccarın ve Sámi halkının kendi dinlerini yaşamalarını engellemek isteyen Hıristiyan papazların gelmesiyle birlikte bu halk, kuzeye göç etmeye mecbur kaldı. Kuzeye doğru yapılan bu daimî göç, daha güneydeki arazilerin sömürgecilere kalmasının önünü açtı. Cadı mahkemeleri yalnızca kadın düşmanlığına dayalı işkence ve nefret festivalleri değildi, aynı zamanda imparatorluğun inşasını da doğrudan kolaylaştırıyordu. Norveç'te suçlanan cadıların çoğu yerleşimci kadınlardan oluşsa da cadılık hikâyelerinin sömürgeci boyutu pek çok cadı davasında karşımıza çıkmaktadır. Sámi halkının yüzleştiği dinî önyargılar, ilk Finnmark cadı davasının görüldüğü yıllarda Atlantik'i aşarak başka bir "yeni dünya"ya yelken açan sömürgecilerin Amerika yerlilerine beslediği önyargıların aynısıydı. Orada da yerli halklar şeytanlaştırılacak, topraklarından sürülecek ve bazıları sık sık yerleşimcileri de kapsayacak şekilde büyüyen, ancak genellikle ilk suçlananın yerlilerden biri olduğu davalarda cadılıkla suçlanacaklardı. Demonoloji, bir virüs gibi dünyanın dört bir yanına yayılıyor ve gittiği her yerde yerel inançlarla karşılaşıyordu. Buna bağlı olarak da her yeni bölgede İblis'in takipçileri tespit ediliyor ve cadı mahkemelerinde yargılanıyorlardı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Joan Wright Davası: Pratik Büyü ve Amerika'nın İlk Cadısı

Kari Edisdatter ve Kirsti Sørensdatter'in ölümlerinden bir buçuk asır sonra, geleceğin Amerikan başkanı Thomas Jefferson, Williamsburg'daki (Virginia) kahvehanelerde ve mahkeme salonlarında bazı evrakları karıştırıyordu. Loş bir mum ışığı altında kendi tasarladığı gözlüklerinin arkasından bakarken, bu "yeni dünya"daki en eski Avrupa kolonisi olan ve 1607'de yerleşilen Virginia'ya ait belgeleri araştırıyordu. Thomas bir avukat olarak Virginia'lı sivil liderlerin içki içtiği mekânlarda oldukça iyi bağlantılara sahipti ve bir tarihçi olarak eski kayıtları nerede bulabileceğini biliyordu. Âdeta hazine odaları arasında geziniyordu. Bunlardan biri de Williamsburg Adliyesi'nin kütüphanesiydi. Adliye, Virginia kolonisinin en eski kayıtlarını muhafaza ediyordu; Thomas'ın bir arkadaşına yazdığı gibi buruşuk ve ufalanan sayfalardan ibaret olan bu kayıtların önemli bir kısmı "öyle bir çürüme hâlindeydi ki belgelerin yaprakları çevrildiğinde paramparça oluyorlardı" 1770'lere gelindiğinde Williamsburg Adliyesi Kütüphanesi'nde veya kütüphanenin sınırları dışına dağılmış toplam yüz elli yıllık bir arşiv vardı. Virginia'ya ait en eski kayıtların çoğu satılmış ya da atılmıştı. Bazıları atık kâğıt olarak kullanılıyordu. Williamsburg

kâtiplerinin ve tüccarlarının Henry Wetherburn'un Raleigh Tavernası'nda; Jane Vobe'un *King's Arms*'ında ya da John Marot'un İngiliz Kahvehanesi'nde buluştuklarında üzerlerine not alabilecekleri müsveddeler hâline gelmişlerdi.

Thomas'ın dava kayıtlarını ihtiva eden ciltleri nereden bulduğu tam olarak bilinmemektedir: Belki de üniversite aşkı Rebecca Burwell ile dans ettiği Apollo'daki kart masalarının yanında ya da 1770'lerde Amerikan kolonileri için bir istihbarat ajansı tasarlanmasına yardım ettiği Raleigh'deki konferans salonunda. Öyle veya böyle bu önemli bir keşifti: Zira bulunanlar, 1620'lerde Virginia Genel Mahkemesi'nde görülen davaların kaydıydı. Genel Mahkeme, yeni topraklardaki tüm hukukî anlaşmazlıkları görerek adına yakışır bir şekilde çalışıyordu. Mahkemenin yargıçları, Virginia'yı tütün ve şarap gibi lüks mallar için bir ekim alanı olarak finanse eden şirketin üst düzey yetkilileriydi. Bu mahkeme toprak hakları, ticaret, borçlar ve ahlaki suçlarla ilgili davalara bakıyor ve ayrıca İngiltere'den gelen yerleşimcilere yeni topraklar tahsis ediyordu. Yani her türlü konuyla ilgilenmiş olan bu mahkemenin kayıtları, Amerika'nın tarihi hakkında değerli bir bilgi kaynağıydı. Thomas muhtemelen bunları üzerinde çalıştığı projelerinden biri için kullanmak istiyordu: Kendisi 1770'ler ve 1780'ler boyunca Virginia'ya ait bir anayasa, bir eyalet yasaları külliyatı ve ayrıca eyaletin tarihini anlatan bir eser üzerinde çalışmıştır.

Thomas 1770'lere gelindiğinde yaşanan belge kayıpları için çok üzülerek şunları yazmıştır: "Deneyimlerimiz bize, devlet dairelerinde el yazması hâlinde bulunan bir ya da birkaç nüshaya uzun süre bel bağlanamayacağını göstermiştir. Yangınların ve acımasız düşmanların yarattığı tahribatın şu anda üzüntü duyduğumuz kayıpların meydana gelmesindeki rolü çok büyüktür."[1] Bu yüzden bu değerli külliyatı Monticello'daki evinin kitaplığında saklamıştır. Thomas Jefferson 1779'dan 1780'e

kadar eyalet valisi; 1784'ten 1789'a kadar Fransa'da diplomat; ülkesine döndüğünde dışişleri bakanı ve nihayet 1801'de Birleşik Devletler'in üçüncü başkanı oldu. Eğer bahsi geçen el yazmasını Williamsburg Adliyesi'ne geri vermeyi düşündüyse bile, bunu unutmuştu. Bu, şaşırtıcı bir şekilde hayırlı olmuştu. Zira Thomas'ın eyalet valiliği sırasında, Genel Mahkeme'nin diğer tüm erken dönem kayıtları Virginia'nın yeni eyalet başkenti Richmond'daki depoya taşınmıştı. Amerikan İç Savaşı sırasında*, 3 Nisan 1865 gecesi, geri çekilen Konfederasyon güçleri bu kayıtları ateşe verdi. Hepsi yandı; yeri doldurulamayacak yüzlerce yıllık tarih kül oldu. Elbette ki Thomas'ın raflarında koruma altında bulunan ve Kari ile Kirsti'nin duruşmalarıyla çağdaş olan Amerika'nın ilk belgelenmiş cadı davasının ayrıntılarını içeren o cilt hariç.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki cadılık tarihini düşündüğünüzde, belki de aklınıza ilk olarak 1692'de Massachusetts'te bir cadı avının patlak verdiği Salem kasabası gelir ve zihninizde New England'ın karları arasındaki asık suratlı Püritenlerin görüntüleri canlanır (bu kitabın ilerleyen bölümlerinde bu meseleye değinilecektir). Amerika kıtasındaki ilk cadı avının Salem'dekinden yetmiş yıl önce ve altı yüz mil güneyde, Jamestown, Virginia'da Püriten olmayan ve gayet dünyevî sayılabilecek tüccarlar ve emlakçılar arasında başladığı ise çok az kişi tarafından bilinir. Burada Joan Wright, 1626 yılında cadılık yapmakla suçlandı. Joan, maruz kaldığı suçlamanın önemli bir tarihi âna, bilinen ilk Amerikan cadı davasına dönüşeceğinden habersizdi. Ayrıca bunun, kurulmasına yardım ettiği yeni ulusun başkanı tarafından ödüllendirilmiş bir kitapta kaydedildiğini bilmek de onu etkilemezdi. Joan için cadı mahkemesi sadece bir çileydi; zorluklarla dolu hayatındaki pek çok çileden sadece bir tanesi.

* 1861-1865 (ç.n.)

Joan, yaklaşık 1580 ila 1590 yılları arasında İngiltere'nin Kingston upon Hull şehrinde doğmuştur. Hull (çoğunlukla bu isimle bilinir) kuzey İngiltere'nin doğu kıyısında, Yorkshire'ın East Riding bölgesinde yer almaktadır. Koloniciler, daha iyi bir yaşam sürmek için Hull ve diğer İngiliz limanlarından Amerika kıtasına doğru yola çıktılar ve "yeni dünya"nın ideal şehirleri olacak "eski" dünyaya iyi birer örnek oluşturdular. Ancak Joan Wright'ın hikâyesi bizi tüm bunların aksine korkunç bir gerçekle yüzleştiriyor: Görkemli sözlerle yelken açıp, tıpkı eski Avrupa'da olduğu gibi zulüm, ırkçılık, kadın düşmanlığı ve cadı mahkemelerinin altında ezilen yerleşimciler. Peki bu felaket nasıl meydana geldi?

İlk olarak 1600'lerin başında taşradaki bir İngiliz mandırasında çalışan bir hizmetçinin hikâyesiyle başlayalım. Virginialı "cadı" Joan, gençliğinde, batıl inançlara saplantılı bir işverenin Hull'daki evinde hizmetçilik yapıyordu: Mandırada çalışıyor, tereyağı ve peynir yapıyordu. On yedinci yüzyılda pek çok insan kendi ineklerini sağıyor ve hem evlerinde kullanmak hem de semt pazarlarında satmak üzere süt ürünleri üretiyordu. Bu iş beceri, özel ekipmanlar ve soğuk bir alan gerektiriyordu. Joan, mandıranın o soğuk sessizliğinde sütün yağını alıp süzüyor, peynir yapmak için lorları presleyip suyunu akıtıyor ve kaymağı tereyağına dönüştürüyordu. Tereyağı yayığı, içinde dikey bir piston veya "'sopa" bulunan konik ve ahşap bir fıçıdır. Bu bilgiyi unutmayın, zira ilerleyen sayfalarda işinize yarayacak. Yayığın içinde, yağı yoğunlaştırmak için sütten ayrılan kaymak, pistonun vuruşuyla çalkalanır. Yağ damlacıkları parçalanıp birleştikçe tereyağı oluşur. Sonrasında sıyrılır, sıkıştırılır, tuzlanır ve depolanır. Çalkalama işlemi kolay bir iş değildir. On yedinci yüzyıl İngiltere'sinde bu işlem, ineklerin yağlı süt üretmesini sağlayan gür otların yeşerdiği bahar sonunda ve yaz aylarında yapılırdı. Ancak, soğutma teknolojisinin bulunmadığı bu

günlerde süt kolayca kesilirdi. Böyle bir durumda yağ birleşmez ve saatler süren çalkalama işlemine rağmen tereyağı elde edilemezdi. Şaşkına dönen sütçü kadınlar genellikle cadıların yayıklarını lanetlediğini ve bu yüzden büyülü bir şekilde kaymağın tereyağına dönüştürülemediğini düşünürlerdi. Ellerinde gün boyunca yaptıkları işin karşılığı olarak kokuşmuş bir sıvı dolu yayıktan başka bir şey kalmazdı.[2]

Yıllar sonra Amerikalı komşularına anlattığına göre Joan, bir gün işvereninin evinde çalkama işlemini yaparken, cadılık yaptığından şüphelenilen bir kadın kapıyı çaldı. Kadın bu büyük eve yardım istemek için gelmiş olabilirdi ki bu da cadılık suçlamalarını doğuran sebeplerden bir tanesiydi. Her ne kadar cadılık suçlamaları bazen Helena Scheuberin ve Jörg Spiess ya da Kirsti Sørensdatter ve Anders Blom arasında yaşananlar gibi doğrudan bir tartışmadan kaynaklansa da sebepsiz karşılaşmalar bile şüphe uyandırabiliyordu. Kapı kapı dolaşıp birkaç elma, biraz maya veya bir bardak süt talep eden fakir kimseler, kimi zaman cadılıkla itham edilirlerdi. Eğer bu kişiler istediklerini alıp gülümseyerek uzaklaşırlarsa, her şey yolunda demekti. Lakin eğer talepleri geri çevrilir veya aldıkları hediyelerden hoşnut kalmazlarsa, işler rayından çıkabilirdi. Bir de bu kişiler eğer homurdanırsa ve bunu takiben ziyaret ettikleri mülke bir zarar gelirse, ev sahipleri mülklerinin lanetlendiğini düşünebilirlerdi. Demonologlar bu türden cadılık faaliyetlerine İblis'in de müdahil olduğu konusunda ısrarcı olsalar da komşular arası suçlamalarda genellikle İblis'in anılmadığı görülür. İnsanlar cadıların varlığına inanıyorlardı, lakin bu inançları tümüyle o ayrıntılı ve karışık demonolojik teorilere dayanmıyordu. Ayrıca sözüm ona mağdurlar yaşadıkları meseleleri her zaman için kiliseye veya mahkemeye taşımıyorlardı. Bunun yerine, kendi çözümlerini üretiyorlardı: "Karşı büyü" Yani, büyüsel bir ritüel veya bir tılsım aracılığıyla (Anny Sampson gibi) sözde cadı

saldırılarını etkisiz kılmaya çalışıyorlardı. Joan'ın işvereninin yapmak istediği şey de buydu.[3]

On yedinci yüzyılın başlarındaki o sıcak günde, Joan'ın işvereni –veya hizmetçilerinin ona verdiği isimle "hanımefendi" – ziyaretçisine cadılık suçlamasında bulunmak ve buna karşı harekete geçmek için tetikte bekliyordu. Mandıraya girerek Joan'a yayık çalkalama işini yarıda kesmesini emretti. Joan yıllar sonra, "hanımının talimatıyla", "yayık değneğini yayığın dibine vurup ellerini yayığın üstüne koyduğunu" söyledi. İki eliyle pistonu tutarak hareketsiz durdu ve gelecek diğer emirleri bekledi. Yayığın çıkardığı gümbürtü ve şıpırtının yerini sessizlik almıştı. Joan'ın işvereni zafer kazanırcasına gülümsedi, Joan'a pistonu yayığın dibine kadar bastırmasını söyledi ve çıkıp gitti. Şüpheli cadı garip bir şekilde oyalandı. Bir süre sonra Joan'ın işvereni geri döndü: Hem hizmetçisi hem de davetsiz misafiri hâlâ oradaydı. Joan rahatlamıştı ama kafası karışmış bir hâlde hanımına "O kadına neden gitmediğini sorması için" yalvardı. İşte tam da o an Joan'ın yayık pistonunu kavrayarak uzun süre beklemesinin sebebi ortaya çıktı: Bu bir karşı büyü idi; "cadı"nın itiraf etmesini ve yayıktaki sütten o habis büyüsünü kaldırmasını sağlamak için tasarlanmıştı.

Yıllar sonra Joan'ın anlattığına göre şaşırtıcı bir şey daha olmuştu. Cadılık şüphelisi, "dizlerinin üzerine çökmüş ve Joan'ın hanımından af dilemişti" "[Cadının] elinin yayığın içinde olduğunu ve [hizmetçi] yayığın sopasını kaldırana kadar kıpırdayamadığını" söyledi. Şaşkına dönen Joan sopayı bıraktı ve ardından "cadı hemen uzaklaştı". Görünüşe göre Joan'ın işvereni cadının elini –ya da en azından elinin "tayf" olarak bilinen hayali ve ruhani bir yansımasını– hareket edemesin diye sopanın altına sıkıştırmıştı. Bu büyülü el, tereyağının oluşmasını engelliyordu. Cadı kendi kazdığı kuyuya kendisi düşmüş ve nihayetinde lanetini kaldırarak tereyağının yapılmasına müsaade etmişti.

Joan'ın hikâyesi, cadılığa olan inancın ne denli güçlü olduğunun bir göstergesidir. Sadece Joan ve hanımı değil, ayrıca şüpheli cadı da ruhani bir elin yansıtılmasının ve bu elin yakalanmasının mümkün olduğu kanaatindeydi. "Cadı", gerçekten de elinin yayıkta olduğunu mu düşünüyordu? Yoksa kadının itirafı, iyi bir hikâye yaratılabilmesi uğruna Joan tarafından mı uydurulmuştu? Gerçek ne olursa olsun, bu yüzleşme göstermektedir ki büyü, herkes için olağan bir tecrübeydi. Büyü, ahşap bir fıçı veya tereyağının dildeki tuzlu tadı kadar gerçekti. Bunları mantıklı bir zemine oturmak için ise demonolojiye ihtiyaç yoktu. Bu tür konular hakkında danışılacak, demonoloji hakkında bilgili bir din adamı veya devlet görevlisi olmadığında, insanlar şüpheli bir büyü ile kendi kendilerine ilgilenebiliyorlardı ve böylece bir cadı mahkemesinin kurulmasına gerek kalmıyordu.[4]

Joan hayatının ilerleyen dönemlerinde, dört bin mil uzakta, yeni Amerikalı komşularına bu hikâyenin yanı sıra bir cadılık ve gayriresmî karşı büyü vakası daha anlattı. Joan'ın anlattığına göre bir keresinde hanımı kendisine büyü yapıldığını düşünmüş, muhtemelen eli yayığa sıkışan kadın tarafından lanetlendiğine inanmıştı. Joan'ın hanımı bahsi geçen kadının evin içinde hayalet gibi dolaştığını, yaralı ellerini ovuşturduğunu ve kurbanının üzerine hastalık saçtığını hayal etmiş olabilir. Nihayetinde hanım, hizmetçisi Joan'dan yardım istedi. Bir önceki olayda olduğu gibi Joan, bir kadının kapıya gelmesini bekleyecekti. Kadın geldiğinde ise mutfakta hazır tuttuğu bir at nalını alıp "fırının içine fırlatacaktı". Bu fırın, şöminenin içine inşa edilmiş kubbeli, tuğladan bir kutu gibiydi ve Joan at nalını bunun içerisinde pişirecekti. Joan bu at nalı "kıpkırmızı" olur olmaz onu alıp cadılığa karşı bir tılsım olarak kullanacaktı. At nalı demirden yapılırdı ve cadılara karşı etkili olduğu düşünülürdü. Karşı büyülerde, demir uçlu oklar bira fıçılarına atılarak

fıçıların "büyüden arınmaları" sağlanır ve demir bıçaklar da yemeklerin hazırlandığı masalara saplanırdı. At nalının ise bir gülümsemeyi andıran şekli ve güven verici ağırlığıyla özellikle şans getirdiği düşünülürdü. Joan, nalı fırından çıkardıktan sonra onu "hanımının idrarının" bulunduğu bir tencereye atacaktı. Kendisi bu durumu, "At nalı sıcak olduğu sürece, cadının kalbi hasta demektir," diye açıklamıştır: İdrar at nalının sıcaklığıyla fokurdadıkça, cadı da acı içinde kendi bedenini kavrayarak lanetini kaldırıyordu. Görünüşe göre Joan'ın at nalı tılsımı işe yaramıştı. Nal soğudukça, işvereni de iyileşti. Joan, bu cadılık karşıtı tılsım ve tereyağı yayığını kullanmaktaki tecrübesi ile aslında cadılığa giriş yapmış oluyordu. Kendisi bu konu hakkında yaklaşık yirmi yıl sonra bizzat bir cadı olarak Virginia'da mahkemeye sevk edildiğinde konuşacaktı.[5]

Takvimler 1610 yılını göstermek üzereyken Joan, Hull'u terk edip tıpkı Kirsti Sørensdatter'in aynı zamanlarda kuzeye doğru Finnmark'a göç ettiği gibi binlerce mil uzaklıktaki Kuzey Amerika kıtasına doğru korkutucu bir deniz yolculuğuna atıldı. Kirsti yolculuğa kocası ile birlikte çıkmıştı, Joan ise ya işini devam ettirmek maksadıyla bir işvereni ile birlikteydi ya da yalnızdı. Zengin bir kadın olmadığı için yolculuğunun masrafları muhtemelen sömürgeci bir yatırımcı tarafından üstlenilmişti. Amerikalı bir göçmenin geçiş ücretini ödeyen kişiye elli dönümlük bir koloni arazisi veriliyordu ve buna da "baş hakkı" deniliyordu. Böylece Amerika'ya göç etmiş olan hizmetçiler ve diğer çalışanlar birer mülk yatırımı olarak muamele görüyorlardı. Yani Joan'ın Atlantik'in dalgalarında mide bulantıları eşliğinde sallanıp buran *başı*, bir sponsor için oldukça değerliydi. Joan 1610 yılında Virginia'ya varmış ve Robert Wright ile evlenmişti; Robert, tütün ekme işiyle de uğraşan bir doğramacıydı. Joan'ın hayatına dair elimizdeki bilgilerde ilk kez kendisinin bir soyadına sahip olduğunu görüyoruz: Yani Wright,

onun evlendikten sonra edindiği soyadıydı. Robert, 1608 yılından beri Virginia'daydı ve buraya *Swan* isimli bir gemi ile gelmişti. Virginia jargonuna göre kendisi bir "eski ekici"ydi: Yani koloninin ilk kurulduğu yıllarda bölgeye gelen, bölgede en az üç yıl kalan ve kendi geçiş ücretini ödeyen kimse. Robert Wright, Joan için oldukça iyi bir eş adayıydı.

Robert, dünyanın öbür ucuna gidecek parayı bizzat kendisi biriktirmişti ve bu yeni koloni geliştikçe, göç masraflarını kendi başına karşıladığı için, *Virginia Company* tarafından kendisine en az yüz dönümlük bir arazi verilmişti. Ne var ki bu arazi hemen iş yapılabilecek bir hâlde değildi. Buna bağlı olarak bu sürede başka işler yapması gerekiyordu. Peki neden Joan'ı kendisine eş olarak seçmişti? Bunun sebebi aşk ya da karşılıklı bir menfaat meselesi olabilir. Geleneksel olarak ekicilerin evlerini çekip çevirecek eşlere ihtiyaçları vardı. Tercihen çiftlik işlerinde yardımcı olacak ve mirası devralabilecek çocuklar doğuracak, mantıklı ve çalışkan bir kadın. Bizim Joan bu kriterlere uygun birisiydi. Joan, Robert ile 1610 yılında, muhtemelen gemisi Virginia'nın James Nehri'ne yanaşmasından kısa bir süre sonra ve büyük olasılıkla Kecoughtan ya da Elizabeth City olarak bilinen köydeki yeni ahşap kilisede evlendi. Buraya kadar her şey yolunda gitmişti. Çok geçmeden iki çocuk annesi oldu. Yani koloninin becerikli ve sert mizaçlı kurucuları tarafından kendisinden isteneni yapmıştı.[6]

Wright ailesi Virginia'ya vardığında, ilk kayıtlarda "Kickotan" olarak geçen Kecoughtan'da yaşamaya başladı. Kecoughtan 1610 yılına kadar mısır tarlalarıyla çevrili, on sekiz evden oluşan bir Kızılderili yerleşim yeriydi. Köylüler 1608 yılında kendilerini ziyaret eden Kaptan John Smith gibi beyaz tenli

kâşiflere evlerini açmış ve istiridye, balık, et ve ekmek gibi yiyeceklerini onlarla paylaşmışlardır. Ancak 1609 yılında işler sarpa sarmaya başladı. Komşu Nansemond halkı ile bu halktan zorla yiyecek alan, evlerini yakan ve büyüklerinin mezarlarını tahrip eden sömürgeciler arasında hâlihazırda bir çatışma vardı. Temmuz 1610'da bu sömürge savaşı Kecoughtan'a felaketi getirdi. Bir grup asker köyden yirmi mil ötedeki bir derede başlarını belaya soktular. İçlerinden birisi Nansemond kıyısından bir kayık almaya çalıştı ve oradaki insanlar tarafından öldürüldü. Birliğin lideri Korgeneral Sör Thomas Gates, misilleme olarak Kecoughtan'a saldırmaya karar verdi, ancak burada yaşayanlar esasen Nansemondlardan ayrı bir gruptu. Gates'in adamları köylüleri yaşadıkları bölgeden sürüp bir düzineden fazla eski ev sahibini öldürdü ve evlerini de yaktı. Ayrıca mahsullere de el koydular. Saldırının hasat zamanında gerçekleştirilmesi tesadüf değildi: Kecoughtan'daki tarlalardan yüz elli kile* mısır kesilip Jamestown Adası'ndaki aç kolonistleri doyurmak için gönderildi ve bunun ardından yerleşimciler mısır tarlalarını ve köyü ele geçirdiler.

Amacına ulaşan Sör Thomas'ın milisleri Kecoughtan'da iki ahşap kale inşa etmiş ve bu kalelere o sırada hem İskoçya'yı hem de İngiltere'yi yöneten –yukarıda adlarını andığımız– Kral VI. James ile Kraliçe Anna'nın oğullarının isimlerini vermişlerdi. *Fort Henry* ve *Fort Charles* adlı bu kaleler, bölgede planlanan iskân düzeninin temelini oluşturdular. Kecoughtan'ın ismi de James ve Anna'nın kızına ithafen *Elizabeth City* olarak değiştirildi. Bölgeye bir de kilise inşa edildi; bu kilise, muhtemelen Robert ve Joan Wright'ın evlendikleri kiliseydi.[7] Robert ve Joan, diğer ailelerin tarlalarında çalışarak ve yan işler kurup ek gelir kaynakları oluşturarak zenginleştiler. Onların 1620'lerin ortalarında Elizabeth City'de, üzüm bağları kurmak

* Bir ölçü birimi. Ekseriyetle hububat ürünleri için kullanılır. (ç.n.)

için Amerika'ya gelen Fransız şarap üreticisi Bonall ailesiyle birlikte yaşadıklarını görürüz. Bonall ailesinin Elizabeth City yakınlarındaki Buck Row ya da Buckroe'da, ana yerleşim bölgesinin doğusunda bulunan bir dere üzerinde üzüm bağları vardı. Askeri sayımın yapıldığı 1625 yılında Robert ve Joan Wright ile iki çocukları, bağcılık işiyle uğraşan Anthony Bonall ve Elias Legardo; iki genç İngiliz hizmetçi William Binsley ve Robert Godwin ve iki Fransız ile birlikte yaşıyorlardı. Robert'ın doğramacı olarak sahip olduğu fiziksel beceriler Bonall'ların evinde yaptığı işlerin dışında yeni araziler açmak, kaleler ve evler inşa etmek ve nakliye fıçıları ve sandıkları için kalas sağlamak gibi işlerde de talep görüyordu.[8] Bu arada Joan da ebe ve falcı olarak tıbbî ve ruhani işlerle uğraşıyordu. Ne yazık ki Avusturya, İskoçya, Norveç ve İngiltere'de olduğu gibi, bu tür faaliyetler cadılık şüphelerini de beraberinde getiriyordu.

Elizabeth City hızla büyüyor, düzenli olarak gelen göçmen gemileri kolonicilerle dolup taşıyordu. Yeni gelenlerin çoğu İngiliz olmakla birlikte, İskoçlar, İrlandalılar ve kıta Avrupa'sından gelenler de vardı: Hollandalılar, Polonyalılar ve İtalyanlar gibi. Bu kişiler, beraberlerinde çeşitli büyü geleneklerini de getiriyorlardı. Virginia'da 1620'lerin ortalarına gelindiğinde en az yirmi Afrikalı yaşamaktaydı ve bunlar "yeni dünyanın" kendileri için bir hapishaneye dönüşeceği göçmen grubunun ilk dalgasını teşkil ediyorlardı. Siyahi köleler, tütün tarlalarında çalıştırılmak üzere koloniye getirilmişlerdi, dolayısıyla Joan'ın komşularından bazıları köleleştirilmiş kişiler ya da köle tacirleriydi. Çok geçmeden çiftlik sahipleri vasiyetnamelerinde hayvanları, mahsulleri ve silahlarının yanı sıra Afrikalı insanları da torunlarına bırakarak vahşi bir sömürü tarihini başlatmış oldular. Ayrıca zengin Virginialı'lar sözleşmeli beyaz hizmetçilerini de öylesine şartlarda ellerinde tutuyorlardı ki, bazıları bu kişilerin "burada at gibi sağa sola satıldıklarını" söylemişlerdir. Örneğin 1624

yılında John ve Alice Proctor adlı işverenlerin iki hizmetçilerini döverek öldürdüklerine dair suçlamalar vardı. Hatta bazı çalışanlar, sözleşmelerinin süresi dolduktan sonra bile yarı aç ve ücretsiz olarak yıllarca işverenleri için çalışmaya zorlandı. Ancak köleleştirilmiş kişilerin aksine bu hizmetçilerin sözleşmeleri vardı; özgürlükleri kazanma ve evlerine dönmelerine imkân tanıyan bir iznin çıkarılması için mahkemelerde mücadele edebilirlerdi. Fakat Virginia elitinin elindeki kontrolsüz güç, kendileri dışındakilerin kavramsal düzeyde kalmış haklarının çoğu zaman göz ardı edilmesine yol açıyordu.

Bir kolonide yaşamak zordur. Joan ve Robert Wright 1626 yılına kadar hayatlarını idame ettirebilmişlerdi, zira kendileri güçlü ve çoğunlukla da şanslılardı. O zamana kadar mahkemeler onların lehine işlemişti: Nisan 1626'da Robert, üç haftalık çalışmasının ücretini ödemeyen George Fryer'a karşı açtığı davayı kazanmış ve kendisine tazminat ödenmişti.[9] Wright'lar istihdama hazır ve ayrıca uyumlu kişilerdi, zaten Virginia'da bulunmalarının başlıca nedeni de buydu. Buckroe'daki düz, bataklık kıyıdan eski dünyaya bakıyor ve ne kadar uzaklara gelmiş olduklarını düşünüyorlardı. Tüm o zorluklara, karanlık gecelere ve uzun kış günlerine rağmen aklı başında, motive ve neşeli kalmayı başarmışlardı. Belki de yerleşim yerine yakın altın kumlu sahilde yürümüşler, çimenleri süsleyen çilekleri toplamışlar, kahverengi bataklık göletlerinde balık tutmuşlar, dalgaların arasında kürek çekmişlerdir. Wright'ların pratik becerileri ve davranışları vardı; ayrıca Joan, her şeyin yolunda gideceğine dair sağlam bir dini inanca sahipti. Virginia kolonisi büyüdükçe bu inanca daha çok ihtiyaç duyuyordu. 1620'lerin ortalarına gelindiğinde Elizabeth City ve koloninin başkenti Jamestown oldukça yoğun bir nüfusa sahipti; iki yerleşimde 1.300'den fazla kişi yaşıyordu, ki bu nüfus kıtlık, Amerika yerlilerinin saldırıları ve bir salgın hastalıktan sağ

kurtulabilenlerdi; tüm bu yaşananlar toplamda 3.000'den fazla kolonicinin ölümüne sebep olmuştu.

Joan'ın hayatının arka planında korkunç bir gerçek yatmaktadır: O ve komşuları her gün açlık ya da cinayete kurban gitme tehlikesi altında yaşıyorlardı, zira kendileri en nihayetinde başkalarının topraklarını ele geçirmiş acemi işgalcilerdi. Daha önce karşılaşmadıkları ekinleri nasıl yetiştireceklerini bilmiyorlardı, bu sebeple bunları çalma yoluna gittiler. Ayrıca Amerika yerlilerinin kültürlerini de anlamıyorlardı, bu yüzden, tıpkı Norveçlilerin Sámilerle yaşadıkları gibi, kolonideki liderler karşı tarafla makul ittifaklar kurmakta başarısız oldular. Bu durum elbette ki sürdürülebilir değildi ve 22 Mart 1622'de Amerika yerlilerinden oluşan bir birlik, tüm yerleşimcileri öldürmek amacıyla Virginialı kolonicilerin köylerine saldırdı. James Nehri'nin güneyindeki tarlalar sular altında kaldı. Koloni genelinde üç yüzden fazla kişi oklarla vurularak, baltalarla kesilerek, kovalanıp bıçaklanarak ve bataklıklarda boğularak öldürüldü. Birkaç kişi saldırganlar uzaklaşana kadar saklanarak ya da karşı koyarak hayatta kalmayı başardı. Daha sonra, yolunu kaybetmiş ve travma geçirmiş bir hâlde, çalılıkların ve harabelerin arasından gizlice çıkıp Jamestown'a koştular. Peki Joan ve Robert o gün neredeydiler? Büyük olasılıkla Elizabeth City'de, nehrin güneyindeki topraklardan daha güvenli olan yarımadadaydılar. Hayatlarını kurtarmak için kaçtılar mı yoksa bulundukları yerde kalıp iyi şeyler olmasını mı umdular? Hayatının ilerleyen dönemlerinde Joan'ın başına ne gelirse gelsin, yaşayacağı hiçbir şey 1622'nin bahar ayında son derece yetenekli avcıların onu öldürmek için tarlalarda devriye gezeceği günler kadar kötü olmayacaktı.

Ancak, kendi deyimleriyle "Katliam"dan kurtulan yerleşimciler belanın son halkasını görmemişlerdi bile. Koloni kayıtları "Kızılderililer tarafından öldürülen" kurbanlarla doludur. Buna bağlı olarak koloniciler, 1622'den sonra sıkı bir askeri idare

altında yaşamaya başladılar; devriye gezen nöbetçiler hem dışarıdan gelecek saldırganları hem de diğer kolonicilerin yaşamlarındaki uygunsuzlukları gözetliyorlardı. Bazı açılardan bu durum, onların özgürlükleri üzerindeki zaten var olan kısıtlamaların daha da sıkılaştırılmasından başka bir şey değildi. 1611-1616 yılları arasında Jane Wright adındaki bir kadın (bu kişi muhtemelen bizim Joan'ımız değil çünkü koloni kayıtlarında Jane Wright ve Joan Wright adları ayrı olarak geçer) koloni güçleri için kalitesiz gömlek diktiği için kırbaçlanmıştı. Protestolar ise her zaman sert bir şekilde cezalandırılıyordu.[10] Ancak 1623'te dış tehditlere ek olarak ve kısmen de yine dış tehditler nedeniyle Jamestown'da yiyecek sıkıntısı baş gösterdi. İnsanlar "aynı şeyi ekmenin [tarım yapmanın] beraberinde getirdiği büyük tehlikeleri göz önünde bulundurarak" iç kesimlerdeki çiftlikleri terk etti. Çoğu zaman olduğu gibi, kıtlığı hastalıklar takip etti ve bir humma salgını yayılarak katliamdan kaçabilmiş olan ve yetersiz beslenen ailelerin çoğunu öldürdü. Bu felaketler nedeniyle, koloniyi kuran *Virginia Company* 1624 yılında iflas etti. Bunun üzerine 1626'da yeni bir vali, koloni yaşamını daha sıkı bir şekilde kontrol altına almaya çalıştı. Koloniciler silah stokladı ve askerî tatbikatlar gerçekleştirdiler; seyahat daha da kısıtlı bir hâle getirildi ve dini değişikliklere gidildi. Protestanlığa –özellikle de İngiltere Kilisesi'nin Anglikan doktrinine– daha sıkı bir şekilde uyulmasının yanı sıra günlük dua da zorunlu hâle getirildi ve "günaha" karşı ciddi bir baskı uygulandı. Kolonicilerin özel hayatları artık o kadar da özel değildi ve tüm dikkatler kadınların üzerine yoğunlaştı: birçoğu sarhoşluk, "fahişelik" veya zina nedeniyle kovuşturmaya uğradı. Joan da tıbbi ve büyüsel çalışmaları sebebiyle ciddi bir tehlikeye doğru sürükleniyordu.[11]

Virginialılar kolonilerini kurarken, VI. James (İngiltere Krallığı için I. James, İskoçya Krallığı için ise VI. James olarak

adlandırılır) tarafından çıkarılan 1604 Cadılık Yasası'nı kendi yasalarına dahil etmişlerdir. James ve saray mensuplarından bekleneceği üzere bu *Yasa*, demonoloji üzerine yapılan dikkatli bir araştırmanın ürünüdür. Bu yasaya göre "herhangi bir şeytani ve habis ruhun çağırılması ya da bu ruhlarla iletişime geçilmesi" yasaklanmıştır. Hiç kimse "herhangi bir niyet ya da amaç için herhangi bir şeytani ve habis ruha danışmamalı, onunla antlaşma yapmamalı, onu eğlendirmemeli, kullanmamalı, beslememeli ya da ödüllendirmemelidir". Innsbruck ve North Berwick davalarında sözü edilen kemik ve et gibi vücut parçalarının kullanımına ilişkin kaygıları ima edercesine, büyüsel amaçlarla mezar soymak da bilhassa yasaklanmıştır: Hiç kimse "herhangi bir ölü erkeği, kadını ya da çocuğu mezarından ya da cesedin bulunduğu başka bir yerden çıkarmamalı; ya da herhangi bir ölünün derisini, kemiğini ya da başka bir parçasını herhangi bir şekilde cadılık, sihir, tılsım ya da efsun yapmak için kullanmamalıdır". Bir kişiyi öldürmek ya da zarar vermek için cadılığın herhangi bir türünü kullanan herkes, suç ortaklarıyla birlikte idam edilecekti: Burada suç ortaklarından kasıt, kalkışılan eyleme "yardım ve yataklık edenler ile danışmanlık yapanlar"dı. Çalıntı malları bulmak için büyü kullanmak gibi daha hafif suçların cezası ise hapisti.[12] Yasanın hazırlandığı topraklardan binlerce mil ötede ikamet eden Joan Wright, kısmen Anny Sampson ve Gillie Duncan'ın davalarına istinaden otuz yıl önce hazırlanmış olan ve bu isimlerin yargıçlarından biri tarafından düzenlenen bu cadılık karşıtı yasanın hükümleri uyarınca yargılanacaktı. Bu davada da aynı sonuçların elde edilmesi amaçlanmıştı: Yani devlet için tehdit oluşturan cadıların idam edilmesi. Bununla birlikte, North Berwick duruşmalarında demonologların en sansasyonel iddialarından bazıları ortaya atılırken, Virginialılar demonolojik teorilerle pek ilgilenmeyen pratik insanlardı ve bu ilgi eksikliği Joan'ın davasını şekillendirecekti.

Devletin cadılıkla ilgili kaygısı, Eylül 1626'da Joan Wright'ı suçlayan askerlerde vücut bulmuştur. İskoçya'daki Anny, Gillie, Effie ve diğerleri ile Finnmark'taki Kari, Kirsti ve diğer sanıklarda olduğu gibi, Joan'a açılan cadı davası da birbiriyle bağlantılı krizler bağlamında yürütülmüştür. İskoçya'da 1590'larda veraset, iç savaş ve dinî değişimle ilgili kaygılar söz konusuydu ve bu mevzular kral ile kraliçenin denizde kaybolacağı korkusuyla ilişkili olarak açığa çıkmıştı. Norveç'te de aynı şekilde toplu bir gemi kazası, dinî ve idari kaygılarla bağlantılı hâle gelmiş, buna yerli Sámi halkına karşı duyulan korkular da eklenmişti. Virginia'da da benzer sorunlar vardı: Kıtlık, salgın hastalıklar, Amerikan yerlilerinin saldırıları, askerî idare ve mali çöküş. Bahsi geçen tüm bu yerlerde Reform'un etkisiyle gelişen ve değişen dini inançlar, toplum içindeki şeytani düşmanlara karşı duyulan korkuları şekillendirmiş ve bu korkular yerel kaygılarla daha da belirgin bir hâle gelmişti. Özellikle de konuşmaları, inançları, becerileri, eylemleri veya tavırlarıyla bir şekilde öne çıkan kadınlar, oldukça savunmasızlardı. Virginialı askerler, bu cadıların bulunup köklerinin kazınması hâlinde Tanrı'nın koloniye yardım edeceğini düşünüyorlardı: Şansları dönecek ve askerî valiler, tüccarlar, çiftçiler ve eşleri, "eski" dünyayı terk edip Virginia'da yeni bir hayata başlamak için dünyanın bir ucundan diğer ucuna yelken açtıklarında hayal ettikleri özgürlük ve bolluk rüyasını gerçeğe dönüştürebileceklerdi.

Joan'ı ilk suçlayan kişi Teğmen Giles Allington'dı. Giles, 1626 yazının sonlarında isimsiz bir sulh yargıcına kendisi ve Joan hakkında yaptığı açıklamalarda bize hem kuşkularının bağlamını (yani koloni yaşamının genel stresini) hem de korkularının neden özellikle Joan'a yöneldiğini göstermektedir. Robert Wright gibi o da Buckroe'nun on yedi mil batısındaki Blunt Point'te yüz dönüm arazisi olan eski bir çiftçiydi. Zengin

bir İngiliz aileden geliyordu ve kendisine Virginia'da iyi bir hayat kurmaya çalışıyordu. Güvende hissetmesi gerekiyordu ama hissedemiyordu. Yargıca ilk olarak, kendisinin ve görev arkadaşlarının son zamanlarda kötü bir av deneyimi yaşadıklarını anlattı. "Vurulabilecek kolay hedefleri olmasına rağmen", bazılarının bir yıldan fazla bir süredir hiçbir şeyi vuramamış olmasından yakınıyordu. Joan'ı suçlayan isimlerden birisi olan ve Jamestown yakınlarındaki Pasbehays'te dokumacılık işiyle uğraşan Thomas Jones da Giles'in bu iddiasını doğruladı. Bu duruma dair sundukları en iyi örnek, Çavuş Reynold Booth"un başına gelenlerdi: Her ikisi de Booth'un "silahıyla" dışarı çıktığını, "iyi bir açı yakaladığını ve çok iyi ateş ettiğini, ancak sonrasında uzun süre hiçbir şey vuramadığını" söylemişlerdi. Reynold 1609'dan beri Virginia'daydı, bu nedenle yerel bilgi ve becerileri koloninin çaresizce zayıflayan gıda kaynaklarını artırmak için yeterli düzeyde olmalıydı. Ama değildi. Bu yüzden, her ne kadar avlamayı engelledikleri için cadıları suçlamak alışılmadık bir durum olsa da Joan'ın Giles dahil olmak üzere diğer aç komşuları, geyiklerin ve kuşların bu âni kaçışlarını ve ete muhtaç olanların açlık çekmelerini sadece cadılıkla açıklayabileceklerini düşünmeye başlamışlardı.

Giles'in Joan'dan korkuyor oluşunun arkasında bazı kişisel sebepler de yatıyordu. Yaklaşık altı ay önce, hamile karısının bakımı konusunda bazı yanlış kararlar vermişti. Doğum yapmak hem anne hem de bebek için tehlikeliydi Öte yandan nüfus artışına ihtiyaç duyan ve buna bağlı olarak da çocuk sahibi olmaya bağımlı olan bir toplum için her zaman endişe vericiydi. 1625'te, geleceğin kolonicilerini doğurmaları için Virginia'ya bir kafile kadın getirildi ve birkaç ay sonra Genel Mahkeme, hamile bir anneye et yedirmeyerek düşük yaptırmasına neden olduğu iddiasıyla doktor John Pott'a karşı bir ihmal davası açtı.[13] Doğuma ilişkin bu düzeyde bir hassasiyet varken,

Giles'ın ebe seçiminde oldukça dikkatli davranması gerekiyordu. O da ebe olarak, bir teğmenin ailesinin dikkatini çektiğine göre tıbbî becerileri konusunda iyi bir üne sahip olması muhtemel olan Joan'ı seçti. Ancak Giles bu konuyu açtığında karısı, Joan solak olduğu için bu seçime karşı çıktı. Zira solaklığın uğursuzluk getireceği düşünülüyordu: Latince terminolojide sol el "*sinister*", sağ el ise "*dexter*", yani becerikli ve kutsanmış eldi.* Karısının bu umulmadık korkusu karşısında şaşkına dönen Giles, Joan'a yaptığı teklifi geri çekmek zorunda kalmış ve onu bu kazançlı işten mahrum bırakmıştı. Ayrıca bu hususta Joan'la yüzleşmekten de çekiniyordu. Bu yüzden bunu yapmadı. Garip bir şekilde onu görmezlikten geldi.

Bunun üzerine Giles'ın karısı, Joan'ın yerine Katherine ya da Eleanor Graves adındaki başka bir kadının ebe olmasını istedi. Ancak bu şekilde göz ardı edilmek Joan'ı öfkelendirdi ve en sonunda önemsenmediğini duyunca âdeta çılgına döndü. Doğumunun ertesi günü Allington'ların çiftliğine gitti ve Giles onun, "Karısını yatağa başka bir ebe götürdüğü için çok hoşnutsuz bir şekilde evlerinden ayrıldığını," anlattı. Joan birdenbire, yıllar önce Hull'daki mandırasının kapısına gelen "cadı"nın konumuna düşmüştü: Evin basamaklarında kaşları çatık bir şekilde bekleyen belalı bir suret. Hiç kimse bir ebeyi ve şifacıyı kızdırmak istemezdi; Anny Sampson'da olduğu gibi, gizli yetenekleri sebebiyle bu tür insanlardan korkulurdu. Joan öfkeyle Allington'ların yanında ayrıldıktan kısa bir süre sonra, Giles'ın karısı göğsündeki bir apseye bağlı olarak hasta düştü. Kadın iyileştiyse de sonrasında Giles de hastalandı ve en sonunda bebekleri de hastalanarak henüz dört aylıkken öldü. Yas

* Belirtildiği üzere Latincede *sinister* hem "sol", hem de "ters, kötü, aksi" gibi manalara gelen bir sıfattır; ayrıca *sinister* kelimesi modern İngilizcede de hem "soldaki/solda olan" hem de "uğursuz, fesat, tekinsiz" manasına gelir. *Dexter* ise Latincede hem "sağ", hem de "hayırlı, münasip, becerikli" gibi anlamlara sahiptir; ayrıca tıpkı *sinister* kelimesi gibi *dexter* de modern İngilizcede kullanılmakta ve "sağdaki/sağda olan" anlamına gelmektedir. (ç.n.)

tutan ve korkuya kapılan Giles, suçlunun Joan Wright olduğuna inanmaya başladı.[14]

Joan, ebeliğin yanı sıra, duyulduğunda Allington'ları şüphelendirebilecek bir başka mesleği daha icra ediyordu ve bunu gizlice yapıyordu: Kendisi aynı zamanda bir falcıydı. Bunu ya ek bir gelir için ya da tıbbî hünerinin bir parçası olarak yapıyordu. Belki de gizli şeyler bildiğini, özel yetenekleri ve sezgileri olduğunu ima ediyordu. Ne yazık ki, kehanetlerinin çoğu ölümle ilgiliydi. Onu suçlayanlardan biri olan Rebecca Gray, hâkime Joan'ın gelecek hakkında ne tür bilgiler verdiğini izah etmiştir. Rebecca, Joan'ın kendisine "alnında taşıdığı işarete bakılırsa kocasını toprağa vereceğini" söylediğini anlattı. Yani Joan, Rebecca'nın yüzündeki görünmez bir işarete dayanarak onun erkeğinden daha uzun yaşayacağını bildiğini söylemişti. Ek olarak Rebecca, Joan'ın çiftçi John Felgate'e de benzer bir şey söylediğini ifadesine ekledi: Joan ona karısının öleceğini söylemiş ve öyle de olmuştu. Son olarak Rebecca, Joan'ın Thomas Harris'e karısının kendisinden önce öleceğini söylediğini ve bunu çiftin henüz nişanlandığı dönemde yapmış olduğunu belirtti. Thomas'ın yedi yüz dönüm arazisi vardı ve iyi bir eş adayıydı. Ancak bazıları onun birkaç metrese sahip bir zampara olduğuna dair dedikodular yapıyor ve karısının zamansız öldüğünü düşünüyorlardı. Görünüşe göre Joan, olayın böyle sonuçlanacağını yıllar öncesinden bilmişti: Bu bir cadılık vakası olsa gerekti![15]

Böylesine büyük araziler söz konusu olunca, hangi eşin önce ölüp tüm mal varlığını diğerine bırakacağını önceden bilebilecek kişiler hâliyle halk arasında rağbet görüyordu. Rebecca Gray'in de böylesi bir bilgiye ihtiyacı vardı: Kendisi *Gray's Creek*'te beş yüz dönümden fazla arazisi olan Thomas Gray'in üçüncü eşiydi. Rebecca yaşamın ve miras meselesinin ne denli hassas konular olduğunu biliyordu; Thomas'la evlendiğinde bir

duldu ve önceki kocası Daniel Hutton yazılı bir vasiyetname bırakmadan ölmüştü. Daniel arazisini Rebecca'ya miras bıraktığını sözlü şekilde beyan etmiş ve ne mutlu ki bu beyan kabul edilmişti. Şüphesiz ki bu erken ölüm meselesi genel olarak Rebecca'nın kafasını kurcalıyordu.[16] Bu noktada yalnız değildi. Alice Bayle, onun Joan'a "kocasının mı onu, yoksa onun mu kocasını gömeceğini" sormuş, ancak Joan bu soruyu cevaplamayı reddetmişti. Bu olay, görülecek olan cadı mahkemesinden kısa bir süre önce gerçekleşmiş olmalı, zira Joan ona "istesem bu soruna cevap verebilirim, ancak ben böylesi şeylere karşıyım [bu tarz kehanetleri sebebiyle daha evvel cadılıkla suçlanmıştı], bu sebeple daha fazla konuşmayacağım" cevabını vermişti. Kendisi burada her ne kadar kehanette bulunma hususunda "daha fazla konuşmayacağını" beyan etmiş olsa da görünüşe göre Joan bu konuda bir otorite sayılmaktan gurur duyuyor ve istediğinde geleceği görebileceğine gerçekten inanıyordu.

Rebecca ve Alice, James Nehri'nin güneyindeki Pace's Paines'de çiftçilik yapan birkaç aileyle birlikte, Joan'ın bu kehanetlerinden korkmuşlardı. 1625 yılında Joan ve Robert Wright, Elizabeth City'den Pace's Paines'e taşındılar. Ama orada hoş karşılanmadılar. Joan aleyhinde ifade veren yeni komşuları Daniel Watkins, onun bölgeye gelişinden kısa bir süre sonra çiftçi Robert Thresher ile yeni yetim kalmış bir kıza hediye ettiği tavuklar hakkında kaba saba şeyler söylediğini aktardı. Joan, "Bu tavukları neden burada tutuyorsun?" diye sormuş ve "Bunları göndermek istediğin hizmetçi kız, tavuklar ona ulaşmadan ölmüş olacak," demişti. Bu kehanet, Pace's Paines çiftliğinin sahipleri olan meclis üyesi William Perry ve eşi Isabella'nın korkularını açıkça dile getirmelerine vesile olmuştu.[17]

Isabella, Joan'ın, Kecoughtan'ı işgal eden Thomas Gates'in karısı Elizabeth Gates'in yanında çalışan bir hizmetçiyi büyü yaparak "çırılçıplak dans ettirmekle" tehdit ettiğini hatırladı. Bu,

itibarlı kadınlar için endişe verici bir düşünceydi ve bu nedenle Isabella ve Elizabeth "adı geçen hanım [Joan] Wright'ı cadılıkla suçladılar". Hatta bazı kişiler Isabella'ya, "kötü bir kadın olan ve [Elizabeth City'de yaşadığı sırada] herkes tarafından cadı olarak kabul edilen [Joan Wright'ın] evinde kalmasına neden izin verdiğini" bile sormuşlardı. Bunu başka suçlamalar da takip etti. Belli ki insanlar Joan'ın yetenekleri ve geçmişi hakkında konuşuyorlardı. Esasında Joan da geçmiş yaşamını yad ediyordu, zira kendisi Isabella Perry'ye Hull'daki evinde cadılıkla ilk karşılaşmasına dair hikâyelerini anlatmıştı.[18]

Böylece Joan, uzun yıllardır büyü yeteneklerine sahip olduğu ve bunların cadılığa dönüştüğü şüphesiyle bir sulh hâkimine cadılık suçlamasıyla ihbar edildi ve Virginia Genel Mahkemesi tarafından yargılandı. Joan'ın davasını görmek üzere 11 Eylül 1626'da koloninin önde gelen üç yetkilisi toplandı: Vali Sör George Yeardley; 1627'de valilik görevini üstlenecek olan Kaptan Francis West ve 1629'da onun yerine valiliğe getirilecek olan Dr. John Pott.[19] Bu yargıçlar Joan aleyhindeki ifadeleri dinlediler. Bölgede askerî bir idare söz konusu olduğu için jüri heyeti yoktu. Bu davanın keder, korku ve öfke gibi içten duygularla yürütülen ciddi bir dava olduğuna şüphe yoktu. Suçlayanlardan bazıları Allington'lar ve Perry'ler gibi önde gelen vatandaşlardı. Ancak ilginçtir ki hiçbir kilise mensubu sürece müdahil olmamış ve günümüze ulaşan mahkeme evraklarından da anlaşılıyor ki sansasyonel demonolojik kaygıların hiçbirisine değinilmemiştir. Bunun yerine Joan'ın cadı mahkemesi, koloninin gıda kaynaklarına; mevcut ve gelecekteki kolonicilerin yaşamlarına ve güvenliklerine yönelik tehditler gibi maddi meselelerle ilgilenen pratik bir faaliyet olarak şekillendirilmiştir. Ne İblis'ten ne de Cadılık Yasası kapsamındaki suçların çoğundan bahsedilmiştir. Demonoloji genel olarak kolonistlerin düşüncelerini şekillendirse de onların düzenlediği bu

cadı mahkemesi, şeytani komplolara karşı bir haçlı seferinden çok, dünyevi kaygılara karşı şahsi tepkilerini simgeliyordu. Bu durum da Joan'ı avantajlı bir konuma getirdi. Yasalar işkenceye izin vermiyordu ve kendisinden baskı altında şeytani görülerini itiraf etmesi de beklenmiyordu. Her ne kadar avukatı olmasa da Robert Wright'ın onun adına konuşmasına izin verildi. Wright, "karısıyla on altı yıldır evli olduğunu, ancak itham edildiği suçla ilgili hiçbir şey bilmediğini" söyledi. Bu, Joan'a davasında yardımcı olacak güçlü bir ifadeydi.

Ne yazık ki Joan'ın duruşmada ne söylediğini bilmiyoruz. Mahkeme kayıtlarında kendisinin suçlu ya da suçsuz olduğuna dair bir açıklama bile yer almamaktadır. Ancak Joan'ın duruşmadan önce söylemiş olduğu bir şey, mahkemedeki olası tepkisine dair bizlere bir ipucu veriyor. Joan'ın Elizabeth Gates'e yaptığı iddia edilen saldırı tartışılırken Isabella Perry, Joan'a kendisini suçlayan kişiye neden iftira davası açmadığını sormuştu: "Eğer onun seni itham ettiği suçu işlemediğini savunuyorsan, neden şikâyetçi olup kendini temize çıkarmıyorsun?" Joan ise bu soruya hayret verici bir Hıristiyan sükûnetiyle, "Tanrı onları affetsin," cevabını vermiş ve Isabella'nın düşüncesine göre "olayı hafife almıştı", yani suçlamalara aldırış etmemişti. Dolayısıyla, kayda geçmiş bir savunma olmamasına rağmen Joan, cadı olmadığını söylemiş ve iyi bir Hıristiyan kadını olarak ahlaki üstünlüğü savunmuştu.

Belki de Joan, İngiltere'de öğrendiği cadılık karşıtı becerilerin ve kehanet bilgisinin onu özel bir tür Hıristiyan –Tanrı'nın sırlarına akıl erdirebilen bir mistik– yaptığına inanıyordu. Bu kitabın ilerleyen bölümlerinde bu türden başka kadınlarla da tanışacağız: Bu kişiler de on sekizinci yüzyıl Fransa'sında ve yine savaş dönemi Britanya'sında cadı mahkemelerince yargılanmışlardı. Tıpkı Helena Scheuberin gibi dindar kadınlar bile kendilerini yüksek sesle ifade ettiklerinde veya güçlü erkekleri

eleştirdiklerinde cadılıkla suçlandılar. Ama belki de "Tanrı onları affetsin" sözü gerçekten de Joan'ı kurtarmıştır çünkü kendisi o anda bariz ve mevcut bir şeytani tehlike olarak değerlendirilmemiş ve mahkemesi bir sonraki duruşmaya ertelenmiştir. 18 Eylül'deki duruşmaya katılan iki tanık, Daniel Watkins ve Isabella Perry'nin Joan'la olan ilişkilerine dair anlattıklarını doğrulamış fakat yine de bir hükme varılmamıştı.

Tam bu noktada, meseleye dair kayıtlar son buluyor. Joan'ın yaşamı ya da ölümü gibi önemli meselelerin kayıtlara geçmemiş olması gerçekten şaşırtıcıdır. Kayıtlardaki bu boşluk hem dehşet verici hem de iç rahatlatıcı bir anlam taşıyor. İlk olarak, on yedinci yüzyıl dünyasında cadılık şüphelilerinin hayatlarına pek değer verilmiyordu. 1600 yılına gelindiğinde bu tür ithamlar tüm Avrupa'da yaygındı ve giderek artacağı Amerika'ya da yayılmıştı. Hıristiyan dünyasının büyük bir kısmında Reform sürecine binaen kilisenin hukuki yetkilerinin elinden alınması, cadılık şüphelilerinin artık kilise mahkemeleri tarafından soruşturulmayacağı anlamına geliyordu ki yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere bu tarz kilise merkezli yargılamalarda zanlıların ayrıntılı bir şekilde sorgulanmasına özen gösterilmekteydi. Yeni devlet ve kolonyal adalet sistemlerinde ise mahkemeler, genellikle bir cadılık suçlamasına ancak küçük bir hırsızlığa harcadıkları kadar zaman harcıyorlardı. Joan, yalnızca kısa süren bir duruşmaya çıkarılmıştı: Virginia Genel Mahkemesi, uygulamalarını çoğu duruşmanın on beş ila yirmi dakika sürdüğü İngiliz Ağır Ceza Mahkemesi'ne dayandırıyordu. Cadı davaları artık yeni ve özel davalar değillerdi. İkinci olarak, kilise ve devlet tarafından yürütülen demonoloji odaklı soruşturmaların yarattığı ilk heyecan 1620'lerin ortalarına gelindiğinde pek çok yargı bölgesinde azalmaya başlamıştı. Cadılık karşıtı yasalar yürürlükte kalmaya ve devlet yetkilileri cadıların

peşine düşmeye devam ederken, bazı rejimler kendi yasalarını uygulamakta başarısız oldular. Hatta bu rejimlerden bazıları işkenceyi engizisyonun suiistimalleriyle ilişkilendirdikleri için yasaklamışlardı. Kral James bile bazı yanlış ithamlara şahit olduktan sonra cadı avcılığı konusunda şüphelerini dile getirmeye başlamıştı ve 1604 Cadılık Yasası'ndan sonraki yıllarda şüphelilerin beraat ettiği ve bunun yerine suçlayanların yalancılıkla itham edildiği birkaç İngiliz davasına müdahil olmuştu.[20] Dolayısıyla devlet mahkemeleri, özellikle suçlayanlar kararsız ya da önyargılı görünüyorsa ve şüpheliler acınacak hâldeyse ya da kendilerini akıllıca savunuyorlarsa, cadılık şüphelilerini beraat ettirebilirdi. Bahsi geçen bu gelişmelerden herhangi biri Joan'ın kaderini belirlemiş olabilir.

Öte yandan, Joan'ın mahkûm ya da idam edildiğine dair elimizde bir kanıt olmasa da bunun aksini söyleyen bir belge de bulunmamaktadır. Vali'ye karşı işlediği hırsızlık suçundan 1622'de idam edilen Daniel Frank gibi bazı kolonicilerin ölüm cezasına çarptırıldığını biliyoruz, yani idam cezasının uygulanmakta olduğuna dair elimizde bazı kayıtlar mevcut. Ancak cadıların idam edildiğine dair elimizde bir veri bulunmamaktadır. Yine de belirtilmelidir ki bazı durumlarda ölüm cezaları mahkeme kayıtlarında yer almamakta, sadece daha geç tarihli kayıtlarda tesadüfen geçmektedir. Richard Cornish, 1620'lerin başında gemideki bir arkadaşına tecavüz ettiği için idam edilmişti, ancak biz bunu 1625 yılında mahkûmiyet kararını protesto eden arkadaşlarının yargılandığını gösteren daha sonraki bir kayıttan biliyoruz. Daha da sevindirici olanı, kanunen öngörülenden daha hafif cezaların da verilmiş olmasıdır. İki ayrı kocayla nişanlanmanın karşılığı kırbaç ya da para cezasıydı, ancak Eleanor Sprague 1624 yılında mevzubahis suçtan mahkûm edildiğinde, sadece kilisede günah çıkarması istendi. 1626'da John Ewins, Jane Hill ile defalarca zina yaptığı için

seksen kırbaç cezasına çarptırıldı, ancak Jane, tıpkı Eleanor gibi, sadece kilisede günah çıkarttı.[21] Virginialı yetkililer bazı kadınlara sert davranarak onları küçük suçlar için kırbaçladılar, ancak kimi zaman merhametli olmayı seçtiler. Müstakbel eşlerin ve annelerin sayısı azdı ve genç bir kadını –yani hem savunmasız hem de topluma faydalı birini– idam etmek mahkemeye hem etik açıdan ters hem de uygulamada gereksiz görünebilirdi. Bir demonologa kalsa, ruhu sonsuza dek günahla lekelenmiş olan Joan'ın şeytani bir sapkın öldürülmesi gerekirdi; Virginia yönetimi ise onun bedenini ve pratik açıdan koloni projesine yapabileceği katkıyı daha çok önemsemiştir.

Joan Wright muhtemelen hayatta kalmıştı: Belki beraat etmiş, belki de idamdan daha hafif bir cezaya çarptırılmıştı. Virginia kayıtlarında cadı idamından bahseden tek bir kişi bile yoktur. Joan kendini kurtarmak için elinden geleni yaptı: Düşmanları hakkında geleneksel Hıristiyan tabirleriyle yumuşak bir şekilde konuştu ve bu iyi bir stratejiydi. Ancak mahkemesinin sonuçları hâlâ son derece rahatsız edicidir. Wright Ailesi'nin evlerini terk etmek zorunda kaldığını ve işlerinin kötüye gittiğini biliyoruz. Robert Wright, 13 Ocak 1627'de Genel Mahkeme'ye müracaat etmiş ve James Nehri'ni geçerek Pace's Paines'den Jamestown'a geri dönmesine izin verilmesini talep etmiştir. Mahkeme bunu kabul etmiş ve 27 Ağustos'ta Jamestown'ın doğusunda, bataklığın yanında bir ev inşa etmesi için kendisine on iki dönümlük bir arazi verilmiştir. Ancak arazinin adı *Labour in Vain* [Boşa Emek] idi ve bu ismi hak edercesine son derece verimsizdi. Ekim ayında Robert yeni bir iş fırsatı buldu. Andrew Rawleigh ile birlikte, önceki kiracı Thomas Grubb'ın vasiyetinde kendilerine bıraktığı Jamestown'daki bir marangozhaneyi on yıllığına kiraladı. Ancak hayat kolay değildi. Robert 14 Ocak 1628'de bin iki yüz poundluk tütün

borcu nedeniyle tutuklandı ve 2 Mart'ta iki ayrı borçtan dolayı hapse atıldı. Wright'lar büyük bir itibar kaybına uğramıştı. Önce Elizabeth City'de, sonra da Pace's Paines'de kurdukları düzen bozulmuştu. Belki de Robert'a "cadının kocası" olduğu için güvenilmedi ve bunun sonucunda kurduğu işler battı.[22] Ne olursa olsun Joan'ın, kocasının ve çocuklarının Amerika'daki geleceklerinin bir cadı davası yüzünden kalıcı olarak zarar gördüğünü söyleyebiliriz.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Bess Clarke Davası: İngiliz İç Savaşı'nda Engellilik ve Şeytani Aileler

1730'lara gelindiğinde Batı Avrupa'da demonolojinin infial yaratan ilk dalgası zamanla yavaşlamış olsa da bu teorinin kötücül etkileri varlığını sürdürmeye devam etti. İblis'in rolü hususundaki görüş ayrılıklarına ve yanlış suçlamalarla ilgili bazı şüphelere rağmen, cadı mahkemelerinin dönemi kesinlikle sona ermemişti. Vardø ya da Jamestown gibi Avrupa ve Amerika'nın sömürge bölgeleri de cadı mahkemeleri konusunda münferit değildi, ancak buralardaki kültürel çatışmalar, suçlamalara yol açan korkuların oluşmasının önünü açtı. Avrupa'nın eski merkezlerinde de yüzlerce cadı suçlanıyordu: 1630'larda Almanya'nın Würzburg, Fransa'nın Loudun ve İtalya'nın Trentino bölgelerinde bu minvalde yargılamalar gerçekleşti. Avrupa genelinde Katolik ve Protestan gruplar, kendi içlerinde ve birbirlerine karşı Reform sürecinin devam eden dinî etkileri nedeniyle yeni savaşlar veriyor ve hangi mezhep baskınsa diğerlerine zulmediyordu.

Joan Wright'ın Virginia'daki sorgusundan yirmi yıl sonra, memleketi olan İngiltere'nin doğu kıyısındaki Protestanlar, kendilerini kısmen dinî anlaşmazlıklar, kısmen de 1649'da VI James'in oğlu Kral I. Charles'ın idamıyla sonuçlanacak olan

kraliyet otoritesindeki krizden kaynaklanan bir iç savaşın ortasında bulmuşlardı. Bu ulusal travma döneminde İngiltere'nin güneydoğusundaki halk 1645'ten 1647'ye kadar uzun süreli bir cadı avı yürüttü. Düzinelerce kişi idam edildi ve bu kişilerin isimlerine dair tek bir kayıt bile günümüze ulaşamadı. Dinî mezhepler arasındaki çekişme birçok suçlamada dramatize edilmiş, Anglikan kontrolünü reddeden ayrılıkçı Protestanlar hem suçlamaları tetiklemiş hem de bu suçlamaların kurbanı olmuşlardır. Her ne kadar davaların arkasında Avusturya, İskoçya ve Norveç'te olduğu gibi büyük demonolojik teoriler ve sapkınlık korkuları yatsa da 1640'ların İngiliz soruşturmacıları tıpkı Virginia'dakiler gibi birer amatör cadı avcılarıydılar: Bu kişiler, profesyonel demonologlardan ziyade, cadılıkla ilgili genel korkulara sahip hevesli vatandaşların eşlik ettiği alt kademe kilise ve devlet görevlileriydi.

Cadı avının bu denli güç kaybetmesinin nedeni İngiliz kilisesi ve devletinin fiilen çökmüş olmasıydı: Kral isteseydi bile artık cadı davalarına izin veremezdi çünkü 1645'e gelindiğinde kendisi kaçak durumdaydı. Başında bulunduğu Anglikan Kilisesi de otoritesini yitirmişti. Her yönden birbirine benzemeseler bile, İngiltere'nin bazı bölgelerindeki idari yapı, merkezî otoritenin devredildiği bir sömürgeci yönetime benziyordu ve bu nispeten özerk bölgelerdeki insanlar (askerî valiler, din adamları ve sivil vatandaşlar) kendi önceliklerini keşfetmeye ve kendi pratik uygulamalarını üretmeye bırakılmışlardı. Bu yönüyle, doğudaki İngiliz cadı mahkemeleri Joan Wright'ın Virginia'daki mahkemesine benziyordu. Doğu İngiltere'deki halk, cadılığı araştırmak için amatör cadı avcılarının tavsiyelerine dayanan yöntemler geliştirdiler: demonolojik eserleri okumuş ve demonolojik teorilerin pek çok temel unsurunu içselleştirmişlerdi, ancak bu kişilerin resmî bir rolü ya da sabit bir öğretisi yoktu. Bu kişiler, deneysel bir "keşif" süreci kapsamında, kelimenin tam anlamıyla İblis'in gizli planlarının ortaya

çıkarılması amacıyla, şüphelilerin kendi büyülü inançlarını dinlemeye açıktı. Sonuç, yedi vilayet genelinde toplulukları etkisi altına alan ve yerel cadı avcılarının otoritesini bir süreliğine tesis ettikten sonra sonsuza dek ortadan kaldıran kaotik ve tartışmalı bir dizi cadı davası oldu. Cadı avcıları, iç savaş döneminde isyancı olarak görülen ve nihayetinde galip gelen tarafla ve "Püriten" olarak bilinen dini gruplaşmayla büyük ölçüde uyum içindeydiler.

Püritenler, Reform sürecinin Katolik ritüellerini İngiliz kilise ayinlerinden ve inançlıların yaşamlarından uzaklaştırma konusunda yeterince ilerleme kaydetmediğini düşünen dindar, kökten dinci Protestanlardı. Anglikan devlet kilisesi onlar için yeterince arınmış değildi. Daha fazla reforma tabi tutulması ya da lağvedilmesi gerektiğini düşünüyorlardı. Kendi ibadetlerini arındırmak için de çeşitli gruplara bölündüler. Püritenler toplumun genelinde küfür, sarhoşluk ve zina gibi günahlara son verilmesini ve ayrıca güzel kıyafetler giymek, dans etmek ve sanatın, müziğin ve edebiyatın pek çok türünü içeren her çeşit ciddiyetsizliğe son verilmesini istiyorlardı. Onlara göre cadı mahkemeleri, toplumlarını şeytani günahlarla kirletenlerin yakalanmasına olanak tanıyan devrimci bir eylemdi. Püritenler iç savaşta galip gelmeye başladıklarında, düzenledikleri cadı mahkemeleri, daha önce kralın (ki Püritenler onu küfürbaz, sarhoş ve zina düşkünü bir lider olarak görüyorlardı) kontrolü altında olan İngiltere'nin bazı bölgelerinde daha arınmış bir yönetim kurmalarına yardımcı oldu. Cadı mahkemeleri aynı zamanda bu dindar insanlara düşmanları olan İblis ile kişisel olarak temas kurarak onun hakkında daha fazla bilgi edinme fırsatı sunuyordu, ki bu da sözüm ona demonologlar için bir gereklilikti. Bu süreçte yalnızca makul cadılara –doğal olarak çoğunlukla kadınlara– ve dindar aktivistlere ihtiyaç duyuyorlardı. 1645 yılında bu cadı avcıları arasında, bir din adamının oğlu olan yirmili yaşlardaki Matthew Hopkins adında sorunlu

ve telkine açık bir kişi de vardı. Onun baş şüphelisi ise genç ve engelli bir anne olan Elizabeth Clarke'tı.

Bess olarak da bilinen Elizabeth, babası Bartholomew ve annesiyle birlikte, Essex'teki Bradfield Köyü'nde büyüdü. Bradfield'in geniş tarlaları, bölgenin küçük taş kilisesinden Stour Nehri'ne kadar uzanıyordu ve köylüler bataklık arazilerde sığır yetiştirip çamurlu nehirde balık tutuyorlardı. Matthew ise ebeveynleri James ve Marie ile birlikte nehrin on mil kuzey batısında bulunan Suffolk'taki Great Wenham'da büyümüştü: Yapraklarla dolu bahçesi olan rahat bir papaz evleri vardı. Matthew'un orada ve bitişikte bulunan kilise avlusunda kardeşleri James, Thomas ve John ile birlikte oyunlar oynadığına hiç şüphe yok. Matthew'un babası James Hopkins 1634'te, Matthew henüz ergenlik çağındayken vefat etmişti; annesi Marie ise yeniden evlenmiş ve Essex'teki Mistley-with-Manningtree'nin papazı olan başka bir kilise mensubu Thomas Witham, Matthew'u evlat edinmişti.[1]

Bu çocuklar, Kral I. Charles ile İngiliz parlamentosundaki Püritenler arasındaki ilk tartışmaların yaşandığı dönemde büyüdüler. Başka yerlerde olduğu gibi Bradfield ve Great Wenham'da da radikal dindarlar Anglikan kilisesinin otoritesine meydan okuyor, dinî törenlerin ayrıntıları üzerine tartışıyorlardı. 1640'ların başında bu ulusal gerginlik yerini bir iç savaşa bıraktı. 1642'den 1645'e kadar devam eden süreçte savaşı kapsayan alan Matthew ve Bess'in evlerine kadar yaklaştı. Ceza mahkemeleri gibi geleneksel idarî kontrol mekanizmaları sekteye uğradı. Devrilen kraliyet rejimi tarafından atanan yargıçlar ve sulh hâkimleri işlerini kaybetti ve bazı yerlerde mahkeme oturumları durduruldu. Ancak insanlar komşularının cadı olduğu şüphesinden vazgeçmiyor ve eski karşı-büyü yöntemlerinin yanı sıra derme çatma duruşmalar düzenlemenin de yollarını buluyorlardı. Bu durum şüpheliler için her zamankinden daha da tehlikeliydi. Duruşmalar artık merkezî bir otoriteye

karşı sorumlu olan hukuk uzmanları tarafından denetlenmiyordu ve mahkemelerde genellikle şu veya bu siyasi hizipten görevliler bulunuyordu, bu da hâliyle gruplaşmalara yol açıyordu. Elit kilise mensuplarının ve kraliyet valilerinin demonolojik baskılar döneminde cadıları ne denli kötü şartlarda yargıladıklarını daha önce görmüştük. Ancak 1640'lardaki İngiliz cadı davaları, devrimci koşullarda bağımsız hareket eden sıradan vatandaş gruplarının da aynı derecede, hatta belki de daha da tehlikeli bir biçimde faaliyet gösterebileceklerini gözler önüne sermektedir.

Matthew Hopkins, iç savaş Britanya'sının değişen koşullarında kendini geliştirmek için iyi bir konumdaydı: Eski rejime çok yakın değildi ama bu rejimin elitlerinin sunduğu pek çok avantajdan da yararlanabiliyordu. Zengin bir kilisede papazlık yapan bir adamın oğluydu; iyi bir eğitim almıştı ve müreffeh bir kariyere sahip olma yolunda ilerliyordu. Savaş başladığında asker olmak için maddi ya da coğrafi bir ihtiyacı olmadığı için de şanslıydı. Ancak bu ayrıcalıklı konumuna rağmen, resmî bir gücü de bulunmuyordu ve son derece şiddetli değişimlerin yaşandığı bir dönemde yaşıyordu. 1642'deki ulusal çöküş öncesindeki döneme kıyasla istikbali daha da belirsizdi. Ayrıca sahip olduğu pek çok sosyal avantaja rağmen, onun kendisini kolayca kurban psikolojisine sokan endişeli bir genç olduğu anlaşılıyor. Ciddi bir hastalığa yakalanabileceği ihtimali ve ne kadar ömrü kaldığı konusunda endişelendiğine dair bazı kanıtlar bulunmaktadır. Çatışmalar başladığında Matthew henüz yirmili yaşlarının başındaydı ve bundan kısa bir süre sonra, annesiyle birlikte taşındığı Manningtree'deki üvey babasının cemaatinin Bess Clarke gibi cadılarla dolu olduğuna kanaat getirdi. Artık doğduğu yerden üç mil uzakta, Manningtree'de yaşıyordu. Ancak kendisini zeki birisi olan gören genç Matthew, hem Bess'in hem de genel olarak yeni yuvasının kaderini değiştirebilecek fırsatlara sahipti.

Manningtree, 1640'larda yüz ölçümü olarak Great Wenham ve Bradfield'in toplamından daha büyük olan; tüccarların, denizcilerin ve nakliyecilerin yaşadığı bir kıyı köyüydü. Her ne kadar gemicilik faaliyetleri savaş nedeniyle sekteye uğramış olsa da köy refah içindeydi ve bölge halkı galip gelen Püritenlerin gözüne girmek için çaba gösteriyordu. Matthew'un üvey akrabaları olan Witham-Edwards ailesinin bazı üyeleri daima dindar insanlar olmuş ve köylerinin sadece mallarıyla değil, aynı zamanda dindarlığıyla da tanınmasını istemişlerdi. Richard Edwards Sr. (bu kişinin oğlu, Matthew'un üvey kız kardeşi Susan Witham ile evliydi), Manningtree'de uzun süredir kullanılmayan bir kilisenin 1630'larda şapel olarak yeniden inşasını finanse etti. Burası Mistley'deki resmi kiliseden ayrı bir toplantı yeriydi ve ek bir alan olarak bazı reformist Püriten deneylere sahne oluyordu: Yani daha kökten dinci zevklere uyacak şekilde, törenlerde ifa edilecek bazı ince değişikliklere. Thomas Witham burada vaaz verdiğinde, Anglikan rahip üniforması olan cüppe ve *surplice* (uzun siyah bir cüppe ve beyaz bir tunik) giymeyi reddetti çünkü Püritenler bunları Katolikçe buluyorlardı. Bununla birlikte, Anglikan normlarına uyması söylendiğinde de buna çoğunlukta riayet etmiş ve Manningtree-with-Mistley'de sükûneti sağlamıştı.

Bu yeni şapel, aralarında Bess Clarke'ın da bulunduğu pek çok dindarı ağırladı. Ancak Thomas, 1643'te Londra'da yeni bir göreve başladı ve savaş sırasında atama süreci kesintiye uğradığı için yerine yeni bir papaz getirilmedi. Eski Anglikan otoritesi ve ayrıca Thomas'ın bölgede oluşturduğu dinî denge politikasının ve kişisel ilginin eksikliği (kendisi bölgede otuz yıldır papazlık yapıyordu), beklenmedik bir şekilde genç Matthew'un giderek şiddetlenen dinî çatışmanın sözcüsü olarak kendisine yer bulmasının önünü açtı.[2]

Doğrusunu söylemek gerekirse, Matthew Hopkins, Manningtree-with-Mistley'de cadılıktan şüphelenen ve cadılığın

ortadan kaldırılması için çaba gösteren tek köylü değildi; kendisi yalnızca aktivist bir grubun önde gelen bir üyesiydi ve papazın üvey oğlu olarak sosyal statüsü dolayısıyla dikkat çekiyordu. Matthew ve onun Essex'li cadı avcıları grubu, tıpkı Heinrich Kramer, VI. James ve John Cunningham gibi, bir cadı avına ortam hazırlamak için hâlihazırda var olan gerilimden faydalandılar. Resmi suçlamalar ilk kez 21 Mart 1645'te, Manningtree'li bir terzi olan John Rivet'in yerel yargıçlar Sör Harbottle Grimston ve Sör Thomas Bowes'u ziyarete gitmesiyle başladı. Bu ziyaret muhtemelen Harbottle'ın Manningtree'den üç mil uzaklıkta bulunan aile evi Bradfield Hall'da gerçekleşmişti. John Rivet'in karısı o kadar şiddetli nöbetler geçirmeye başlamıştı ki John bunların "doğal olmadığını" düşünmüştü ve bunun üzerine –Anny Sampson ya da Joan Wright gibi– büyülü bilgilere sahip "kurnaz bir kadını", bir kâhini ziyaret etmişti. Ancak John ziyaret ettiği bu danışmanı bir "cadı" olarak görmüyordu. Ona göre bu kadın cadıların düşmanıydı ve karısının lanetlenip lanetlenmediğini söyleyebilecek kabiliyetteydi. Kâhin, John'un korkularını haklı buldu: İki kadının karısını büyülemiş olduğunu söyledi. Bunlardan birisi John'un Manningtree'deki evinin üstündeki tepede, diğeri ise aşağıdaki kasabada yaşıyordu. John, sunulan ilk tanımlama ile kimin kastedildiğini anında teşhis etti: Bess Clarke, John'un evinin bulunduğu tepenin yukarısında yaşıyordu. Onun suçlu olduğundan kesinlikle emindi. Böylece John Rivet, yargıçlara verdiği ifadede Bess'in bir cadı olduğunu belirtti.

Bundan sonrasında yaşananlar hususunda bazı muğlaklıklar mevcuttur, ancak muhtemeldir ki Bess, sorgulanmak üzere çağrılmıştı. Tutuklanması için bir emir çıkarıldı ve bu emirde onun ya bir ya da iki ismi birden kullanıldı: Elizabeth Clarke ve Elizabeth Bedingfield. Ardından tepede bulunan evindeyken tutuklandı ve yargıçlar tarafından sorgulanması için götürüldü. Genellikle Bess'in dul olduğu varsayılır. kızlık soyadının

Bedingfield, evlendikten sonra aldığı soyadın ise Clarke olması onun bu çift kimliğini açıklamaktadır. Ancak esasında kendisi, Bradfield'lı Bartholomew Clarke'ın kızı olarak 1606 yılında Elizabeth Clarke adıyla doğdu. Jane Clarke adında 1609 doğumlu bir de kız kardeşi vardı, ki bu kişi de 1621 yılında Manningtree'de Richard Benifield (veya Bedingfield) ile evlenmişti. Bess muhtemelen Manningtree'ye babasıyla birlikte taşınmıştı (babası 1614 yılında oraya gömülmüştür) ve 1621 yılından sonra da Jane ve Richard Benifield ile yaşamış ve Jane'in evlilik soyadını almıştır. Ancak Jane Benifield 1640 yılında öldü ve Richard Benifield 1643'te yeniden evlendi.[3] Peki Bess, bu üvey ailesi tarafından evden kovulmuş muydu? Benifield'lar onunla ilişkisini kesmek istemiş olabilir. Şöyle ki, John Rivet'ın kendisine karşı suçlamada bulunurken belirttiği gibi, "bahsi geçen Elizabeth'in annesi ve diğer bazı akrabaları cadılık ve cinayet sebebiyle ölümü tatmıştı." Korkutucudur ki Bess ve Jane Clarke, hüküm giymiş bir "cadı"nın kızlarıydılar. Annelerinin yargılandığı mahkemenin kayıtları maalesef ki kayıptır; hatta bu kadının ismi dahi bilinmemektedir –tek bildiğimiz şey onun Bartholomew Clarke'ın eşi olduğudur– ancak Bess, annesinin evden sürüklenerek çıkarıldığını, bir at arabasına bindirildiğini, hapishaneye götürüldüğü ve ardından yargılanıp öldürüldüğünü görmüş olmalıdır. Bu olay, kaçınılmaz olarak ardında bir travma miras bırakmıştır.[4]

Annesinin ölümünün yarattığı psikolojik hasarın yanı sıra, Bess'in fiziksel problemleri de vardı. Kendisinin bir bacağı yoktu. Belki de bu sebeple kız kardeşi Jane'e bağlı yaşıyor, onunla birlikte kalıyordu. Bu doğuştan gelen bir engellilik olabilir, ancak büyük olasılıkla bir yaralanmaya bağlıydı: Uzuv eksikliği yenidoğanlarda nadir görülür ve on yedinci yüzyılda bebek ölüm oranı sağlıklı bebekler için bile yüksektir. Ampütasyonun en yaygın nedeni, muhtemelen kemik kırılmasının ya da tedavi edilmemiş bir kesikten kaynaklanan yaranın kangrene

dönüşmesiydi. Ampütasyonlar köy cerrahları tarafından yapılırdı: Bu kişiler aynı zamanda diş çeken ve saç kesen, kasap benzeri adamlardı. Bıçak, ustura, pense, keser ve testere kullanmakta ustaydılar. Anestezi yoktu ve ağrıyı çok az dindirebiliyorlardı. Hastalar sırt üstü yatarken cerrah da onların bacakları arasında durur ya da diz çökerdi. Bir asistan da hastalıklı uzvu kaldırırdı. Birlikte uyluğun yumuşak kısımlarını sıkıca sararlarken, asistan da aynı zamanda ayağı kavrar ve diğer herkes nefesini tutardı. Eğer hasta şanslıysa, cerrah bıçağını bir yerlerde temizlemiş ve bilemiş olurdu. Bu aşamadan sonra jilet gibi keskin bıçağını bacağın dış tarafına saplayıp kendine doğru çeker, sonra da bacağın altını ve üstünü keserdi. Bacağın üst kısmından geçip kemiğe doğru kesmeye başladığında, yardımcısının testeresi hazır olurdu. Böylece açığa çıkan kemik kesilip çıkarıldı. Daha sonra kan damarları sıkıca bağlanır, temizlenir, bandajlanır ve açıkta kalan bölge yumurta sarısı ve yağ ile ovalanırdı.[5]

Bess ister bir uzvu eksik doğmuş olsun, isterse de travmatik bir ampütasyon operasyonu geçirmiş olsun, 1645 yılına gelindiğinde inanılmaz zorluklara rağmen hayatta kalmayı başarmıştı. Kendisine baston, koltuk değneği ya da belki de bir akrabası ya da arkadaşı tarafından yapılmış ya da parası kilise vergileriyle ödenmiş derme çatma bir tahta bacak gerekmiş olmalıydı. Profesyonel olarak yapılan protezler pahalıydı ve bunların çoğu donanma ya da ordu mensupları içindi. Savaş alanından evine erkekçe dönen tek bacaklı gazi figürü on yedinci yüzyıl kültüründe oldukça saygın bir yere sahipti. 1620'lerde Manningtree, "*Wrang* bacaklı John Evered"e ev sahipliği yapıyordu. "Wrang", "wrong [yanlış])" kelimesinin eski yazılışıdır. Görüldüğü üzere sakatlığı bu kişiye, vefat kaydında bile anılacak kadar belirgin bir lakap kazandırmıştı. Ancak tek bacaklı kadınlara pek rastlanmazdı ve kadına dair güzellik algılarında bu tarz bir imaja yer yoktu. Bess tahta bir uzva sahip olacak

kadar şanslı olmuş olsaydı bile, bu durum onun yürürken acı çektiği ve fena hâlde topalladığı gerçeğini değiştirmezdi. Büyük olasılıkla sadece bir koltuk değneğine sahipti; zıplayarak ve sallanarak yürüyordu ve bu da elbette ki engelliliğini daha belirgin hâle getiriyordu. John Rivet onu muhakkak ki fark etmişti ve alışılmadık görünüşü onu yargıçlar Harbottle Grimston ve Thomas Bowes için de hatırlanabilir kılmıştır.

Bu, engelliliğin "biçimsizlik" olarak algılandığı ve genellikle Tanrı'nın günahlara karşı bir cezası olarak görüldüğü bir toplumda kişiyi savunmasız kılan bir durumdu. Şubat 1643'te komşuları, Bess'in böylesi bir cezayı hak ettiğini düşünmek için bazı neden buldular. Tarihçiler, onun 1645'teki duruşmasından bahsederken Bess'i genellikle "ihtiyar bir kadın" ya da "yaşlı" olarak tanımlamışlardır çünkü cadı stereotipi akılda böylesi bir imaj yaratır. Ancak iki farklı kilise bölgesindeki kayıtlar onun doğurganlık çağında genç bir kadın olduğunu ve otuzlu yaşlarının ortasındayken gayrimeşru bir kız çocuğu dünyaya getirdiğini göstermektedir. Bess, bebeğine üç yıl önce ölen kız kardeşinin adı olan Jane ismini vermişti. Küçük Jane'i 12 Şubat 1643'te Thomas Witham'ın Manningtree'deki şapelinde vaftiz ettirmeyi tercih etti. Bu, bebeğin babası Joseph Applegate'in adının anılması anlamına geliyordu; bunun önemi, kendisinin bu sayede nafaka ödemeye zorlanabilecek olmasıydı. Bess yoksul bir kadındı; daha sonraki sorgusunda "topallığından ve yoksulluğundan" açıkça bahsetmişti ve bebeğini beslemek için Joseph'in parasına ihtiyacı vardı.[6] Joseph'in Bess'i terk etmiş olmasının bir önemi yoktu: İster tek seferlik bir ilişki ya da taciz olayından sonra, ister daha uzun süreli bir ilişkiden sonra olsun, Joseph yine de Jane'in babasıydı ve bebek onun adını taşıyacaktı. Bess komşularının gözünde sonsuza dek bu adamla anılacak ve onun maddi desteğine bel bağlamak zorunda kalacaktı.

1645 yılına gelindiğinde Bess'in hayatındaki her şey (gayrimeşru çocuğu, dış görünüşü, yoksulluğu, aile geçmişi) onu açıkça savunmasız kılmaktaydı. Ahlaksız bir insan olarak görülüyordu: O, Tanrı'nın cezalandırdığı bir bedene sahip olan ve yine Tanrı'nın iradesinin sonucu olarak fakir kalmış bekar bir anneydi. Daha da kötüsü, insanlar onun annesi Anny Sampson'dan cadılığı miras aldığına dair spekülasyonlarda bulunuyorlardı ve bu tür söylemler John Rivet'in ithamlarının önünü açmış oldu. Bunu diğer ithamlar izledi. 25 Mart 1645'ye, yani John'un suçlamada bulunmasından dört gün sonra, Matthew Hopkins de yargıçlarla Bess hakkında konuşmaya karar verdi. Matthew'un bu kararında John'un etkisi olmuş olabilir, ancak kendisi Bess'e zaten önyargılıyla yaklaşıyordu: Sonraları Bess'i, aylardır her altı haftada bir evinin yakınında toplantılar düzenleyip kendisini uyandıran cadı grubunun bir üyesi olarak tanıtmıştır. Matthew, bu cadı grubunun hayvanlarla birlikte ve hayvanlara dair garip konuşmalar gerçekleştirdiklerini duymuştu: Elbette ki bir cadı Şabat'ı söz konusuydu ve bahsi geçen hayvanlar da tanıdık ruhlar olmalıydılar. Kendisi demonolojik teorinin ortaya attığı Şabat'lar ve şeytani "antlaşma" hakkında bilgi sahibiydi. Konu hakkında Kral James'in *Daemonologie*'sini ve ayrıca belki de diğer başka temel kitapları okumuştu. Bilhassa cadıların hayvanlarla ilişkilerine odaklanarak meseleyi daha da derinlemesine incelemek istedi. İskoçya veya Kıta Avrupası'ndaki cadı itiraflarıyla kıyaslandığında İngiliz cadı hikâyeleri, şeytani köpeklere ve lanet taşıyan kedilere daha çok yer verir, bu nedenle Matthew bu gürültü çıkaran komşularının habis evcil hayvanlara sahip olduğu düşüncesiyle heyecana kapılmıştı. Bu genç cadı avcısının duyduğuna göre bir kadın, hayvanlarına Bess Clarke'ın evine gitmelerini söylemişti.[7]

Bess 21 Mart'ta tutuklandıktan sonra Matthew, gelecek üç günün bir kısmında bir grup komşusuyla birlikte onu gözlem altında tuttu. Bu "gözetleme" süreci, önerilen çeşitli araştırma

tekniklerinden bir tanesiydi. Matthew bunları cadı avcılığında "deneyim kazanmasına" yardımcı olan "deneysel yöntemler" olarak adlandırıyordu. Varlıklı arkadaşı John Stearne, Bess'i Vardø cadılarına yapıldığı gibi suya atma "yolunu" önerdi, ancak bu öneri Britanya'da alışılmadık bir uygulama olduğu gerekçesiyle reddedildi. Bunun yerine gözetleme stratejisi izlendi. Cadının tanıdık ruhlarının onu yakalamak için gelebileceği ve bunun gözetmenler tarafından fark edilerek suçluluğa dair açık bir kanıt sağlayabileceği varsayıldı. Bu nedenle Bess, Matthew ve John'un da aralarında bulunduğu Manningtree esnafından oluşan bir ekip tarafından üç gün üç gece izlendi. Buna ek olarak dört kadın tıpkı altmış yıl önce Anny Sampson'a yapıldığı gibi Bess'in vücudunda şeytani işaretler olup olmadığını kontrol ettiler. Erkeklerin yanı sıra kadınlar da cadıların Tanrı'nın düşmanları olduğuna inanıyor ve onların sorgulanmasında rol alıyorlardı. Manningtree'nin kadın gözlemcileri, Bess'in birden fazla hayvan tanıdığı olduğunu düşündükleri için, bilhassa vücudunda diş izleri olup olmadığına dikkatlice baktılar: Yani vücudunda küçük ısırıklar veya kan lekeleri var mı diye kontrol ettiler. İngiltere'de tanıdık ruhların şeytani bir anlaşma yaptıkları cadılardan hem bu anlaşmanın bir göstergesi hem de kötülük etmenin bedeli olarak kan emdikleri düşünülürdü. Yaptıkları kötülükleri cadıya bildirirler ve ödül olarak da cadının kanının emerlerdi. Anlaşmalarının bir göstergesi olarak arkalarında bıraktıkları şeytani işaret bir pire ısırığı, siğil ya da meme başı gibi görünebilirdi. Bess'i gözetleyenler onun tanıdık ruhlarını görmeyi umarlarken, aynı zamanda bahsi geçen işaretlerin görünmez olabileceklerini de düşünüyorlardı, bu yüzden varlıklarını kanıtlayabilecek her türlü bedensel izi incelemeleri gerekiyordu. Tıpkı bir grup dikkatli bilim insanı gibi, gözetmenler de Matthew Hopkins'in okuduğu demonolojik teoriyi pratik deneylerle birleştirmeye çalışıyorlardı.[8]

Sonunda Bess, 21-24 Mart geceleri boyunca sadece zorla gözetim altında tutulmakla kalmadı, aynı zamanda "gözetleme ve yürüme" olarak bilinen bir teknikle sürekli hareket hâlinde tutuldu. Tek bacaklı bir insan olduğu düşünüldüğünde bu onun için acımasız bir eziyetti. Tamamen zinde ve sağlıklı bir şüpheli için bile yıpratıcı olabilirdi. Gözetleme ve yürütmenin amacı, bir cadının tanıdık ruhlarının ona danışmaya gelebileceği ve kimliğinin tespit edilebileceği zamanı olabildiğince uzatmaktı. Bugün, birisini bu türden zorlayıcı bir şekilde uykusuz bırakmak bir işkence biçimi olarak kabul edilmektedir. Kurbanın yönünü şaşırtır, umutsuzluğa sürükler, zihnini darmadağın eder ve aynı zamanda itirafa teşvik eder, ki Bess'in üzerindeki etkisi de bu olmuştur.

Bilhassa Matthew, onun söyleyeceklerini duymak için son derece hevesliydi. Sonraları bu ziyaretlerini alelade terimlerle ifade etti. Bess'in nezarethanesine 24 Mart'ın uzun ve karanlık gecesinde, "onun habis eylemlerini daha iyi tespit edebilmek için" uğradığını söyledi. Ertesi gün sulh hâkimlerine "orada uzun süre kalmayı planlamadığını" belirtti. Ancak John Stearne ile birlikte hücresine girdiklerinde Bess onları şaşırttı. Birdenbire, "Eğer burada kalmaya devam ederseniz, size *imp*lerimi* göstereceğim!" diye bağırdı. Yani tanıdık ruhlarını çağıracağını ima etti. Bess neden böyle bir teklifte bulunmuştu? Karşısındakiler ısrarla onun tanıdık ruhlarıyla tanışmak istedikleri için mi? Çektiği çileyi sona erdirmek ve biraz uyumak için mi? Yorgun ve korkmuş bir hâldeydi, başı dönüyordu ve tek ayağının üzerinde dengede durmakta zorlanıyordu. Kendisinin Matthew, John ve diğerlerine açıkça "oturmalarını" söylemesi, esasında kendisinin de oturmak istediğini göstermektedir. Odada acı içinde bir aşağı bir yukarı sürüklenmesine son vermek için her şeyi yapabilirdi.[9]

* Folklorik hikâyelerde kendilerine yer bulan, genellikle fiziksel olarak küçük yapılı tasvir edilen mitolojik varlıklar. (ç.n.)

Matthew ve John sandalyelerini çekip dinlemeye başladılar. Onlar ve diğer gözetmenler Bess'e bazı sorular sordular: Bu sorular, "Onlar [ruhlar] bize zarar vermeyecek mi?" gibi genel, bilimsellikten uzak ve kaygı dolu olanlardan; "Şeytan senin vücudunu kullanmadı mı?" gibi daha özel sorulara kadar çeşitlilik gösteriyordu. Bess, İblis'le yapılan seks hakkında bilgi almak için demonolojiden ilham alan bu tür yönlendirmeleri takiben dinleyicilerine duymak istedikleri hikâyeyi anlatmaya başladı. Ama bu aynı zamanda kendi hikâyesiydi de. Matthew'un daha sonra yargıçlara verdiği ifadeden anlaşıldığı üzere Bess, "İblis'le cinsel ilişkiye girdiğini" söyledi: İblis'le altı ya da yedi yıldır sevgili olduğunu da ekledi. İblis haftada üç ya da dört kez yatağına geliyor, sertçe "Bess, seninle yatmalıyım!" diyor ve gece yarılarına kadar yanında kalıyordu. Bess, ondan "Dantelli bir kuşağı olan düzgün bir beyefendi" diye söz etmişti, yani yakasının dantelli olduğunu söylemek istiyordu. John Stearne, Bess'in İblis'i tasvir ederken onun "uzun boylu, düzgün, siyah saçlı bir beyefendi" olduğunu da eklediğini söyledi. "Düzgün" ifadesi, onun Matthew ve John gibi ve belki de Bess'in sevgilisi Joseph Applegate gibi saygın, orta ya da üst sınıf bir şeytan olduğu anlamına geliyordu. "Düzgün" aynı zamanda "yakışıklı" anlamına da geliyor olabilir. Ama Joseph gibi İblis de Bess'e ihanet etti. Onu baştan çıkardı ve günaha sürükledi. Şimdi bu beyefendilere yaptığı kötülükleri itiraf etmeye ve gözetmenlerinin talep ettiği gibi tanıdık ruhlarını çağırarak verdiği sözü yerine getirmeye hazırdı.

Peki tüm bunlar ne anlama geliyor? Bess'in gerçekten de hayvan biçimindeki şeytanları hücresine çağırdığına inanmıyorsak, o zaman bu konuyu izah etmemiz gerekir. Bildiğimiz kadarıyla ağzıyla "şapırtı" sesleri çıkarmış ve onları eliyle çağırmıştı. Matthew ve John'un daha sonra ifade ettiğine göre, "çeyrek saat sonra köpeğe benzer bir cin belirdi" "Kum rengi benekleri olan, beyaz, çok şişman ve tombul görünen, kısa

bacaklı" bir köpek. Görenlerin karşısında nefes almaya dahi cesaret edemedikleri bir şeydi bu: İblis! Evet, zararsız bir köpek yavrusu gibi görünüyordu ama o İblis'ti. Kanatları ve pençeleri vardı, oradakileri cehenneme sürükleyebilmek için ruhlarını çalmayı arzuluyordu. Fakat gördükleri şey gerçekte neydi? "Çok şişman ve tombul görünüyordu" sözleri gölgelerin arasından bir şeylerin göründüğünü, hatta gözetmenlerin belki de hiçbir şey göremediklerini düşündürmektedir. Eğer şişman bir köpek görürseniz, "şişman bir köpek vardı" dersiniz, "çok şişman görünen bir köpek vardı" değil. Dolayısıyla, gözetmenler tanıdık ruhu görmek yerine, belki de Bess'in gördüğünü söylediği şeyi tasvir edişine odaklanıyorlardı. Bu hayalî yaratık *spaniel* benzeri küçük bir köpekti ve Bess soru soranlara "onu şişman tuttuğunu" ve adının *Jarmara* ya da *Jeremarye* gibi bir şey olduğunu söyledi.

Matthew, John ve diğer gözetmenler Bess'in tanıdık ruhlarının görünüşleri hakkında birbirinden kısmen farklı ifadeler vermişlerdi. Bess'in Helena Scheuberin gibi iyi bir avukatı olsaydı, bu ifadelerin mahkeme tarafından geçersiz sayılmasını sağlayabilirdi. İngiliz mahkemelerinde Bess'in Helena gibi temsil edilmesine izin verilmediğinden, onu suçlayanlar istedikleri fantastik delilleri pek fazla tartışmaya açmadan sunmakta özgürdüler. Matthew, köpek *Jarmara*'nın ortaya çıkan ilk tanıdık ruh olduğunu söyledi. John Stearne ve diğer gözetmenler ise önce *Hoult* adında beyaz bir kedinin, ardından da *Jarmara*'nın göründüğünü ifade ettiler. Ancak hem John hem de Matthew, *Jarmara* ortadan kaybolduğunda onun yerine daha iyi bir isme sahip olan, "uzun bacaklı bir tazı" olarak tasvir edilen *Vinegar Tom*'un geldiği konusunda hemfikirdiler, ancak Matthew daha sonra onun öküz gibi bir kafası olduğunu ve bir çocuk silüetine büründüğünü ekledi, ki bu da Bess ve gözetmenlerinin gözlemlenebilir gerçeklikten ne kadar uzaklaştıklarını gösteren bir başka tutarsızlıktı. Ardından *Sacke and*

Sugar adında siyah bir tavşan –ki bu popüler bir taverna içkisinin adıydı– ve bir kokarca geldi. John, Bess'in tüm ruhlardan "çocuklarım" diye bahsettiğini de ekledi. Bu da Bess'in İblis tarafından baştan çıkarılma hikâyesini anlatarak kendi seks ve hamilelik deneyimini zihninde canlandırdığının bir başka göstergesidir. Tıpkı kızı Jane gibi, Bess'in hayvan çocukları da onun acı dolu hayal dünyasında kendisinin işlediği günahlardan doğmuşlardı.[10]

Gözetmenler Bess'e kaç tane "çocuğu" olduğunu sorduklarında, beş adet tanıdık ruhu olduğunu ve diğer iki tanesini de başka bir cadıyla paylaştığını söyledi. Ruhlar ona eziyet ediyor ve tıpkı işkencecileri gibi "dinlenmesine ya da sessiz kalmasına asla izin vermiyorlardı". Kari Edisdatter'in de gerçek hayatta maruz kaldığı işkenceyi şeytani ruhların hayali olarak "uzuvlarını germesi" ile nasıl birleştirdiğini hatırlıyor musunuz? Şimdi de Bess, aynı şekilde Manningtree'deki gözetmenlere, tanıdık ruhlarının Matthew Hopkins'in üvey kayınbiraderi Richard Edwards'a ait domuzları öldürmelerine müsaade edene kendisini rahatsız ettiklerini söyledi. Bunlara ek olarak daha sonra onun küçük oğlunu ve dükkân sahibi Robert Taylor'a ait bir atı öldürmekle de suçlanacaktı. Sonrasında Bess, her ikisi de dul olan Anne West ve Anne Leech'i ve Edward Goodwin'in karısı Elizabeth'i kendisi gibi cadı olmakla suçladı. Matthew ve John, tutuklanabilmeleri için yeni şüphelilerin bir listesiyle birlikte sulh hâkimlerine gittiler. Ayrıca bazı kilise mensupları da sanıkları sorguladı. Şüphelilerden birisi olan Anne West, kızı Rebecca ile birlikte Lawford'da, Manningtree'den yaklaşık bir mil uzakta yaşıyordu. Rebecca kafası karışık, dindar bir genç kadındı ve Bess onun annesi Anne'i suçlamadan çok önce cadı avının bir parçası olmuştu bile. 21 Mart'ta sulh hâkimleri tarafından cadılıkla ilgisi olup olmadığı konusunda sorgulanmıştı. Lawford'un Püriten papazı John Edes tarafından 28 Nisan'da tekrar sorguya çekildi ve bu sırada –Bess Clarke'ın

hikâyeleri gibi– günahla alakalı püriten kaygılarla harmanlanmış dinî fanteziler hakkında daha ayrıntılı bilgiler verdi. Sorularıyla Rebecca'nın hikâyesini şekillendirecek olan John Edes, muhtemelen Matthew Hopkins gibi demonolojik eserlerle haşır neşir olan birisiydi.[11]

Tıpkı Bess gibi –muhtemelen benzer baskılar altında– Rebecca da "düzgün bir genç adam" suretindeki "İblis'le" cinsel yakınlık kurduğunu itiraf etti. Rebecca'nın bu şeytani sevgilisi ona düşmanlarından intikam alacağına söz vermişti; Rebecca da ondan komşusu Thomas ve Prudence Hart'ın oğlunu öldürmesini ve ardından Prudence'e düşük yaptırmasını söylemişti. Nihayetinde her şey tam da onun istediği gibi oldu. Rebecca'nın iddiaları karşısında dehşete düşen papaz ona, "Ne? İblis'in insanları öldürebileceğini mi düşünüyorsun? Bu hem onun hem de senin Tanrı'yla aynı eylemleri gerçekleştirmeye muktedir olduğunuz anlamına geliyor!" diye karşılık vermiş olmalı. Püriten kilise adamları, on yıllardır cemaatlerinin Tanrı ile İblis arasındaki güç farkını anlamadığından endişe ediyorlardı. 1590'larda, Lawford'dan sadece yirmi beş mil uzaklıktaki Maldon'un papazı George Gifford, Tanrı'nın "tüm dünyanın hükümdarı" olmasına rağmen, bazı sapkın kimselerin İblis'in ruhani açıdan onun dengi olduğu düşüncesine kapıldıklarını yazmıştı. "İnsanlar arasında bu düşünceyi yaymak için," diyordu, cadıların tanıdık ruhları "[ele geçirdikleri kimselere] hiçbir insanın isteğiyle hiçbir şeytanın yapamayacağı kadar büyük şeyler gerçekleştirebileceklerini açıkça itiraf ettiriyorlardı" George, Tanrı'nın şeytanlara "bazı zamanlarda hem insanları hem de hayvanları etkileme gücü" bahşettiğini kabul ediyordu, ancak bu gücün şeytanlar tarafından herhangi bir ölçüde cadılara devredilebileceğine inanmak "hayli saçmaydı".[12]

Bunun üzerine John Edes, Rebecca'ya cadıların İblis'in yardımıyla insanları öldürme gücüne sahip olduklarına dair elinde kanıt olup olmadığını sordu. Rebecca da ciddi bir tavırla bu

türden kanıtların var olduğunu söyledi, "Onun tıpkı Tanrı gibi bunu yapmaya muktedir olduğunu düşünüyordu". Bu, her demonolog için en korkunç kâbusların gerçeğe dönüşmesi anlamına geliyordu: İblis'i, Hıristiyanlık karşıtı bir din için alternatif bir ilah olarak tanımlayan bir cadı. John konuyu biraz daha irdeledi ve Rebecca, İblis'in kabiliyetlerini nasıl bildiğine dair ayrıntılı bilgiler verdi. Rebecca, annesi Anne West, Anne Leech, Elizabeth Goodwin ve Helen Clarke (bu kişi Anne Leech'in kızıdır, ayrıca Bess Clarke'ın akrabası da olabilir) adlı bir başka kadınla birlikte Bess'in Manningtree'deki evinde bir araya geldiklerini ve orada "hep birlikte tanıdık ruhlarına dua ederek vakit geçirdiklerini" söyledi. Daha sonra, "bazıları bir kitap okudu, ki bu kitap Elizabeth Clarke'a aitti" "Her biri," dedi, "o tanıdık ruhlara çeşitli öneriler sundular", yani isteklerini dile getirdiler. Bess, Richard Edwards'ın atının Manningtree'deki köprüden geçerken Richard'ı üzerinden atmasını istiyordu. Bahsi geçen köprü, Stour Nehri üzerindeki uzun bir geçidin parçası olduğu için, yaşanacak bu hadise ölümle sonuçlanabilirdi. Diğer kadınlar ise daha sakin şekilde yalnızca domuzlara ve sığırlara saldırmak istiyorlardı. Rebecca, düşmanı Prudence Hart'a zarar vermek niyetindeydi. Anne West ise sadece "tüm düşmanlarından kurtulmayı ve başının derde girmemesini" istiyordu; Anne daha önce, 1641'de Hart Ailesi tarafından cadılıkla suçlanmış ama beraat etmişti. Başına tekrardan böyle bir "bela" açılmasını istemiyordu.[13]

Rebecca'nın bahsettiği bu resmi toplantı, içeriğindeki dualar, kitaplar ve tartışmaya açık "önermelerle" (bazı Hıristiyan cemaatlerinin hoşlandığı bir tür teolojik tartışma) pek çok yönden sıradan bir kilise toplantısını andırmaktadır. North Berwick Şabat'ı gibi bu da âdeta bir kilise ayininin parodisidir, ancak bu defa bir ev kilisesinde gerçekleşmiştir. Bu olay belki de tamamen hayal ürünü, şeytani bir tarikatın demonolojik korkularının bir yansımasıydı. Ancak belki de gerçeklik payı vardı.

Rebecca gerçekten de bu tür toplantılar düzenleyen Püritenlerin arasında yaşamıştı. Belki de ailesinin ve arkadaşlarının katıldığı bir dua buluşmasını anımsıyordu. Anne West de dahil olmak üzere 1645-47 yıllarındaki cadı avları sırasında yakalanan bazı kişiler, düşmanları tarafından bile görünüşte dindar ve düzgün bir yaşam süren Hıristiyanlar olarak tanımlanmışlardı. Tıpkı Hussist eğilimleri olan Helena Scheuberin ya da "şehirde yaşayanlar kadar medeni ve dürüst kadınlar olarak tanınan" Effie McCalzean ve Barbara Napier gibi, muhtemelen Lawford, Manningtree ve Mistley'de suçlanan kadınlardan bazıları da gerçekten dindar Hıristiyanlardı. Hatta belki de 1640'ların başında Bess Clarke'ın evinde bir araya gelerek Hıristiyan bir topluluk içinde dua ediyorlardı ve yine belki de bahsi geçen kitap, Bess'in dua kitabıydı. İç savaş Püritenleri Katoliklere, devlet kilisesinin Anglikanlarına ve hatta bizzat birbirlerine karşı kışkırtmıştı ve dolayısıyla Rebecca, John'un muhtemelen bu ev kilisesini onaylamayacağını biliyordu, bu yüzden itirafına bunu da eklemişti.[14] Ayrıca Rebecca, tüm bunlara ek olarak Bess'in büyülü hayvanlarla ilgili fantezilerinden de söz etmişti ki bu da Matthew'un hoşuna gitmiş olmalıydı. Hikâyesinin hangi yönlerinin demonolojiden esinlendiğini, hangilerinin geleneksel inançları tasvir ettiğini ve hangilerinin doğrulanabilir şekilde gerçeği yansıttığını söylemek bir hayli zordur.

Suçlanan diğer kadınlar da baskı altında geleneksel büyü hikâyeleri anlattılar. Mistley'den Anne Leech, 14 Nisan'da sorgulanmış ve Bess Clarke ve Elizabeth Goodwin ile birlikte çalıştığını ve Richard Edwards'ın ineklerini öldürmek üzere kendi tanıdık ruhlarını yolladığını itiraf etti. Ayrıca Temmuz 1642'de Robert ve Jane Kirk'ün kızı Elizabeth'i ve 1638'in sonbaharında Thomas ve Rachel Rawlins'in kızını öldürmüştü. Anne, Elizabeth Kirk'e kendisine şapka vermeyi reddettiği için kızdığını; Rachel Rawlins'e olan düşmanlığının arkasındaki sebep ise, arazi sahibi tarafından tahliye edildiğinde, Rachel'in

kendisine ait olan bu araziyi satın almasıydı.[15] Anne ayrıca, Mary ve Edward Parsley (Bess'in gözetmenlerinden ikisi) tarafından da suçlanmıştı, zira bu çift, Anne ile kızı Helen'in, çocuklarını öldürdüğünden şüpheleniyorlardı. Parsley'lerin küçük kızı, Anne Leech'in sorgulanmasından sadece altı hafta önce, tahminen 1 Mart tarihinde ölmüştü. Acıları bu kadar tazeyken, Edward ve Mary Parsley'in toplumlarındaki cadıları tespit etmeye bu kadar kararlı olmalarına şaşmamalı. Öyle ki, bütün gece şüphelilerle birlikte oturup onların hayali hayvanlarının ortaya çıkmasını beklemeyi bile kabul etmişlerdi.

Helen Clarke, 11 Nisan'da sorgulandı. Diğer kadınlar gibi o da tanıdık bir ruha sahip olduğunu itiraf etti; *Elemanzer* adında beyaz bir köpekti bu. Köpek ona "Îsâ'yı inkâr etmesi hâlinde bir daha asla bir şey istemek durumunda kalmayacağını" söylemişti. "Bir şey istemek durumunda kalmama", yani hiçbir şeyden yoksun olmama fikri, Helen'in, Richard Edwards ve üvey kardeşi Matthew Hopkins gibi insanların her gün keyfini çıkardığı türden yiyecek, konfor ve dünyevi mülklerin cazibesine kapılmış, yoksulluk çeken kadınlardan biri olduğunu düşündürmektedir. Ancak Helen, Parsley'lerin kızını öldürmediğini söyledi ve böylece Edward ve Mary'nin cinayet şüphesini kabul etmiş olmaları bir sonuç getirmedi.[16] Yine de suçlanan tüm bu kadınlar, itirafta bulunmuş olsunlar ya da olmasınlar, duruşmalarını beklemek üzere Colchester Kalesi'ndeki hapishaneye gönderildiler.

Sanıklar kalenin zindanlarında, taş döşemeli ve demir parmaklıklı hücrelerde, soğuk, karanlık ve nemli yerlerde, yeraltının derinliklerinde tutuluyorlardı. Matthew Hopkins onları burada ziyaret etti. Esasında davalarında resmî bir rolü yoktu ama cadıların yöntemleri hakkında keşfettiği büyüleyici bilgilerin etkisinden kurtulamıyordu. Özellikle de Rebecca West tarafından Bess Clarke'ın kulübesinde İblis'e tapma toplantıları yapıldığına ilişkin sunulan kanıtları takip etmek istiyordu.

Onun bu saplantısına itaatkâr bir şekilde ayak uyduran genç Rebecca, Matthew'a cadılığa geçiş sürecinden bahsetti. Bunun yaklaşık bir yıl önce, bir akşam üzeri Bess'in evinde gerçekleştiğini söyledi. Beş kadın aileleriyle birlikte orada buluşmuş ve içlerinden biri Rebecca'nın annesi Anne West'e "kızına bu işi öğretip öğretmediğini" sormuştu. Anne de kızının bu işi bildiğini söylemiş ve hemen ardından cadı yoldaşı Anne Leech "bir kitap çıkarmış ve Rebecca'ya gördüklerini ve duyduklarını asla kimseye anlatmaması için yemin ettirmişti" Eğer anlatırsa, ona işkence edileceğini söylemişti. Daha sonra İblis ortaya çıkıp Rebecca'ya görünmüş ve onu öpmüştü. İşte o andan itibaren Rebecca bir cadı olmuştu. Daha sonra İblis'le "evlendiğini" ve onu "Tanrısı olarak kabul ettiğini" söyleyen Rebecca, bu şekilde John Edes ile yapmış olduğu görüşmede dile getirdiklerini bir nevi tekrarlamış ve devam ettirmiş oluyordu.[17] Matthew Hopkins için artık her şey apaçık ortadaydı: Manningtree cadıları, İblis'e tapıyorlardı; İblis'in talimatları doğrultusunda komşularına zarar vermiş ve onları öldürmüşlerdi ve bu şeytani suçlarına komşu köylerdeki kadınlar da dahil olmuştu. Gerekli cevapları almıştı. Geriye kalan tek şey, mahkûmiyetlerini onaylayacağına inandığı bir mahkemenin kurulmasıydı.

Bess Clarke ve diğer sanıklar, 1604 Cadılık Yasası kapsamında, sonraki assize'de, yani on yedinci yüzyıl İngiltere'sinde hırsızlık, cinayet ve kundakçılık gibi neredeyse tüm ciddi suçları gören devlet mahkemesinde yargılanmak üzere sevk edildiler. Colchester Hapishanesi'nden korumalı arabalarla *assize*'in gerçekleştirileceği Chelmsford'a götürüldüler. Mahkeme ana caddedeki pazar yerinde toplandı. Burası normalde Chelmsfordlu çiftçilerin sebze ve et sattığı, tüccarların da kumaş ve tahıl için pazarlık yaptığı iki katlı, geniş geçitli bir binaydı. Salonun etrafı açıktı; kasaba halkı içeriye sıkış tıkış girebilir ya da çevre sokaklardan ve pencerelerden olan biteni izleyebilirdi.

Kasaba sakinlerinin çoğu bu cadı mahkemesini ve onu yönetecek kişileri izleyebilecekleri iyi bir yer bulabilmek için erkenden kalkmış olmalıydı. Warwick *Earl*'ü Robert Rich, büyük jüri ve küçük jüri olmak üzere toplam otuz altı kişiden oluşan iki jüri heyetiyle birlikte baş yargıç olarak mahkemeye başkanlık etti. Ancak Robert, nitelikli bir yargıç değildi. Kendisi iç savaş döneminde Parlamenterler* ve Püritenlerin safında savaşmış soylu bir komutandı.

İç savaştan önce, *assize* yargıçları deneyimli uzmanlardan oluşuyordu. "Cadıları" yine hızlı ve haksız bir şekilde mahkûm edebiliyorlardı, ancak bazı beraat kararları da çıkabiliyordu. Dönemin birçok Avrupa ve Amerikan eyalet mahkemesinde olduğu gibi *assize*'lerde de savunma avukatlarına yer verilmiyordu, dolayısıyla yargı sistemi, suçlayıcıların hikâyelerinin analiz edilmesi için eğitimli yargıçlara bel bağlıyordu. Bu yargıçlar, tecrübeleri ışığında anlatılanları değerlendiriyor ve iddia edilen suçu hafifletiği ya da ağırlaştırdığı düşünülen koşulları mercek altına alıyorlardı. Daha sonra jürilere tavsiyelerde bulunup, karar verme sürecine yön vererek bir hükme varılmasını sağlıyorlardı. Amaç, suçluların sessizce hapse ya da darağacına gönderildiği düzenli bir idareydi. Bu yargıçların çok az bir kısmı kökten dinciydi. Aksine, pek çoğu zamanlarını Kutsal Kitap yerine hukuk kitaplarıyla geçiren kuşkucu ve dünyevi insanlardı.

Buna karşın Warwick *Earl*'ü, sırf iç savaş sırasında *assize* sistemi çöktüğü ve bir Püriten olduğu için yargıç olarak görev yapmıştı. Bunun yanı sıra Britanya'nın büyük bir bölümünde ve Atlantik dünyasında neredeyse sınırsız güce sahip olan bir donanma komutanı ve sömürgeci bir maceraperestti. Robert, karakteri ve eğitimi bakımından bir hukukçudan ziyade doğuştan bir *earl*'dü ve sosyal konumu itibarıyla tipik bir *assize* yargıcından ziyade VI./I. James ile daha fazla ortak noktası

* İngiliz İç Savaşı döneminde parlamento yanlılarına verilen isim. Aynı zamanda "Roundheads", yani "Yuvarlak Kafalar" olarak da anılmaktaydılar.

vardı. Kendisi son derece zengindi ve gücünün merkezi İngiltere'nin Midlands bölgesindeki devasa Warwick Kalesi'ydi. Diğer bazı yönleriyle Vardø'daki John Cunningham'a da benziyordu. *Earl* Robert, Kuzey ve Güney Amerika'da Avrupa yerleşimleri kurmaya hevesli olan bir amiraldi. Virginia, New England ve Bermuda'da toprakları vardı ve bir köle taciriydi. 1619'da kendisine bağlı temsilciler, Angola halkını Joan Wright'ın yargıcı olan Virginia Valisi Sör George Yeardley'e sattı. Robert hızlı ve cesur kararlar almaya ve düşmanlarını canice takip etmeye alışkındı. Değişimden ve çatışmadan zevk alırdı ve zamanının çoğunu savaş stratejisi üzerine çalışarak geçirirdi. Yasal prosedürlerin kontrolü ve denge unsurları hususunda uzmanlığı yoktu. Olsaydı bile, *assize* mahkemesinde diğer militan Püritenler tarafından kuşatılmış durumdaydı. Onların arkasında da itişip kakışan, endişeli ve öfkeli seyirciler vardı. Kontrol ellerinde olsun isteyen bir grup insandı bunlar. Bess, Anne ve diğerleri, o boğucu sıcak yaz gününde çevrelerini saran ateşli ve hasım bedenlerin ter kokusunu alıyorlardı. Pazar yerindeki gürültü kesildi ve mahkumlar şıngırdayan demir prangaları takılı hâlde mahkemeye doğru ilerlerken kalabalığın üzerine bir sessizlik çöktü.

Oturduğu kürsüden, altında toplanan pis ve bitkin kadınlara bakan *Earl* Robert, alışılagelmiş *assize* usullerini aynen uygulamaya çalıştı. Önce kâtiplerine, sanıklara yöneltilen yazılı suçlamaları incelemeleri için büyük jüri heyetini çağırmalarını söyledi. Büyük jüri heyetinin görevi, bu suçlamaların ya da iddianamelerin davayla ilgili tüm temel bilgileri içerip içermediğini ve 1604 tarihli cadılık karşıtı yasaya uyan suçlarla örtüşüp örtüşmediğini kontrol etmekti. Jüri üyeleri –yerel beyefendiler ve tüccarlar– Bess Clarke için hazırlanan iki iddianameyi onayladılar. İlk olarak, yasalar tarafından açıkça yasaklanan ve Bess'in de ayrıntılı olarak itiraf ettiği bir suç olan tanıdık ruhları beslemekle suçlandı. Ayrıca 1644 yazında Richard ve

Susan'ın oğlu John Edwards'ı öldürmekle de suçlandı. Bu suçlamanın nasıl ortaya çıktığını bilmiyoruz –daha önceki anlatıya göre Richard'ın çiftlik hayvanlarına saldırdığı belirtiliyordu– ama bu bir jürinin ilgisini çekebilecek bir suçtu ve ölümle cezalandırılabilirdi. Büyük jüri heyeti bu iki iddianameyi, earl tarafından çağrılmış sıradan kasabalılardan oluşan küçük jüri heyetine iletti ve onlar da kanıtları dinlemek üzere mahkeme salonunun ön kısmında yerlerini aldılar.

Matthew Hopkins, John Stearne, Richard ve Susan Edwards, Edward Parsley ve Robert Taylor yargıç ve jüri üyeleri önünde ayağa kalkarak Bess aleyhinde açıklamalarda bulundular. Richard ve Susan, hiç şüphesiz oğullarının ölümü üzerine dokunaklı bir konuşma yapmışlardır. Matthew ve John da muhtemelen dinleyenlerin gözlerini yuvalarından çıkaracak türden bir kanıt sunmak adına ruhlar hakkında konuşmuşlardır. Mahkeme, bu kişilerin ifadelerinde İblis'in gücüyle ilgili duyulan kaygıların canlandığını gördü. Böylece *Earl* Robert ve jüri üyeleri, tanıkların ifadelerini tümüyle doğru kabul etti. Jüri heyeti kısa bir toplantı gerçekleştirdi ve sadece birkaç dakika içinde Bess suçlu bulundu.[18]

Bess ile beraber sanık sandalyesinde oturan Anne Leech, aynı jüri tarafından, diğer köylerden gelen üç cadılık zanlısı Rebecca Jones, Helen Bretton ve Margery Grew ile birlikte yargılandı. Artık cadılık suçlamaları, savaş korkusu ve İblis'in İngiltere'yi kasıp kavurduğu inancının etkisiyle, Essex'in dinî açıdan bölünmüş toplulukları arasında yayılmıştı. Chelmsford *Assize*'i süregelirken, belirli mahkum grupları için atanan diğer jüriler de Essex'in dört bir yanından gelen başka "cadıların" davalarını gördü: Helen Clarke, Anne West, Mary Sterling, Anne Cade, Alice Dixon, Mary Johnson, Joan Rowle, Mary Coppin, Sarah Bright, Elizabeth Goodwin, Susan Cocke, Joyce Boones, Margaret Landish, Sarah Hating, Susan Went, Elizabeth Harvy, Marian Hockett, Bridget Mayers.[19]

Bu kadınlardan bazıları hakkında isimlerinden ve birkaç suçlamadan başka neredeyse hiçbir şey bilmiyoruz. Bunların hepsi yöre kadınlarıydı, ancak daha sonraları cereyan edecek olan cadı avında bazı erkekler de suçlanmıştı. Hepsi çeşitli şekillerde ruh bulundurmak, hayvanları ve çocukları öldürmek ve İblis'in kilisesine mensup olmakla suçlandılar. Bazı suçlamalar cadı avlarının Manningtree'deki kökenlerine kadar iniyordu. Helen Clarke, gözetmenler Edward ve Mary'nin kızı Anne Parsley'i öldürmekle suçlandı. Bazı suçlamalarda farklı köylerden kadınların bir takım sözde komplolarda birlikte hareket ettikleri öne sürülmüştür. Manningtree'ye dokuz mil uzaklıktaki Thorpe-le-Soken Köyü'nden Margaret Moone, Richard ve Susan Edwards'ın oğlu John'un öldürülmesi olayında Bess Clarke ile iş birliği yapmakla suçlandı.

Davanın neticesi, suçlanan kadınlar ve bu kadınların mensubu oldukları Essex toplumu için âdeta bir felaket olmuştu. Leighli bir dul olan Joan Rowle, kendisine yöneltilen tüm suçlamalardan doğrudan beraat ettiğini bildiğimiz tek şüphelidir. Başkaları da benzer şekilde beraat etmiş olabilir, ancak eğer öyleyse bile onlara dair elimizde hiçbir kayıt bulunmamaktadır. Sanıklardan bazıları daha sonra affedilmiş, ancak hapishanede humma ya da vebadan ölmüşlerdir. Rebecca West yetkililerle iş birliği yaptığı için belki de hayatta kalmış olabilir, ancak böylesi iş birlikleri sanıklara her zaman için hayatta kalmayı garanti etmez. Kendisi ruh bulundurmakla suçlandı ve hakkında bu suçu işlediği gerekçesiyle bir iddianame hazırlandı. Ancak her ne kadar büyük jüri heyeti iddianameyi onaylamış ve aralarında asıl suçlayıcı Thomas Hart'ın da bulunduğu iki suçlayıcı ona karşı ifade vermek üzere orada beklemiş olsa da, kendisi esasında yargılanmamıştır. Günümüze ulaşan belgelerde onun için herhangi bir yargılama süreci ya da hüküm kaydedilmemiştir. Bilakis, annesine karşı tanıklık etmeye çağrılmıştı; bu üzücü ve zoraki ihanet, hayatını bedenen kurtarmış olsa da

onu zihnen mahvetmiş olmalıydı. Dört kadın mahkemeye çıkamadan hapishanede ölmüştür: Rose Hollibread, Joan Cooper, Elizabeth Gibson ve Mary Cooke. Toplamda en az otuz altı kadın hapsedilmişti, ki bu sayı önceki cadı davalarına kıyasla oldukça yüksektir. Matthew Hopkins, bunlardan yirmi dokuzunun ölüm cezasına çarptırıldığını rapor etmiştir; John Stearne ise bu sayının yirmi sekiz olduğunu düşünmektedir.[20]

18 Temmuz 1645'te bu kadınların çoğu, Chelmsford Kasabası'nın batısındaki sokaktan aşağıya doğru kilisenin ve dükkânların yanından geçirilerek, tarih öncesi mezar höyüklerinin yanındaki darağaçlarının bulunduğu yere götürüldü. Bugün Duke Caddesi olan yere nefes nefese ve dehşet içinde sürüklenen bu kişilerden birisi de Bess Clarke'dı. Kadınların idam edilmek için sıraya girmeleri gerekiyordu ve Margaret Moone, bekleme sırasında korkudan hayatını kaybetti. Muhtemelen kalp krizi ya da felç geçirmişti. Suç ortakları ağlayarak etrafına toplanmış, ölürken ona yardım edememişti. Ancak cellat işine sorunsuzca devam etmişti. Cellat, Bess'in yanına geldiğinde, tek bacaklı bir insanı nasıl asacağını düşünmek için duraksamış olmalıydı. Bess ilmeğe giden merdiveni kullanamazdı. Mahkûmların basamaklara tırmanması ve cellat tarafından itilene –ya da o zamanki deyimle "kapatılana" – kadar kıpırdamadan durması beklenirdi. Ancak Bess ipe ulaşamadı ve onu boynunu kırarak ya da boğarak öldürecek olan düşüş için gerekli yüksekliğe erişemedi. Katili muhtemelen boşluğa düşmek için doğru pozisyonu alana kadar onu tutan başka adamlarla birlikte Bess'e yardım etmiş olmalı. Bess öldükten sonra büyük ihtimalle ağarmış yaz otlarının altına, tarih öncesi mezarlıkların arasına gömülmüştür.

Hüküm giyen cadılardan birkaçı, mahkemenin emriyle, Chelmsford'dan Manningtree'ye götürülerek diğer köylülere ibret olsun diye orada asılmışlardır. Daha başka suçlamalar Essex, Suffolk, Norfolk, Huntingdonshire, Cambridgeshire ve ötesine kadar yayılmıştır. Kadınlar ve bazı erkekler komşularına zarar verdiklerini ve kedi, köstebek, fare, kurbağa, serçe ve diğer yaratıklar biçiminde tanıdık ruhlar beslediklerini itiraf ettiler. Kendilerini Doğu İngiltere'nin gayriresmî cadı avcıları olarak atayan Matthew Hopkins ve John Stearne, yedi bölgeyi kapsayan bir tura çıkarak, cadı avcılığı gösterileriyle bir topluluktan diğerine seyahat etmeye başladılar. Ancak onlara karşı çıkanlar da oldu. 1647'de Norwich'teki bir cadı mahkemesinde yargıçlar, cadı avını durdurmak isteyen isimsiz bir itirazcı tarafından kendilerine iletilen bir soru listesini Matthew'a sundu. Matthew'un cadı avıyla ilgili yayınladığı bir yazıda öfkeyle aktardığına göre, bu sorular kendisini cadılıkla suçlayacak kadar ileri gitmişti! İtirazcı, Hopkins'in diğer cadılar hakkında bu kadar çok şey bilmesi için cadı olması gerektiğini savunuyordu.[21] Ne yazık ki bu suçlama pek fazla etki yaratamadı ve idamlara devam edildi. Matthew ve John 1647'nin sonlarında faaliyetlerini durdurduklarında, John iki yüz kişinin idam edildiğini hesaplamıştı. John'un bu hususta net bir sayı verememesi, onun Matthew ile birlikte sona erdirdikleri yaşamları ne denli hakir gördüğünü göstermektedir.

Matthew Hopkins, 1647 yılının yazında genç yaşta öldü. Bess Clarke'ı suçladığı dönemde muhtemelen hastaydı. Belki de cadılık korkularını tetikleyen bir hastalığı vardı. Ölümü cadı avının durdurulmasına vesile oldu. 1647 yılına gelindiğinde pek çok düşmanı vardı ve bazıları onun bu kanlı eylemlerinden kazanç sağladığını iddia ediyordu. Matthew, ziyaret ettiği her kasabanın sakinlerinden masraflarını karşılamak için yirmi şiline kadar para tahsil ettiğini kabul etti. Şayet üç, dört ya da sadece bir cadı yakaladığında, bu paranın "yeterince cüzi"

kaldığını yazmıştı. Davalardan sonra kendini savunmak için yayımladığı on sayfalık demonolojik eserinde (*The Discovery of Witches* [Cadıların Keşfi]) yer alan çirkin bir ifadeydi bu. Bu eserinde Hopkins, kendisini "Kâşif" ve "Cadı Avcısı General" olarak âdeta mitleştirmiş, bu da onu aciz ve kibirli göstermişti. Ayrıca tüm bunlar ona itibar namına hiçbir katkı sunmadı. Öldüğünde, Mistley-with-Manningtree'nin yeni papazı olan üvey kardeşi John Witham, Matthew'un 12 Ağustos'ta Mistley'de gömüldüğünü kaydetmiş ve onu sadece "Wenham papazı Bay James Hopkins'in oğlu" olarak tanıtmıştır.[22] Bu doğrudur, ancak görüldüğü üzere bu tanımlamayla onun Witham-Edwards Ailesi'yle olan bağlantısını zikretmekten kaçınmıştır. 1647 yılına gelindiğinde suçlamaların fazlalığı, insanları cadılık meselesini yeniden düşünmeye sevk etti ve yüzlerce insana korkunç şekilde haksızlık yapıldığının farkına varıldı. Eleştirilerin ardı arkası kesilmiyordu. John Stearne dava edilmekten korktu ve kendisini savunmak için o da demonolojik bir eser kaleme aldı. Her iki eser de ortaya yeni teoriler koymaktan uzaktı. Her ikisi de amatörce ve saldırgan bir tutum içindeydi. Artık cadı avcılığı ağır bir darbe almıştı. Fakat bu avcılık meselesi her ne kadar azalmış olsa da son bulmadı. Matthew ve John'un kitapları Britanya'da ve Britanya sömürgelerinde okurla buluşmaya devam etti. Yani demonoloji yine basılı eserler aracılığıyla yayılmış oldu. Okurlar cadılar hakkında yeni "gerçekleri" ve sıradan insanların kendi kasabalarında deneysel araştırmalar yaparak İblis'in yoldaşlarını nasıl bulabileceklerini öğrendiler. Bu *deneyler* hususunda en çok ön plana çıkanlar ise, Massachusetts'in Salem kasabasında yaşıyorlardı.

ALTINCI BÖLÜM

Tatabe Davası: Salem Sınırında Kölelik ve Hayatta Kalma

1692'nin Ocak ayının ortalarında, Salem'in Püriten papazı Samuel Parris ile yaşayan iki genç kız, nöbet geçirmeye başladılar. Bunun üzerine kasabalarındaki kadınları kendilerine büyü yapmakla suçladılar. Bu kızların hikâyesi oldukça meşhurdur ve bu bölümün ilerleyen kısımlarında bu konuya tekrardan değineceğiz. Ama önce başka bir yere, o buruk Salem baharından yıllar öncesine gidelim. Güneyde, Barbados'ta yaşayan genç bir kadının yaşamına... Adı Tatabe, Titibe, Tetaby ya da Tituba gibi bir şeydi. Öyle farklı bir isimdi ki bu, tarihi kayıtlarda eşi benzeri yoktu. Bu genç kadının adı, 1692 yılında karıştığı Salem cadı davasının kayıtlarında da eşsiz bir yere sahiptir. Bu kadın, suçlamaların yapıldığı sırada ne yazık ki Samuel Parris'in evinde köle olarak bulunduğu için cadılıkla suçlanmıştı. Ancak önce şunu belirtmek gerekir: Bu onun hikâyesi, Samuel'in değil. Köleleştirilmiş bir kişi olan Tituba, Titibe ya da Tatabe'nin resmi bir soyadı olmadığı gibi, alışılmadık bir şekilde, köleleştirildiklerinde insanlara verilen türden bir Avrupalı ismi de yoktu. Hem Afrikalılar hem de Amerika yerlileri, Amerika'daki beyaz yerleşimciler tarafından köleleştirilmiş ve korkunç bir şekilde kimliklerinin silinmesinin bir parçası olarak

isimleri değiştirilmişti. Bu yeni isimler ya Hıristiyan vaftizi sırasında ya da her esire birkaç heceden müteşekkil bir ismin vahşice tahsis edilmesiyle seçiliyordu. Bu genç kadının hayatı boyunca tanıdığı diğer siyahi ve Kızılderili bireylere Mary, Hannah, Candy, John ve Peter gibi isimler verilmişti. Bazen de "Mary Black, bir zenci" gibi ırksal kimliklerine atıfta bulunan bir soyadına da sahip olabiliyorlardı. Ancak bu genç kadının tek bir ismi vardı ve bu isim, davasının İngilizce kayıtlarında birçok farklı şekilde yazılmıştı. İsmin eşsizliğine baktığımızda, bu ismin ona belki de köleleştirilmeden önce, farklı bir kökene mensup olduğu için verildiğini söyleyebiliriz.[1]

Tattuba ile Tatabe isimleri bu genç kadına dair elimizdeki ilk ve son kayıtlarda kullanılan isimlerdir. İsmin "Tituba" şeklindeki kullanımına tarih kitaplarında daha çok rastlanır ve Tattuba da bu ismi çağrıştırır. Ancak araştırmacılar "uba" son ekinin, köleleştirilmiş diğer insanların kayıtlarında yer alan Batı Afrikalı isimlerle ilişkili olabileceğine dikkat çekmişlerdir. Bu durumun sebebi, belki de bu eke aşina olan köle sahipleri tarafından seçilmiş bir yazım şekliyle ilgili olabilir. "Abe" son eki ise Salem kayıtlarındaki en yaygın yazım şekilleriyle daha iyi örtüşmektedir: "Titibe" ve "Tetaby" yazımı da ayrıca karşımıza çıkmaktadır. Bu kayıtlardaki yazılışların çoğunun fonetiğe dikkat edilerek kaleme alınmaları sebebiyle, bunların ismin gerçek telaffuzunu yansıtıyor olması muhtemel görünmektedir. Öte yandan ismin "tat" varyantı, genç kadının Samuel Parris'le ilişkisinin öncesine ve Salem'de yaşadığı dönemin sonrasına tarihlenmektedir. Görünüşe göre cadı mahkemesinden bu isimle ayrılmıştır. Bu nedenle, bu kitapta "Tatabe" ismi kullanılmıştır çünkü bu, muhtemelen onun kendisini tanımlamak için kullandığı isme en yakın olanıdır. Bu aynı zamanda onu "Tituba"ya atfedilen ve ileride göreceğimiz üzere sayısı fazla olan mitlerden de bir ölçüde kurtarmaktadır. Bu onun

kimliğinin yeniden tanımlanması için ideal bir yol olmasa da umuyorum ki hikâyesini yeniden anlatmak için etkili bir yol olacaktır. Yani "cadı" olarak yaftalanmadan önceki ve sonraki varlığına saygıyla yaklaşan bir yol.

Tatabe'nin ismi her hâliyle onun Güney Amerika yerlisi olduğunu göstermektedir. Genellikle Afrika kökenli ve siyahi olarak tasvir edilse de bu kimlik onun için on dokuzuncu yüzyılda yaratılmıştır. O dönemde, on yedinci yüzyıldan itibaren Amerika'da köleleştirilen tüm insanların siyahi olduğu varsayılıyordu. Oysa ki her ne kadar köleleştirilmiş on iki milyondan fazla insanın büyük bir çoğunluğu siyahi olsa da en az iki buçuk milyon kadar da köleleştirilmiş Amerika yerlisi vardı. On dokuzuncu yüzyılın ortalarından önce Tatabe de bunlardan biriydi, yani bir "Kızılderili" olarak tanımlanıyordu. Yargılandığı cadı mahkemesinin evraklarında her zaman için Amerikan yerlisi olarak geçmektedir. 1970'lerden itibaren araştırmacılar onun kökenini daha net bir şekilde tespit etmeye çalışmışlardır. En net veri, on yedinci yüzyılda Orinoco-Amacuro deltasında Tibetibe veya Tetebetana adlı bir Arawak halkının yaşadığının tespit edilmesi ve gözlemcilerin de belgelediği üzere Tetebetana kadınlarının bir grup adı olarak kendilerini "tetebetado" şeklinde adlandırmış olduklarının anlaşılmasıdır. 1990'larda tarihçi Elaine Breslaw, bu kendi kendini adlandırma biçiminin Tituba ya da Tatabe adının kaynağı olduğunu öne sürmüştür. Eğer Tituba bir *tetebetado* idiyse, o zaman Tatabe bugünkü Venezuela'da yaşamıştı. "Kızılderili" olarak doğmuş olması muhtemel olsa da hem Amerikan yerlisi hem de Afrika kökenli olabilir. Şöyle ki köleleştirilmiş siyahiler de Güney Amerika'daki çiftliklerde çalışmışlardır. Tatabe orada köle olarak dünyaya gelmiş olabilir. Ancak isminin sıradışılığına bakılırsa onun henüz çocukken köleleştirilmiş bir Amerikan yerlisi olduğu düşünülebilir.

***

Tatabe acaba nasıl bir hayata sahipti? Güney Amerika yerlileri kültürel olarak çok eşliliği benimsemişlerdi, yani bir çocuk muhtemelen birden fazla kardeş ve kuzenle birlikte büyür, onlarca insanla aynı çatı altında yaşardı. Venezuela ve Karayipler'de hava sıcaklığı yaz aylarında 35 dereceye kadar çıkar ve hava oldukça nemli olurdu. Buna bağlı olarak da barakalarda havalandırma görevi gören açıklıklar bulunurdu. İnsanlar, gece esintileriyle serinleyen, kurbağa ve cırcır böceği sesleriyle sakinliğe kavuşan *hamaka*larında (hamak) birbirlerine sokulup uyurlardı. Bu toplumda hayat büyük oranda müşterekti. Aileler arasındaki bağlılık derindi. Böylece iş birliği de birincil bir önem arz ediyordu. On yedinci yüzyılda bölgeye gelen yabancılar, sıklıkla Arawak toplumunun kibarlığından söz etmişlerdir.[2] Halk uyuşturucu maddeler de kullanılmaktaydı; tütsülenen veya çiğnenen tütünler ve sert, manyok bazlı bir şarap bunlara örnektir. On yedinci yüzyıl Massachusetts'i ile kıyasladığımızda ortaya çıkan şu tezatlığa bir bakın! Köleleştirilen Amerikan yerlileri kültürel birikimlerini şeker tarımına taşımış, bu süreçte karşılaştıkları çaresiz Afrikalılarla yerel bilgi ve geleneklerini paylaşmışlardır. Nerede büyüdüğü ve ailesinin kim olduğu fark etmeksizin, Tatabe'nin kültürel dünyası hem maddi hem de psikolojik açıdan hassas bir yapıya sahipti ve karmaşık bir görünüm arz ediyordu. Evler, hamaklar ve sepetler ot lifinden, pamuktan ve kamıştan dokunurdu. Saçlar, gökkuşağı parlaklığındaki tüylerle örülür ve erkeklerin vücutları kadınlar tarafından yağlanır ve bitkisel boyalar ve renkli toprakla boyanırdı.

Güney Amerika toplumu her ne kadar bir feminizm cenneti değilse de bu toplumda kadınlar on yedinci yüzyıl Avrupa kültürlerinde olduğu gibi ikincil bir konumda değillerdi.

Arawak erkeklerinin birden fazla karısı olmasına rağmen kocalar eşlerinin geniş ailelerine katıldıkları için bu geniş hane içinde bir güç dengesi mevcuttu. Erkekler eşlerinin babalarına tabi olurlardı, dolayısıyla kızlar bu yolla aileye yeni işçiler getirdikleri için ödüllendirilirlerdi. Bir kadın, hoşuna gitmediği takdirde kocasını aile evinden kovmakta da özgürdü. Kız çocukları hayatlarının önemli olduğu inancıyla büyürdü. Her gün annelerine manyok köklerini dövüp un hâline getirmelerinde ve balık, et ve biberden bir güveç yemeği yapmalarında yardım ederlerdi. Erkeklerin yanı sıra kadınlar da avlanır ve orman kaynaklarını (meyve, asma, fındık, kök, ağaç kabuğu) işlerdi ve bütün Arawaklar iyi birer yüzücü ve avcı-toplayıcıydılar.[3] Benzer şekilde mısır ve tütün gibi faydalı yerel bitkileri toplayan Avrupalılarla da avcılık ve balıkçılık yaptıkları gezilerde karşılaşmışlardı. Ne var ki bazı Avrupalılar da avlanıyorlardı, ancak utanç vericidir ki onlar, kaçıracakları ve köleleştirecekleri insanlar bulmak için ava çıkıyorlardı.

Batı Hint Adaları'daki* beyaz köle tacirleri bu insanlık dışı girişim için özel seferler düzenlediler. Arawak halkını balıkçı teknelerinden ve nehir kıyılarından, genellikle ev kölesi yapmak üzere topladılar.[4] Amerika yerlisi kızlar ve kadınlar, genellikle becerikli aşçılar; uyumlu, iş birliğine yatkın ve sömürgecilere tehdit oluşturmayacak kişiler olarak görülmekteydi. Dolayısıyla, adını ilk kez bir belgede gördüğümüz yıl olan 1676'dan önceki bir tarihte Tatabe, büyük olasılıkla bu amaçla köleleştirilmişti. Onu evinin yakınındaki bir kumsaldan ya da kanodan alıp Barbados'a gitmek üzere denize açılan bir gemiye sürükleyen korkunç bir insan kaçırma olayıydı bu. Orada, mercan adasında tutulan "çok sayıda zenci ve diğer kölelerden" biri hâline geldi.[5] Her gün gemiler adanın ana limanı olan

* Bahsi geçen adalara "Batı Hint Adaları" denilmesinin sebebi, bölgeye ilk varan Avrupalı güruhun vardıkları yeri Doğu Asya toprakları sanmalarından kaynaklanmaktadır. Buna bağlı olarak bölge halkı da "Indios" (İng. Indians) olarak anılmıştır. (ç.n)

Bridgetown'a geliyor ve kargo olarak listelenen yeni köleleştirilmiş, sefalet içindeki Afrikalı (Yoruba, Dahomey, Hausa ve diğer halklar) ve Güney Amerikalı (çoğunlukla Arawak) insanları taşıyorlardı. Bu kişiler karaya çıkarılıyor, zincirleniyor ve gemi kaptanları ile onları toprak sahiplerine satan aracılar arasında alınıp satılıyordu. Köleleştirilmiş bir kişi yaklaşık yirmi beş ya da otuz pounda satılırdı. Tatabe gibi bir çocuk, belki de annesiyle ya da onunla birlikte esir düşen diğer talihsiz insanlarla birlikte bir "partiye" dahil edildiğinde, daha ucuza pazarlanabilirdi. Ama bu köle çocuk her hâlükârda kolayca satılabilecek bir maldı.

Köle pazarlarının yarattığı dehşetin yanı sıra Bridgetown limanı, âdeta hayat doluydu. Gemiler sürekli hareket ediyor, hamallar çuvalların, kalasların, kumaş toplarının ve fıçıların altında ter döküyordu. Liman işçileri çoğunlukla köleleştirilmiş kişilerden oluşuyordu. Siyah ve kahverengi tenli erkekler beyaz gözetmenlerin kırbaçları önünde can çekişiyordu. Travma geçirmiş –kederli, hasta, paniklemiş– çocuk Tatabe sendeleyerek rıhtıma çıktığında, bu yeni "evinde" kendisine benzeyen insanların istismara uğradığını hemen fark etmiş olmalıydı. On yedinci yüzyılın sonlarında Barbados'un sanayi sektöründeki beyaz işçilerin yerini köleleştirilmiş Afrikalılar ve Amerika yerlileri aldıkça, ırk tanımları Tatabe'nin aleyhine olacak şekilde sertleşmişti. Ten rengi, yüz hatları, saç ve vücut tipleri gibi özellikler kabaca etiketlenerek kategorik farklılıklar olarak görülmeye başlandı ve beyazların üstünlüğüne yönelik sözde bir hiyerarşi oluşturuldu. Bu durum Kuzey Kutup Dairesi'nde ya da Virginia'da gördüğümüzden çok daha şiddetli, ancak insan farklılığına ilişkin aynı yalanlara dayanan insanlık dışı uygulamaların bir bahanesiydi. Bu ırksal hiyerarşide Tatabe gibi Amerikan yerlileri, Afrikalı halklarla birlikte, kendilerini esir alan beyazlara nispetle daha az insani olarak sınıflandırılıyordu. Gemilerden Bridgetown'ın limanı Carlisle Körfezi'ne

sürülen bu insanlar pazara götürülüyor, acımasızca satılıyor ve şeker kamışı tarlalarında ve çiftlik evlerinde çalıştırılıyorlardı.

Güney Amerika ve Karayip yerlileri bir zamanlar Barbados'ta huzur içinde yaşıyorlardı. Her ne kadar çoğu 1620'lerde İspanyol sömürgeciler geldiğinde başka adalara kaçmış olsa da Tatabe, yerlilerin varlığına dair kanıtlar görmüş olmalı: Kumdaki çanak çömlek parçaları ve nehir kenarındaki kulübe enkazları gibi. Bölgenin eski sakinlerine ait bu izler nedeniyle Barbados'taki ilk yerleşim yerine "*Indian River Bridge*" adı verilmiştir.

Buradaki beyaz yerleşimciler başlangıçta İspanyol, Portekizli, İngiliz, Hollandalı, Fransız, İskoç ve İrlandalılardan oluşuyordu. Bazıları Virginia kolonisinin yerleşimcileri gibi zengin birer çiftçi, bazıları tüccar, zanaatkâr, tıp doktoru ya da denizciydi. Bazıları ise belirli bir işverene hizmet etmek üzere uzun dönemli sözleşmeler imzalamış olan sözleşmeli beyaz işçilerdi. Virginiasda olduğu gibi Barbados'ta da benzer çalışma, idare ve baskı yöntemleri vardı, zira yönetim aynı kişilerin elindeydi: Servet avcıları, askerî maceraperestler ve dindar tutuculardan oluşan karma bir grup. Virginia gibi doğu kıyısı kolonileri ve Karayip Adaları arasındaki ticaret zamanla büyüdü ve New York, New England ve özellikle de Massachusetts ile farklı ticari bağlantılar mevcuttu.

Barbados'a yerleşimin başladığı ilk zamanlarda, kültürel çeşitliliğin yanı sıra belli bir dinî çeşitlilik de söz konusuydu. Bazı yerleşimciler Katolik, Püriten, Kuveykır* ya da Yahudi'ydi.

---

* İng. *Quakers. Religious Society of Friends* [Dostların Dinî Topluluğu] olarak da bilinen bu Hıristiyan dinî hareketi, 17. yüzyılın ortalarında İngiltere'de ortaya çıkmıştır. Hareketin kurusunun George Fox olduğu kabul edilir. Aynı dönemlerde ve sonrasında ortaya çıkan mezheplerin pek çoğunda olduğu gibi Kuveykırlar da İngiliz Kilisesi'nin yapısı ve faaliyetlerine muhalefet ederek ortaya çıkmışlardır. Yine pek çok Hıristiyan mezhepte ve harekette söz konusu olduğu üzere Kuveykırların da temel düşüncesi, Hıristiyanlığı kökenlerine geri götürmek ve ritüeller ile belli başlı etik kaidelerin takibinden ziyade daha sade bir şekilde Tanrı ile bağlantı kurmayı ve bu yolla bizzat onun tarafından harekete geçirilmeyi ön plana koymuşlardır. (ç.n.)

Fakat zamanla hâkim dini görüş katı Anglikanizm oldu. Kuveykırlara ve Yahudilere yönelik saldırılarda bulunuldu ve köleleştirilmiş insanlara uygulanan baskılar arttı. Ada toplumu giderek daha fazla İngilizleşti ve askerileşti. Birtanya'daki iç savaş ve sonrasında değişen siyasi durum ve Barbados halkının çoğunun kölelik veya sözleşmeli hizmet altında olduğu gerçeği, 1670'lerde bölgede bir kale zihniyetinin hâkim olması ve her yerde şiddet ve işkence tehdidinin hüküm sürmesi anlamına geliyordu. Bölgede hırsızları, borçluları ve "*maroon*ları" (yani kaçak köleler ve hizmetçiler) tutan kalabalık bir hapishane ve ayrıca şehir merkezinde boyunduruk ve ayak bağı ile birlikte büyük bir de "Kafes" vardı. Kafes, cezaları kamuya açık olarak uygulanan kaçak ya da mukavemet gösteren esirler içindi. Bu cezalar arasında kırbaçlama ve bazen de diri diri yakma gibi sıra dışı uygulamalar yer alıyordu. Bu sonuncu yöntem, bir tanesi 1670'lerde gerçekleşen bazı örgütlü ayaklanmaların liderleri olduğu iddia edilen kişilere de uygulanmıştır.

Ormanlarda yaşayan Amerika yerlisi bir halktan gelen Tatabe, tuğla ve taşlardan inşa edilmiş kokuşmuş bir labirent görünüme sahip olan Bridgetown'tan ürkmüş olmalı. O ve diğer mahkûmlar, zincirlenmiş ve çaresiz bir hâlde bu tuhaf yerde dolaştırılırken ırkçılığın, baskının ve zulmün korkunç manzaralarına şahit oldular. 1670'lerde bu liman kentinin nüfusu üç bindi ve bu sayı neredeyse her gün artmaktaydı. Tatabe ve köle arkadaşları yürürken tüccarların böğürtüleri ve prangaların şangırtısı onlara eşlik ediyordu; yaşadıkları korku, onlara alaycı gözlerle bakan ve duyarsız kalan alışveriş peşindeki beyazların umurunda bile değildi.[6] Bu kafile ile yürürken Tatabe, Bridgetown'ın hareketli sokak pazarları; Kafes'i ve hapishanesi; depoları ve tezgâhları arkada kaldığında, belki de biraz olsun rahatlamıştı. Tatabe'nin yaşadığı dönemde Bridgetown, dingin bir sulak alan içinde bulunan kentsel bir yerleşim bölgesiydi: Hint Nehri

boyunca uzanan kum tepeleri, adacıklar ve tuzlu bataklıkların arasında yer almaktaydı. Rıhtımlarının ve geçitlerinin bittiği yerde mangrov bataklıkları başlıyordu. Gemi gövdelerinin temizlenip onarıldığı tamirhanenin üzerinde martılar gökyüzünü dolduruyor, sessiz balıkçıllar yol kenarındaki hendeklerde geziniyorlardı. Tatabe, geniş kırlara, yükselen kıvrımları şeker rafinerilerinin bacaları ve yel değirmenleriyle süslü olan sakin, yeşil bir araziye doğru yürüdü. Şeker kamışı yaprakları ılık bir meltemle dalgalanıyordu. Ardından adanın iç kısımlarına, ormanlık tepelere doğru uzanan toprak bir yolu takip etti.

Tatabe'nin gideceği yer Samuel Thompson'a ait üç yüz dönümlük bir şeker çiftliği ve rafinerisiydi. Burası muhtemelen günümüzde St. Thomas bölgesinde Clifton olarak adlandırılan araziydi. Samuel 1655 doğumlu genç bir adamdı ve henüz dört yaşındayken bu çiftlik ona babasından miras kalmıştı. 1676'da yirmi bir yaşındayken çiftliğin kontrolünü resmi olarak devralmış ve dul annesi Elizabeth ile birlikte burada yaşamaya başlamıştı. Ancak Samuel mutlu bir gençlik geçirmemiştir. Matthew Hopkins gibi o da ölümcül bir hastalığa yakalanmış olabilir, zira 1680 yılında henüz yirmi beş yaşındayken ölmüştür. Sanki ölümünü önceden tahmin etmişçesine topraklarının çoğunu önceden satmıştı. Akrabası Anthony Lane, arazinin üçte birini satın aldı; 1676'da Samuel arazinin bir kısmını kiraladı, bir kısmını da Bridgetown'da yaşayan ve başka arazilere de sahip olan Cornishli köle taciri Nicholas Prideaux'ya sattı. Bu satışlarla birlikte, Samuel Thompson'ın sahip olduğu kişiler de dahil olmak üzere mallarının bir envanteri çıkarıldı. 1676'ya tarihlenen iki envanter kaydında "Tattuba" olarak kaydedilen Tatabe'nin de adı geçiyordu. Tatabe, köleleştirilen altmış yedi kişiden biriydi ve henüz bir çocuk olduğu belirtilmişti. "Zenciler" başlıklı bu listede "Kızılderililer" olarak ayrı bir bölüm bulunmamaktadır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, Tatabe'nin

soyu Atlantik'in her iki yakasına da dayanıyor olabilir; ya da belki de aralarında bulunduğu Afrikalılarla karıştırılmıştı. Çoğunluğu siyahilerden oluşan bir topluluk, görünüşe göre geldiği günden bu yana onu koruyup kollamıştı. Şimdi ise Tatabe'nin tüm bu koruyucuları ve arkadaşları satılmıştı.[7]

Tatabe, Thompson arazilerinin dağıtılma sürecinde birkaç kez el değiştirmiş olabilir. Belki de ilk olarak Samuel Thompson'ın topraklarının büyük bir kısmını ve hatta köleleştirdiği insanların da çoğunu alan Nicholas Prideauxsa satılmıştır. Öyleyse bile Tatabe daha sonra tekrar satıldı. Bridgetown'da köle ticaretine batmış bir şeker tüccarı ve bankacı olan Samuel Parris yaşıyordu: Bu kişi bölgeye 1660'larda göç etmiş, Londra doğumlu bir nonkonformistti.* Samuel 1673 yılına kadar Massachusetts'teki Harvard Üniversitesi'nde öğrenim görmüştü. O yıl babası ölmüş ve onun Barbados'taki yaklaşık yedi bin pound değerindeki toprakları Samuel'e miras kalmıştı. Parris ailesi 1640'lardan beri Barbados'taydı: Samuel'in amcası John hem köle taciri hem de çiftçiydi. Parrisler, Prideaux arazisinin yakınlarında iki çiftliğe sahipti; bunlardan bir tanesi Nicholas Prideaux'nun St George bölgesinde Newbold olarak bilinen ikinci çiftliğine komşuydu. Tatabe'nin nasıl Samuel Thompson tarafından komşusu Nicholas Prideaux aracılığıyla Samuel Parris'e satılmış olabileceğini tahmin etmek pek de zor değildir.

Ancak Samuel Parris, babasının mal varlığını devraldıktan sonra Barbados'ta kalmaya niyetli değildi. Kölelerin isyanları, toprağın verimliliğinin azalması, yıkıcı bir kasırga ve düşen şeker fiyatları işlerini baltalamaya başlamıştı. Ayrıca Barbados'taki Anglikanizm yerine, bizzat benimsediği Püritanizm anlayışının hâkim olduğu Harvard'da daha mutlu hissettiği de aşikârdı. Artık Massachusetts'e dönmek istiyordu. Samuel tüm

* 1662 yılında yayımlanan *Act of Uniformity* isimli yasayı takiben, bu mevzubahis yasanın ortaya koyduğu dinî kaidelere muhalif olan kişiler, genel bir biçimde *nonconformist* olarak adlandırılıyordu. (ç.n.)

topraklarını sattı ve 1680 yılına gelindiğinde Bridgetown'daki işlerini sonlandırdı. Dönemin belgeleri Samuel'in sadece bir kölesi ve bir hizmetçisi olduğunu göstermektedir, ancak bu kişilerin isimleri anılmaz. Köle olarak bahsedilen kişi muhtemelen Tatabe'ydi ve bu yüzden o da Samuel ile birlikte adadan ayrılmak zorunda kaldı. Tatabe, daha sonraları cadı mahkemesindeki ifadesinde "kendi ülkem" diyerek sözde büyü öğrendiği yere atıfta bulunacaktır. Bu tabirle ister Güney Amerika'yı, isterse de Barbados'u kastetmiş olsun, 1692 yılına gelindiğinde bu büyülü yer ona çok uzaklarda görünüyor olmalıydı. Bir gemiye bindirildi ve kasvetli denizde fırtınalı, sefil bir yolculuğa katlanarak üç buçuk bin mil kuzeye götürüldü.[8] Tatabe'nin Salem'deki cadı mahkemesinde beraberinde getirdiği şey, işte bu huzursuz; insan ticaretine kurban gittiği, evini ve arkadaşlarını defalarca kaybettiği geçmişiydi.

Tatabe ve Samuel'i taşıyan gemi Boston, Massachusetts'e yanaştı: Orada on yıl boyunca birlikte yaşadılar. Samuel evlendi ve karısı Elizabeth'ten çocukları oldu: Thomas, Betty ve Susannah, 1681 ve 1687 yılları arasında doğdular. Tatabe, "hizmetçi" olarak yeniden sınıflandırıldı, zira Massachusetts'te Amerika yerlilerini köleleştirmek teknik olarak yasadışıydı. Virginia gibi Massachusetts kolonisi de Britanya hükûmetine ait bir tüzükle yönetiliyordu, ancak koloninin kendi yasaları ve gelenekleri de vardı. Ne var ki köleliğin yasaklanması ve Tatabe'nin görünürdeki yeni statüsü pratikte hiçbir şey ifade etmiyordu: Tatabe özgür değildi ve özgür olsaydı bile bu garip yeni dünyada gidebileceği bir yeri yoktu. Boston'da yapraklar sonbaharda kızıla, pembeye ve limon rengine dönüyor ve usulca ağaçlardan dökülüyorlardı. Kış ayları yağışlı geçerdi. Kar, çamaşır iplerini ve sebze tarlasını Tatabe'nin parmaklarını uyuşturan keskin kristallerle kaplıyordu. Giysilerinin hiçbiri onu ısıtmıyordu ve hâliyle yünlü şayak paltoları ile dolgulu

ipek kapüşonlarıyla dolaşan zengin Bostonlulara imreniyordu. Ancak Boston, Samuel'in 1689'da papaz olarak atandığı Salem köyüne kıyasla âdeta lüks ve hareketli bir kovan görünüme sahipti. Samuel, 1680'de Boston'a geldiğinden beri kendini iş adamlığından Püriten din adamlığına; koloniyi aşırı Protestan çizgide yeniden şekillendirmeyi amaçlayan yeni Massachusetts elitlerinden birine dönüştürmüştü. Koloninin tüzüğü 1684 yılında Kral II. Charles tarafından iptal edildiğinde Püritenler, Londra'nın yönetime doğrudan müdahalesinden ve özellikle de nefret ettikleri bir görüş olan dinî hoşgörünün kendilerine dayatılacak olmasından korktular. Samuel ve Püriten arkadaşları Kuveykırlara, Baptistlere ve kendileriyle aynı fikirde olmayan diğer mezheplere baskı uygulamak için özgürlük istiyorlardı; Amerika'ya sapkınlarla iyi geçinmek için gelmemişlerdi. Ayrıca insanların sapkınlıktan korkmaları demek, aynı zamanda genellikle cadılıktan da korkmaları anlamına geliyordu.

Samuel'i kiliselerine önderlik etmesi için davet eden köylüler de onun gibi Püriten kökten dincilerdi. Salem'de kendilerine bir kilise inşa etmişlerdi. Hoş bir kürsüye sahip, ahşap bir buluşma eviydi bu. Ancak bu onlar için yeterli değildi: Şimdi Samuel'in gelişiyle birlikte bu kilisenin içinde daha seçkin bir mezhep oluşturmak istiyorlardı. Bu özel topluluk sadece en radikal inançlılara üyelik imkânı sunuyordu. Bu kişiler resmen kilisenin tüm öğretilerini kabul ederek kendilerini Tanrı'ya ve birbirlerine bağlayan yazılı bir antlaşma imzaladılar. Üye olmayanlar Samuel'in vaazlarını dinlemek için kilise binasını kullanabilirdi, ancak daha sonra dışarı atılır ve komünyon ayininden dışlanırlardı. Bu ayinin Hıristiyanlıktaki temel işlevi, bir cemaat olarak bir araya gelme eylemini ön plana çıkarmaktır. Samuel esasında bir cemaat oluşturmak istemiyordu; Salem'de verdiği ilk vaazlardan birinde, esas görevinin kilisesini "temizlemek ve arındırmak" olduğunu belirtmiş ve daha sonra "Rabbimiz Îsâ

Mesih'in kiliselerinde ne kadar çok şeytan olduğunu ve bu şeytanların kimler olduğunu bildiğini" vurgulamıştır.

Tıpkı Heinrich Kramer gibi, cemaatinde hoşlanmadığı ve İblis'in ajanları olarak gördüğü üyelere saldırmak için can atıyordu. Bazı kilise üyelerinin onu eleştirdiğini ve maaşını artırmayı reddettiğini biliyoruz, bu yüzden kendisini onların adaletsizliğinin kurbanı olarak görmüştü. Kilise içindeki muhaliflerden daha beter bir şey varsa o da kiliseye tam anlamıyla bağlı olmayanlardı; Samuel, kiliseye üye olmayanların çocuklarını vaftiz etmeyi bile reddetti, ki bu kişiler köy nüfusunun dörtte üçünü oluşturuyordu. Salem, Tatabe'nin mensup olduğu halkın benimsediği kapsayıcı toplum yapısına sahip değildi; bölünmüş, İnsanlar öfkeli ve yargılayıcıydı.[9] Beyaz Massachusetts köylülerinden farklı görünmesi ve farklı konuşmasının yanı sıra, Tatabe bir başka sebeple daha bölge halkına yabancı geliyordu: Kendisi, bahsi geçen bu özel mezhebin bir parçası olamamıştı - köleleştirilmiş hiçbir insanın böylesine bir eylemde bulunması mümkün değildi ve bu yüzden de kendisini köleleştirenler tarafından zorla dayatılan bir Hıristiyanlık görüşünü benimsediği için haksız yere kusurlu olarak görülüyordu.

Samuel Parris'in papaz evinde yaşayan ve John Indian olarak bilinen bir başka Amerika yerlisi için de durum aynıydı. Tatabe bazı kaynaklarda John'un karısı olarak tanımlanmaktadır ve muhtemelen bu evlilik, işverenler için uygun bir düzenleme olması bakımından Samuel Parris tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu durumda Tatabe ve John aynı odayı ve yatağı paylaşabileceklerdi. Ancak Tatabe'nin John hakkındaki duygularını ve gündelik mücadelesinde ona yardım mı ettiğini, yoksa aksine engel mi teşkil ettiğini bilmiyoruz. Ancak hayatının diğer yönlerini tahayyül edebiliyoruz. Salem'deki papaz evi iki katlı, küçük, soğuk ve rutubetli bir evdi. Mutfak ve ambarın yanı sıra

taştan yapılmış bir kileri ve ayrıca bacaları vardı. Evin temizliğinden ve ısıtılmasından Tatabe sorumluydu. Bunlar Bridgetown'dakilere kıyasla ev idaresi açısından oldukça alışılmadık görevlerdi. Tatabe ifadesinde odaların "temizlenişini" de tasvir eder: Döşeme tahtalarındaki çamurları silmek ve ateşten çıkan külü temizlemek amacıyla lüks mobilyaları temizlemek gibi. Yakılacak odunların da idareli kullanılması gerekiyordu. Odun Samuel'e kilise cemaati tarafından sağlanıyordu ve Samuel zaman zaman daha fazlası için yalvarmak zorunda kalıyordu: Kasım 1691'de "bir sonraki güne kadar yakacak odun bulamadığından" şikâyet etmişti.[10] Tatabe giysileri kurutmak, suyu ısıtmak ve her gün alevlerin üzerinde kaynayan demir kazan ve tavalarda yemek pişirmek için ateşi verimli bir şekilde kullanmak zorundaydı.

Bu ev onun için hem bir işyeri hem de bir hapishaneydi. Ancak Tatabe burayı yerel halka karşı bir koruma kalkanı olarak da görmüş olabilir. Birçok yönden kendisine benzeseler de farklı dilleri, bilgileri ve maneviyatları olan ve Tatabe'nin de isteksizce bir parçası olduğu yerleşimci toplumdan hiç hoşlanmayan bu insanlar aslında ondan farklıydılar. Yetmiş yıl önce Virginia'da olduğu gibi, Salem köylüleri de bölgedeki Amerika yerlileri ile çatışmaktan son derece çekiniyorlardı, ancak Salem çevresinde yaşayan Massachusetts halkının Naumkeag kolu oldukça barışçıl komşulardı. Bununla birlikte, Parris ailesinin çocuklarıyla arkadaşlık eden kızların birçoğu Maine'deki "Kızılderili Savaşı" cephesinden gelen mültecilerdi. Virginia'daki Joan ve Robert Wright gibi onlar da komşularının vurularak ya da sopayla dövülerek öldürülmelerine şahit olmuşlardı. Bunları yapan, sömürgecilerin yasadışı yollarla köle olarak sattıkları ve liderlerini öldürdükleri öfkeli Wabanaki halkıydı. Bu dehşetin ortasında kalan kızlardan bazıları aile üyelerini kaybetmiş ve kendileri de saldırganlardan kaçmak zorunda kalmışlardı.

Tatabe'nin bu kuzeyli Amerika yerlileriyle veya travma geçiren kızların ormanda avlanırken ve ticaret için kasabaya gelirken gördükleri Naumkeaglarla bir bağlantısı olmamasına rağmen, beyaz köylüler onu bu topluluklarla özdeşleştirdi. Farklılıklardan ziyade benzerlikleri dikkate alarak ona "indgen", "Kızılderili" ya da "Bay Parris'in Kızılderili kadını" dediler ve ona nefrete dönüşen bir önyargıyla yaklaştılar.[11]

"Kızılderili Savaşı"nın ardından Salem'deki Parris ailesine yeni bir ferdin daha dahil olması dikkat çekicidir: Samuel'in on bir yaşındaki yeğeni Abigail Williams. Görünüşe göre Abigail savaş yüzünden yetim kalmıştı. Hikâyesi ne olursa olsun, bir kriz döneminde amcasının evine yerleştirilmişti. Bu dönemde savaş, tüzükle ilgili siyasi çalkantılar ve dini çatışmalar söz konusuydu ve uzun, karlı, kıtlığa yol açan bir kış yaşanıyordu. 1692'nin Ocak ayının ortalarında Abigail hasta düştü ve ardından Samuel'in kızı olan dokuz yaşındaki kuzeni Betty de rahatsızlandı. Kızların hastalığı muhtemelen kramp ya da yüksek ateşti ancak çok geçmeden belirtiler endişe verici bir hâl almaya başladı. Kızlar acı çekiyormuşçasına seğiriyor ve çığlık atıyorlardı. Vücutları garip şekillere giriyor, kolları ve boyunları doğal olmayan biçimde bükülüyordu. Bir süre sonra "ısırıldıklarını ve çimdiklendiklerini" söylemeye başladılar. Bir şey onlara zarar veriyor gibiydi. Bazen öyle bir hâle geliyorlardı ki bunu tarif bile edemiyorlardı. Şeytanlara inanan bir toplulukta, kızların neyi ima ettikleri oldukça açıktı: Kendilerine büyü yapılmıştı. Samuel bir doktor çağırdı ve bu doktor da büyü teşhisini teyit etti ve böylece papaz ve kilise üyeleri dinî enerjileriyle laneti bozmak için vaaz vermeye, oruç tutmaya ve dua etmeye başladılar. Diğer papazlar da kızların kıvranışlarını görmeleri için davet edildiler ve böylece papaz evi tüm dikkatlerin üzerinde toplandığı bir merkez hâline geldi. Orada İblis'le bir savaş veriliyordu ve dindar cemaat bu drama bayılıyordu.

Cemaatten birisi, kızları iyileştirme talebine büyük bir istekle karşılık verdi. Mary Sibley, Abigail ve Betty'yi rahatsız eden cadının kim olduğunu bulmak için dualarına ek olarak yöresel büyüleri kullanmaya karar verdi. Joan Wright'ın tereyağı yayığı ve kızgın ütüsü gibi, muhtemelen Mary de kendisini cadılık karşıtı tılsımlar konusunda bir uzman olarak görüyordu. John Indian'dan bir cadı keki yapmasını istedi; tahıl unu ve "büyülenmiş" kişinin idrarının karışımından oluşan bu kek, pişirildikten sonra laneti uzaklaştırması için bir köpeğe yediriliyordu. Ne var ki Samuel Parris bu cadı keki olayını öğrendi ve cadılarla mücadele etmek için hazırlanmış olsa da özünde büyüyle ilişkili olan böylesi din dışı bir faaliyetin evinde gerçekleşiyor olmasından ötürü dehşete kapıldı. Kendisi 27 Mart günü kilisede "cadıları bulmak için yersiz bir şekilde Kızılderili adamına talimat verdiği" ve ona bahsi geçen "keki yaptırdığı" için Mary'i azarladı. Samuel, kendi ifadesiyle, "İblis'e karşı durmak için yine İblis'e başvuran" bu davranışla İblis'in köyde serbestçe dolaşmasına imkân tanındığını düşünüyordu. Şimdi her şey daha da kötüleşmişti. Daha fazla sayıda küçük kız ve genç kadın nöbet geçirmeye, kıvranmaya, çığlık atmaya ve ağlamaya başladı. Onlara musallat olan cadılar bir an evvel tespit edilemezse, iyileşmelerinin mümkün olmayacağı aşikârdı.

1692 Şubat'ının sonlarında Abigail ve Betty, Tatabe'yi cadılıkla suçladılar. Anlaşılan o ki, Abigail suçlamalarda başı çekmişti. Betty'nin adı daha sonra belgelerden çıkarılmış ve belgeleri yalnızca Abigail imzalamıştır, ki o da adını yazamadığı için imzasını bir işaretle atmıştır.[12] Suçlamalar başlangıçta sözlü olarak Samuel Parris'e yapılmış, o da bunları komşularına ve yargıçlara aktarmıştır. Yaşananlara dair ayrıntılar kayda geçirilmemiştir; hatta sonraları olaylar daha da hız kazansa da bunlar sadece özet biçiminde yazıya dökülecektir. Bununla birlikte, başlıca suçlamalar son derece açıktır. Hem Abigail

hem de Betty, Tatabe'yi Sarah Good ve Sarah Osborne adlı iki beyaz kolonici ile iş birliği yaparak kendilerine büyü yapmakla suçluyorlardı. "Başlarında ve diğer yerlerinde çok fazla ağrı duyduklarını ve Sarah Good, Sarah Osborne ve Kızılderili Tituba'nın hayaletleri tarafından sık sık çimdiklendiklerini" söylediler. Burada "hayalet" derken, tıpkı Joan Wright'ın yaklaşık bir asır önce tereyağı yayığına hapsettiği el gibi, bizzat cadının hayalî bedenini kastediyorlardı. Kızlar, Tatabe ve diğer sanıkların odalarına girip kendilerine saldırdıklarını iddia ediyorlardı. Daha sonra diğer Salem köylülerini de itham etmeye başladılar: Martha ve Giles Corey, Rebecca Nurse, Bridget Bishop, George Jacobs, Elizabeth ve John Proctor ve daha birçokları Abigail ve Betty tarafından suçlandılar.

İlk suçlamalar yapıldıktan sonra Samuel Parris, Tatabe'yi bizzat sorgulamıştır. Kendisinin Tatabe'ye karşı açılan davalarda resmî bir rolü yoktu; bir sulh hâkimi değildi ve sorgu sürecine müdahil olmaması gerekirdi ancak bir papaz ve sözde iki kurbanın vasisi olarak kendisinde bu hakkı görüyordu. Aynı zamanda Tatabe'nin de sahibiydi ve bazen, Gillie Duncan'ın acımasız işvereni David Seton gibi, sahipler de şüphelileri sorgulamak için devreye girebiliyorlardı.[13] Matthew Hopkins ve John Stearne gibi Samuel Parris de daha fazla bilgi edinmek ve teoloji eğitimi süresince önyargılarını şekillendiren demonolojik fikirleri tetkik etmek istiyordu. Bu nedenle Salem'de mahkeme öncesinde gerçekleşen sorgulamalar tıpkı Manningtree cadı avında olduğu gibi amatör sorgucular tarafından yürütülüyordu ve bu kişiler de muhtemelen aynı acımasız yöntemleri kullanıyorlardı.

Sonuç yine değişmedi... Çiftçilerin ve tüccarların konuşmak için can attığı, dalga dalga yayılan bir cadı avı. Bireysel tanıklığın kaydedilmesi düşüncesi Püriten kültüründe önem arz ediyordu: Bu hem hukuki hem de dinî anlamda bir "tanıklıktı"

Salem kilisesi üyeleri Tanrı ile ilişkilerini bu yasal terimlerle tasavvur ediyorlardı. Ona, yani Tanrı'ya kulluk edeceklerine dair resmen bir antlaşma imzalamışlardı. Abigail ve onunla birlikte Tatabe'yi suçlayan diğer kişiler, cadıların benzer bir şekilde İblis'le yazılı bir antlaşma yaptıklarını düşünüyorlardı. Bu klasik bir demonolojik düşünce yapısıydı –Hıristiyanlar Tanrı'yla, cadılar da İblis'le antlaşma yapıyordu– ama bu artık sadece engizisyoncular gibi üst düzey kilise adamları tarafından dile getirilen bir düşünce olmaktan çıkmıştı. Reform'un nihai sonucu, dinî bilginin demokratikleştirilmesiydi ve bu da demonolojik analiz gücünün sıradan insanlara, Matthew Hopkins gibi cadı avcılarına, daha geniş kilise cemaatlerine ve hatta çocuklara devredilmesi anlamına geliyordu. Abigail, Rebecca West'in elli yıl önce Lawford'daki şeytani dua buluşmasına dair anlattıklarından farklı olarak, bizzat antlaşma sürecine tanıklık ettiğini söylemiştir. Martha Corey'nin hayaleti ona musallat olmuştu, "bu hayalet bazen... İblis'in kitabını imzalaması için kendisini teşvik ediyordu". Daha önce de Martha'yı sık sık "İblis'in ayininde" görmüştü ve artık Martha gözlerinin önünde şeytani müritleri kayda geçiriyordu. Aynı şekilde George Jacobs da kendisine hayalet şeklinde görünmüş ve "elini [üzerine] koyması için bahsi geçen kitabı getirmişti" İblis'in "içinde satır satır yazıların olduğu" "iki kitabı" vardı. Kimi zaman "siyah bir adam" suretinde ona bir kitap getiriyordu. İblis genellikle toynakları, dalgalanan saçları ve kuyruğu olan kömür karası bir yaratık olarak tasvir ediliyordu, ancak elbette ki onun siyahlığı, beyaz sömürgecilerin Tatabe gibi beyaz olmayan insanlara dair bakış açılarını da çağrıştırmaktadır.[14]

Tüm bu gerçekler mahkeme öncesindeki sorgulamalarda ortaya çıkmaya başlayınca Tatabe, Sarah Good ve Sarah Osborne 29 Şubat 1692'de resmî sorgulama için tutuklandılar. Tutuklama emrinde Tatabe'den önce "Kızılderili bir hizmetçi

kadın olan Titibe", daha sonra da "Kızılderili Titibe" olarak bahsedilmektedir, ki bu ikinci tanımlama Samuel Parris'in Tatabe'den "Kızılderili kadın" olarak bahsetmediği zamanlarda onun için kullandığı bir isimdir. Üç şüpheli ertesi gün saat onda yargıçlar John Hathorne ve Jonathan Corwin tarafından Nathaniel Ingersoll'un hanına çağrıldı, ancak sorgu sürecine daha fazla köylünün katılabilmesi için sonraları toplantı evine geçildi. Orada, aralarında olayların kaydını tutan üç kişinin de bulunduğu bir kalabalık toplandı. Tutulan bu kayıtlar zaman zaman farklılık gösterse de Tatabe'nin sorgusunun kalabalık ve tehditkâr bir ortamda gerçekleştiği aşikârdır. Abigail, Betty ve yeni suçlamalar yönelten Elizabeth Hubbard ile Ann Putnam çığlık çığlığa bağırıyor ve elleriyle sanıkları işaret ediyorlardı; kalabalık ise nefes nefese inliyordu. Yargıçlar Tatabe'nin suçlu olduğunu varsaymışlardı. Kızların kriz geçirmesiyle bir ilişkisi olup olmadığını sormak yerine, "Bu çocuklara neden zarar veriyorsunuz?" diye sormuşlardı. Tatabe bu muameleye karşı direnmeye çalıştı: "Onlara hiçbir zaman zarar vermedim," dedi.[15] Onlara kimin zarar verdiği sorulduğunda ise Hıristiyanlık öğretisini temel alan bilgilerine başvurdu: "Bildiğim kadarıyla İblis," diye geçiştirdi. Sesindeki soru ifadesini neredeyse duyar gibiyiz. Doğru cevap bu muydu? Anlatının farklı bir versiyonunda, savunmaya geçercesine, "İblis'in ne zaman faaliyete geçtiğini bilemem," diye ekler. Ancak sorgucular daha fazla bilgi edinmek istiyorlardı.

Tatabe'nin ifadesinde İblis'e yer vermesi (muhtemelen sorgucular ya da Hıristiyanlığa dair bilgisi onu buna teşvik etmişti) sorguculara daha da cesaretlendirdi. Ona "İblis'i hiç görmedin mi?" diye sordular. Tatabe, eğer gördüğünü söylerse güvende olacağını düşündü. Ne de olsa İblis, iyi Hıristiyanları da baştan çıkarıyordu. "Şeytan bana geldi ve ona hizmet etmemi istedi," diye cüretkâr bir çıkış yaptı ve aceleyle diğer dört kadının

da kendisine suçlamada bulunan kişilere zarar verdiğini ekledi. Sarah Good ve Sarah Osborne'un bunlardan ikisi olduğunu itiraf etti. Bu kişiler kendisinden onlara yardım etmesini istemişlerdi, ama o heyecanla "bunu yapmayacağını" belirtmişti. "Ayrıca," diye devam ediyor tutanak, "Boston'da gördüğü uzun boylu bir adam vardı". Anlatısı değişkenlik gösteriyordu. Yani bahsi geçen dört kadına ek olarak şimdi bir de adam mı vardı? Cadı olan kendisi değil, onlardı ve "[kendisinden] çocuklara zarar vermesini istemişlerdi" "Peki sen, onlara zarar verdin mi?" diye sordu yargıçlar. "Hayır," dedi Tatabe. Fakat güçlü kalması hayli zordu. Bir kayda göre tereddütle "Her şeyi bana yüklediler," demiştir, yani diğer beş kişi tüm suçu onun üzerine yıkmıştı. Cadılar ona, kendilerine itaat etmediği takdirde "canını yakacaklarını" söylemişlerdi. Tatabe'nin hayatında muhtemelen birçok kez karşılaştığı ceza tehditlerinden birisiydi bu. Ona "kafasının kesileceğini" söylemişlerdi. "Ama sen nihayetinde [bu kızlara] zarar verdin mi?" diye ısrar etti yargıçlar. Ve sonunda Tatabe, "evet" cevabını verdi.

Artık suçunu itiraf etmesi muhtemelen kaçınılmazdı. Sorgulanmadan önce Bess Clarke üzerinde çok etkili olan gözetleme ve yürütme yöntemine tabi tutulup tutulmadığını bilmiyoruz ancak bunun daha sonra gerçekleşmiş olduğu aşikârdır. Sanıklardan bazıları, 1 Mart gecesi Manningtree cadı avı sırasında benimsenen teknik kullanılarak, köy muhafızı Joseph Herrick ve diğerleri tarafından gözetlendiler. Sabaha karşı Sarah Good'un kolu dirseğinden bileğine kadar kan içindeydi. Bu durum, asıl bedenine kötü muamele edildiğine dair bir kanıt teşkil etmekten ziyade, kurbanlarına saldırmak için dolaşan hayaletinin ruhen yaralanması olarak açıklanmıştı ancak bu elbette ki bir saçmalıktan ibaretti.[16] İki Sarah'ın (Good ve Osborne) ve Tatabe'nin ne denli savunmasız olduklarını şimdi

daha iyi tahmin edebiliriz. Sarah Good ve Sarah Osborne suçlarını itiraf etmeyi reddetmiş olsalar da masumiyet beyanlarına itibar edilmemişti. Sarah Good'un yıllardır cadılık yaptığından şüpheleniliyordu. "Çalkantılı" birisi olarak görülen Sarah Good ve kocası son yıllarda sık sık evlerinden çıkarılmış ve Sarah'nın piposunun samanları tutuşturacağından korkulduğu için ahırlardan da kovulmuşlardı. Kocası William dahî artık ona karşı cephe almıştı.[17] Sarah kendisini sorgulayanlara "haksız yere suçlanıyorum" diyecek oldu ama onlar Sarah'ın kararlılığını masumiyetinden ziyade "kötü ve kindar tavrına" bağladılar. Sarah Osborne ise görece daha az girişkendi ama sonuç değişmedi.

Köleleştirilmiş ve aşağılanmış Tatabe'nin ne gibi bir umudu olabilirdi ki? Tümüyle pes etti, çocuklara bir daha zarar vermeyeceğine dair söz verdi ve özür diledi. İtirafı, demonologların ve diğer amatör sorgucuların cadılık şüphelilerine ne tür fikirler aşılayabildiklerini ve onları şiddet ve gözdağı yoluyla duymak istediklerini itiraf etmeye nasıl zorlayabildiklerini açıkça göstermektedir. Tatabe'nin itirafı tamamıyla bu tür bir baskı ile açıklanabilir. İtirafında, cadıların ve onların hayalet formlarının kendisini tehdit ettiğini tekrarladı. Ona domuz, köpek, sıçan ve sarı bir kuşu olan bir adam suretinde gelerek "çocuklara zarar vermesini" ve "çocukları öldürmesini", aksi takdirde kendilerinin ve İblis'in "ona daha kötüsünü yapacağını" söylemişlerdi. Tatabe bu tehditleri tekrar tekrar anlattı: "Bana daha kötüsünü yapacak, "bana zarar vereceğini söyledi", "bir erkeğe benziyor ve beni incitmekle tehdit ediyor". Hancı Hannah Ingersoll tarafından bedeninde cadı izleri bulunup bulunmadığının anlaşılması için muayene edildiğinde, Sarah Good'un hayaletinin kendisini "bacaklarından çimdiklediği" yönündeki anlatısı açıkça doğrulanmış oldu. Yargıç John Hathorne, "onları [yani izleri] tespit ettik" diye yazmış, ancak ne hikmetse

tespit edilen morluklara kimin veya kimlerin sebep olduğunu anlayamamıştı. Bunları yapan Tatabe'nin sahibi Samuel Parris miydi? Yoksa onu tutuklayan Joseph Herrick veya onu döven diğer kişiler mi? Salem'de pek çok katı yürekli ve eli sıkı insan vardı ama John bunun yerine Tatabe'nin bacaklarındaki izlerin bir hayalet tarafından oluşturulduğu kanaatine vardı.[18]

Tatabe ona –ve tabii ki bize de– farklı bir kanıya varılması için gereken tüm ipuçlarını vermişti. İtirafında dile getirdikleri, oradakilerin kendisine kötü davranmasından korktuğu için bir cadılık hikâyesi uydurduğunu göstermektedir. Ancak tüm "cadıların" yaptığı gibi o da söylemlerine kendi hikâyesinden bir şeyler katmıştı: Samimi duyguları, korkuları ve deneyimleri, onun gerçekte neler söylemek istediği anlamamız hususunda bizlere yardımcı olabilir. Tarif ettiği cadılardan bazıları Boston'da tanıdığı varlıklı insanlardı: Siyah pelerinli ve şayak ceketli Bostonlu bir adam; şayak ceketli ve ipek başlıklı bir kadın. Bu kişiler onu Elizabeth Hubbard ve Ann Putnam'ın evlerine "çekip götürmüşlerdi" Tatabe, şık giyimli beyefendiler ve hanımefendiler tarafından evinden zorla çıkarılmanın ne demek olduğunu bilen birisiydi. Sokaklarda itilip kakılmanın yerine, belki de bir dileğini yerine getirme fantezisi olarak, büyülü bir ulaşım yolunu tasvir etmişti: Kirsti Sørensdatter gibi Avrupalıların gökyüzünde süzülerek Şabat'a gittiği imgelerden yola çıkarak, cadıların "sopalara bindiğini" de söyledi. Belki de Tatabe, evine bu şekilde uçabileceğini ummuştu. Tanıdık ruhlarla ilgili tasvirleri, hayal gücünün onu Karayipler'e geri götürdüğünü ve Massachusetts'teki tecrübelerinin onu mutsuzluğa sürüklediğini gösteriyor. Tatabe, Sarah Good'un normal bir kedinin yanı sıra iki ya da üç metre boyunda tüylü bir "şeye", *harpia* benzeri bir yaratığa ve bir tür hayalet kurda benzeyen hayvan dostlara sahip olduğunu belirtti. Bunlardan bazıları Arawak ve Afrika kökenli kâbus hikâyelerindeki canavarları

andırmaktadır: Bahsi geçen tüylü şeyin İngiliz tanıdık ruh hikâyelerinde bir karşılığı yoktur. Ancak Tatabe bu hikâyeleri kendi hayal gücünden yola çıkarak sorgucuların da istediği şekilde kurgulamış ve nihayetinde onların istediği itirafı almasını sağlamıştır: Tatabe, İblis'in kitabının Sarah tarafından imzalandığını doğrulamış ve kendisinin de çok geçmeden bu kitaba bir işaret koymakla görevlendirildiğini söylemiştir.

Güçsüzlüğünü vurgulamak istercesine, Tatabe'nin muayenesi boyunca sözde kurbanları bağırıp çağırmış ve onu işaret etmişlerdir. Daha fazlasını da yapmış olabilirler. Hüküm giymiş bir başka Salem cadısı olan Rebecca Eames daha sonra "aklının başından gittiğini", çünkü kızların "onunla alay ettiklerini ve yüzüne tükürdüklerini, onu eski bir cadı olarak bildiklerini ve suçunu itiraf etmezse hemen asılacağını söylediklerini" ifade etmiştir. Ayrıca "hayret ve korku" içerisinde itirafa sürüklendiğini de belirtmiştir. Tatabe için de durum farksız değildi ve Samuel Parris'in de belirttiği gibi, "[Tatabe] itirafta bulunmaya başladığında" işkencecileri "söz konusu Kızılderili kadının muayenesinin geri kalanında hemen sessizliğe bürünmüşlerdi" Yani istediklerini elde ettikten sonra çenelerini kapatmışlardı. Elizabeth Hubbard'ın iddiasına göre, "[Tatabe] itiraf etmeye başlar başlamaz kendisine [yani Elizabeth'e] zarar vermeyi bırakmıştı"

Tatabe baskılar altında ezildikten sonra umutsuzluğa kapıldı ve kendi kendine öfke nöbetleri geçirmeye başladı. Gözetmenler Samuel Parris, Thomas Putnam ve Ezekiel Cheever, "kendisinin çok acı çektiğini" ve "otorite karşısında" Sarah Good ve Sarah Osborne'a dönerek onları "kendisine acı çektiren kişiler" olarak suçladığını ifade ettiler. Bu ona, hayatını kurtarabilecek bir suçlayıcı statüsü kazandırmıştır.[19]

Ancak öncesinde, nihai bir sorgu vardı. Tatabe 2 Mart'ta ikinci kez sorgulandı. İblis'in ona ne söylediği soruldu. "Bana

Tanrı olduğunu söyledi," diye cevap verdi Tatabe, "ona inanmalı ve altı yıl boyunca ona hizmet etmeliydim". Tatabe bu teklifi "Bunu efendime [Samuel Parris] danışmalıyım" diyerek reddetmiş, ama sonunda ısrarından bunalarak onu tanrısı olarak kabul etmişti. Tatabe, "Abigail hastalanmadan hemen önce", Ocak ayının ortalarında bir Cuma gecesinden bu yana İblis'e yalnızca altı hafta hizmet etmişti. O günden sonraki Çarşamba günü cadıların Samuel Parris'in evinde bir Şabat düzenlediklerini söyledi. İblis ona orada hoş bir teselliymişçesine görünmez olma gücü vermişti. Sonra ondan çocuklara zarar vermesi istenmişti. Tatabe üzgün bir şekilde "Betty'ye zarar veremezdim, Betty'yi seviyordum" demiş ama onu çimdiklemeyi kabul etmişti. Bu hayalî anlatısını, İblis'in defterine adını yazdırdığını onaylayarak sonlandırdı.[20] Yargılanmayı beklemek üzere 7 Mart'ta hapse atıldı.

Bunun üzerine koloninin Valisi Sör William Phips, *Oyer and Terminer* [Sorgulama ve Hüküm] mahkemesi olarak bilinen ve yargıcın davaları dinleme ve karara bağlama yetkisine sahip olduğu özel bir mahkeme tahsis etti. İngiliz yasalarından farklı olarak Massachusetts yasalarına göre yargıca kanıtlanması gereken tek şey, suçlanan cadının "tanıdık bir ruha sahip olması ya da ona danışmasıydı"; bu suç, demonolojik karmaşıklıkları sıradan cadı avcılarının kolayca anlayabileceği basit bir yasağa indirgiyordu. Tatabe'nin iddianamesinde, 1691'in sonlarında "İblis'le kötü niyetle ve canice bir antlaşma yaparak İblis'in kitabını *C* harfine benzer bir işaretle imzaladığı ve İblis'le yaptığı bu habis antlaşmayla adı geçen *Tittapa*'nın aşağılık bir cadıya dönüştüğü" belirtiliyordu.[21]

Ancak bu iddianame ancak 9 Mayıs 1693'te, yani Tatabe'nin tutuklanmasından bir yıldan fazla bir süre sonra hazırlanabildi. O tarihten önce, Tatabe'yi suçlayanlar için bir dizi erken başarının ardından endişe verici gerilemeler yaşanmıştı.

Tatabe, Sarah Good ile birlikte 1692 yılının Haziran ayı başında Boston hapishanesine gönderilmiş, Sarah Osborne ise Mayıs ayı ortasında hapishanede sefil bir şekilde ölmüştü. Tatabe'nin Boston'a gönderilmesi için çıkarılan izin belgesinde Tatabe "Bay Samuell [sic] Parris'e ait Kızılderili bir kadın olan Titiba" olarak tanımlanmaktadır. Tatabe bir kez daha zincire vurulmuştu. Bataklık kıyısından, yaz semalarının altında uzanan çalılıklardan geçirilip hapishaneye götürüldü. Boston hapishanesi Prison Lane'de, şimdiki Court Caddesi'ndeydi. Burası Haziran ayında bile soğuk olurdu; camsız pencereleri demirle kapatılmış olup, duvarları üç metre kalınlığındaydı. Sonraki iki ay boyunca Tatabe'ye elliden fazla cadılık zanlısı daha katıldı. Hapishanenin onları barındıracak şekilde yeniden düzenlenmesi, yeni prangalar ve zincirler sipariş edilmesi gerekmişti. Bu aşırı kalabalığa Fransız ve Amerika yerlisi savaş esirleri de eklendi. Bunlardan biri, Tatabe'nin muhtemelen yirmi yıl önce yakalandığı gibi yakalanan "Kızılderili Girle"ydi.[22] Tatabe hapishanede çürürken, suçlanan diğer kişiler *Oyer and Terminer* mahkemesi tarafından resmî yargılamalara tabi tutuldu, mahkûm edildi ve asılarak idam edildi. On dokuz kişi idam edilirken, Giles Corey suçlu ya da suçsuz olduğuna dair bir savunma yapmayı reddetti; bunun cezası da acımasız bir şekilde öldürülmek oldu. Giles, bedenine taşlar yığılarak öldürüldü. Ancak Tatabe yargılananlar arasında değildi. Bunun sebebini bilmiyoruz. Acaba başkaları aleyhinde tanıklık yapması faydalı bir hareket olarak mı görüldü? Bu, onun hikâyesindeki birçok önemli boşluktan sadece bir tanesidir.

Zaman Tatabe'nin lehine işledi. 1693'ün ortalarına gelindiğinde sayıları iki yüzü bulan şüpheli mahkemeye çıkmayı bekliyordu. Massachusetts halkının büyük çoğunluğu bir şeylerin fazlasıyla yanlış gittiğini fark etmiş ve protestolara başlamıştı:

Demonoloji ne derse desin, bu kadar çok sayıda cadı olması mümkün değildi. Teolojik olarak mantıksız hâle gelmelerinin yanı sıra, duruşmaların sayısı kurumsal olarak da sürdürülebilir değildi ve biriken iş yükü nedeniyle yargı sistemi çöktü. Yargılamalara ara verildi ve kalan davaları gözden geçirilmiş bir cadılık karşıtı yasa kapsamında görmek üzere yeni bir adli merci olan Yüksek Yargı Mahkemesi kuruldu. İngilizlerin 1604 tarihli Cadılık Yasası'na daha sıkı bir şekilde bağlı olan bu yasa, "herhangi bir şeytani ve habis ruhun çağrılmasını veya herhangi bir şekilde bu ruhlarla iletişime geçilmesini" ya da "herhangi bir niyet ya da amaç için herhangi bir şeytani ve habis ruha danışılmasının, onlarla antlaşma yapılmasının; onları eğlendirmenin, kullanmanın, beslemenin ya da ödüllendirmenin" yasa dışı olduğunu teyit ediyordu. Tatabe'nin işlediği varsayılan suç, hem yeni hem de eski yasanın kapsamına giriyordu. Ancak iddianame yeni mahkeme için toplanan Ipswich'teki büyük jüri heyetine sunulduğunda bu heyet, mevzubahis iddianameyi reddetti. Tıpkı İngiltere'de olduğu gibi, suçlamaları incelemek ve bir suçu yargılamak için ilgili tüm bilgilerin eksiksiz bir şekilde mevcut olup olmadığını kontrol etmek onların göreviydi. Tatabe'nin evraklarını inceleyen jüri sözcüsü Abraham Haseltine, iddianamenin arkasına "*ignoramus*" ("bilmiyoruz", yani onaylamıyoruz manasına gelir) yazdı. Bu, Tatabe'nin sonraki mahkemeye çıkmayacağı anlamına geliyordu.[23]

Jürinin bu kararı hangi gerekçeyle aldığı belirtilmemiştir. Suçlamaların muğlak olduğunu düşünmüş olabilirler. Normalde bir suçun işlendiği söylenen tarihin belirtilmesi gerekirken bu iddianamede yalnızca geniş bir zaman aralığından söz edilmektedir. Jüri üyeleri, 1693 yılının ortalarına gelindiğinde, yalnızca görülere ya da itiraflara dayanan bu kanıtların pek de sağlam temellere dayanmadığını düşünmüş olabilirler. Belki de jüri heyeti, cadı mahkemeleri düzenlemenin

makul olup olmadığı konusunda da şüphe duymaya başlamıştı. Eğer öyleyse, bu cadı davaları tarihinde bir dönüm noktasıydı. Abraham Haseltine'in topladığı Ipswich jürisinden bir cadı şüphelisini yargılamaları istendi. Bu kişinin hakkındaki suçlama, Ipswich'ten Andover'a kadar Massachusetts'teki birçok yerleşim biriminde en az iki yüz şüpheliyi kapsayan toplu bir av başlatmıştı ve işlediği varsayılan suç yasalara göre idamlık bir suçtu ancak jüri buna da olumsuz yanıt verdi. İlginçtir ki bu, Tatabe'nin tek duruşması olacaktı. Eski mahkemenin bazı personeli yeni mahkemede de görev yaptığı için birkaç mahkûmiyet kararı değişmedi ama başka idam kararı çıkmadı. Mahkûm edilen kişilerin cezaları, koloni mahkemelerinin kararlarına güvenmeyen vali tarafından kaldırıldı. Acılı aileler seslerini yükselttikçe ve papazlar hata yaptıklarını kabul ettikçe, ortada korkunç bir hukuksuzluk olduğu fikri yavaş yavaş kabul edilmiş oldu. Protestocular koloni hükûmetini ablukaya aldı. Salem köyü cemaati bölündü. Samuel Parris'in suçlamaları nedeniyle aile üyelerinin idam edilmesine tanık olanlar, Parris'in görevden alınması için başvuruda bulunmuş ve Parris de utanç içinde Salem'i terk etmiştir. Hayatta kalan sanıklara ve idam edilenlerin ailelerine devlet tarafından tazminat ödenmiş, 1697 ve 1706'da bazı suçlayıcılar kamuoyu önünde suçlamalarını geri çekmiş ve nihayetinde hükûmet de 1711 yılında özür dilemek durumunda kalmıştı.[24]

Salem hapishanesinin gardiyanının, 9 Mayıs 1693'ten sonra yazmış olduğu imla hatalarıyla dolu ve ciddi şekilde düzenlenmiş bir not, Tatabe'nin davası sona erdikten sonra başına gelenlere dair elimizdeki son kanıttır. Hapishane gardiyanı bu notta, cadılık zanlılarının gözaltında tutuldukları süre boyunca yemek masraflarının karşılanması için mahkemeye ricada bulunmaktadır. Tatabe'nin adı tutuklular listesinde ilk sırada yer alır ve kendisinden "Kızılderili Tatabe" olarak bahsedilir. Notta

Tatabe'nin "bir yıl" ve ek olarak birkaç aydır hapishanede tutulduğu ve hapishaneye dört pounddan fazla maliyeti olduğu belirtiliyor. Bu son satırların üzeri çizilmiştir, bu da gösteriyor ki söz konusu borç, Samuel Parris ya da başka biri tarafından ödenmişti.[25] O tarihten bu yana Tatabe'nin hapishane masraflarının karşılanması için satılmış olduğuna dair rivayetler dolaşmaktadır. Bu doğru olabilir. Ancak Massachusetts'te köle pazarı yoktu ve Tatabe'yi başka bir bölgedeki pazara taşımanın maliyeti de yüksek olurdu. Dolayısıyla yalnızca adını hiç duymamış ya da onun masum olduğuna inanmış birisi Tatabe'yi satın alabilirdi. Bu nedenle devlet ya da iyi niyetli kişiler tarafından serbest bırakılmış olması muhtemeldir, ki 1693'te bu tür kişilerin sayısı hayli fazlaydı. Bu durumda Tatabe'ye ne olmuştu? Bunu bilmiyoruz. Bildiğimiz tek şey, kendisinin cadı mahkemesinden sağ çıkmayı başardığı ve hapisten kurtulduğudur. Peki gerçek özgürlüğüne kavuşabilmiş miydi? Elimizden gelen tek şey, bunun gerçekleştiğini ummaktır.[26]

ARA

Demonolojiden Şüpheye

Demonolojinin insanların hayal gücü üzerindeki etkisi Avrupa ve Kuzey Amerika'da zayıfladıkça, on sekizinci yüzyılın başlarında yasa koyucular da zaman zaman ortaya atılan cadılık suçlamalarını en iyi şekilde nasıl ele alacaklarını yeniden düşünmeye başladılar. 1692-3 yılları arasındaki Salem fiyaskosundan önce bile bazı kesimler mevcut cadılık karşıtı yasaların ve yargılama süreçlerinin uygunluğundan şüphe duyuyorlardı. 1647'de Matthew Hopkins ve John Stearne, cadı avcılığından çıkar sağlamakla suçlanmış ve rezil olmuşlardı. Salem'de yaşananlardan sonra asılsız cadılık suçlamalarının masum insanları öldürdüğü konusunda neredeyse herkes hemfikirdi. Papazlar, suçların daha net bir şekilde tanımlanmasının insanların hayatlarını kurtarabileceğini savundu. Örneğin, kurbanların cadının hayalî bedenine dair imgelemlerine güvenmeyi reddetmek bunlardan biri olabilir miydi? Ancak bunu daha ciddi sorular da takip etti: Acaba büyü gerçekten işe yarıyor muydu? Eğer öyleyse, bu nasıl gerçekleşiyordu? İşe yarasa bile, cadıların Şabatlar ve cinayetlerle ilgili etkileyici itirafları yalnızca birer fanteziden mi ibaretti? Yoksa geleneksel olarak iddia edildiği gibi, onlar İblis'e tapan, dini sapkınca kötüye kullanarak insanlara gerçekten zarar veren kişiler miydi? Bu soru, beraberinde

pratiğe dayalı bir başka soruyu daha getirdi: Tüm bunlara bir mahkeme önünde karar vermek nasıl mümkün olacaktı? Suçlayanların ve suçlananların hikâyeleri engizisyoncular, yargıçlar ve jüriler tarafından nasıl test edilecekti? Geçmişte Matthew Hopkins'in 1645'te bir dava öncesi sorgusunda yapmış olduğu gibi şüphelilere İblis'i çağırmaları gibi bir direktifte de bulunamazlardı; bu eylemin kendisi pek çok yargı bölgesinde bizzat yasadışı bir faaliyet olarak görülüyordu. Suçlamada bulunan kişiler de cadılığa dair fiziksel bir kanıt sunmaktan acizlerdi. Bununla birlikte, tanıklar da bilgi sundukları mesele hakkında yalan konuşabilir veya şeytani etkininin ya da kendi hatalarının gölgesinde açıklamalarda bulunabilirlerdi. Bir mahkemenin böylesi sorulara cevap bulunabilecek uygun bir yer olup olmadığı konusunda da şüpheler vardı, zira yanlış bir hükmün verilmesi, masum bir insanın öleceği anlamına geliyordu.[1]

Orta Çağ'ın geç dönemlerinde kilise adamları tarafından geliştirilen ve seküler mahkemeler aracılığıyla tüm dünyaya yayılan demonoloji temelli cadılık tanımı, birbirlerinin şüpheciliğini destekleyen pek çok eğitimli ve ılımlı entelektüel tarafından zamanla mantıksız bulunmaya başlandı. Her ne kadar pek çok sıradan insan cadılığa inanmaya devam ettiyse de zaman geçtikçe sosyal statü anlamında kendilerinin üstünde bulunan kişiler için aynı şey geçerli değildi. On yedinci ve on sekizinci yüzyılın bilimsel keşifleri yaşamın gizemini çözmüş ve hâlâ bazı sırların olduğu alanlarda bile yeni ve daha net açıklamaların ortaya konulabileceği öngörülmüştür. İktidarın kiliselerden ve bireysel yöneticilerden parlamentolara, borsalara ve teknokratlara doğru kaymasıyla birlikte çözümlerin Hıristiyan teolojisinde aranmasına pek sıcak bakılmamaya başlandı. Hukukta cadıları kovuşturma arzusunu azaltmak için birçok etken bir araya geldi.[2] Ayrıca kamu kurumlarında çalışan insanlar genellikle Tanrı'ya, şeytanlara, büyüye ve –bu dünya görüşünün

mantıklı bir parçası olarak– cadılığın gücüne inanmaya devam etseler de bunun kanıtlanabilirliğini ve yaptırımlarını sorgular oldular. Evet İblis gerçekti ama bu gerçekliğe bağlı olarak okuma yazma bilmeyen bir köylüyü ya da kiliseye giden bir nineyi idam etmek gerçekten doğru bir yöntem miydi? Evet, suçlamaları yapan kişiler kendilerini büyüleyen isimsiz kadınlarla ilgili korkunç görülere tanık olmuşlardı ama gözlemciler bunların şeytani aldatmacalardan kaynaklanıp kaynaklanmadığı konusunda gerçekten emin olabilirler miydi? Sekülerleşme, eğitim ve kuşkuculuk gibi farklı sebeplerden ötürü cadılığın kovuşturulması bilimsel olarak yanlış olduğu kadar etik olarak da uygunsuz görülmeye başlandı. Ancak Avrupa, Amerika ve genel olarak Hıristiyan dünyasında cadılığın resmî olarak suç olmaktan çıkarılması çok daha uzun bir sürece yayılmıştır.

Fransa'da ilerlemeci olmakla birlikte kusurlu da sayılabilecek bir Kraliyet Fermanı, yasa koyucuların kararsız kıvranışlarına iyi bir örnek teşkil etmektedir. 1682 yılında Kral XIV. Louis hükûmeti, teoride cadılık –*maléfice*– var olsa da bunun yasada yeniden tanımlanması gerektiğine hükmetmiştir. Ferman, *maléfice* yapan cadıların idam edilmesi gerektiğini ancak bunun için aynı zamanda dine küfretmiş, kutsal değerlere hakarette bulunmuş ya da kurbanlarını öldürmek için zehir kullanmış olmaları gerektiğini belirtiyordu. Kraliyet sarayında yakın zamanda yaşanan bir skandal, Katolik ayinini tersine çevirerek İblis'i çağıran saray mensuplarını deşifre etmişti. İddialara göre bu kişiler, İblis tarafından büyülerinin ve zehirlerinin güçlendirileceğine, kendilerine cinselliğin ve başarının bahşedileceğine, rakiplerinin öldürüleceğine ve kral üzerinde siyasi nüfuz elde edeceklerine inanıyorlardı. Sonraları "Kara Ayinler" olarak anılmaya başlanan şabatlarında bebeklerin kurban edildiği de iddia ediliyordu.[3] Bahsi geçen ferman, bu sansasyonel

kraliyet skandalını kapatmaya yönelik girişimler sonucunda ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, her ne kadar bu ferman bazı insanların Hıristiyan ayinini suistimal ettiğini ve ayrıca bu kişilerin kutsal değerlere hakaret eden zehirciler ve cadılar olduklarını kabul etse de –düzenledikleri toplantılar şeytani Şabatların pek çok özelliğine sahip olmasına rağmen– bu insanları sapkın ya da İblis'e tapanlar olarak tanımlamıyordu. Cadıların Tanrı'nın yerine İblis'i koydukları fikri artık resmî olarak inandırıcı bulunmuyordu. Dahası, söz konusu ferman aslında cadı büyülerinin işe yaradığı fikrini desteklemiyordu. Zira cadıların kurbanlarını öldürmek için lanet değil, zehir kullandıkları belirtiliyordu. Bu nedenle ferman, üstü kapalı bir şekilde de olsa cadıların eylemlerinin şiddetine göre cezalandırılması gerektiğini öne sürüyordu. Fermanda daha da şüpheci bir üslupla çeşitli sahtekârlık ve batıl inançlar da sıralanmaktadır: astroloji, kehanet, falcılık gibi bir zamanlar ciddi bir şekilde gerçek olduğuna inanılan ve cadılık suçunun da bir parçası sayılan faaliyetler gibi. Artık bu tür faaliyetler dolandırıcılık olarak değerlendiriliyor ve bu uygulamaları ifa edenlere ya bunlardan vazgeçmeleri ya da Fransa'yı terk etmeleri emrediliyordu. Özetle bu ferman, sonraları mahkemelerde çeşitli zorluklara yol açacak olan pek çok soruyu cevapsız bırakıyordu.[4]

Britanya'da ve Britanya hukukunu uygulayan kolonilerde 1735 tarihli Cadılık Yasası, 1563 ve 1604 tarihli İskoç ve İngiliz cadılık karşıtı yasalarını geçersiz kılmıştı. Yasa basitçe "herhangi bir kişi ya da kişiler hakkında cadılık, büyücülük, efsunculuk ya da ruh çağırma nedeniyle herhangi bir mahkemede kovuşturma, dava ya da yargılama sürecinin başlatılamayacağını ya da sürdürülemeyeceğini" belirtiyordu. Bunun yerine, komşularını lanetlemek ya da büyü aracılığıyla ritüeller icra edip ruhları çağırmak gibi sihirli güçlere sahipmiş gibi davranan herkes cezalandırılacaktı. Bilhassa hiç kimse "herhangi bir

cadılık, büyücülük, efsunculuk ya da ruh çağırma yöntemini uyguluyormuş ya da kullanıyormuş gibi yapmamalı, fal bakmaya kalkışmamalı ya da gizli veya hüner gerektiren herhangi bir bilim dalındaki becerisi ya da bilgisiyle çalındığı ya da kaybolduğu varsayılan herhangi bir malın ya da eşyanın nerede ya da ne şekilde bulunabileceğini tespit edebiliyormuş gibi davranmamalıdır" Yasa, bu tür iddialarla "cahil kişilerin sıklıkla kandırıldığını ve dolandırıldığını" da ekliyordu. Bu suçun karşılığı bir yıl hapis cezasıydı. Cadılık Yasası'nın dolandırıcılık tanımı XIV. Louis'nin hazırlattığı listeyle hemen hemen aynıydı: falcılık, ruh çağırma, kehanette bulunma, define arama ve benzerleri. Dolayısıyla 1735 tarihli yasa, geleneksel cadı mahkemelerini bilhassa yasaklıyordu, ancak yukarıda sözü edilen Ferman gibi, bunun yerini sahte ya da hayalî cadıların yargılanması alıyordu.[5] Esasında cadı mahkemeleri son bulmamıştı; daha ziyade bu mahkemelerin süreçleri ve anlamı değişmişti.

İKİNCİ KISIM

YANKILAR

YEDİNCİ BÖLÜM

Marie-Catherine Cadière Davası: Cadıların Yeniden Tasavvuru ve Bir Fransız Devrimi

On sekizinci yüzyılın başlarında Joseph ve Élisabeth Cadière'in zeytinyağı işi, Provence'ın Toulon kentindeki Rue de l'Hôpital'de hızla büyüyordu. Burası dar ve kirli bir ara sokaktı; gri taş binaları teslimat yapan şoförlerin bağırışları ve tahta fıçıların gümbürtüsüyle yankılanıyordu. Ancak donanma limanının yakınında, hareketli bir ticari yaşam için ideal bir konumdaydı. Cadière'lerin yağları yahnilerde, soslarda, merhemlerde ve sabunlarda kullanılıyordu. Dışarıda ise peruklu ve altın işlemeli kıyafetleriyle kasıla kasıla yürüyen subaylar, denizciler ve nakliyeciler her gün tersaneye girip çıkıyorlardı. Bugün bu sokaktaki dükkânların çevresinde metal panjurlarına rengarenk grafitilerin çizildiği ve üst katlarını çamaşır ipleri-nin süslediği dingin apartmanlar bulunuyor. Tabelalarda "park etmek yasaktır" (bir scooter'dan daha geniş olan her şey bu dar alanı tıkayabilir) ve top oynamak, gürültü patırtı yapmak yasaktır ifadeleri yer alıyor: "*Jeux de ballon, balles et projectiles interdits!*" Bir yaz sabahı ara sokaklar hâlâ mazot, kahve ve idrar kokuyor. Ancak sokağın biraz doğusuna doğru gittiğinizde karşınıza çıkan pastaneler, fırınlar ve hamsi, zeytin, kebap ve kuskus satan tezgâhlarla dolu olan o kalabalık pazar, bölgenin

kaliteli Provençal ve Kuzey Afrika yemekleriyle olan ilişkisini nasıl muhafaza ettiğini göstermektedir.

Joseph, Provençal zeytini sektöründe iyi bir yer edinmiş, patronunun kızı Élisabeth Pomet ile evlenmiş ve kayınpederinin ticari işlerini devralmıştı: Rue de l'Hôpital'in bir yan sokağı, Pomet ailesinin adıyla Rue Pomet olarak adlandırılmıştır. Çiftin Laurent, François ve Étienne-Thomas adında üç oğlu oldu, bir kızları henüz bebekken öldü ve en küçük çocukları Marie-Catherine de Kasım 1709'da dünyaya geldi. O ve ailesi uzun yıllar dükkânlarının üstündeki blokta yaşamışlardır. Her gün, gökyüzünde dolaşan ve bacalardaki saksıların arasında didişen martıların çığlıklarıyla uyanırdı. Ara sıra yoksul bir aile, sokağa adını veren dini vakfın ücretsiz hastanesindeki rahibeler tarafından tedavi edilmeleri üzere hasta bir büyükanneyi ya da çocuğu sırtlayarak sokağa fırlardı.[1] Marie-Catherine annesiyle birlikte Notre Dame de la Seds'in barok tarzdaki katedraline yürüdüğünde, yapının yükselen beyaz mermer sütunlarının, kıvrımlı demir işçiliğinin ve özenle oyulmuş sunaklarının arasında, kilisenin hayırseverliğini ve yoksullarla düşkünlere yardım etme yükümlülüğünü aklından geçirmiş olabilir; Îsâ'ya duyulan sevgi, yalnızca inançlı kullara vaat edilmiştir. Ailesi nispeten güçlü zanaatkârlardan oluşmasına rağmen, kendisi genelde endişeli bir şekilde huzura ihtiyaç duymaktaydı.

Babası Joseph genç yaşta ölünce annesi Élisabeth, Cadière'lerin oğlu Laurent'nın büyüyüp kendisine yardım edebileceği yaşa gelinceye kadar işleri idare etmek zorunda kaldı. Sert geçen kış ayları zeytinliklere zarar verdiğinde zor günler yaşandı. Provençal yazları sıcak olsa da soğuk geçen yıllarda dağlardan gelen ayaz ve kar ağaçları öldürebiliyordu ve bu durum on sekizinci yüzyılın başlarında da yaşanmıştı. Ancak Cadière'lerin işleri bu durumdan fazla etkilenmeden devam etti. Toulon'un dışında, bir eve ve yağ değirmenine sahip

küçük bir zeytin çiftlikleri vardı; gıda yetiştirebilecekleri ve şehirden uzaklaşabilecekleri bir yerdi burası.[2] Şehrin –haklı olarak– sağlıksız ve çürümüş çöplerle ve hastalıklarla dolu olduğu düşünüldüğünden, Marie-Catherine çocukluğunda yaz aylarını çoğunlukla burada geçirirdi. Provençal zeytinlikleri, kekik ve biberiyenin yanı sıra yağlı yeşil zeytinlerin sağlıklı kokusuyla kaplıydı. Ancak, yaşanacak olayların da göstereceği gibi, Marie-Catherine tüm tehlikelerine rağmen Toulon'un heyecan verici yanlarını taşra yaşamının sakinliğine tercih etti. Komşuları için hayır işleri yapma ve arkadaşlarıyla birlikte dinî ayinlere ya da festivallere katılma fırsatları ona son derece keyif veriyordu.

Kendisi Fransa'nın devlet destekli Katolik Kilisesi'nin bir parçası olmaktan gurur duyan, oldukça dindar bir Hıristiyan'dı. Élisabeth çocuklarını kiliseye hürmet edecek şekilde yetiştirdi ve azizliği bir ülkü olarak gördü. François, Cizvit tarikatında eğitim alarak rahip olurken, Étienne-Thomas da tıpkı üç yüz yıl önce Heinrich Kramer'in yaptığı gibi Dominiken rahibi oldu. Laurent da eğer aile işinde kendisine ihtiyaç duyulmasaydı muhtemelen papaz olacaktı. Geriye Marie-Catherine kalıyordu, ki o da –tabii kendisine sorulursa– birbiriyle çatışan iki gelecek planı arasında kalmıştı: Rahibe olmak ya da dindar bir tüccarla evlenmek. Temel bir öğrenim görmüştü –on sekizinci yüzyılda orta sınıf kız çocukları için yeni ve müthiş bir özgürlüktü bu– ama yine de erkek kardeşlerinin olanaklarıyla karşılaştırıldığında gördüğü eğitimin kapsamı sınırlıydı. Aldığı eğitim ona kutsal metinleri okumayı öğretmiş ama uzun uzadıya bir şeyler yazmayı öğretmemişti. Rahiplerin rehberliğinde sessizce dua etmesi; rahibe olmazsa hayır işleriyle uğraşması ve iyi Hıristiyan oğullar ve kızlar büyütmesi için yetiştirilmişti. Marie-Catherine dindarlığı dışında başka pek bir güce sahip değildi. Bu yönüyle Salem'deki Abigail Williams ya

da Betty Parris'e benziyordu. Onlardan daha okuryazardı ama yine de taşralıydı; kendisine bu dünyada itaatkâr ve pasif oluşunun cennette ödüllendirileceği öğretilmiş, başkalarına muhtaç yaşayan bir genç kadındı. Muhtemelen dünyevi yaşamından fazla bir şey beklemiyordu. Zira kimse onun için pek bir şey hayal etmiyordu.

Abigail ve Betty Marie gibi Catherine de kendi beklentilerine ilişkin bu kaygıyı daha da derinleştiriyordu. Üstelik kendisi de baskı altındaki bir toplumda doğmuştu. Toulon, Fransa'nın Akdeniz çevresindeki düşmanlarına cephe alan bir sınır kentiydi. Halkı işgal korkusuyla yaşıyordu. Kent, limanına yerleştirilmiş dört kale ve ağır top bataryalarıyla sıkı bir şekilde korunuyordu. Surlar yakın zamanda çökmemiş olsa da geçmişte bombardımanlar ve hatta işgaller söz konusuydu. 1540'larda korsan amiral Barbaros Hızır Hayreddin liderliğindeki Osmanlı kuvvetleri Toulon'da kışlamıştı. Osmanlılar, Kutsal Roma İmparatoru'na karşı Fransız kralının müttefikiydiler ve 1543 yılında kral, hane reisleri hariç tüm Hıristiyanların Toulon'u terk etmelerini emretmişti. Eğer Toulonlular burada kalmaya devam ederlerse, kendi hükûmetleri tarafından idam edileceklerdi. Şehrin katedrali sayıları otuz bini bulan Müslüman misafirler için bir camiye çevrilmişti. Ancak bu kışlama, Osmanlı denizcilerine ayrılmaları için ödeme yapılana kadar bir işgale dönüşmüştü. Toulon'un kilise yetkilileri katedrali yeniden takdis etti. Ortak Tanrı anlayışlarına rağmen Müslümanlar hâlâ yanlış bir şekilde İblis'e tapanlar olarak görülüyorlardı. Dinî düşmanlar bölgeye gelmeye devam etti. Toulon 1707 yılında, Marie-Catherine'in doğumundan iki yıl önce, Protestanlar tarafından yönetilen ortak bir İngiliz-Hollandalı-İtalyan kuvveti tarafından saldırıya uğramıştı. Şehir kuşatılmış ve Cadière'ler gibi tüccar aileler bile neredeyse açlıktan ölecek hâle gelmişlerdi.[3]

Bu tehditlerin yanı sıra, Marie-Catherine'in gençlik yıllarında hıyarcıklı veba salgını kol geziyordu. Günümüzde artık bizlerin de gayet aşina olduğu bir şekilde, 1720-1 veba salgını döneminde toplu buluşmalar ve Noel şenlikleri yapılmıyor, insanlar korku içinde yaşıyor ve ölü sayısı her geçen gün artıyordu. Toulon nüfusunun yarısı korkunç bir şekilde 1720 sonbaharı ile 1721 yazı arasındaki dönemde öldü: bu kent daha sonra "ölü bir şehir... dünyanın sonu" olarak tasvir edilmiştir. Bir süre için ayin yapılmadı, dinî tören düzenlenmedi, dua etmek için bile çok az sayıda toplantı yapıldı. Cadière'ler fırsat buldukça çiftliklerine sığınıyorlardı. Marie-Catherine'in küçük zevkleri mahvolmuştu. Acaba bir daha bir aziz günü ziyafetinin tadını çıkarabilecek miydi? Bir eş adayıyla tanışabilecek miydi? Sonraki dört ya da beş yıl boyunca şehir enfeksiyon dalgalarına maruz kaldı ve çok sayıda insan yas tutmaya devam etti. Bu nedenle, yeni bir Cizvit rahibi olan Jean-Baptiste Girard, 1728'de dinî yaşamda bir sıçrama yaratmak için Toulon'a geldiğinde, bu yeni cemaatine hayal kırıklığı, gözyaşı ve panikten daha fazlasını sunması gerektiğinin farkındaydı.

Jean-Baptiste'in uzmanlık alanı kadınlara ve genç kızlara rehberlik etmekti. Daha önce rahibelere günah çıkarma hizmetinde bulunmuştu ve şimdi de manastırların dışındaki kadınlara ilham kaynağı olmayı amaçlıyordu. Öğrencilerine azizelerin ve mistiklerin hikâyelerini anlatırdı: Avilalı Azize Teresa, Sienalı Azize Catherine, Anne-Madeleine Remuzat ve Marguerite-Marie Alacoque gibi. Son iki isim, inancı kuvvetlendirmenin bir yolu olarak İsâ'nın kutsal kalbinin bir görüntüsü üzerinde meditasyon yapmayı teşvik eden ünlü Fransız rahibelerdi.[4] Bu kadınlar ilgi çekici birer rol modeldi. 1730'da ölen ve yörenin insanı olan Anne-Madeleine Remuzat özellikle dikkat çekiciydi. Onun vizyonları o günlerde veba salgınına karşı dua yoluyla mücadele etmek için düzenlenen, halka açık büyük

bir kilise ayini olan Kutsal Kalp Festivali'ni biçimlendirmişti. Elbette ki bu etkinlik çok ses getirmişti, ancak bunu çok az Toulonlu biliyordu. Marie-Catherine, sonunda kendisine dinî bir festivale katılma fırsatı sunduğu için Anne-Madeleine'e şükranlarını sunmuş olmalıydı. İşte bu azizenin meditasyonları, nazik Peder Girard'ın önderliğindeki küçük, yeni umutlar besleyen bir öğrenci grubuna dua etme ve hayal kurma imkânı sağlıyordu. Peder Girard, Anne-Madeleine'i şahsen tanıyor ve öğrencilerine onun vizyonları, azapları ve kehanetleriyle ilgili hikâyeler anlatıyordu. Keşke Marie-Catherine de Anne-Madeleine gibi olabilseydi! Jean-Baptiste kendisinden çok memnun kalırdı.

Jean-Baptiste'in müritleri onu misafirperver, saygılı ve karizmatik buldular. Kendilerini tek tek dinliyordu, ki bu onların nadiren karşılaştığı bir durumdu. Hayır işleri yapılmasını ve kitap okunmasını tavsiye ediyor ve onları gezilere çıkarıyordu. Fakat bu hikâyenin sonunun nereye varacağını tahmin edebilirsiniz. Jean-Baptiste, bilerek ya da bilmeyerek, bir tarikat inşa ediyordu. Öğrencileri ona yavaştan âşık olmaya başlamıştı. Kırklı yaşlarının sonunda, huysuz ve gergin bir adamdı; katı otoritesiyle inançlı insanları kendisine çekiyordu. Yirmili yaşlardaki Marie-Catherine, Claire, Anne ve Marie-Anne, daha yaşlı olan Anne-Marie (bir marangozun karısı), Anne-Rose (otuzlu yaşlarında bekar bir kadın) ve Thérèse (elli yaşında dul bir kadın) onun anlattığı hikâyelere bayılıyorlardı. Acı çekerek neşe ve şöhreti bulan azize Anne- Madeleine'in duygularını tahayyül etmekten hoşlanıyorlardı.[5] Marie-Catherine henüz on sekiz yaşındaydı ve bu adama karşı büyük bir hayranlık besliyordu. Zaten hâlihazırda bir günah çıkarma rahibi vardı, ama o genelde meşguldü. Jean-Baptiste, Marie-Catherine günahlarını ve umutlarını açıkladığında başını yorgunca salladı ve kilise adına onu resmen bağışladı. Ne var ki Marie-Catherine,

onunla bağlılık kurmak açısından daha fazlasını istiyordu. Yaşadığı ruhsal ikilemler sadece ufak tefek endişelerden ibaret değildi! Jean-Baptiste ile tesadüfen tanıştığında bir sesin kendisine "*ecce homo*" dediğini söyledi: İşte insan! Bu sözler birçok tabloda çarmıha gerilmiş Îsâ'yı ifade etmektedir, dolayısıyla Marie-Catherine Latince öğrenmemiş olmasına rağmen bu sözlerin anlamını biliyordu. Kendisi, Jean-Baptiste'i Mesih'e benzeyen biri olarak görmesi için seçilmişti.[6]

Marie-Catherine, gruba katıldıktan sonra onun öğretilerinden çok memnun kaldı. Jean-Baptiste onun kişisel akıl hocası oldu. Sonraları onun için "Ne kadar meşgul olursa olsun, söz konusu ben olunca asla meşgul olmazdı ve ona ihtiyacım olduğunda, ister sokak kapısında ister günah çıkarma kabininde olsun, asla bir gecikmeyle karşılaşmazdım" diyecekti. Gerçekten de Jean-Baptiste, Marie-Catherine'in dinî gelişimiyle o kadar ilgileniyordu ki, onu evinde ziyaret etmeye ve ona kitaplarını ödünç vermeye başladı. Azize Anne-Madeleine Remuzat'ya yazdığı ve ayrıca ondan aldığı mektupları da Marie-Catherine'e ödünç verdi; onunla birlikte dua etti ve kardeşlerine yardım etti.[7] Jean-Baptiste tüm Cadière'lere hem cennete dair bir umut hem de yeryüzünde kayda değer bir dinî yaşam hayali sunmuştu. Dinleyicilerine, öğretileri aracılığıyla Tanrı'ya doğrudan erişimin mümkün olduğunu anlattı: Hayata dair sorulara bir cevap, şahsi bir vahiydi bu. Duygusal bir şeydi. Sonuç olarak, 1729 yazında Marie-Catherine, Tanrı ile yoğun bir şahsi ilişki kurduğuna inandığı bir şeyi deneyimlemeye başladı. Ancak bu ilişki alışılmadık bir şekilde duaların ve meditasyonların ötesine geçti. Bu durum onun aşırı sevinç ve ızdırap duymasına, ağlamasına, çığlık atmasına ve nöbet ya da kasılma gibi görünen durumları yaşamasına neden oldu. Bunlar tarih boyunca diniî devrimcileri, yani azizleri –ya da sapkınları– niteleyen türden davranışlardı.

Marie-Catherine, kafasını dünyevi günahların görüntüleriyle doldurduğunu söylediği vizyonları anlatmaya başladı. On sekizinci yüzyıl Fransa'sı gibi son derece dini bütün toplumlarda dindar insanlar, inançlarını keşfederken hayatın çirkin yanlarına odaklanırlardı. Tıpkı günümüzde genç aktivistlerin hükûmetlerin duyarsızlığına ve seçmenlerin önyargılarına öfke duyması gibi, Marie Catherine de henüz on dokuz yaşındayken insanlık için gözyaşı döküyordu. İnsanlar neden kötü eylemleriyle Tanrı'ya zarar verirlerdi ki? Vizyonlarında Îsâ'nın sevgi ve şefkatle çarpan kutsal kalbini görmeye başladı. Bu tasvir, Anne-Madeleine Remuzat ve Marguerite-Marie Alacoque'un vizyonlarında önemli bir yere sahiptir. Hatta Marguerite-Marie kendisini bu kalp imgesine o denli adamıştı ki, göğsüne bir kalp şekli çizmeye çalışırken bıçak ve ateşle kendine zarar vermişti. Bu hikâye Marie-Catherine Cadière tarafından da gayet iyi biliniyordu ve onun da vücudunda kanayan izler görülmeye başlandı. Bunlar Jean-Baptiste ve diğerleri tarafından Îsâ'nın yaralarını temsil eden "*stigmata*" olarak tanımlandı. Marie-Catherine, Jean-Baptiste'e Îsâ'nın yüzünü gösteren kanlı bezler ve kendisine Îsâ tarafından bir vizyonda verildiğini söylediği tahta bir haç hediye etti. Rahipler ve dindar vatandaşlar yaralarını görmek için Marie-Catherine'in evini ziyaret etmeye başladılar ve bunu müteakip onun bir kâhin, bir azize ve bir peygamber olduğuna dair dedikodular yayılmaya başladı. Onun vizyonları kilise yetkililerinin dinî gelenekleriyle çatışmadığı müddetçe memnuniyetle karşılanıyordu. Ama ya çatışmalar oluyorsa? Acaba her şey gerçekten göründüğü gibi miydi?

Marie-Catherine kıvranıp ağlarken yanındaki kişi, bu dehayı keşfeden Jean-Baptiste'ti. Yaralarını muayene etti, onunla baş başa dualar okudu ve Marie-Catherine de rehberlik ve ilgi için daima ona başvurdu. Marie-Catherine, bir vizyonda Jean-Baptiste'in de ismini aldığı Îsâ'nın havarisi Vaftizci

Yahya'yı* gördüğünü anlattı. Havari ona, elinde tutmakta olduğu bir kitapta adının kayıtlı olduğunu ve adının "Marie-Catherine Jean-Baptiste" olarak geçtiğini göstermişti. Âdeta ikisi bir bütün olmuştu! Ne büyük bir mucize! Pek dindar olmayan ahali bu anlatılanlara kıs kıs gülmeye ve dalga geçmeye başladı. Marie-Catherine'in vizyonlarının gerçekliğine ve kutsallığına ikna olan kilise adamları ve onların cemaatleri bile olan bitenlerden kaygılanmaya başladılar. Bir rahibin bilinci kısmen açık, yarı çıplak bir genç kadının başucunda tek başına bu kadar çok zaman geçirmesi yanlış anlaşılmalara yol açabilir miydi? Vizyonları neden bu kadar çok aşk ve tutku imgeleriyle doluydu? Vizyon gören kişinin bedenine, *stigmata*'sını kontrol etmek isteyen erkekler tarafından bu kadar sık dokunulması ve teşhir edilmesi makul bir davranış mıydı? Son olarak, asıl önemli soru şuydu: Ya Marie-Catherine'in gördüğü vizyonlara Tanrı değil de İblis sebep oluyorsa? Salem'de işkence gören genç kızların, kendisine tapanların isimleriyle dolu bir kitap taşıyan şeytani bir figürle ilgili vizyonlarını anlattıklarını görmüştük. Ya Marie-Catherine Vaftizci Yahya'yı değil de şeytani bir sanrı görmüşse?[8]

Ne yazık ki şeytani vizyonların tanrısal olanlardan daha yaygın olarak görüldüğü düşünülüyordu. Tüm Hıristiyan mezhepleri İblis'in insan zihnini günahkâr imgelerle doldurduğunu vurgulamıştır. Hangi düşüncelerin kutsal meditasyonlar, hangilerinin şeytani vesveseler olduğunu kim bilebilirdi ki? Bu soru genellikle daha detaylı bir kilise soruşturmasıyla çözülürdü ve Marie-Catherine özelinde, fevkalade kutsal bir adam olan Cizvit rahip Jean-Baptiste, onun Tanrı'nın arzularına hizmet eden bir aracı olduğunu ispatladı. Ancak Marie-Catherine'in sağlığı giderek kötüleşiyordu: Oruç tutuyor, ağlıyor,

* *Jean*, Yahya/Yuhanna (İbranice יוחנן [Yohanán]) isminin Fransızcadaki yazımıdır. (ç.n.)

kendine zarar veriyor ve zaman zaman katatonik davranışlar sergiliyordu. 1730 yılının Haziran ayında Marie- Catherine'in Ollioules'deki yerel bir manastıra gitmesi istendi; oradaki rahibeler onun sağlık durumuyla ilgileneceklerdi. Burada birkaç ay kaldı ve Jean-Baptiste onu düzenli olarak ziyaret etti. Ayrıca mektuplaşıyorlardı. Marie-Catherine'in mektupları erkek kardeşleri tarafından yazılıyordu. "Seni görmeyi çok arzuluyorum," diye yazıyordu Jean-Baptiste, "ve her şeyi görmeyi... bana günde iki kez yaz". Ama sonra dramatik bir gelişme oldu. 1730 yılının sonbaharında Marie-Catherine aniden manastırdan ayrıldı. Kaçışından sonra ailesine ve yakın olduğu kilise adamlarına Jean-Baptiste'in konumunu kötüye kullanarak kendisini baştan çıkardığını ve ırzına geçtiğini anlattı. Anlattığına göre, onun çocuğuna hamile kalmış ve Jean-Baptiste de ona bir ilaç vererek düşük yapmasına neden olmuştu. Olayların bu şekilde gelişmesi oldukça şok ediciydi.

Marie-Catherine'in suçlamaları Toulon'u yakın zamandaki bombardıman mermileri gibi vurdu ve kalabalık sokaklarda veba gibi yayıldı. Berber dükkânlarında ve hanlarda; dua gruplarında ve mutfaklarda herkes bu olayın ayrıntılarını tartışmak istiyordu. Tanrı'nın halkı arasında böylesine bir kargaşaya neden olan bu olayın arkasında mutlaka İblis olmalıydı! Herkesi kandırarak Marie-Catherine'e bu vizyonları o mu göstermişti? Yoksa İblis, şimdi de Jean-Baptiste'in itibarını sarsmak için sahte taciz anılarıyla Marie-Catherine'i yanıltıyor muydu? Ortada başka şeytani olasılıklar da vardı. Ya ikisinden biri bilinçli olarak İblis ile iş birliği yapıyorsa? Bunu o masum bakire mi yapmıştı, yoksa kutsal peder mi? Acaba bu suçlu çiftten biri diğerine, elli yıl önce Fransız mahkemesinde rapor edilenler gibi başkasının eliyle aşk büyüsü mü yaptırmıştı? Böylesine feci bir itibar kaybı başka nasıl açıklanabilir ki? Sonunda bazı insanlar açıkça Marie-Catherine'in bir cadı, kürtajcı bir bebek katili

ve baştan çıkarıcı bir kadın olduğunu ve o dürüst rahibi tılsımlarla büyülediğini dile getirmeye başladı. Bazıları ise karşı suçlamalarla tepki gösterdiler: Değerli Marie-Catherine masumdu ve cadı olan kişi o "kutsal şehvet düşkünü", tecavüzcü ve kürtajcı Jean-Baptiste Girard'dı![9] Bu ithamlar ve karşı iddialar karmaşasında, suçlanan her iki kişinin de önceleri cadıları tanımladığı düşünülen özelliklere sahip olduğu ileri sürüldü: Cinsel ilişki şüpheleri, kadın bedeni ve doğurganlığı hakkındaki habis bilgiler, bebek istismarı, sapkın inançlar.

Dedikodular yayıldıkça Toulon yetkililerinin yaşadığı dehşeti bir düşünün. Şehrin piskoposu Louis-Pierre de la Tour du Pin-Montauban, Marie-Catherine'in kutsal bir deha olduğunu düşünüyordu. Marie-Catherine 1730 yılının sonbaharında manastırdan ayrılmak ve bir kilise yetkilisiyle konuşmak istediğini beyan ettiğinde, piskopos onun için bir at arabası göndermişti. İsteği üzerine, sorunu her neyse ona yardımcı olması için Nicolas Girieux adında yeni bir günah çıkarma rahibi atamıştı. Marie-Catherine, Nicolas'ya Jean-Baptiste'e yönelik iddialarını anlattı. Cinsel istismar suçlamaları yeterince vahimdi, ama piskoposu tedirgin eden çok tuhaf bir hikâye daha anlattı. Jean-Baptiste'in bir gün ağzına üflediğini söyledi. Nefesi ağzına dolduğunda Marie-Catherine değiştiğini hissetmişti. Eskisi gibi dua edemiyordu; sözcükler bir türlü ağzından çıkmıyordu. Vizyonları cinsel içerikli hâle gelmiş ve işte o zaman Jean-Baptiste onu baştan çıkarmaya başlamıştı. Çok geçmeden Marie-Catherine trans hâlinden uyandığında tecavüze uğradığını fark etmişti. Nicolas, piskoposa aşk büyüsünden şüphelendiğini söyledi. Birçok büyü yöntemi arasında, bir kişinin ağzına üflemek de bir büyü faaliyeti olabilirdi. Bu yöntem, üfleyenin niyetine bağlı olarak değişkenlik gösteren bir büyü türüydü: Birini büyüleyebilir ya da ona okült güçler verebilirdi. Bu büyü, gönülsüz insanları büyü yapan kişiye âşık olmaya

zorlayabilir ya da onları saldırılara karşı savunmasız hâle getirebilirdi. Görünüşe göre bu iki şey de Marie-Catherine'in başına gelmişti.

Nicolas onun itirafını dinledikten sonra yalnızca onun büyülendiğine karar vermekle kalmadı. Daha da ileri giderek onun muhtemelen İblis tarafından ele geçirildiğine de kanaat getirdi. Bu, onun uygunsuz vizyonlarını ve Jean-Baptiste'i neden önceleri sevip sonra nefret ettiğini de açıklıyordu. Böylece Marie-Catherine'e verdiği zarar ve sebep olduğu hastalık da açıklığa kavuşacaktı. Nicolas, Jean-Baptiste'in kurbanının içine İblis'i üflemiş olmasından korkuyordu. Şüphelerini piskoposla paylaştı ve Marie-Catherine'in öfkeli ailesine onun cinsel istismara uğradığını ve İblis tarafından ele geçirildiğini düşündüğünü bildirdi. Cadière ailesi, İblis'in insan bedenine girip onu kontrol edebileceğini biliyor olmalıydı; bu, Îsâ'nın "Lejyon" adlı bir şeytanı ya da şeytanları bir insandan alıp domuzların bedenlerine atmasıyla başlayan ve İncil dönemine kadar uzanan dinî bir korkuydu. Cadière'lerin iki oğlu kilise mensubu oldukları için, bizzat Îsâ'nın şeytan çıkarma gücünü devraldıklarına inanıyorlardı. Marie-Catherine'in bedenini temizlemek ve İblis'i kovmak için ayinlere başladılar. Artık sadece piskopos ve Peder Nicolas değil, ayrıca Étienne-Thomas (bir Karmelit keşişi) ve François (bir Dominiken keşişi) da bu skandalın içindeydi. Devamındaki süreçte piskopos geri adım attı ve bir soruşturma başlattı. Bu durum piskoposluk bölgesine büyük zarar veriyordu; dinî tarikatlar artık Marie-Catherine'in ve hikâyesinin denetimini üstlenmek için birbirleriyle rekabet içine girmişlerdi.[10]

Bir tarafta Cizvitler, kendilerinden olan Jean-Baptiste'in masum olduğu konusunda piskoposa lobicilik faaliyetlerinde bulunuyorlardı. Elbette ki o bir cadı değildi. Bu iftira bir azize gibi davranan aptal ve yozlaşmış bir kız tarafından

uydurulmuştu! Bu kız aslında sahte vizyonlarla Jean-Baptiste'i kandıran kafir bir cadıydı. Diğer taraftan, Toulon'daki birçok manastır tarikatı ve ayrıca Protestanlar da Jean-Baptiste'in suçlu olduğunu ileri sürüyorlardı. Ayrıca bu gruplar, gizli ve kibirli bir örgüt olduğuna inandıkları Cizvitlerden de hiç hazzetmiyorlardı. Cizvitleri eleştirenler, 1611'de Aix-en-Provence'da Louis Gaufridy örneğinde olduğu gibi, Fransa tarihinde daha önce de rahiplerin cadılıktan hüküm giymiş olduğunu, dolayısıyla Jean-Baptiste'in gerçekten de bir cadı olabileceğini belirtiyorlardı. Eskiden olduğu gibi şimdi de cadılık suçlaması mezhep çatışmalarında bir silah olarak kullanılıyordu. Zaten sallantıda olan Toulon toplumu artık tam bir kargaşa içerisindeydi ve en sonunda insanlar bahsi geçen iddia ve diğer karşı iddiaların baskısı altında hem Marie-Catherine'in destekçileri hem de Cizvit tarikatı, piskoposun otoritesini hiçe sayarak yardım için doğrudan krala başvurdular. XV. Louis onları Provence'ın en yüksek mahkemesi olan *Grand'Chambre du Parlement*'a yönlendirdi: Toulon'dan otuz beş mil uzaklıktaki Aix-en-Provence'da toplanan bu mahkemede, kralın uzaktan yetkisi altında yirmi beş soylu yargıç görev yapıyordu. Davanın *Grand'Chambre* mahkemesi üyeleri tarafından görülmesi kararlaştırıldı ve tarafları bu yargıçlar önünde temsil edecek avukatlar atandı. Cinsel istismarla ilgili yerel bir soruşturma olarak başlayan bu süreç, Güney Fransa'nın en yüksek kraliyet mahkemesinde Avrupa'nın dört bir yanında duyulacak bir cadı davasına dönüştü.[11] 1731'deki duruşmada hem Marie-Catherine hem de Jean-Baptiste, XIV. Louis Fermanı'nda muğlak bir biçimde tanımlandığı şekliyle cadılıkla suçlanmıştı.

Parlement'nın mahkeme öncesinde yürüttüğü soruşturma Jean-Baptiste'i temize çıkarma eğilimindeydi, zira sorgulamayı yürüten pek çok yetkilinin Cizvit tarikatıyla bağlantısı vardı.

Bazıları, bir rahip cinsel bir günah işlemiş olsa bile onu ifşa etmenin doğru olmadığını düşünüyor ve onun bir cadı olduğuna inanmıyordu. Bu nedenle Marie-Catherine, daha yargılamalar başlamadan mahkeme kararıyla rahibelerinin Cizvitler ile bağlantılı olduğu Toulon'daki bir manastıra hapsedildi. Marie-Catherine'in birlikte Jean-Baptiste'ten ders aldığı iki arkadaşı, ona sahtekârlık suçlamasında bulunmaları için baskı gördü. Onun başından beri Jean-Baptiste'i sahte vizyonlarla kandırmayı amaçladığını iddia ettiler. Ollioules rahibelerinden, Marie-Catherine'in translarının doğruluğunu reddeden, önceden hazırlanmış ifadeleri imzalamaları istendi. Bir tanesi Jean-Baptiste'i Marie Catherine ile öpüşürken ve el ele tutuşurken gördüğünü söylediği için tehdit edildi. Ollioules'deki bir rahipten de Marie-Catherine'i ihbar etmesi istenmiş ve karşılığında on üç yaşındaki bir kıza tecavüz ettiği yönündeki suçlama kaldırılmıştır. Marie-Catherine ve Jean-Baptiste'in pornografik resimleri kentte yayılmış ve bu resimler Marie-Catherine'i topluma bir fahişe olarak yansıtmıştır. Tüm bunlar, gözlemcilere akıl almaz derecede adaletsiz geldi ve yaklaşan dava hem Toulon'daki dinî otoriteye hem de Aix-en-Provence'daki *Parlement* mahkemesini yöneten soylulara karşı mücadelenin fitilini ateşledi.[12]

Mahkemenin önyargılı davrandığına dair bir başka kanıt da 1731 yılının Şubat ayı sonlarında resmî mahkeme celplerinin tebliğ edilmesiyle ortaya çıktı. Bu belgeler Marie-Catherine, erkek kardeşleri ve Nicolas'nın sorgu için şahsen gelmelerini zorunlu kılıyor, ancak Jean-Baptiste'in duruşmaya katılmamasına ve bir avukat tarafından temsil edilmesine izin verilmesini amaçlıyordu. Mahkeme âdeta siyasi çıkarlar doğrultusunda ve yasanın muğlaklığı sayesinde bir yargılama usulü icat ediyordu. Marie-Catherine'in her oturumda on bir saate varan sürelerle üç kez sorgulanması, böyle bir intiba oluşmasının önünü

açıyordu. Bir avukatın Marie-Catherine ile birlikte oturmasına izin verildi ancak sorulara kendi ağzından ve kendi zihninin derinliklerinden cevap vermek zorunda kaldı. İşkence görmemişti ama zorbalığa uğramış ve utandırılmıştı. Marie-Catherine, şehrin arka sokaklarında, alt-orta sınıf bir aileye mensup genç bir kadındı. Şimdi ise mahkeme salonunda retorik alanında deneyimli, kadife ve ermin cüppeli soylular tarafından sorgulanıyordu. Bu kişilerin sorduğu sorular kaydedilmemiştir ancak aktarılan daha genel bilgiler saldırgan olduklarını göstermektedir. Sorgulamanın son bölümünde Marie-Catherine artık olanlara dayanamadı. Gözyaşları içinde, cinsel istismar hikâyesinin yalan olduğunu itiraf etti: Peder Nicolas'nın, hem baştan çıkarma hem de cadılık konusunda masum olan Jean-Baptiste'e yönelik tüm suçlamalarını uydurduğunu söyledi.

Daha sonraları Marie-Catherine, sorgusundan önce kendisine zorla şarap içirildiğini iddia etmiştir. Kendisini "benliğinin dışında" hissetmiş ve "ne söylediğimi bilmiyordum" diye de eklemiştir. Ayrıca suçlamalarını geri çekmesini emreden isimsiz bir tehdit mektubu da almıştı. 6 Mart'taki duruşmada ise Jean-Baptiste'e gerçeği itiraf etmek zorunda bırakılmıştı. Ancak 10 Mart'ta avukatına yeniden başvurmuş; ifadesini geri çekmiş ve ayrıca *Parlement* ve Toulon yetkililerinden gördüğü kötü muameleye ilişkin yasal bir protesto başlatmıştı.[13] Pes etmeyecekti. Mahkemede avukatı tarafından temsil edilmesine izin verildi ve Avukat Jean-Baptiste Chaudon, *Parlement* üyelerinden oluşan bir heyet önünde resmî duruşma başlar başlamaz harekete geçti. Jean-Baptiste Girard'ı cadılık, "ruhani ensest ilişki" (ki bu, tecavüz suçunu günah çıkarma sürecinde işlediği anlamına geliyordu), kürtaj ve Quietizm sapkınlığıyla suçladı. Quietizm, Hıristiyanlara günahkâr dürtüleri sessizce kabul etmeleri çağrısında bulunan teolojik bir düşünceydi: İnsanlar kendi vicdanlarına güvenmeli ve –en azından avukatın Quietizm yorumuna

göre– günaha boyun eğmeliydiler. Jean-Baptiste Chaudon, Jean-Baptiste Girard'ın Marie- Catherine'i hem büyüyle hem de teolojik argümanlarla baştan çıkardığını, ağzına üfleyerek ona aşk büyüsü yaptığını ve ardından ona kendisine olan tutkusuna karşı gelmemesini tembihlediğini iddia etti. Ancak Jean-Baptiste Girard'ın avukatı Claude-François Pazery de Thorame, bu suçlamalara cevap verirken cesur bir iddiada bulundu: Cadılığın bir "çocuk masalı" olduğunu söyledi. Müvekkili, İblis'le bir anlaşma yapmamıştı: Ne aptalca bir fanteziydi bu! En azından Jean-Baptiste'in şahsında dine küfür, kutsal değerlere saygısızlık ya da uydurma bir büyü söz konusu değildi. Cadılıkla ilgili tartışmalar bir hukuk mahkemesinde değil, "bir felsefe okulunda" yapılmalıydı.[14] Claude François, neredeyse cadılığın var olmadığını söyleyecekti.

Bu durum, bir anlamda Marie-Catherine Cadière ve Jean-Baptiste Girard davasının en önemli sonucuydu. Mahkemede her iki taraf da birbiriyle bağdaşmayan cadılık suçlamalarında bulunmuş, bu da gerçeğin saptırıldığını ve mevzubahis suçun farklı şekillerde tanımlanması sebebiyle hukukun kafasının karıştığını açıkça ortaya koymuştur. Bu tanımları mahkemede test etmek için tamamen şeffaf ve kabul edilmiş bir yasal prosedür yoktu. Böylece insanlar cadılığın gerçek olmadığını yüksek sesle dile getirmeye başladılar. Nihayetinde hem Marie-Catherine hem de Jean-Baptiste son derece dindar insanlardı. Gerçekten de İblis'in yeryüzündeki ajanları olabilirler miydi? Şüphesiz ikisi de kutsal değerlere saygısızlık eden kâfirler değillerdi. Öte yandan, bizzat kralın fermanına göre cadılar artık sapkın olarak kabul edilmiyordu. Son olarak, eğer Jean-Baptiste'in avukatı müvekkilinin cadı olamayacağını çünkü cadı diye bir şey olmadığını söylüyorsa, o zaman mantıken Marie-Catherine de cadı olarak kabul edilemezdi. 1682 Fermanı'nın hem suç hem de ceza konusundaki belirsizliği nedeniyle kafalar iyice karışmıştı.

Bu gecikme Marie-Catherine'in işine yaradı: Dava 1731 yazında devam ederken, *Parlement* temsilcisi Jacques-Joseph de Gaufridy onun lehine bazı ilerlemeler kaydetti. Onu hapisten kurtaran ve yerine Jean-Baptiste Girard'ı hapseden bir karar çıkmasını sağladı. Jean-Baptiste 30 Temmuz'da hapse girdiğinde iki bin kişilik bir kalabalık toplanarak küfürler savurmaya başladı. Hep bir ağızdan "Hain!" diye, "Şeytan! Büyücü! Cadı!" diye haykırdılar.[15] Bazıları belki de gerçekten cadılığa inanıyordu ama bir kısmı da "cadı" terimini, özellikle de Cizvitler gibi batıl inançlı ya da gizemli olduğu düşünülen insanlar için uygun bir hakaret olarak kullanmaya başlamıştı. Kalabalık Marie-Catherine'in tarafındaydı. Genç kadını kazığa bağlamak yerine, bir kilise adamının idam edilmesi için feryat ediyorlardı. Artık dünya değişmişti.

Ancak *Parlement*'daki soyluların çoğu görüşlerini değiştirmemişlerdi. Yirmi beş kişiden oluşan *Parlement*'nın tamamı, yüz yirmiden fazla tanığın ifadesini içeren kanıtları dinlemişti. Üyeler arasından hukuki uzmanlıkları dolayısıyla seçilen beş kişilik bir heyet, diğer üyelere yol göstermek amacıyla kanıtların özetini sunduklarında hepsi oradaydı. Bu beş üyeden her biri ayrı ayrı konuşarak vardıkları hükümleri açıkladılar. Üçü Marie-Catherine'i tümüyle suçlu buldu ve onu sahte bir mistik olarak değerlendirdi. "Dini kötüye kullandığı ve kutsal sırlara saygısızlık ettiği" için idam edilmesini istediler. Diğer iki üye ise bir azınlık raporu sundu. Onlar Jean-Baptiste Girard'ın hem asılması hem de yakılması gereken bir cinsel suçlu ve sapkın olduğuna kanaat getirdiler. Ayrıca, Marie-Catherine'in de gördüğü vizyonlar hakkında yalan söylediği için üç yıllığına bir manastıra gönderilmesini istediler. Heyet üyelerinden hiçbirisi kadının peygamber olduğu iddiasını kabul etmemişti. İkisi kadının tecavüze uğradığına inansa da eğer nihai karar heyetin raporuna uygun şekilde çıkarsa Marie-Catherine asılacaktı.

Heyetin özeti kamuoyuna açıklandığında ayaklanmalar baş gösterdi. Toplanan kalabalık Marie-Catherine'e desteklerini göstermek için, mahkemeye sunulan mevzubahis özetin ardından geri gönderildiği hücresinin önünde bir araya geldi. Marie-Catherine'in kutsal değerlere saygısızlık ettiğine, dine küfrettiğine ya da yalan söylediğine inanmıyorlardı, öyleyse neden idam edilecekti ki? Heyet onun sahte bir mistik olduğunu düşünse bile, yasa onu serbest bırakmalarına izin veriyordu. Toplanan kalabalık, söz konusu mahkemenin düzmece olduğunu düşünüyordu: Üst sınıflar –yani soylular ve kilise adamlarından oluşan bir koalisyon– sıradan bir şehirli kızı harcamak pahasına kendilerinden olan bir adamı kayırıyorlardı.

Parlement, sokaklarda koşuşturan kalabalığın da etkisiyle büyük bir baskı altında kalmıştı. Yirmi beş üye nihai karardan önce davanın kanıtlarını tekrar gözden geçirecekti: Bu sefer bu yirmi beş üyenin tamamı kararını bildirecekti. Adil görünmek zorundaydılar, aksi takdirde bir devrim gerçekleşebilirdi. Sanıkların ve tanıkların hepsinin ifadeleri alındı. Eylül ayı sonlarında yapılan bir sorgulamada Jean-Baptiste, Marie-Catherine'in aldatmacalarını anlatırken gözyaşlarını tutamadı. Marie-Catherine de Ekim ayı başlarında suçsuz olduğunu savundu. Ortada bir çelişki vardı. Bunun üzerine Marie-Catherine cüretkâr bir talepte bulundu: Jean-Baptiste Girard ile yeniden yüz yüze gelecekti. Mahkeme 4 Ekim'de durumu izlemek üzere toplandı. Bu yüzleşme mahkemenin güç dinamiğini değiştirdi, zira Marie-Catherine ilk kez sorgulayan taraf olmuştu. Kentin arka sokaklarından kopup gelen bu genç kadın epey yol kat etmişti ve bir gözlemcinin ifadesiyle "sakin bir tavırla ve büyük bir tevazuyla" Jean-Baptiste'in karşısına çıkmıştı. Avukatı da Jean-Baptiste'in işlediği iddia edilen suçları –Marie-Catherine'in de eklemeleriyle– sakin bir şekilde anlattı. Bu notlar eksik de olsa günümüze ulaşmıştır.

Marie-Catherine'in irdelediği husus doğruydu; Jean-Baptiste onu baştan çıkartmamış mıydı? Ona "idolüm" demiş, onu hamile bırakmış, sonra da kürtaj ilaçları vermemiş miydi? Neden mahkemeye birbirlerine yazdıkları seksen mektubun tamamını vermemişti? Ayrıca başka bir müridesi de "onun çocuğunu" doğurmamış mıydı? Jean-Baptiste, Marie-Catherine'i bir şırfıntı olmakla suçladı, sözünü kesti ve iddialarını reddetti. Genel kanı Marie-Catherine'in münakaşayı kazandığı yönündeydi: "yaşı, soyu ve eğitimi bu tür davranışlara elvermeyen bir kızın böylesi bir alçakgönüllülüğe, şevke ve kararlılığa sahip olması hayret vericiydi". Ancak dikkat çeken nokta, diğer tüm ithaflar arasında tarafların birbirlerini cadılıkla suçlamamış olmalarıydı.[16]

Parlement'ın tüm üyeleri nihai hükmü 10 Ekim 1731 tarihinde açıkladı. İlk olarak Jean-Baptiste yargılandı. Yirmi beş *Parlement* yargıcından on ikisi onun tüm suçlardan beraat etmesine karar verdi. Yargıçlardan biri, Jean-Baptiste'in aptalca davrandığını ancak kendisine yöneltilen büyük suçlardan hüküm giyemeyeceğini söyleyerek onların yanında yer aldı. Bu yargıç Jean-Baptiste'in rahiplikten uzaklaştırılması, ancak başka bir ceza almaması gerektiğini savundu. Azınlıkta kalan on iki yargıç ise onun cadı, tecavüzcü, kürtajcı ve sapkın olarak yakılması gerektiğine hükmetti. Ardından Marie-Catherine aleyhindeki kararlar açıklandı. Yirmi beş yargıçtan on üçü onun tüm suçlardan beraat etmesine karar verdi. On ikisi ise yalancı ve sahte bir mistik olarak iki ila on yıl arasında değişen sürelerle bir manastıra ya da hapishaneye kapatılması yönünde oy kullandı. *Parlement* ikiye bölünmüştü, ancak hem Marie-Catherine hem de Jean-Baptiste öyle ya da böyle beraat etmişlerdi. Her ikisinin de mahkemeden zararsız ayrılmalarını sağlamak için kanunlar eğilip bükülmüş ve usuller esnetilmişti. Her ikisi de hapisten çıkarıldı ve evlerine dönmelerine izin verildi; her iki dava da düşmüştü. Şaşırtıcı bir şekilde, hiç

kimse geleneksel anlamda ne cadılıktan ne de başka bir suçtan hüküm giymişti. Bu dava, Fransa'nın son cadı davasıydı. Jean-Baptiste Kuzey Fransa'ya çekildi ve iki yıl sonra orada öldü; "rahipler de dahil olmak üzere çok az kişi onun masum olduğuna inanıyordu" Marie-Catherine "yargıçlara teşekkür ettikten sonra" evine gitti ve "yolda gelişini kutlayan çok sayıda kişi tarafından çeşitli sevinç gösterileriyle karşılandı". Sonra da tarih sahnesinden çekildi, belki de saklandı.[17]

Marie-Catherine ve Jean-Baptiste'in yargılanması cadı davaları tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Cadılığın hem gerçek hem de sahte olduğu yönündeki görüşler davayı şekillendirmiş ve sonuçta bir yanılgıya düşülmüştür. Ancak mahkeme, sonunda Marie-Catherine'in tüm cadılık suçlarından aklandığına karar verdi. Kutsala saygısızlık ya da dine küfretmekten de suçlanmadı. Ayrıca kendisine yöneltilen suçlamalar, komşunun çocuklarını öldürmek ya da İblis'e tapmak gibi eski hayalî eylemleri de kapsamamaktaydı, yani o bir cadı değildi. Jean-Baptiste Girard da öyle. Buna rağmen her ikisi de demonologların hayallerindeki suçların yeni versiyonlarıyla suçlanıyorlardı ve suçlamalar cadılığın eski ve yeni tanımları arasında gidip geliyordu. Jean-Baptiste'e atfedilen sapkın Quietist inançlar, İblis'e tapınmaya yönelik eski şeytani ayartma biçimleriyle muğlak bir şekilde ilişkiliydi. Jean-Baptiste'e atfedilen bir başka suç da "bebek öldürmekti" ki bunu lanetlerle değil kürtaj yoluyla gerçekleştirdiği düşünülüyordu. Hem o hem de Marie-Catherine insanları büyü yoluyla baştan çıkaran cinsel günahkârlar olarak tasavvur ediliyordu. Bunu insanları Şabat törenlerinde şeytani bir tarikata dahil ederek değil, sadece yatağa girmelerini sağlayarak yapıyorlardı. Her ikisi de büyü ve iksir kullanarak değil de zehirli sözcüklere başvurarak dindar insanların itibarlarına saldırmakla suçlandılar.

1730'lara gelindiğinde cadılık suçu başka türden ihlal ve düzen bozucu eylemler için bir metafor hâline gelmeye başlamıştı. Bu aslında oldukça etkileyici bir düşünceydi. Eğer cadılık gerçek dışı bir kavramsa ve artık mahkemelerin değil de özel yargının alanına giriyorsa, o zaman her türlü yaratıcı olasılığın önü açılmış oluyordu. On sekizinci yüzyılın sonlarına gelindiğinde Fransız radikaller, 1789-1799 Fransız Devrimi'nin ardından bu fikirleri benimsemişlerdi. Eğer tarihsel olarak cadılar, gerçek bir suçlu değil de tiranlığın kurbanları ise –yani Marie-Catherine gibi bir genç kız, kötü kalpli yaşlı demonologlar, yargıçlar ve rahipler tarafından baskı altında tutulmuşsa– o zaman bu devrim döneminde halkçı bir kahraman olarak yeniden tasavvur edilemezler miydi? Bu görüş, önde gelen Fransız tarihçi Jules Michelet tarafından on dokuzuncu yüzyılın ortalarında tarihsel bir gelenek hâline getirilmişti.

1850'lerde Jules ve eşi Athénaïs, Marie-Catherine Cadière davası da dahil olmak üzere tarihî Fransız cadı davalarını incelediler. Bunların batıl inanç kalıntıları ve Devrim öncesi Fransa'sının dine olan düşkünlüğünün bir parçası olduğuna kanaat getirdiler. Michelet'ler geleneksel Katolikliği reddetmiş ve kendilerini evrensel bir ruhun dünyayı var ettiğine inanan panteistler olarak tanımlanmışlardı. Jules, cadı davalarına ilişkin "yeni çağ" araştırmalarının bir sonucu olarak, 1862 yılında *La Sorcière* (Cadı) adlı sıra dışı bir kitap kaleme aldı. Kitapta Orta Çağ ve Rönesans Fransız "cadılarının" aslında erken dönem panteistleri oldukları ifade edilmiştir: Tüm o devrimci pagan rahibeler (şifacılar ve büyücüler) cinsel özgürlüğe kavuşmuş ve toplumca hatalı bir şekilde şeytanlaştırılmış olan kadim bir tanrıyla temasa geçmişlerdi. Jules'un ortaya attığı bu cadı mahkemesi yorumu bir saçmalıktı; ama heyecan verici bir saçmalık. Jules'e göre cadı kadınlar kendilerini cinsel ve imgesel olarak özgürleştirerek gerçek bir büyü gücü kazanmış ve feodal lordlarının tahakkümüne direnmişlerdi. İdam edilseler de şanlı

şehitler olarak can vermişlerdi. Jules ve Athénaïs'e göre Marie-Catherine gibi yakın zamanda cadılıkla suçlanan kadınlar da –en az öncekiler kadar– ataerkil bir komplonun kurbanlarıydılar. Sahip oldukları dinî coşku, kilise ve devlet tiranlığına karşı ellerinden gelen en iyi direniş biçimiydi. Onlar birer kahraman olarak anılmalıydılar!

Marie-Catherine, bu şekilde şehvetli pagan feministlerle bir tutulduğu için muhtemelen dehşete düşerdi: Jules'un bu tarihî yorumu onun duruşmasını doğru bir şekilde tasvir etmekten uzaktı. Daha da ilginci, onun ismini sürekli "Charlotte" olarak yanlış yazıyordu. Fakat Marie-Catherine'i yozlaşmış kilise adamları tarafından çağdışı bir suçun parçası hâline getirilmeye zorlanan savunmasız genç bir kadın olarak tasvir etmesi, büyük ölçüde doğruydu. O bir cadı değildi, sadece hayattan daha fazlasını isteyen arzulu bir hayalperestti.

Tüm hatalarına rağmen Jules ve Athénaïs'in *sorcière* modeli araştırmacılar, romancılar ve kadın hakları savunucuları arasında rağbet gördü. Bu fikirler on dokuzuncu yüzyılın korseli, haklarından mahrum bırakılmış ve toplumsal düzende kendilerine yeni roller arayan kadınlarına ilham vermişti.[18] "Eğer Michelet, oldukça şahsi ve son derece dokunaklı işler yapan birisiyse," diye soruyordu büyüye meraklı bir okuyucu, "onun güvenilmez bir tarihçi olmasının ne önemi var ki?"[19] On dokuzuncu yüzyılın sonlarına gelindiğinde Michelet'lerin fikirleri diğer tüm devrimciler tarafında da benimsendi: Bu fikirler tüm Avrupa'ya yayılarak cadılığın tanımını değiştirdi ve ayrıca cadılığı radikaller için âdeta bir kaynak hâline getirdi. Cadılık fikri, artık baskıcı rejimlerin, sömürgeci güçlerin ve radikal dincilerin kullandıkları bir araç olmaktan çıkarak, özgürlüğe tutkuyla inananlar için bir değer hâline geldi. Gelecekteki cadı davalarının çoğu cadıların gerçek ve şeytani düşmanlar olmaları ile ilgili değil, cadı figürünün özgürlük için bir metafor hâline gelmesi üzerine yoğunlaşacaktı.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Montague Summers Davası: Satanizm, Sex ve Demonolojinin Yeniden Doğuşu

Cinsel anlamda nelerin kabul edilebilir olduğu hususundaki görüşler on dokuzuncu yüzyılın sonlarında belli değişimlere uğradı: Bu yalnızca kadın cinselliğini değil, aynı cinsiyetteki bireyler arasındaki ilişkileri de kapsıyordu. Büyü hem heteroseksüel özgürlükler hem de eş cinsellikle ilişkilendirilmeye başlandı; ayrıca büyünün benzer şekilde panteizm gibi "yeni çağ" mistik girişimleriyle de anıldığı görüldü. Gelecekteki cadı davalarında tartışılacak bir diğer özgürlük biçimi ise –1860'larda Jules Michelet'nin de kitabında bahsettiği üzere– cinsellikti. Ne var ki dinî yapılanmaların tamamının cadılık ve özgürlük tartışmalarında aynı tarafta olduklarından bahsedilemezdi, ki bunlardan bazıları tam olarak hangi tarafta olduklarından bile emin değillerdi. Montague veya Montie Summers adlı eş cinsel bir adam, *Oxford Dictionary of National Biography*'de [Oxford Ulusal Biyografi Sözlüğü] kendisi için yazılan maddede "edebiyat uzmanı, okültist ve eksantrik" olarak tanımlanır. Ancak o, daha da açık bir şekilde, bir okültist ve *anti*-okültist; modern bir demonolog ve cadı avcısıydı. Tıpkı Marie-Catherine Cadière gibi Montie de iki taraflı bir büyüsel kimliğe sahipti. Kendisi bugünün dünyasında bir demonoloji âşığı olarak

bilinmektedir. Heinrich Kramer'in *Malleus Maleficarum* adlı eserini tercüme etmiş ve bu kitabın nahoş fikirlerini İngilizce konuşan okuyucu kitlesiyle tanıştırmıştır. Ancak bir cadı avcısı olarak sahip olduğu nitelikler, Heinrich ya da VI./I. James, John Cunningham, Matthew Hopkins, John Stearne ve Samuel Parris gibi incelediğimiz diğer cadı avcılarınınki kadar belirsizdi. Montie'nin cadı avcılığına başlaması da bazı yönleriyle onlarınkine benziyordu: Hayatını değiştiren ve mağdur durumuna düştüğü bir yüzleşme ve ardından gelen bir yargılama. Montie Summers için bu süreç hem eş cinsellikle hem de cadılıkla suçlandığı dönemde başladı.

Montie, 1908 yılında İngiltere'nin güneybatısındaki Bristol şehri yakınlarında bulunan Bitton'daki St Mary Kilisesi'ne papaz yardımcısı olarak atandı. Kendisi tüccar ve yatırımcı bir ailenin çocuğu olarak Bristol'de doğmuştu. Babası Augustus, 1880 yılına gelindiğinde, yani oğlunun doğumundan bir yıl sonra, sulh hâkimi, bankacı ve bir bira üreticisi olmanın yanı sıra ayrıca bir maden suyu şişeleme tesisinin de sahibiydi. İngiliz hükûmetinin 1881'deki nüfus sayımına göre Summers ailesinin evinde bir uşak, bir aşçı, bir hizmetçi ve Montie'nin hemşiresi Annie vardı. 1891'de ise evde bir de yardımcı hizmetçi olduğu görülmektedir. O zamana kadar Augustus ve Ellen'in yedi çocuğu olmuştu. Şık Clifton semtindeki Bristol Hayvanat Bahçesi'ne birkaç yüz metre mesafedeki Tellisford House'da yaşıyorlardı. Montie, kaldığı çocuk odasından aslanların kükremesini duyuyordu; olasılıkların, egzotik maceraların sesleriydi bunlar.[1] Summers ailesinin en küçük çocuğuydu, Herbert adında bir ağabeyi ve beş kız kardeşi vardı: Ellen, Frances, Edith, Florence ve Marion. Herbert 1887'de Oxford'daki Lincoln College'a gitmek üzere evden ayrıldığından beri Montie, yedi yaşından itibaren ailenin en küçük ferdi olarak evde kalan tek erkek çocuktu.

Montie etrafını kuşatan hayat dolu kadınları çok seviyordu. Her ne kadar kız kardeşlerinin cehaletiyle alay etse de onların görüşleri, yazdığı otobiyografinin önemli bir parçasını oluşturur. Babasıyla arası açıktı ama annesi Ellen'a hayranlık duyuyordu. Annesinin 1850'lerde Paris'teki okul günlerine –yani Michelet'lerin yaşadığı dönemdeki Paris'e– dair anlattığı hikâyeler onu büyülüyordu. Ellen orada, en azından Bristol'e kıyasla hoşgörülü bir toplumda bohem bir hayat yaşamıştı. Montie hayatı boyunca kadınların özgürlük arzularına ve bunu sanatsal olarak ifade etmelerine hayranlık duymuştu. Ellen, skandal yaratan Fransız trajedi yazarı Matmazel Rachel'i çok seviyordu ve Montie de divalara olan hayranlığını sürdürmekteydi: Bilhassa aktörler Ellen Terry ve Sarah Bernhardt ile romancı Anne Radcliffe'in Gotik fantezilerine. Kadınları birer arkadaş olarak sevmekteydi, ancak 1890'lara gelindiğinde cinsel tercihinin erkeklerden yana olduğu çok açıktı. Erkek eş cinselliği bazı çevrelerde kabul edilebilir olsa da bu durum taşralı İngiliz yargıçların aileleri için geçerli değildi. Ayrıca eş cinsel arzularla hareket etmek yasa dışıydı. Montie'nin babası Augustus, oğlunun Oscar Wilde'ın *The Ballad of Reading Gaol* [*Reading Zindanı Baladı**] adlı eserini okumakta olduğunu fark ettiğinde, ona bu yazarın eş cinsel faaliyetleri nedeniyle hapse atılmasını ayrıntılı olarak attı ve onunla tartıştı: "Bu iğrenç şey senin mi?". Montie, efemine bir pelteklikle karşılık verdi: "Evet baba, Mathter'ın tüm eserleri var bende!". Augustus oğlunu Wilde'ın kitaplarını atmaya zorladı: Ya bu kitaplar Tellisford House'dan çıkarılacaktı ya da Montie bu evi terk edecekti.[2]

Montie eş cinsel olduğunun farkındaydı (ki bu durum o dönemlerde bir "anormallik" ya da "terslik" (*invert*)** olarak anı-

* O. Wilde, *Reading Zindanı Baladı*, çev. Fatih Demirci (İstanbul: Dedalus Kitap, 2022). (ç.n)

** *Invert* kelimesi, isim olarak, "terslik, zıtlık" gibi manalara gelmesinin yanı sıra, geçmişte "eş cinsel" anlamında da kullanılmakta ve buna bağlı olarak "eş cinsel" tabirinin eş anlamlısı olarak kullanılmaktaydı. (ç.n.)

lırdı) ama babasının umduğu gibi bundan utanç duymak yerine arzularını doyasıya benimsiyordu. Augustus onu dövdü ve azarladı, ancak o okulunda başarılı bir öğrenci oldu: Egzantrik ve atılgan bir çocuktu; kendini korumak için sert karşılıklar vermeye ya da müstehcen şakalar yapmaya her zaman için hazırdı. Çağdaşları onu arkadaşlarına karşı "nazik ve kibar", düşmanlarına karşı ise kurnaz bir laf saptırıcı olarak tanımlıyorlardı. Hem gerçek hayatta hem de sahnede iyi bir oyuncuydu, amatör tiyatrolarda rol aldı ve oyunlar yazdı. Özellikle tutkulu hisleri, güzelliği, vahşeti ve insanı içine çeken duygularıyla melodramı severdi. Montie çocukken, John Webster'ın kanlı, ensest güdümlü Jakoben trajedisi *The Duchess of Malfi* [Amalfi Düşesi] gibi sarsıcı Rönesans dramalarının kukla yapımlarını sahneledi; bu oyunda saten jüponlar ve kadife dubleler giymiş küçük kukla bebekler kullanıldı. Drama duyduğu arzu (risk, yüzleşme, kostümlü roller alma ve poz verme) giderek sahnelerden gerçekliğe taşındı. Montie gençlik yıllarında bir on sekizinci yüzyıl züppesi gibi giyinmeye başladı; kravat takıp redingot giyiyor, baston sallıyor ve mor ipek çoraplarıyla caka satıyordu.

Montie, kendisini hiç vermediği Trinity College'daki (Oxford) üniversite eğitiminden ve Fransa, Türkiye ve İtalya'yı kapsayan uzun bir geziden sonra, bizlere garip gelebilecek bir karar aldı. Midlands bölgesinin küçük bir şehri olan Lichfield'deki teoloji okuluna gitti ve Anglikan devlet kilisesine rahip olarak atanmayı hedefledi. Montie'ye göre bu davranışında hiçbir çelişki yoktu. Tanrı'nın yanı sıra şeytanlar, melekler, vampirler ve kurt adamlar gibi diğer ruhlara ve doğaüstü varlıklara da inanıyordu. Hem şeytanlar ve cadılarla ilgili araştırmalarını sürdürürken hem de pazar günleri kilisede ayin yönetmesi niçin mümkün olmayacaktı ki? Neden hem rahip hem de eş cinsel bir erkek olamıyordu? Bir *Naiplik Dönemi** züppesi

* *Regency Era.* Kral III. George 1810 yılında hasta düşünce oğlu Galler Prensi George, 1811 yılında yayımlanan *Regency Act* ile birlikte devletin idaresi için *regent*, yani naip

gibi giyinip diğer genç erkeklere tutkuyla âşık olmasında ne gibi bir sakınca vardı? Elbette ki herkes onun görüşlerini paylaşmıyordu. Ancak Montie, Bristol'e geri döndü ve ilk olarak Bath şehrinde papaz yardımcılığı yaptı. Sonraki görev yeri Bitton köyüydü. İşte burada bazı şeyler ters gitti. Biyografisinde de belirttiği gibi: "Satanizm üzerine çalışmalar yaptığına dair söylentiler ve beraat ettiği bir oğlancılık suçlaması, kariyerinin bu safhasını sona erdirmişti"

"Satanizm üzerine çalışmalar" meselesine daha sonra döneceğiz. Ancak oğlancılık spesifik bir suçlamaydı: Bu, Montie'nin bir erkek çocukla anal yoldan ilişkiye girdiği anlamına geliyordu. Bu onun toplumdan dışlanmasına sebep oldu. 1908'de "oğlan" kelimesinin reşit olmayan kişi anlamına geldiğini ve farklı bağlamlarda yirmi bir yaşın altında, on altı yaşın altında ya da on üç yaşın altında birini ifade edebileceğini hatırlatmakta fayda var. Edward dönemi İngiltere'sinde* on üç yaşından küçük biriyle cinsel ilişkiye girmek ağır bir suçken, on üç ile on altı yaşları arasındaki biriyle cinsel ilişkiye girmek kabahat olarak kabul edilmekteydi (yani daha az ciddi bir suç). Ancak yasa ve yasanın yorumlanması, "büyük ahlaksızlık" (eş cinsel eylemler) ve fuhşa atıfta bulunan mevzuatın çakışması nedeniyle kafaları karıştırıyordu. Ayrıca, belirli vakalarda rıza ve cinsel olgunluk yaşı hususunda farklı tıbbi ve psikolojik değerlendirmeler de mevcuttu. Bu nedenle oğlancılık, hem şu anda Birleşik Krallık yasalarında pedofili olarak kabul edilen hem de rızaya dayalı eş cinsel ilişki olarak tanımlanan çeşitli davranışları kapsamaktaydı. Montie Summers'a yöneltilen

---

olarak atanmıştır. Prens George, 1820 yılında babasının ölümü üzerine IV. George ismiyle tahta çıkmıştır. Bu *naiplik* dönemi, literatürde *Regency Era* olarak anılır. Bu dönem resmî olarak 1811-1820 yıllarını kapsasa da, genel olarak IV. George'un ölümü olan 1830 yılına kadar uzatılmaktadır. Bu dönem bilhassa modada zarafetin ve inceliğin ön planda tutulduğu bir dönemdi. (ç.n.)

VII. Edward (1901-1910) (ç.n)

suçlamaların ayrıntıları günümüze ulaşmamıştır, bu nedenle ne yazık ki mevzubahis ithamların hangi kategoriye girdiğini söylemek mümkün değildir.

On yıllar sonra Montie'nin biyografisini kaleme alacak olanlar bu gizemi çözmeye çalıştılar. 1950'lerde Karmelit bir keşiş ve edebiyat uzmanı olan Peder Brocard Sewell, konuyla ilgili bilgi toplamaya koyuldu. *Nonesuch Press* yayınevinin editörü Sör Francis Meynell'in 1957'de Brocard'a yazdığı bir mektup, oğlancılık söylentilerine dair bir kaynağı ortaya çıkardı: Bitton'da yaşayan ve daha sonraları bu söylentileri yayan bir kilise müdavimi. Francis, "[Montie'nin] cemaatinden olduğunu iddia eden birisi bana onun İngiltere Kilisesi'nin *Kutsal Emri*nde* olduğunu, ancak bir oğlancılık suçlaması sonucunda papazlıktan atıldığını söyledi. Bunu, gerçekleri tam olarak bilmemenin getirdiği bir çekinceyle ifade ediyorum" dedi. Ayrıca Francis, "[Montie] bana okült çalışmalarla uğraştığı izlenimini verdi, ancak bu izlenimin neye dayandığını hatırlayamıyorum" diye de eklemiştir. Brocard her iki iddiayı da daha önce duymuştu: Montie'nin "kilisedeki sözde kabahatlerine rağmen hiçbir zaman papazlıktan atılmadığına", bunun yerine "vicdanen Roma'yla bağ kurduğuna", yani İngiltere Kilisesi'nden kendi isteğiyle ayrılıp Katolik olduğuna inandığını belirtmiştir. Brocard'ın "kabahat" kelimesini kullanması dikkat çekicidir. Bu, Francis'in duyduğu suçlamayı tam olarak çürütmüyor ama bir cinsel suç kategorisinin yasal tanımını birebir yansıtıyor. Muhtemelen Brocard'ın edindiği bilgi Montie'nin on üç ila on altı yaşlarında bir çocukla cinsel ilişkiye girmekle suçlandığı yönündeydi.[3]

Gerçek ne olursa olsun, bu suçlama Montie'nin 1907 yılında yayımladığı *Antinous and Other Poems* [Antinous ve Diğer Şiirler] adlı kitapla bağlantılıydı. Montie, Oscar Wilde'ın

* *Holy Orders*. Kilise yetkililerin atanmalarına dair tasdik edilmelerine ve görevlerini ifa etmelerini için yetkilendirme süreçlerine verilen isim. Yani burada Montie'nin tasdikli bir din adamı olduğundan bahsediliyor. (ç.n)

yargılanmasından sadece on yıl sonra, açık bir şekilde homoerotik düşüncelerini yazılı olarak ifade etmişti. Antinous, Roma imparatoru Hadrianus'un sevgilisiydi ve esrarengiz bir şekilde ölmüştü: Araştırmacılar onun intihar etmiş ya da kurban edilmiş olabileceğini düşünüyorlardı. Kendisi iyi bilinen bir homoseksüel ikondu. Montie şiirlerinde Antinous'un "Sezar'ın veda öpücüğünün buruk susamışlığı" ile ilgili anısını anlatmış ve Hadrianus'un onun "bekaretini bozduğunu" ifade etmiştir. İmparator "senin kanının bir Şabat sunağını inkarnadine [yani kızıla] boyamasını mı istedi" diye merak ediyor ve bir cadı Şabat'ını eş cinsel sevdayla ilişkilendiriyordu ve tüm bunları daha birinci sayfada yapıyordu. Kitabın ilerleyen bölümlerinde Îsâ ve Vaftizci Yahya arasındaki eş cinsel bir çekim olduğunu ima etmiş, ensest ilişkiyi yüceltmiş, Tanrı'nın Bakire Meryem'i baştan çıkardığını hayal etmiş ve "dudakları şerbet gibi parlayan" bir delikanlının "görkemli gözlerini" ve "şehvetli neşesini", "sigaranın mavi dumanı" ardında methetmiştir. Montie'nin modern editörleri *Antinous*'u "her kesimi şok etmeye meyilli" bir eser olarak tanımlamaktadır: Montie'nin "bazı aşk biçimlerinin kabul edilmesini ya da takdir edilmesini" sağlamak gibi ciddi bir amacı olduğunu ve eş cinsellik üzerindeki "can sıkıcı yasağı" sona erdirebileceğini umduğunu ifade etmişlerdir. Montie, *Antinous*'u yurt dışında tanıştığı Fransız bir baron ve eş cinsel aktivist olan arkadaşı Jacques d'Adelswärd-Fersen'e ithaf etmiştir.[4]

Takdire şayan bir cesaretle homoerotik bir şiir kitabı yayımlamak ve bunu Baron Jacques'a ithaf etmek, 1907 yılında bir İngiliz papaz için çılgınca bir işti. Jacques birkaç yıl önce, yani 1903'te, reşit olmayan erkek çocuklarla cinsel ilişkiye girme, afyon kullanma ve ayrıca Paris'teki "Kara Ayinler"le bağlantılı daha geniş çaplı şüphelerin yer aldığı bir skandalla ün kazanmıştı. Kara Ayinler o zamanın cadı Şabatları'ydı. Yani sözde asi rahipler tarafından düzenlenen ve İblis'e adanan Katolik kilise

ayinleri. Genel olarak bu veya benzer olayların gerçekten yaşanıp yaşanmadığı belirsizdi. Bu yaşananlar belki radikal bohemlerin paganist deneyimleri ya da Jules Michelet'nin fantezilerine dayandırılan rol yapmalı seks partileriydi, kim bilir? Romancılar ve sansasyon peşindeki gazeteciler Kara Ayinler'i tasvir etmeye bayılıyorlardı, ancak çok azı bu ayinlere İblis'in gerçekten katıldığını düşünüyordu. Bu sebeple ortaya çıkan hikâyeler daha çok cinsel suçlara odaklanıyordu. Bu bağlamda Jacques, soyluların ve rahiplerin katıldığı tiyatro gecelerinde reşit olmayan erkek çocuklarını "ayartmakla" suçlandı. Suçlu bulundu, basın tarafından aşağılandı ve hapse atıldı. Montie'nin Bitton'daki cemaati bile onun ismini duymuştu. Birçok saygın İngiliz, Paris'i eş cinselliğin ve İblis'e tapmanın merkezi olarak görüyordu. Bu yarı gerçek, yarı hayalî anarşinin uluslararası alanda yayılması, Fransız devlet memuru Joris-Karl Huysmans'ın 1891 tarihli romanı *Là-Bas* (Orada)* ile gerçekleşti. Yazar, Paris yaşamı hakkında duyduğu veya tarih kitaplarında okuduğu her türlü şok edici iddiayı olabildiğince dramatize etti.[5] Yazarın kahramanları sadomazoşizm, şeytan çıkarma, cinayet, ruh çağırma seansları, seks partileri, bir dizi deneysel büyü ayini, cadılık ve Satanizm ile karşı karşıya kalıyordu.

Là-Bas'ın en sarsıcı bölümünde karakterler bir Kara Ayin'e katılırlar. Bu toplanma esasen 1591 North Berwick toplantısı gibi kilisede düzenlenen bir cadı Şabat'ı gibi düşünülebilir. Montie, "Satanizm çalışmalarının" bir parçası olarak *Là-Bas*'ya istinaden benzer bir olayı sahnelemek istemekle ya da gerçekten sahnelemekle suçlandı. Romanda bahsedilen Kara Ayin, şapelini kirleten bir cadı rahip tarafından düzenlenir: Cemaat bir haçın önünde zina işler ve bahsi geçen bu haçın üzerinde gülen, cinsel olarak tahrik olmuş Mesih asılıdır. Rahip çıplak

* J. K. Huysmans, *Orada (Là-Bas)*, çev. Birsel Uzma (İstanbul: Okuyan Us Yayınları, 2010). (ç.n)

bir hâlde komünyon ekmeğini kirletir ve küfürler savurur. İblis'e de "haksızlığa uğramış erkeklerin", erkek ve kadın fahişelerin, seks bağımlılarının ve devrimcilerin tanrısı olarak tapar - bu, cadıların cinsel ve politik bozguncular olarak görüldüğü Michelet tarzı bir tasavvurdur. Montie daha sonraları *Là-Bas*'ın "dâhiyane" bir yapıt olduğunu; "Satanizm üzerine ustaca bir inceleme" ortaya koyduğunu ve "her türlü sıradanlığa karşı derin bir nefret" örneği teşkil ettiğini yazmıştır. Bu kitabı Huysmans'ın Katolik gerçekliğe "dönüş" olarak gördüğü çileli yolun bir parçası olarak değerlendirdi. 1946'da kitabın bir edisyonunu yayımladı. Montie'nin Bitton kilisesinde bir Kara Ayin düzenlemesi pek olası görünmese de editoryal yorumları bu fikirden etkilendiğini ve romanda kendi dinî yolculuğunun izlerine rastladığını göstermektedir. 1920'lerde çevresindekileri –doğru olsun ya da olmasın– "Brugge, Brighton ve Londra'da sık sık Kara Ayinler'e katıldığını" söylemişti.[6] Bitton'da her ne olduysa, kiliseye gidenleri bir hayli kızdırmıştı. Söylentilere göre Montie bir seks suçlusu ve cadıydı: Artık gitmeliydi.

Bildiğimiz kadarıyla Montie bir ceza mahkemesinde yargılanmamıştı: Onun cadı davası tabiri caizse daha az resmîydi. Bitton'da ileri sürülen cinsel suçlar "daha hafif" olarak sınıflandırılsaydı, Chipping Sodbury veya Gloucester'daki sulh ceza mahkemelerinde yargılanmaları gerekirdi, ancak Chipping Sodbury kayıtları 1907, 1909'un sonları ve 1910'a aittir ve Montie'nin ismi tren ücreti ödemekten kaçanlar, hırsızlar ve trafik suçluları arasında geçmemektedir. Gloucester mahkemesi ayrıca oğlancılığa teşebbüs, tecavüze teşebbüs, "bir erkeğe uygunsuzca saldırı" ve "on altı yaşından küçük bir kızla cinsel ilişki" gibi daha ciddi suçlara da bakıyordu. Cezalar üç ila on sekiz ay arasında değişiyordu. Ancak yine Gloucester mahkemesinin kayıtlarına göre Montie burada da yargılanmamıştı.[7]

Esasen oğlancılık suçlamaları ceza mahkemelerinde nadiren görülürdü. VII. Edward döneminin baskılanmış toplumunda bu suçun tartışılması son derece utanç verici ve üzücüydü. Montie'nin babası Augustus'un sulh hâkimi olması, ailenin suçlamaları örtbas etmeyi başardığı izlenimini uyandırmaktadır. Arzuları onu bir hedef hâline getirse de bu kitapta bahsi geçen diğer "cadıların" çoğunun aksine Montie'nin konumu, cinsiyeti ve kariyer seçimi resmî bir yargılamadan kurtulmasını sağladı. Ayrıca şeytani büyü nedeniyle ceza mahkemesinde yargılanamayacağı bir dönemde yaşadığı için de şanslıydı. Kendisi 1735 Cadılık Yasası kapsamına giren herhangi bir şey yapmamıştı (dolandırıcılık, falcılık, kahinlik gibi) ve bu nedenle cadı olarak yargılanamazdı.

Sahip olduğu ayrıcalıklar ne olursa olsun, "Satanizm üzerine çalışmalar" yapmakla suçlanması Montie için yine de korkunç sonuçlar doğurdu. Akıbeti kilise cemaati içinde yürütülen gayriresmî bir duruşmayla belirlendi. Bu gizli soruşturmanın ayrıntılarını bilmiyoruz. Ne var ki, Montie'nin yargıcı muhtemelen Bitton papazı Henry Nicholson Ellacombe'ydi. Henry dik başlı bir adamdı; çabuk karar verir, bu doğrultuda hareket eder, sert ve açık konuşurdu. Seksenli yaşlarına kadar botanikçi, edebiyat eleştirmeni ve gezgin olarak yaşamını sürdürmüştü. 1850'de babasının yerine papaz olarak atandığından beri Henry, kendisini kilise eğitimini geliştirmeye adamış ve 1851'de bir erkek okulu kurmuştu. Çocukların "iyi birer Hıristiyan İngiliz olarak yetişmelerini" amaçlamıştı. Montie'nin cadılık çalışmaları ve eş cinselliği bu vizyonunu olumsuz etkiliyordu, bu sebeple Montie, bu muhafazakâr ve saygın patronundan anlayış bekleyemezdi. Henry, Montie'yi çalışma odasına çağırmış (ki zaten papaz yardımcısını normalde de her gün odasına çağırırdı) ve kapıyı sıkıca kapatmış olmalıdır. Daha sonra onu bu suçlamalarla ilgili olarak sorgulamış ve şiirleri, giysileri, tavırları,

okuduğu kitapları ve benliği üzerinden onu ya günahkarlıkla ya da aptallıkla suçlamış olabilir. Kendisinin gerçekten suçlu olup olmadığının bir önemi yoktu. Sonrasında Montie kovuldu. Öfke ve kederle yanıp tutuşarak Bitton'u ve Anglikan Kilisesi'ni terk etti.[8]

Montie sessiz ve hızlı bir şekilde Katolik oldu. Biyografisini yazan kişinin daha sonra belirttiği gibi bu meşru bir dini tercih olmakla birlikte, aynı zamanda kendisini için bazı avantajları da beraberinde getiriyordu. Bu sayede farklı bir mezhepte kilise görevlisi olmayı hedeflemiş ve geçici işsizliğinin diğer sebeplerinin üstünü örtmüştü. Montie, Bristol'den ayrılıp Londra'da kiraladığı odalarda yaşamaya başladı: 1911'de *61 Oxford Terrace, Paddington*; 1913'ten 1921'e kadar *15 Eton Road*, *Hampstead* ve 1927'de *4 Mount Ararat Road, Richmond* adreslerinde ikamet etti. Bu tarihler arasında Güney İngiltere'deki Beckenham, Bath, Hertford, Oxford ve Alresford'a taşındı. İlk taşınmaları iş içindi çünkü gözden düşmesinin ardından ailesi artık ona maddi destek sağlamayı bırakmıştı. Montie çeşitli okullarda ve üniversitelerde Latince, Fransızca, İngiliz edebiyatı ve tarih dersleri verdi. On yılı aşkın bir süre boyunca Londra'daki *Central School of Art*'ta (şimdiki *University of the Arts*) ve dört yıl boyunca Lewisham'daki *Brockley School*'da ders verdi. Yavaş yavaş hayatını ve maddi durumunu yeniden düzene soktu ve bu süreçte gençliğinin edebi ve tiyatral coşkusundan beslendi. Eski oyunların ve incelemelerin yeni edisyonlarını yayımladı; eleştiriler, makaleler ve tarihî eserler kaleme aldı ve bunların hepsini tamamen bağımsız olarak yaptı. 1926 yılına gelindiğinde yazarlık yaparak geçimini sağlayacak kadar tanınıyordu. Ayrıca 1600'lerden beri göz ardı edilen oyunları yeniden canlandırmak için bir tiyatro topluluğu kurdu ve zamanının en iyi oyuncularıyla çalışma fırsatı buldu: Edith Evans, Sybil Thorndike ve Athene Seyler.[9]

Ancak 1930'lara kadar süren taşınmalarında hep bir skandal havası vardır – âdeta sürekli kaçan bir adam algısı oluşturmaktadır. Montie kendisini "Peder Summers" adıyla atanmış bir Katolik rahip olarak tanıtmasına rağmen, komşularını rahatsız ediyordu. Tütsü yakıyor, kendi donattığı özel şapelinde her saat dinî ayinler düzenliyor ve en az kendisi kadar tuhaf misafirlerin katıldığı hareketli partilere ev sahipliği yapıyordu. Konukları arasında din adamı olmayan beyefendiler de vardı. Bazılarının kayıtları mevcuttur. Politikacı Chips Channon 1928 yılında Montie'yi birkaç kez ziyaret etmiştir. İkinci seferde, bu iki adam Montie'nin yatak odasının yanındaki şapele gitmiş ve burada ona "tüm arzularını'" itiraf eden Chips, sunağın önünde eğilerek Montie'ye çıplak kalçalarına kırmızı topuklu, tokalı bir terlikle şaplak attırmıştır. Konu hakkında Chips, "[O] yaşlı rahip beni baştan çıkarmak istedi," diye yazmıştı. İki hafta sonra kafası karışmıştı: "Montague Summers konusunda ne yapacağım ben? Bu yaşlı şehvet düşkünü rahip 'bana abayı yakmış' [yani âşık ve saplantılı hâle gelmiş]. Beni neredeyse her gün, hatta bazen daha da sık arıyor." Chips, Montie'yi başından atmaya çalıştı, ama arzularına yenildi ve onu tekrar ziyaret etti. "O yaşlı, çılgın ve bilgili rahip, cadılık, sihirbazlık ve ezoterik inançlarla ilgili anlattığı hikâyelerle beni büyülüyor. Kötü bir akşam yemeğinden sonra beni bir köpek kırbacıyla kırbaçladı, bu ona inanılmaz bir zevk veriyor gibiydi." Bu son ziyaretiydi: Chips, Montie'nin "zeki olduğu kadar tehlikeli de" olduğu kanısına varmıştı.[10]

Montie, hem Katolik hem de Anglikan Kiliseleri tarafından yasaklanan tüm yasa dışı ve skandal yaratan cinsel faaliyetlerine rağmen, inancı ve rahip kimliği hususunda son derece samimiydi. Kendisini 1911 nüfus sayımı kaydında "Roma Katolik Din Adamı" olarak tanımlamıştır. Augustus Montague olan adını Montague Joseph Summers olarak değiştirdi. Babasından aldığı ön adı bıraktı ve onun yerine Îsâ'nın babasının

adı olan Joseph'i aldı. Bitton vakası şüphesiz babasıyla olan ilişkisinde bir dönüm noktası olmuştu ve bunun ardından Montie birkaç yıl boyunca Augustus olarak anılmayı reddetti. Daha sonra babası Augustus'un ismini Joseph ile birlikte yeniden aldı, ancak daha sonra *non-binary* bir intiba oluşturmak için birkaç isim daha aldı: Alphonsus Joseph-Mary Augustus Montague Summers. Alphonsus ismini, Redemptorist misyoner tarikatının kurucusu Aziz Alphonsus'a ithafen almıştı. Bu kişi, Montie'ye pek çok açıdan benziyordu: Alphonsus on sekizinci yüzyılda yaşamış, ibadette tensel güzelliğin önemini savunan İtalyan bir rahipti. Ayrıca bir kurtuluş teoloğuydu (*theologian of redemption*), ki bu Montie'nin yeni kilisesinden şiddetle istediği bir lütuftu.

Resmi olarak Katolik bir rahip olarak atanıp atanmadığı (ki bu Anglikan töreninden ayrı bir atama merasimi olurdu) hiçbir zaman kanıtlanamamıştır. Oxford'dan dördüncü sınıf bir dereceyle mezun olduğu ve Anglikan Kilisesi'nden yüz kızartıcı bir şekilde ayrıldığı için bu pek olası görünmüyor, ancak biyografisini yazanlar sempatik bağlantıları aracılığıyla özel, gayriresmî bir tören düzenlemiş olabileceğini ileri sürmektedirler. Hakikat ne olursa olsun, Katolik rahipliği onun drama ve ritüel tutkusuna uygun düşüyordu. Montie, lisans günlerinde giydiği kravatların ve mor çorapların dışına çıkarak boş zamanlarında elbise benzeri dökümlü bir cüppe, öğretmenlik ve tiyatro çalışmaları için bir redingot, bir pelerin, devasa gümüş tokaları olan ayakkabılar ve kıvrımlı bir şapka giymeye başladı. Saçlarını kendine özgü bir tarzda, her iki kulağının üzerinde kıvrılmış buklelerle örerdi. Bu saç tarzı on sekizinci yüzyıldaki din adamlarının peruklarına benzediği için bazı öğrencileri ona "*Wiggy*"* lakabını takmıştı. 1920'lerde Montie bu

* *Wiggy*, bir sıfat olarak "peruklu, peruk gibi" manalarına gelmektedir. "Peruk" anlamına gelen "wig" kelimesinden türetilmiştir. Daha geç dönemlerde Amerikan İngilizcesinde "çılgın, deli" gibi anlamlar kazanmıştır. (ç.n)

tarihî kostümüyle kuzey ve batı Londra sokaklarında dolaşıyor, tramvaylar ve motorlu kamyonlar, *flapper*lar* ve memurlar arasında göz alıcı bir profil çiziyordu. 1924 yılına gelindiğinde Londra'nın edebiyat çevrelerinde o kadar ünlüydü ki, *London Evening Standard* gazetesinde bir karikatürü yayımlanmıştı.

1927 yılına doğru Montie'nin yazıları giderek daha fazla ün kazanırken, editörlük işleri için genç bir sekreter olan John Lothar'ı görevlendirdi. John aynı zamanda Montie'nin özel şapelindeki görevlerini icra etmesine de yardımcı oluyordu: Bir çalışan için alışılmadık bir vazife olan bu hizmet, özellikle Chips Channon'ın anıları ile birleştiğinde ikili arasında yakın bir ilişki olabileceğini akla getirmektedir.[11] 1930'ların başında Montie, Stuart olarak bilinen ve onlu yaşlarının sonlarında olan Hector Stuart Forbes ile tanıştı. Stuart, Montie'nin hayatının sonraki on buçuk yılında yanında oldu. Kendisi 1880'lerde İngiltere'ye taşınan ve Leicester'da bir pub işleten İskoç bir ailenin çocuğuydu. İkili Oxford'da birlikte yaşamaya başladı ve Montie başlangıçta Stuart'ı herkese "evlatlık oğlum" diye tanıttı. 1930'larda İngiltere'nin güney kıyısında Brighton'ın bir banliyösü olan Hove'a taşındılar. Burada, *47 Montefiore Road* adresinde, Stuart'ın Montie tarafından edebî sekreteri olarak işe alınmış olmasının da sağladığı bir gizlilikle, az çok açık bir şekilde eş cinsel hayatı yaşadılar. Montie görünürde ev işleriyle uğraşırken Stuart bahçe ile ilgileniyor, yemek pişiriyor ve piyano çalıyordu. Montie düşmanlarına meydan okumuş, eş cinsel bir cadı olarak ününü geride bırakmış ve demonolojik bölünmenin bir tarafından diğerine geçerek kendisini bir edebiyat tarihçisi olarak yeniden var etmişti. Ancak yine de ortada okültizme dair rahatsız edici bazı izler vardı. Montie ve Stuart,

* 1920'lerin dünyasında bilhassa giyim kuşamlarıyla dikkat çeken –o dönemin *standartlarına* göre– kısa sayılabilecek etekler giyen ve –yine o dönemin toplumunda– kadınlardan *beklenen* tavırlara aykırı hareket ettikleri düşünülen kadınlar, *flapper* olarak anılırlardı. (ç.n)

bir Viktorya dönemi* gezinti parkında *dachshund* cinsi köpekleri *Cornelius Agrippa* ile birlikte yürüyüşe çıkarlardı; dedikodulara göre bu köpeğin ismi, on altıncı yüzyılda yaşamış ve tanıdık ruh olarak bir köpek beslemiş olan Alman bir büyücüden geliyordu. Kara Ayinlerle ilgili hikâyeler sanki Montie'yi takip ediyor gibiydi, zira bu ayinlerin Brighton'da da yapıldığına dair söylentiler dolaşıyordu.

Tüm saygınlığına rağmen Montie'nin cadılığa olan ilgisi hiçbir zaman kaybolmamıştı. Arkadaşı John Redwood-Anderson, Montie'nin Katolikliğe geçerken "yeteneklerine daha uygun yeni bir rol bulan bir aktör ya da... daha otantik ve güçlü bir büyü keşfeden bir büyücü" gibi göründüğünü söylemişti.[12] Hayatı boyunca oyunculuk yaptı. 1926'da *Cambridge University's Heretics Society* [Cambridge Üniversitesi Heretikler Topluluğu] başkanı tarafından düzenlenen *The History of Civilization* [Uygarlık Tarihi] dizisi için *History of Witchcraft and Demonology* [Cadılığın ve Demonolojinin Tarihi] adlı bir eser kaleme aldı. Bunu *The Geography of Witchcraft* (1927) [Cadılığın Coğrafyası] kitabı izledi ve Orta Çağ ve Rönesans Avrupası'ndan çeşitli demonoloji çalışmalarını çevirip yayımlamaya devam etti: Egzorsist** Ludovico Maria Sinistrari'nin *Demoniality* (1927) [Şeytanla İlişki], cadı mahkemesi yargıcı Henry Boguet'nin *An Examen of Witches* (1929) [Cadılara Dair Bir İnceleme], Egzorsist Francesco Maria Guazzo'nun *Compendium Maleficarum* (1929) [Cadılara Dair Bir Derleme]; Cadı avcısı yargıç Nicolas Remy'nin *Demonolatry* (1930) [Şeytana İman], şüpheci Reginald Scot'un *The Discoverie of Witchcraft* (1930)

* Kraliçe Viktorya'nın (1836-1901) hüküm sürdüğü dönem, literatürde "Viktorya Dönemi (İng. Victorian era)" olarak anılır. Onun döneminde siyasi, ekonomik, kültürel ve toplumsal açılardan büyük değişimler yaşanmıştır. (ç.n)

** *Exorcist*. Şeytan ve/veya genel anlamda kötü ruhların insan bedeninden *çıkarılması* konusunda uzmanlaşmış kimse. (ç.n)

[Cadılığın Keşfi] ve Jules Michelet'in de büyük bir ilgi duyduğu, bir rahibenin şeytan tarafından ele geçirilmesini anlatan *The Confessions of Madeleine Bavent* (1933) [Madeleine Bavent'in İtirafları] adlı eserler bunlardan bazılarıdır. Hem *Demoniality* hem *de The Confessions of Madeleine Bavent* müstehcen bulunarak sansüre takılmış ve bu eserlerin imha edilmesine karar verilmiştir. Tüm bu eserlerin ortak özelliği, hepsinin Montie'nin cadılığa ve yayıncılarının deyimiyle "seks psikolojisine" olan ilgisini bir araya getirmiş olmalarıdır. Ancak her ne kadar tartışmalı olsalar da tüm bu eserler Montie'nin itibarını edebiyat ve tarih çevrelerinde farklı bir şekilde konumlandırdı. Montie, uzmanlığını antikacı sıfatıyla takdim ederek, dindarlıklarını ve bilginliklerini övdüğü ilahiyatçılarla birlikte çalışmaya başladı. Bir zamanlar cadılık yaptığından şüphelenilen bu kişi, akıllıca ve tedricen demonologların arasına katılmıştı.

Montie 1928'de Heinrich Kramer'in *Malleus Maleficarum* adlı eserinin ilk İngilizce çevirisini yayımlayarak cadılıktan cadı avcılığına uzanan yolculuğunu tamamlamış oldu. Montie'yi cadı avcılarıyla aynı tarafta konumlandıran şey, herhangi bir araştırmacının yapabileceği gibi, bu cadı çekiçleyen demonolojik eseri tercüme etmiş olması değildi; asıl mesele, bu eseri "önemsiz kusurlarına rağmen takdire şayan, harika bir eser" olarak tanımlamasıydı. Bu, Heinrich'in paranoyak, kadın düşmanlığından beslenen İblis'e tapma fantezisi için hayret verici bir övgüydü. Montie, 1926'dan itibaren tüm demonolojik çalışmalarında Heinrich'in cadıları bozguncu bir tarikat olarak lanetlemesini aynen yinelemiştir. Bir zamanlar kendisi de bir *bozguncu*ydu ama –en azından dışarıdan bakıldığında– yaşadığı çağ onu değiştirmişti.

1920'li yıllarda bozguncu tabirinin cadılardan çok komünistler için kullanılması daha yaygındı ve Montie bu iki kavramı birbiriyle bağlantılı olarak görmeye başlamıştı. *The History*

of Witchcraft adlı kitabının ilk bölümü olan *The Witch: Heretic and Anarchist*'te [Cadı: Sapkın ve Anarşist] cadıyı "habis bir canlı; sosyal bir haşere ve parazit; iğrenç ve müstehcen bir inancın sadık takipçisi... bir kâfir... bir kürtajcı; iffetsiz saray kadınlarının ve zina yapan yiğitlerin karanlık danışmanı; ahlaksızlığın ve akıl almaz yozlaşmanın papazı... bir anarşist" olarak tanımlamıştır.[13] Yani bu kitapta şimdiye kadar karşılaştığımız tüm suçlamaları sanki doğruymuş gibi yinelemiş ve suçlanan cadıların hayatlarını bir günah ve isyan lağımı olarak tasvir etmişti: Helena Scheuberin'in zina vakaları; Anny Sampson ve Kirsti Sørensdatter'in Şabat'ları; Manningtree cadılarının sapkınlıkları ve gayrimeşru çocukları; Tatabe'nin şeytani antlaşması; Jean Baptiste Girard'ın Marie Catherine Cadière'e yaptırdığı kürtaj ve benzerleri. Bu söylemlerinin kendi eylemleriyle ne kadar tutarlı olduğu ise cevaplanması mümkün olmayan bir sorudur.

Tanrı'ya, meleklere ve şeytanlara olan inancının bir parçası olarak büyüye inanan Montie, samimi olarak cadıların bir güce sahip olduğunu ve bunu elde etmek için İblis'e taptıklarını düşünüyordu. *History*'de, "ben kişisel olarak böylesi bir lanetin içinde kötülük ve hatta yıkım için bir güç olduğuna ve odaklanmış nefret ve iradenin tüm enerjisiyle ortaya çıkan ölümcül bir *anathema*'nın [lanet] beraberinde felaket ve ölüm getirebileceğine inanıyorum" demiştir. Cadıların sözlü lanetlerinin ya da Anny Sampson'ınki gibi balmumu resimler yapmalarının yanı sıra baldıran otu ya da güzelavrat otu gibi "kurnazca uygulanan zehirler" kullandıklarını ileri sürerek XIV. Louis'nin fermanını çağrıştırmaktadır. "Cadıların itiraflarının histeri ve halüsinasyondan ibaret olmadığı, esasen iğrenç ve korkunç gerçekler olduğu kanıtlandı," diye de hiddetlenir. Bir keresinde Chips Channon'a cadıların sapkın bir komplonun parçası olduğunu söylemişti: "İblis'e tapınma... gelişiyor ve yayılıyor. Bu

elbette komünist, şeytani ve sadist tesirlerle lekelenmiştir ve son derece yıkıcıdır". Cadılar "kanun ve düzenin açık düşmanları, amaçlarına ulaşmak için hiçbir şeyden kaçınmayan ateşli anarşistlerdir. Terörizm ve gizli cinayetler en sık kullandıkları silahlardır" ve itikatları "yalın ve saf Satanizmdir"

Montie, cadıların isyanında cinsel bir tarafın da bulunduğunu belirtiyordu. İblis'i keçi gibi bir hayvan formunda çağırdıklarında, cadılar bir toplu seks partisi düzenliyorlardı. Komploda yer alan otorite sahibi kişileri erkek, yardımcılarını ise kadın olarak tasavvur eden Montie, "her birinin en yakınındaki kadını hemen ele geçirdiğini" ifade etti. Eğer bir çocuğa gebe kalınırsa, bu çocuk "eski putperestlerin adakları" olarak kabul edilecek ve "alevler içinde yakılacaktı". Cadılar ayrıca İblis'in kıçını öpüyor, şeytani vaazlar dinliyor, ölü bedenleri mezardan çıkarıyor, ölü çocukları yiyor ve benzeri şeyler yapıyorlardı –başka bir deyişle, Montie demonologların bugüne kadar düşlemiş oldukları her şeye– ne kadar aşırı olurlarsa olsunlar inanıyordu. Tüm bunların din, seks, kadınlık ve annelikle ilgili manastır fantezilerine dayanan ve savunmasız şüphelilerden işkence ve gözdağı yoluyla elde edilen doğruluğu kanıtlanmamış hikâyeler olduğu aklına bile gelmiyordu. Bunları düşlemek hoşuna gidiyordu.[14] Artık kendisini masum kurbanlar olan cadılarla ya da muhafazakâr düşmanları tarafından iftiraya uğrayan meşru radikallerle özdeşleştirmiyor, bunun yerine iftira kampanyasının bir parçası hâline geliyordu.

Montie'nin hikâyesi, zulme uğrayanın zalime; suçlanan bir cadının cadı avcısına dönüşmesinin hikâyesidir ve bu düşünce yapısı şimdiye kadar hikâyemize musallat olmuştur. Birçok cadı avcısı, kendilerini kurban olarak görürlerdi: Zimmetine para geçirme ve sapkınlık suçlamalarını reddeden, bir esnafın oğlu olan Heinrich Kramer; asiler tarafından tehdit edilen ve

evlenmeye zorlanan VI./I. James; Sámi cadılarının Finnmark valilerini öldürmesinden korkan John Cunningham; katliam ve iç isyanla karşı karşıya kalan Virginia'daki sömürge yetkilileri; iç savaşa katlanan ve Anglikanizmden kaçmak için göç eden İngiliz Püritenler; daha iyi maaş için cemaatine yalvaran ve Amerikan yerlileri tarafından öldürülmekten korkan Samuel Parris gibi. Her biri mazlum olduklarına inanarak cadılara saldırmış ve dikkatleri kendi günah ve suçlarından uzaklaştırmak için cadı avını araç olarak kullanmışlardır.

Montie Summers'ın kendisini baskı altında hissetmesi için diğer pek çok kişiden daha geçerli bir sebebi vardı. Aslında cinsel yönelimi ve büyü yapmaya olan ilgisi nedeniyle zulme uğramış ve Edward dönemi İngiltere'sinin elverdiği ölçüde Satanizm ve oğlancılık suçlamalarıyla cadı mahkemesine çıkarılmıştı. Kısmen saldırıları bertaraf etmek için bir demonolog kimliğini benimsedi. Anlaşıldığı üzere bunda da başarılı oldu. Cadıları şahsen avlamadı, ancak onların varlığını kendi gördüğü şekliyle herkese duyurdu ve başkalarını onları avlamaya teşvik etti.

Montie Summers bir çocuk tacizcisi olarak hak ettiği eziyeti görmüş müydü? Şayet on altı yaşından küçük erkek çocuklarla cinsel ilişkiye girmiş olsaydı, bugünkü Britanya yasalarına göre tacizci sayılırdı. Arkadaşları arasında on yaşından küçük erkek çocuklarını arzuladığı söylenen erkekler de vardı ve bilindiği gibi rıza dışı cinsel ilginin çocuklara pek çok anlamda ömür boyu zarar vereceği aşikârdır. Montie ve arkadaş çevresi Jacques d'Adelswärd-Fersen'in yerleştiği Capri'de toplanıyordu ve bu toplantılarda neler yaşandığına dair elimizde bir kayıt bulunmamaktadır. Ancak bu gruptakilerin hepsi birbirine benzemiyordu. Bitton'dan ayrıldıktan sonra, erkek okullarındaki uzun süreli kariyerine rağmen Montie hakkında reşit olmayanlarla cinsel ilişkiye girdiğine dair herhangi bir iddia ortaya atılmamıştır. Birçok eski öğrencisi, 1960'larda

biyografisini yazan kişi kendilerine ulaştığında Montie'den övgüyle bahsetmiştir. Bazı uzun süreli edebî anlaşmazlıkları olmasına rağmen onu tanıyanlar genellikle ondan hoşlanmışlardı. Aktör Sybil Thorndike onu "eğlenceli... iyi huylu" ama "kara büyü, İblis'e tapınma, her türlü yozlaşmış din ve eski inanç" hakkındaki anekdotlarında "oldukça dobra" birisi olarak tanımlamıştır. Montie'nin biyografisini yazan Brocard Sewell, "bazı insanların Montague Summers'ı kötü kalpli bulduğunu" ve kendisinin cadılık ayinlerine katıldığına dair dedikoduların "sağlam bir temeli" olduğunu kabul etmektedir. Herkes ne kadar biliyorsa, o da o kadar biliyordu.[15]

Montie 1948 yılında son kaldığı yer olan Richmond'daki *4 Dynevor Road* adresinde öldü. Her şeyini 1950'de yanına gömülecek olan Stuart'a bıraktı. Öldüğü tarihte Montie'nin cinsel yönelimi Britanya'da hâlâ yasa dışıydı; bu yasak on dokuz yıl daha devam edecekti ve yasa düzenlendiğinde eş cinsellik yalnızca yirmi bir yaşını doldurmuş, rızası olan yetişkinler arasında serbest olacaktı. Montie'nin hayatına dair günümüze ulaşan kayıtların az olması ve eldeki bilgilerin tartışmalı oluşu, esasında şaşırtıcı değildir. Onun hakkında tek bir kesin gerçeğe erişmek bile imkânsızdır: Söyleyebileceğimiz tek şey, hak etmiş olsun ya da olmasın, bir cadı avının kurbanı olmaktan çıkıp bu avın faili hâline geldiğidir. Son edebî faaliyetlerinden biri, antropologların giderek daha fazla ilgisini çeken bir konu olan *Witchcraft and Magic of Africa* [Afrika'da Cadılık ve Büyü] üzerine Frederick Kaigh'in 1947 tarihli kitabına bir ön söz yazarak katkıda bulunmak oldu. Kitap şöyle bir izahatta bulunuyordu:

> Satanistler, yani İblis'e tapanlar, en eski zamanlardan beri var olmuşlardır ve bugün de var olmaya ve faaliyet göstermeye devam etmektedirler. İblis'e tapınmanın, olağan cadılığın, Kara Ayin törenlerinin, cadılar

> meclisi üstatlarının düzenlediği Şabat toplantılarının ve insan kurban etme de dahil olmak üzere çeşitli korkunç olayların maddi kanıtları oldukça fazladır. Bu inanç ilkelleri, özellikle de Afrikalı ilkelleri şaşkına çevirmekte ve muazzam kudreti ve kötülüğüyle geniş çapta dehşet, hastalık, felaket, ölüm ve yıkım yaratmaktadır.

Montie bu kitaba yazdığı ön sözde bu görüşlere katıldığını belirtmiş ve şunları yazmıştır:

> ...dünyada kötülüğün varlığını inkâr etmek imkânsızdır. Avrupa kıtasında, İspanya ve Rusya'da, İngiltere ve İtalya'da incelediğim cadılık, büyü ya da büyücülük kayıtlarında, bir ya da iki kez değil, kelimenin tam anlamıyla bir bütün olarak, sistematik ve homojen bir şekilde, insan kendini açıklanamaz ve (bugün bildiğimiz kadarıyla) izaha muhtaç bir şekilde aynı inançlarla, aynı olağanüstü olaylarla karşı karşıya bulmaktadır. Sözüm ona bilimin bu olguyu boş bir inkârla geçiştirebileceği zamanlar geride kalmıştır. Bu olgu gerçekten de vuku bulmaktadır. Bu olguyu inkâr etmek faydasızdır, bilim dışıdır, teolojiye aykırıdır ve doğru değildir.

Frederick Kaigh'in kitabını okurken "anlattıklarını sürekli olarak Heinrich Kramer gibi yazarların yazdıklarıyla ilişkilendiriyorum'" demiş ve Afrika dansını "North Berwick'in lanetli kilisesinde gerçekleşen büyük cadı toplantısındaki" dansa benzetmiştir. Özetle Montie, görüşlerini "Bay Kaigh'in ustalıkla hazırladığı bu çalışma bize Afrika'daki cadılığın ve büyünün nelere muktedir olduğunu ve günümüzde de nelere yol açtığını gösteriyor" sözleriyle ifade etmiştir. Elinizdeki bu kitabın sonraki üç bölümü, cadılığın gerçekliğine olan böylesi bir inancın

yirminci yüzyılın ilk yıllarında da geçerliliğini koruduğunu ve bu düşüncenin yirmi birinci yüzyılda da hâlâ devam etmekte olduğunu ortaya koyacaktır. Dünyanın her yerinde cadılık suçlamaları masum insanların yargılanmasına ve ölmesine yol açmış ve açmaya devam etmektedir. Bu sadece Afrika'da değil, Avrupa ve Kuzey Amerika'da da böyledir.[16]

DOKUZUNCU BÖLÜM

John Blymyer Davası: Pensilvanya'da *Pow-Wow* ve Sefalet

Bazen en beklenmedik olay, bir cadı davasını tetikleyebilir. 1928 yılında, Pennsylvania eyaletinin York şehri yakınlarında yapılan bir beton yol inşaatı bunlardan biriydi. 1916 yılında Amerika hükûmeti bir yol yapım yasası çıkardı. Beton bir karayolunun tesviye edilmesinin ve beton dökülmesinin devlete her bir mil için 10.000 doların altında bir maliyet yaratması şartıyla, topluluklar toprak yollarını otomobiller için elverişli yollara dönüştürebileceklerdi. Çiftlik kamyonları pazar merkezlerine daha hızlı ulaşabilecekti. Taşra sakinleri şehirdeki fabrikalara gidip gelebileceklerdi. Ayrıca –öyle anlaşılıyor ki– insanlar artık şehir dışındaki cadıları daha kolay ziyaret edebilecekti. Karayolları yetkilileri, küçük bir şehir olan York'un güneyinde, beton bir yol inşa etmek için Iroquois-Lenape-Susquehannock halkı tarafından isimlendirilen bir hat olan Susquehanna Trail'i seçtiler. Yol 1923 yılında tamamlandı. 26 Kasım 1928'de alacakaranlıkta bir araba York'un güneyinde yeni ve pürüzsüz Susquehanna karayolunda on üç mil hızla seyir hâlindeydi. Sürücü Clayton Hess, bir kereste fabrikası müdürüydü. Yanında, tel perde fabrikasındaki vardiyasından çıkmış olan bitkin hâldeki karısı Edna vardı. Arka koltukta Clayt'ın on sekiz

yaşındaki kardeşi Wilbert, otuz iki yaşındaki John Blymyer ve on dört yaşındaki John Curry sıkış tıkış oturuyorlardı. Clayt ve Edna arkadakileri Hametown yakınlarında indirdi ve bu üç kişi beton yoldan ayrılarak *Rehmeyer's Hollow*'a giden engebeli toprak yolda –bir amaç uğruna– sendeleyerek ilerlemeye başladı. Orada bir "cadıyı" ziyaret edecekler ve onu öldüreceklerdi.[1]

Hedeflerinde yaşlı bir çiftçi olan Nelson Rehmeyer vardı. John Blymyer 26 Kasım'dan birkaç gün önce, cadılık yaptığından şüphelendiği Nelson'a zarar verme ya da onu öldürme fikri üzerine kafa yormuş ve Wilbert Hess ile John Curry adlı iki çocuğu, bu yaşlı adamı zapt etmeleri için yanında getirmişti. John Blymyer, yaşadığı anksiyete ve depresyon krizlerinin, yemek yiyememesinin, uyuyamamasının ya da çalışamamasının Nelson'ın lanetlerinden kaynaklandığına inanıyordu. Ona göre Nelson'ın sihirli iyileştirme yetenekleri vardı ama bu güçleri düşmanlarına zarar vermek için de kullanabiliyordu. John bu yaşlı adamı nasıl kızdırdığını anlayamamıştı ama Nelson'ın onu büyülediğinden kesinlikle emindi. Ancak daha sonra 1929 yılının ocak ayında, katil olduklarını itiraf eden bu üç kişinin duruşmasında John'un düşüncelerindeki bir başka çelişki daha ortaya çıktı: Öncelikle Nelson Rehmeyer sırf cadı olduğu için öldürülmemişti, ikinci olarak da John Blymyer'ın da aynı şekilde bir cadı olduğu ortaya çıkmıştı. John kendisinin de sihirli güçleri olduğuna inanıyordu ve bunlar mahkemede enine boyuna tartışıldı; bu yüzden gazeteciler onun cinayet davasını bir "cadı davası" olarak tanımladılar.

Buradaki "cadı" ifadesi bir bakıma yanlış bir tanımlamaydı, zira John ve Nelson'ın her ikisi de "*pow-wow*" olarak bilinen ve Kızılderili dilinden gelen bir büyü sanatını icra ediyorlardı. Avrupalı sömürgeciler Kızılderili şamanlara –Algonkin dilinden gelen bir terim olan– "*pow-wow* büyücüleri" diyorlardı. Algonkin halkı için *pow-wow*, kehanet veya şifa için ifa edilen

bir trans hâlini niteliyordu. John ve Nelson'ın özelinde bu Amerikan geleneği, York County'ye yerleşen Almanların, yani "Pennsylvania Deutsch"un geleneksel büyüleriyle harmanlanmıştı: Onların geleneksel büyücülerine "*hexenmeister*", yani cadı ustaları deniyordu. *Hexenmeister pow-wow* büyüsü, sözlü ya da yazılı tılsımlar; dualar ve haçlar; yıldızlar ve daireler gibi koruyucu işaretler kullanılarak kötücül büyüleri tersine çevirerek cadıların verdiği düşünülen zararları geri püskürtüyordu. Bu harmanlanmış geleneği uygulayanlar, yaptıkları büyünün Anny Sampson ya da Joan Wright'ınkiler gibi faydalı olduğuna inanıyorlardı. Müşterilerini "kara büyüden" koruyarak kehanette bulunur, iyileştirir ve kutsarlardı. Ancak *pow-wow* uygulayıcıları ne kadar iyi niyetli olurlarsa olsunlar, yaptıkları iş başkalarının cadı olduğuna inanmalarına bağlıydı. John ve Nelson bu şekilde rakip *pow-wow*cular olarak bağlantı kurmuş, sözüm ona birbirlerine büyüler savurmuşlardı. Aslında John, Nelson'ı bir *pow-wow*cu olarak kabul etmek yerine onu yalnızca bir cadı, öldürülmesi gereken tehlikeli bir kişi olarak görmeye başlamıştı. John'a göre zararsız Alman/Kızılderili büyü geleneği Nelson tarafından bir silaha dönüştürülmüştü ve bu yüzden de onun öldürülmesi gerekiyordu.

John Blymyer'in duruşmasına katılan gazeteciler Pennsylvania Alman kültürüne pek de aşina olmayan kişilerdi ve bazıları tüm *pow-wow*ları "cadılık" adı altında lanse ederek bunların Hıristiyanlık dışı ve pagan saçmalıkları olduğunu düşündüler. Ancak bu tür eylemler, tıpkı Anny Sampson'ın duaları gibi, Hıristiyanlık tarafından derinlemesine şekillendirilmiş ve çoğu zaman doğrudan Tanrı'ya ya da Mesih'e yakarış şeklinde tezahür etmiştir. *Pow-wow*cular "kendilerine yardım için gelenlere her şeye kadir Tanrı'nın yüceliğini ve Ulu Efendi'nin içtenlikle talepte bulunan herkese bahşettiği pek çok lütfu göstermeyi" kendilerine vazife edinmişlerdi.[2]

Ancak iyi ve kötü büyü arasındaki o ince çizgi, 1929 yılında pek çok gözlemci için ayırt etmesi zor bir nitelikteydi ve o dönemdeki Amerikalılarının cadılığa inanıyor olması bile pek çok kişiyi dehşete düşürmüştü. New Yorklu romancı Theda Kenyon, Nelson cinayetini hayretler içinde anlatıyordu: Ona göre bu yaşananlar "ülkenin çoğunu cadıların artık Macbeth kadar ölü olduğu yönündeki safderun inançtan uzaklaştırmış; bankacıların, ev kadınlarının ve kamyon şoförlerinin şaşkınlıkla başlarını sallamalarına yetmişti" Bu cinayet, Theda'nın *Witches Still Live* [Cadılar Hâlâ Yaşıyor] kitabının konusunu ve bizzat başlığını oluşturdu, ama daha da önemlisi, Heinrich Kramer'in *Malleus Maleficarum* adlı eserinin Montie Summers tarafından yeniden yayımlandığı yılda cadı avının hâlâ devam ettiğini ve insanların ölümüne yol açabildiğini gözler önüne serdi.[3]

Ölüm Nelson'a Kasım 1928'e kadar geçen altı yıl boyunca bazı rastlantısal olayların eşliğinde yavaş yavaş yaklaşıyordu. O yıllar boyunca John Blymyer, bir cadının laneti altında olduğundan korkarak çaresizce bir tıp doktorunun ya da *pow-wow*cunun kapısını çalmış, hastalığı hakkında tavsiye istemiş ve kendisini kimin büyülediğini öğrenmeye çalışmıştı. *Pow-wow*cular esnaf, pazarlamacı ya da işçi; beyaz ya da siyah, erkek ya da kadın olabilirdi ve Pennsylvania'nın Alman bölgelerinde sayıları hayli fazlaydı. Birçoğu Pennsylvania'nın küçük şehirlerindeki konserve, makine ve puro fabrikalarında, ekin şeritleriyle süslü yeşil ve sarı tarlaların arasında günlük işlerde çalışıyordu. Nelson'ın şifa büyüsü alanında bir üne sahip olduğunu bilen John, başlangıçta *pow-wow* tedavisi için ona gitti. John'un daha sonra söylediğine göre onu muhtemelen üç defa ziyaret etmişti. Ayrıca Nelson'ın patates hasadını kaldırmasına da yardım etmişti. Ama John iyileşmedi. Arayışını sürdürdü. Söylediğine göre başvurduğu dört farklı

kişi de ona eziyet eden kişinin adını söyleyememişti. Sonunda daha becerikli bir *pow-wow*cu olan Emma Knopt, John'a istediği cevabı verdi: Bu kişi, kendisine zarar veren cadının Nelson Rehmeyer'in ta kendisi olduğuna dair giderek artan şüphelerini doğruladı.

Emma, bir cadıyı teşhis etmek için müşterilerinden yanlarında bir dolar (kâğıt para) getirmelerini, bunu avuçlarının üzerine koymalarını ve kendilerini lanetlemiş olabilecek kişiyi düşünmelerini isterdi. Belki de kâğıt para iyi bir kehanet aracıydı, zira üzerinde robot resim gibi bir portre vardı. Ayrıca bir kutsal belge gibi üzerinde "*In God we Trust* [Tanrı'ya güveniyoruz]" ibaresi yer alıyordu. Hem bu miktar danışmanlık ücretinin de karşılıyordu: Emma önce parayı alırdı. Müşteri paraya bakıp onu kendisine verdiğinde, ona elinde bir resmin belireceğini söylerdi, yani kâğıt parada George Washington'ın değil, büyüyü yapan kişinin yüzü görülecekti. John Blymyer, 1928 sonbaharında Emma'yı ziyaret ettiğinde, önünde Nelson Rehmeyer'in yüzünün belirdiğini söyledi.[4] Emma, John'a üzerindeki laneti bozmak için Nelson'ın büyü kitabı olan *hexenmeister* el kitabı *Pow-Wows or the Long Lost Friend*'i [*Pow-wow*lar ve Uzun Süredir Kayıp Olan Dost] çalmasını tavsiye etti. Pennsylvania'lı bir yayıncı olan John George Hohman bu kitabı bir asır önce, tılsımlar ve tıbbi çareler ("Kolik için İyi Bir Tedavi", "Tavukların Daha Fazla Yumurtlamasını Sağlamak", "Büyüyle Bağlanmış Kişileri Serbest Bırakmak") koleksiyonunu diğer insanlarla paylaşmak için yazmıştı. Nelson görünürde bu kitabı cadılarla mücadele etmek için kullanıyordu ama Emma ve John onun bu kitabı cadılık amacıyla kullandığından şüpheleniyorlardı. Emma, eğer John kitabı ele geçirebilirse yakması gerektiğini söyledi. Ayrıca Nelson'ın saçından bir tutam kesip bir metre derine gömerse de iyi olurdu. Her iki iş de zor olacaktı ama imkânsız değildi. Ayrıca Emma'nın aklındaki

şey esasında bir cinayet işlenmesi değildi. Kitabın ya da saçın bir şekilde Nelson'dan alınabileceğini umuyordu. Bahsettiğimiz gibi John, farklı bir karar aldı.

Tüm bu entrikalar süregelirken Milton J. Hess adında bir çiftçi de John Blymyer'ın bu fantastik dünyasına dahil olmuştu. İkili, sıcak bir Ağustos günü Milt'in iş yeri olan York'taki *Pennsylvania Tool Manufacturing Company*'de [Pennsylvania Alet İmalat Şirketi] mola verdiği sırada tesadüfen tanıştı; bu şirket, düşük ücretli, orta derecede vasıflı işçilerin istihdam edildiği birçok fabrika ve ürün işleme tesisinden biriydi. Milt, atölyenin arkasındaki sokakta dikilirken karşısındaki North George Sokağı'nda, teraslı bir evin arka bahçesinde duran uzun boylu ve zayıf bir genç adam gördü. Milt bu kişiye selam verdi ve John Blymyer, kendini ona John Albright takma adıyla tanıttı. Neden gerçek adını kullanmadığını daha sonra göreceğiz. Milt nerede çalıştığını sorunca John ona yakındaki bir tesiste puro sarıcısı olduğunu söyledi. John'la sohbet eden Milt, ailesinin Chanceford Pike üzerinde, kasabanın güneyindeki *Leader's Heights*'ta on dört dönümlük bir çiftliği olduğunu söyledi. Ürün veriminin düştüğünü, çiftlikteki bazı hayvanların ve insanların hasta olduğunu ve tavukların da kaçtığını anlattı. John da Milt'e kendi hastalığından söz etti: Eriyip gidiyor, uyuyamıyor ve yemek yiyemiyordu. Kendisine büyü yapılmıştı, bundan kesinlikle emindi. Sonra düşündü: Acaba Hess çiftliği de mi büyülenmişti? Nelson Rehmeyer onlara da büyü yapmış olabilir miydi?[5]

Eğer bu doğruysa, John Milt'e yardımcı olabileceğini söyledi. Görünüşe göre kendi üzerindeki laneti kaldıramıyordu ama eğer karşılığında para alırsa *pow-wow* becerilerini kullanarak başkalarına yardımda bulunmayı teklif edebiliyordu. John Blymyer'ın kullandığı bazı tılsımlar kayıtlara geçmiştir:

Îsâ, sevgili Efendimiz ve Kurtarıcımız,
çok sayıda çıban ve yara vardı vücudunda.
Ama onları ne sardırdı ne bağlattı.
Ne iltihaplandı bu yaralar ne de rahatsızlık verdi.
Ne de irin topladı.
Jonas kördü, ama
Yüce Çocuk nazikti
Ve onunla konuştu.
Vücuduna saplanan Kutsal yaralar kadar gerçektir bunlar.
Bunlar ne pıhtılaşır ne de iltihaplanır.
Ama onlardan su ve kan alıyorum.
Bu, N.N.'nin acıları ve yaraları için iyilik getirsin,
Kutsal olan, tüm acıların ve yaraların iyileştirebileceği adamdır.

Tılsım üç haçla biter, bu da *pow-wow*cunun, tedavi ettiği hastanın (N.N., ki bu tabir "her kimse" anlamına gelir) başında üç kez haç çıkarması gerektiğini gösterir. Bu tılsım şaşırtıcı bir şekilde Anny Sampson'ın 1590'larda Atlantik'in diğer ucunda kullandığı tılsıma benzemektedir; Joan Wright'ın ve hatta belki de Tatabe'nin de Amerika'ya yerleşen topluluklar arasında dolaşan benzer bir tılsım hakkında bilgi sahibi olmuş olma ihtimali yüksektir. Nelson Rehmeyer buna benzer tılsımlar kullanmıştır ("Çürük, ısınmayacaksın; Çürük, terlemeyeceksin; Çürük, yayılmayacaksın, ta ki Bakire Meryem bir oğul daha doğurana kadar. + + +"). Onun ve katili John'un aslında aynı türden bir *pow-wow* şifacısı olması ne kadar acı bir ironiydi. İkisi de aslında iyi niyetlerle büyü yapmaya çalışan insanlardı.[6]

Uzun ve zorlu bir yaşam süren Nelson, sahip olduğu güç yüzünden epey acı çekmişti. Altmış yaşındayken eşi Alice'den ayrılmış ve yalnız yaşamaya başlamıştı. Eşinin onu terk etmesinin bir nedeni de *pow-wow* danışanlarına olan bağlılığıydı. Alice, evlerine danışmak için çok fazla yabancının geldiğini

söyledi. John Blymyer gibi muhtaç, tuhaf ve bütün geceyi evde geçiren insanlar ziyarette bulunuyorlardı. Nelson onları akşam yemeğine davet ediyor ve saatlerce kehanette bulunup dua ediyordu. Alice'e göre böylesine saplantılı bir adamla yaşamak imkânsızdı. Nelson politikaya da ilgi duyuyordu ve eve sosyalist adayların afişlerini asmıştı. York County'de sendikalaşma ve grevler Bolşevizm'in bölgedeki varlığının bir göstergesi olarak görülüyordu ve son Rus Devrimi'nin anıları henüz tazeyken, en ılımlı sosyalizm bile işverenlere yıkıcı ve dinsizce geliyordu. Tıpkı benzer görüşlerin Montie Summers'a şeytani geldiği gibi. Nelson'ın mistisizmi ve birbiriyle bağlantılı olduğunu düşündüğü radikal siyasi fikirleri karşısında iyice bunalan Alice, iki kızını da yanına alarak kocasından yaklaşık bir mil uzaklıktaki bir eve taşındı. Nelson onunla ve çocuklarıyla iletişimini devam ettirebilecekti ama artık eski aile evi olan *Rehmeyer's Hollow*'da birlikte yaşamayacaklardı.[7]

Ölümünden yıllar sonra komşuları, bazı insanların, Nelson'ın izole bir yaşam sürmesinin evli bir adam için ne kadar da "komik bir yaşam tarzı" olduğunu söyleyerek eleştiride bulunduklarını ifade etmişlerdir. Herkes onun annesinin de babasından ayrı yaşadığını biliyordu, ki onlar evlenmemişti bile. Gayrimeşru bir çocuk olan Nelson, muhafazakâr bir toplumda dünyaya geldiği için zaten anormal birisi olarak görülüyordu; Şimdi, bu yaşlı hâliyle de yalnız kalmıştı. Bölgedeki çiftliklerde yaşayan insanların yarısının soyadı Rehmeyer'di; bunlar kuzenleriydi, ama kendi evinde bir ailesi yoktu. Bunun sosyal olduğu kadar pratik sonuçları da vardı: Aile, ortak iş gücü ve dinî uyum anlamına geliyordu. Nelson'ın hayvanlarına, hasadına ya da tamirat işlerine yardım edecek kimsesi yoktu ve kısmen arkadaşlık, kısmen ek gelir elde etmek ve kısmen de John gibi bazı kişiler *pow-wow* becerilerinin karşılığı olarak ona ufak tefek işlerde yardım ettiği için *pow-wow* müşterilerine ihtiyaç

duyuyordu. Bu kişiler de genellikle yıpranmış, sinsi ve sıkıntılı zamanlarda kendilerine bir amaç arayan avarelerdi. John da bu kategoriye giriyordu. Nelson onun için elinden geleni yapsa da John sorunlu bir adam olduğu için *Rehmeyer's Hollow*'da ve orada yaşayan bu yalnız adamda tekinsiz bir şeyler olduğundan şüphelenmeye başlamıştı.

Nelson'ın küçük ve iki katlı ahşap evi, *Rehmeyer's Hollow* Yolu üzerinde, Codorus Deresi boyunca uzanan bir patikadaydı. Evin elektriği ya da şebeke suyu yoktu ancak yakınında bir pınar vardı. Birçok çiftçinin evi gibi döküntü hayvan ahırları ve iş görebilecek hurdalarla çevriliydi. Nelson sebze yetiştiriyor; tavuk, birkaç inek, bir katır ve bir çift at besliyordu. Ama bu evi tekinsiz kılan, ağaçlar arasındaki ıssızlığı ve kaplamalarını koruyan koyu, dökülen boyasıydı. Bu ormanlık alan, fidanların geniş yaprakları üzerinde süzülen güneş ışığı ve çimenliklerde gizlenen geyiklerle yazları oldukça hoştu, ama kışın yapraklar erkenden dökülürken, gece de erken çökerdi. Ağaçlar uzun ve karanlık geçen aylar boyunca yapraksız kalır, lapa lapa kar yağar ve küçük evler ateş yakılmadığında buz keserdi. Bu nedenle Nelson, 1928 yılının Kasım ayının sonuna doğru bir gece vakti, kendisini görmeye gelen John Blymyer, John Curry (yalnızca Curry olarak da anılırdı) ve Wilbert Hess (Hessy olarak da bilinirdi) adlı üç genç ziyaretçi için bir ateş yaktı. John Blymyer'ı eski bir *pow-wow* danışanı olduğunu eskiden beri tanıyordu ve ondan hiç korkmamıştı. Aslında John ve Curry bir önceki akşam da onun evine gelmişlerdi. Şimdi ise yanlarında başka bir genç adam daha getirmişlerdi: Hessy. Nelson onların *Pow-wows or the Long Lost Friend*'ini; bir tutam saçını ya da herhangi bir şeyini almak istediklerini tahmin etmemişti.[8]

John ve Curry saldırıdan bir gün önce Nelson'ın evini ziyaret ettiklerinde ilk başta onu bulamamışlardı. Nerede olduğunu sormak için Alice Rehmeyer'in evine gitmişlerdi. John'un

söylediklerine göre Alice, Nelson'a zaten kızgındı. Onun Gladfelter'in çiftliğinde olabileceğini, çünkü "orada Emma Gladfelter'le takıldığını" söylemiş, "Yaşlı şeytan horoz!" diye de eklemişti. Fakat tüm bunlar kulağa Alice'in değil, John'un sözleriymiş gibi geliyor. Sonra John, Alice'in evinden ayrılmış ve Curry ile birlikte Nelson'ın evine geri dönmüştü. Curry daha sonra onunla "cadılık" hakkında konuştuklarını ve şahsen "bu adamdan [Nelson] korktuğunu" söylemiştir. John birden Nelson'ın iri yarı, geniş omuzlu ve boyunun da 1.80'den fazla olduğunu fark etti. Ertesi gün yanında bir kişi daha getirmenin mantıklı olacağına karar verdi: John onun saçını keserken ya da kitabına el koyarken Nelson'ı üç kişi tutabilirdi. Böylesine bir zorbalığa neden ihtiyaç duyulabileceğini ise düşünmemişti; belki de bu, büyülenmeye karşı uygulanan tedavinin bir parçasıydı, ya da belki de cadıyla nasıl başa çıkacağına önceden karar vermişti bile. Bunu bilemiyoruz. O gün saat geç olduğu için Nelson, iyi niyetle misafirlerinin oturma odasındaki sobanın yanında uyumasına izin verdi.

Bahsettiğimiz gibi ertesi gece John ve Curry, Hessy ile birlikte tekrar Nelson'ın evine geldiler. Nelson bir kez daha ziyaretçilerini karşıladı. Kütükleri getirdi, ateşi ve lambaları yaktı. Alevleri körüklerken sırtı ziyaretçilerine dönüktü. Sonra bu üç adam onun üzerine atladı. John bir sandalye alıp Nelson'ın üstünde parçaladı ve metal bir soba aparatıyla onu döverken, Curry ve Hessy de aynı şekilde ellerindeki sopalarla ona vurdular. Nelson karşılık vermeye çalıştı, onlara elindeki parayı fırlattı ve asıl istediklerinin ne olduğunu öğrenince de "Beni bırakın, kitabı getireceğim" diye bağırdı. Ama onlar Nelson hareketsiz kalana kadar onu dövmeye, tekmelemeye devam ettiler. Sonra onu iple bağladılar. Tıpkı bir zamanlar cadıların asılması için kullanılan yularlar gibi boynuna bir kement geçirdiler. Curry ve Hess, Nelson'ın ölmekte olduğunu, hatta

belki de çoktan öldüğünü fark ettiler ki bu hiç istemedikleri bir şeydi. Sonraları bu korkunç saldırının sadece birkaç dakika sürdüğü anlaşıldı.

Saldırganlar paniğe kapıldılar, ama Nelson'ın bürosunda bozuk para aramayı da ihmal etmediler. *Pow-wows or the Long Lost Friend*'i bulamadılar ve John, artık Nelson öldüğüne göre, onun saçlarını kesip sekiz metre derine gömmeye de gerek olmadığına karar verdi. Daha sonraları gayet serinkanlı bir şekilde dile getirdiği gibi, Nelson'ın zaten tüm bedenini gömeceklerdi. Katiller parmak izlerinin bulunabileceği yerleri temizlediler. Kurbanın üzerine hasır bir örtü serdiler ve lambadan aldıkları yağ ve bir kibritle onu ateşe verdiler. Eğer evi yakarlarsa, cadı da alevler içinde yanıp kül olacak ve cinayete ilişkin hiçbir kanıt kalmayacaktı. Ama soğuk karanlığın içinde aceleyle dışarı çıkarlarken yolda bir şeyin hareket ettiğini gördüler: "Bir şeyin gölgesi bu," dedi John, "bu şey sanki yola doğru geri geri geliyordu". Dehşete kapılan katiller ormana doğru koşmaya başladılar; ağaçların arasında, kalpleri küt küt atarken, dokuz mil ötedeki Hess çiftliğine varana kadar koştular ve yürüdüler. Yangının yayılıp yayılmadığını kontrol etmek için beklemediler. Yangın yayılmamış ve işledikleri suçun izleri de olduğu gibi kalmıştı. İleride savcılık, Nelson'ın saçını kesmemelerini ya da kitabını almamalarını katillerin amacının basit bir soygun olduğuna dair delil olarak kullanacaktı.[9]

Peki öyle miydi? Hayır, amaç tehlikeli bir cadıyı etkisiz hâle getirmekti, birkaç kuruş çalmak değil. Katiller Nelson'ı öldürmeye niyetli miydi? Belki de John Blymyer'ın amacı en başından beri buydu. Ne de olsa Nelson'ın *Pow-wows or the Long Lost Friend*'ini çalması ve hatta uyurken saçlarını kesmesi pekâlâ mümkündü. John, Clayt Hess'e Nelson'la sadece büyüsel bir çatışma niyetinde olduğunu söylemişti: "[*Pow-wow* vasıtasıyla] bu adamın zihni üzerinde çalışmalıyım. Onu

kontrolüm altına alacağım" demişti. Ancak eve girer girmez hemen fiziksel şiddete başvurmuş ve iki çocuğun Nelson'ı öldüresiye dövmesine yol açmıştı. Daha sonra mahkemede kendisine "Sizi büyüleyen bir kişiyi öldürmenin doğru bir hareket olduğunu mu düşünüyor musunuz?" diye sorulduğunda sakince "Neden ki? Evet doğru bir hareket olduğunu düşünüyorum" diye cevap vermiştir. Öte yandan John, tutuklandıktan hemen sonra Nelson'ı kontrol altına alma planını kabul ettiği ve ayrıca ona bir sandalyeyle vurduğunu ve vücudunu yakmak için bir kibrit yaktığını itiraf ettiği ifadesini sonradan inkâr etmiştir. Nihai ifadesi "onun öldürülmesiyle hiçbir ilgim yok" şeklindeydi ve kendisine "Rehmeyer'i öldürmek niyetinde miydiniz?" diye sorulduğunda kesin bir ifadeyle "Hayır, efendim" cevabını vermişti. Ancak bu söylemler, en başında kendisini büyüleyen kişiyi öldürmenin "doğru" olduğuna inandığını açıkça ifade etmesiyle ve cinayet günü gerçekleştirdiği pek çok eylemle çelişiyordu. John kötü niyetli, entrikacı bir katil miydi? Yoksa kafası cadılık fikirleriyle doldurularak büyütülen bir kişi olduğu için, Nelson'ı kazara öldüren talihsiz bir adam mıydı?[10]

John'un yaşamının erken safhaları, kendi "cadı" statüsü ve Nelson'ın güç gösterisine karşı tutumu hakkında çelişkili kanıtlar sunmaktadır. John 1895 yılının Noel'inde York yakınlarındaki North Hopewell Kasabası'nda sepet üreticiliğiyle uğraşan Maggie ve Emanuel Blymyer çiftinin çocuğu olarak dünyaya geldi. Ailenin "yiyecek çok az şeyi" vardı ve bir gözlemci daha sonra bu aile için "kıyafetleri perişan hâldeydi" diye yazmıştı. Arada sırada hayatlarının monotonluğunu değiştirecek bazı küçük çaplı büyücülük faaliyetleri dışında son derece durağan bir yaşam sürüyorlardı. John çocukken sık sık hastalanırdı ve içinde cadılara karşı hep bir korku vardı. Ailesi *pow-wow*cuları çağırsa da fayda etmedi ve bizzat oğullarının da *pow-wow*

yetenekleri olduğuna dair bir inanca kapıldılar. John, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda Eisenlohr ve Bobrow'un puro fabrikalarında çalışan genç bir adamken, cadıları alt etmeyi takıntı hâline getirmişti. Sarılan her bin puro başına sadece on bir dolar kazandığı, on ila on dört saatlik zihin uyuşturan bu işte muhtemelen düşünmek için çok fazla zamanı vardı. İş dışında da hayatının pek neşeli olduğu söylenemezdi: Evlendi, eşiyle ters düştü ve çocuklarından ikisi öldü. 1923'te John'un anksiyetesi ve yaşadığı depresyon o denli kötüleşti ki, nihayetinde bir akıl hastanesine yatırıldı. Oradaki doktorlar onun kuruntulu bir insan olduğuna karar verdiler. İşte tüm bunlar, John'un nasıl bir yapıya sahip olduğuna dair bizlere makul bir bakış açısı sunuyor: Yetersiz beslenmiş, sömürülmüş, cadı inancının kurbanı olmuş, *pow-wow*cular tarafından yenilgiye uğratıldığında panik içinde hareket etmiş ve kendi büyü yeteneklerinin daha güçlü bir "cadı" tarafından aşıldığına şahit olmuş bir adam.

Ancak John'un hayat hikâyesinin daha sorunlu bir tarafı daha vardır. Akıl hastanesinde yedi hafta geçirdikten sonra oradan sessizce ayrılmış ve ortadan kaybolmuştu. Kimse onu daha ileri düzeyde bir tedavi için tekrar hastaneye yatırmadı çünkü onu bulamadılar. Bunun nedeni hapiste olmasıydı. Eve döndüğünde karısı Lillie Belle Alloway Blymyer'ı öldürmeye teşebbüs etmişti. Lillie, oğlu Thomas'ın (ve zatürre ile kızamıktan ölen diğer iki çocuğu Richard ve Josephine'in) annesiydi. John'un silahlı olduğu tespit edildi: Ağırlaşmış yaralama ve kasten yaralamayla suçlandı. Üç ay hapis yattıktan sonra mevzubahis suçlamaları kabul etti ve Lillie'yi sık sık dövdüğünü de itiraf etti. Ayrıca tanıdığı genç bir kadının cinsel saiklerle öldürülmesi olayına karışmakla da suçlandı, ancak hiçbir şey kanıtlanamadı. John, Lillie'ye saldırı suçundan hüküm giydi ancak sadece bir ayı daha hapishanede geçirdi ve sonraları

söylediğine göre, tahliye olduktan sonra kimse onu bulamasın diye adını –amcasının soyadını alarak– John Albright yaptı. Daha sonra sık sık adresini değiştirdi. Milt Hess'le tanıştığında North George Sokağı'nda yaşıyordu. Nelson cinayetinden tutuklandığı sırada ise Chestnut ve Pine sokaklarının kesiştiği bir yere taşınmıştı. Ayrıca hapse girmesinden bu yana geçen beş yıl içinde sekiz ya da dokuz kez daha adres değiştirmişti. Bu arada Lillie canını kurtarmak için kaçmış ve ondan boşanmıştı.[11] İşte bunlar, John'un alışkanlık hâline gelmiş, canice şiddete meyilli ve büyülü bir bahaneye ihtiyaç duymayan tehlikeli bir entrikacı olduğuna dair bazı makul ipuçlarıdır.

1929'da Nelson cinayeti mahkemeye taşınınca John, suçlanmaktan kaçınmak için sinsi bir plan yaptı. Hikâyesini değiştirdi; bu kez on dört yaşındaki ortağı ve sözüm ona arkadaşı John Curry'yi suçluyordu. Curry'nin de aynı derecede mutsuz bir aile hayatı vardı ama onun için sorunun temel nedeni şiddete meyilli oluşu değildi. Polise anlattığına göre alkolik üvey babası onu dövüyordu. Curry zeki bir çocuk olmasına rağmen evden kaçmış ve okulu bırakmıştı. Bobrow'un puro fabrikasında çalışmaya başladığında John Blymyer ile tanışmıştı. Orada John, evindeki sıkıntıları anlatırken kendisini dinlemiş ve ona büyülendiğini, üvey babasının kendisinden nefret etmesine neden olan kişinin Nelson Rehmeyer olduğunu söylemişti. John onu Nelson'ı görmeye götürdüğünde, Curry'ye "cadı" ile konuşacaklarını, bunu yapmak için belki de onu bağlamaları gerekebileceğini belirtmişti. Sonrasında Curry için John Russell adında bir takma isim uydurarak onu şüpheli duruma düşürdü. Mahkemede John Blymyer daha sonra "Curry'nin [Nelson'ı] kazara öldürdüğünü" ileri sürdü. Bu oldukça mantıklı bir hikâyeydi, ancak Curry saldırıya dair bazı şeyleri itiraf etse de Nelson'a ölümcül darbeyi vuranın kendisi olmadığını ısrarla belirtti.

Üçüncü katil Hessy, daha düzgün bir geçmişe sahipti. Ebeveynleri Milt ve Alice sebze yetiştiren, dindar ve müreffeh çiftçilerdi. York Pazarı'nda Alice'in ürettiği ürünleri sattıkları bir tezgâhları vardı. Ancak talihsizlikler üretimlerine zarar verdiğinde Hess ailesi suçu cadılara attı. Hessy'nin babası Milt bir gün York'taki alet fabrikasının önünde John Blymyer ile karşılaştığında, John'un Nelson Rehmeyer'in şüpheli biri olduğu yönündeki telkinlerini dinledi. Ardından John ona baldızı Ida Hess'in Nelson'ı Milt'in çiftliğine büyü gücüyle zarar vermesi için tutmuş olabileceğini söyledi ve Milt bu fikri mantıklı buldu, zira Milt ile Ida'nın bir arazi tartışması yüzünden araları açılmıştı. Bunun üzerine Milt, John'un daha kapsamlı bir araştırma yapma teklifini kabul etti ve cadıların kimliğini teyit etmek ve onları alt etmek için John'un *pow-wow* becerilerine başvurdu.[12] Tüm bu olanları gören Hessy de hâliyle ailesi için endişelenmeye başladı. Sorgulandığında John ve Curry ile birlikte Nelson'la yüzleşmeye, onunla konuşmaya ve büyülerini yine büyü yoluyla bozmaya gittiği ve bu süreçte kötü niyetle hareket etmediğini söyledi. Hessy sırf diğerleri öyle yaptığı için ona vurmuş ve Nelson'ın öldüğünü fark ettiğinde ise dehşete düşmüştü.

Nelson'ın feci şekilde yanmış olan cesedi 1928 yılının Şükran Günü'nde bulundu ve teşhis edildi. Alice Hess müfettişlere John ve Curry'nin cinayetten bir gün önce kendisini ziyaret ettiklerini söyleyince bu ikili York polisi tarafından tutuklandı ve sonrasında itiraflarında Hessy'nin de işin içinde olduğunu söylediler. Hessy de suçlu olduğunu kabul etti. Fakat katiller her ne kadar suçlarını itiraf etmiş olsalar da Birleşik Devletler Anayasası'nın altıncı düzenlemesinin verdiği hakla resmî olarak yargılanacaklardı. İlk olarak 5 Aralık'ta bir sulh hâkimi tarafından ön inceleme yapıldı. Mevzubahis düzenlemenin de öngördüğü gibi, savunma ve iddia makamı için avukatlar tayin

edildi. Ardından sanıklar 7 Ocak 1929'da yargılanmak üzere York Bölge Adliyesi'ne götürüldü. En güzel gömlekleri ve üzerlerine tam oturmayan takım elbiseleriyle sanıklar, bu zarif klasik binadan ve duruşma hazırlıklarından ürkmüş olmalıydılar. On iki erkekten oluşan bir jüri heyeti (jürilerde kadınların yer almasına izin verilmiyordu) aday gösterildi ve her adayın tarafsızlığı sınandı. Jüri üyelerinden herhangi birinin ölüm cezasını önermeyi reddedip reddetmeyeceği sorgulandı. İtiraz sürecini yürüten dört hukuk ekibi vardı. İki avukat –Herbert B. Cohen (John'u temsilen) ve Walter W. Van Baman (Curry'yi temsilen) – devlet tarafından atanmıştı, zira sanıkların avukatlık ücretlerini karşılayacak durumları yoktu. Hessy'nin ailesi, tanınmış hukuk müşaviri Harvey A. Gross'u işe almak için para topladı. Savcılık görevini Bölge Savcısı Amos W. Herrmann yürütüyordu. Ayın yedisinde öğleden sonra geç saatlerde dört ekip de on iki jüri üyesini kabul etti ve Yargıç Ray P. Sherwood duruşmayı başlattı.

İddia makamı ilk olarak John Blymyer'a karşı suçlamalarını sundu. Sarı ışıkla kaplı mahkeme salonunun altın rengi aydınlığında konuşan Amos Herrmann imkânsıza yakın bir göreve başlamak için ayağa kalktı. Nelson'ın öldürülme nedeninin bir soygundan başka bir şey olmadığını kanıtlamayı amaçlıyordu. Bunu kanıtlayarak sanıkların akli dengelerinin yerinde olduğunu, doğruyu yanlışı ayırt edebildiklerini ve işledikleri suçtan dolayı idam edilmeleri gerektiğini gösterebilecekti. Bu, gazetecileri şaşırtan bir stratejiydi. Ne var ki kasabada görüştükleri kişilerden duydukları hikâye daha farklıydı. Onlar cadılıkla ilgili bir hikâye anlatıyorlardı. Bazı muhabirlere göre, Amos'un davayı beceriksiz bir hırsızlık vakası olarak sunması sadece bir basitleştirme değil, ayrıca York bölgesini utançtan kurtarmaya yönelik bir hamleydi. Kimse kendi halkının cadılığa saplantılı olarak lanse edilmesini istemezdi. Ancak Amos'un izlediği

strateji sadece skandaldan kaçınmak için tasarlanmamıştı. Savcılık, cadılık meselesinin gündeme getirilmesi hâlinde jüri üyelerinin cinayetin ciddiyetine ilişkin değerlendirmelerinin etkileneceğinden de endişe duyuyordu. Suçlamalar (kasıtlı veya kötü niyetle hareket edilmiş birinci ya da ikinci derece cinayet) reddedilebilir ve sanıklar beraat edebilir miydi? Jüri üyeleri cadılığa inanmanın cinayeti mazur gösterecek bir delilik olduğunu düşünebilirler miydi? Özellikle de John Blymyer kendisinin bir *pow-wow*cu –ya da gazetelerin deyimiyle "cadı" – olduğuna inanıyorsa, bu durumda jüri onun akli dengesinin yerinde olmadığı kanaatine mi varacaktı? Gazeteciler Amos'u "yorulmuş ve aşırı iş yükü altında ezilmiş" birisi olarak değerlendiriyor ve "cadı" kelimesini duruşma kayıtlarından çıkarma şansının düşük olduğunu öngörüyorlardı. Onlar için bu cinayet davası aynı zamanda bir cadı davasıydı (ve bunda haklıydılar).

John'un adına Amos'un karşısına çıkan savunma avukatı Herbert Cohen, tam da Amos'un korktuğu şeyi savunmayı planlıyordu: Müvekkilinin akli dengesinin yerinde olmadığını ve yaptıklarından sorumlu tutulamayacağını savunacaktı. John sadece Nelson'ın cadı olduğunu düşünmekle kalmıyor, aynı zamanda kendisinin de bir cadı olduğunu düşünüyordu. Bundan daha büyük delilik olabilir miydi? Herb'e göre, bu denli kuruntulu birisinin önceden planlanmış ya da bilinçli olarak işlenmiş bir cinayetten sorumlu tutulamayacağına karar verilmeliydi. Elektrikli sandalyeye gönderilmek yerine, John'un tedavi umuduyla hayatının sonuna kadar hastaneye yatırılması gerektiğini söyleyecekti. Ancak Herb'ün savcılık tarafından dile getirilmeyen herhangi bir konuyu mahkemeye sunması kanıt kuralları gereği mümkün değildi: Herb iddia makamının savlarını çürütmek için oradaydı, yeni bir materyal eklemek için değil. Bu nedenle iddia makamının tanığı dile getirmedikçe cadılıktan bahsedemezdi.[13] Duruşmanın ilk iki günü Amos ve Herb tüm

tanıkları sorgulayarak birbiriyle çelişen iddialarda bulundular. Amos ve polis memurları Ralph Keech ve W. C. Craver kaçamak bir şekilde soygunun gerekçelerini öne çıkardılar. Sadece bir tanık (Wilbert'in kardeşi Clayt Hess) savunma avukatına istediğini verdi. Clayt mahkemeye, cinayetten sonraki gün John'un kendisine "Adamı yakaladım" dediğini söyledi. Ama daha fazlasını da eklemişti: Clayt, Amos'a gergin bir şekilde "O kelimeyi söylememeli miyim?" diye sordu. Başına gelecekleri ve bunun savunduğu argümana nasıl zarar verebileceğini bilen savcının başka seçeneği yoktu: "Çıkar ağzındaki baklayı," dedi sinirli bir şekilde. "Pekâlâ," dedi Clayt ve John'un "cadıyı yakaladım!" dediğini belirtti.

Pittsburgh Post Gazette, "Devlet Büyücülük Meselesinden Kaçamıyor" başlıklı haberiyle olanları sevinçle karşılamıştı: "Tanık, Cadılık Konusundan Kaçma Planlarını Bozdu... Kürsüdeki Genç "O Bana Cadıyı Yakaladım Dedi" Diye Ağzından Kaçırdı. Savunma Makamı Sevinçli". Gerçekten de sevinçliydiler. "Cadı" kelimesi bir kez telaffuz edildiğinde, Herb Cohen artık müvekkilinin akıl sağlığının yerinde olmadığına dair savunmasını oluşturmaya başlayabilirdi. Duruşmanın ikinci gününün sabahında Clayt'ı sorgulamaya devam etti: John ona Nelson'ın evine götürülmek istediğini ve "adamın saçından bir miktar alıp" sonrasında, "bir deliğe sokmak" niyetinde olduğunu söylemişti. Üçüncü gün Herb, John Blymyer'ın "psikonevroz"dan mustarip olduğunu ve "bir şeyin ya da birinin ona zulmettiğine" dair "halüsinasyonlar" gördüğünü söyleyen doktorları da çağırıp sorularını yöneltti. John, 1923'te akıl hastanesine yatırıldığında bakıcılarına şunları söylemişti: "Tüm huzurum kaçtı, sinirlerim bozuldu, çalışamıyorum, gücüm kalmadı. Ne yemek yiyebiliyorum ne de uyuyabiliyorum, hâlâ peşimdeler" Bu, tanık Doktor Oscar Altland'ın ifadesiyle "cadıların onun peşinde olduğu ve yemek yemesine ya da uyumasına izin

vermedikleri" anlamına geliyordu: "[John] onlardan kaçmak için duvar boyunca koşuyor... cadıların ve büyünün peşinde olduğunu haykırıyordu," diye de ekledi.

John'un akli dengesiyle ilgili bu tartışma, kendisinin bir cadı ya da *pow-wow*cu statüsüne sahip olup olmadığı konusunu da beraberinde getirmiştir. Peki John kendisinin demonolojik bölünmenin hangi tarafında yer aldığına inanıyordu? Wilbert'in ebeveynleri Milt ve Alice Hess salona çağrıldı ve John'un Hess ailesine "bir *pow-wow* doktoru" ve iyi bir büyücü olduğunu söylediği açıklandı. Alice, Wilbert'in Rehmeyer's Hollow'a yapılacak yolculuğa katılmasına izin verdiğini doğrularken hıçkıra hıçkıra ağlıyordu, çünkü John onlara bu süreci büyülü bir şekilde tarif etmişti: Hess ailesinden birinin "başlarındaki beladan kurtulmaları için" orada olması gerektiğini söylemişti. Ancak John, Milt ve Alice'e kendisini bir *pow-wow*cu olarak takdim ettiğini inkâr etti. Şimdiye kadar gördüğümüz tüm cadı avcıları gibi o da kendisinin sorun yaratan kişi olarak tasvir edilmesindense, cadıların kurbanı olarak anılmayı yeğliyordu.

Market Caddesi'nde "tramvaylar gümbürdeyerek geçerken; otomobillerin egzozları öksürüp kükrerken" ve "bitişikteki bir çelik yapıda perçin çekici sesleri duyulurken", gazeteciler onun bir cadının etkisiyle ortaya çıkan hastalığından bahsetmesini hayranlıkla dinlediler. "Uyuyamadım, dinlenemedim ya da yemek yiyemedim" diye yakındı ve "Bunun nedeni neydi biliyor musunuz?" diye sorulduğunda basitçe "Evet, bana büyü yapıldı" diye cevap verdi. Farklı tıp ve *pow-wow* doktorlarına "on ya da on beş kez", "yedi ya da sekiz kez" gittiğini ve "sinir ya da akıl hastalığı, hastalık kaygısı bozukluğuna bağlı melankolisi" olduğunu anlattı.[14]

Sıra cinayeti anlatmaya geldiğinde John, Curry'nin olaydaki rolünü vurgulayarak suçu yine başkasına attı. "[Nelson'ı]

yere serdik," dedi, "sonra Curry araya girdi ve onu dövmemize yardım etti... ben ona sandalyeyle vurduktan sonra ayağa kalktı. Ona birçok kez yumruk attım" diye devam etti ve ardından kendisiyle çelişerek Nelson'a sandalyeyle vurduğunu inkâr etti. Nelson'ın kafatası kırığı ve üçüncü derece yanıklara bağlı ölümü hakkında ise hiçbir şey söylemedi. Bunun yerine, saldırının sonunda "Curry'nin lambayı masadan aldığını, üst kısmını ve brülörü çıkardığını ve yağı alıp Rehmeyer'in yanına koyduğunu" iddia etti. "Sonra dedi ki, 'John, kibritin var mı?'; "Ben sigara içmem, kibritim de yok" dedim. Sonra Curry, 'Heh, bende varmış.'" dedi. Bu elbette ki yangının sorumluluğunu Curry'ye yüklüyordu. John, alevler yükseldiğinde Hess ailesinin evine kaçtıklarını söyleyerek konuşmasına devam etti. Yıkanmışlar, çaldıkları paraları bölüşmüşler, Clayt Hess'e Nelson'ı bulamadıkları yalanını söylemişler ve John'un York'taki dairesine geri dönmüşlerdi. Bu, mide bulandırıcı bir vicdansızlığın hikâyesiydi ve Yargıç Ray Sherwood, hikâyenin sonunda John'un suçlu olduğuna ikna olmuştu. John'un duruşması sona ererken, "Adam her şeyi itiraf etti," diyerek meseleyi özetledi. Herb her ne kadar jüriden bunu talep etmiş olsa de, jüri heyeti bu adli kanıtlara bağlı olarak John'u cinayetten beraat ettiremezdi.[15]

Her ne kadar gazeteciler Herb'ü "bir gecede ünlenen sempatik bir genç avukat" olarak tanımlasalar da kendisinin John'un akli dengesinin yerinde olmadığı yönündeki savunması sonuçsuz kalmıştır. 9 Ocak akşamı saat 20:40 sularında jüri, John'u birinci derece cinayetten suçlu buldu; bu da işlediği suçun önceden planlanmış olduğuna kanaat getirdikleri anlamına geliyordu. Bununla birlikte Herb, az da olsa ilgi çekmeyi başarmıştı: Jüri üyeleri John'un kendisine hâkim olabilen birisi olmadığına hükmetmek için yeterince şey duymuşlardı. Cinayette sorumluluğunun ciddi boyutlarda olmadığı düşünülüyor ve Amos'un cinayetin tek amacının soygun olduğu iddiası

herkes tarafından kabul edilmiyordu. Hem John'un hem de Nelson'ın kendilerini "cadı" sanmaları, John'un hayatının kurtarılmasında önemli bir rol oynamıştır. Jüri başkanı yıllar sonra, "İki arkadaş cinayetin büyüden kaynaklandığını düşünüyordu," diyerek cinayetin cadılık inancından kaynaklandığını ifade etmiştir. Bu nedenle jüri başkanının söylediğine göre, diğer jüri üyeleri "jürinin hoşgörülü olması gerektiğini" ifade etmişlerdi. Bir jüri üyesi beraat kararı verilmesinden yanaydı. Geri kalan tüm jüri üyeleri doğru hükmün birinci derece cinayetten mahkûmiyet olduğuna inanıyordu, ancak daha da önemlisi tüm jüri üyeleri ceza olarak idamı değil müebbet hapis cezasını öneriyordu. John ömür boyu hapse mahkûm edildi. Kararı duyunca önce gerildi, sonra da derin derin esnedi. Bir gazeteciye göre sanki "sıkıcı bir futbol maçındaymış" gibi bir hâli vardı. Bu davranışları gazetecilerin onun hem bir "cadı" hem de "deli" olduğu izlenimini güçlendirdi ve hâliyle onu bu şekilde nitelendirdiler.

Yargılanacak ikinci sanık Curry'ydi. İddia makamı davayı 10 Ocak sabahı açtı ve öğleden sonra avukatı Walter Van Baman savunmasına başladı. Curry'nin de John gibi Nelson'ı öldürmekten suçlu bulunması ihtimali yüksek olsa da Walter, suçun önceden tasarlanmamış olduğunu söyleyerek cezanın hafifletilmesini talep etti. John Blymyer'ın bir konuşma sırasında Clayt Hess'e "bütün suç benim üzerime kalacak... diğer çocuklar suçlanmamalı" dediğine dikkat çekti. Curry'nin itirafının bölge savcısı Amos Herrmann'ın "sen bana yardım et, ben de sana yardım edeyim" sözüyle "usulsüz bir şekilde elde edildiğini" ileri sürdü. Amos, itirafın daha olumlu bir sonuç vaadiyle teşvik edilerek alındığını samimiyetle teyit etmiştir. Curry mahkemede üvey babasının kendisini "dövdüğü ve küfrettiği" evde nasıl "hoş karşılanmadığını" anlattı. John'la birlikte Nelson'ı alt etmeye gitmesinin sebebinin John'un yaptığı

"cadılığın bir kısmını görme" umuduydu ve "Blymyer tarafından öldürülmekten korktuğu için" de saldırıyı durdurmaya kalkışmamıştı. Bir ölçüde jürinin sempatisini kazandı, korkmuş ve ağlamaklı görünüyordu. Ancak yargıç, özetlemesinde jüriyi cinayet hükmüne yöneltti. Karar ertesi gün öğleden sonra 2'den önce verildi. Curry'nin duruşması iki günden az sürmüştü. Henüz on dört yaşındayken, birinci derece cinayetten suçlu bulundu ve ömür boyu hapis cezası almasına hükmedildi.[16]

Hessy, ailesi tarafından tutulan bir avukat ekibinin desteğiyle 12 Ocak'ta yargılanmaya başladı. Güçlü avukatı Harvey Gross, ölüm nedeninin belirsiz olduğunu kanıtlayan tıbbi kanıtları ayrıntılı olarak inceleyen tek avukattı. Hem önceki iki duruşmada ve Hessy'nin duruşmasında şüphelilerin sorgulanmasında ve delillerin kaydedilmesinde ihmaller olduğu tespit edildi. Harvey, Hessy'nin kullandığı varsayılan silahın (bir sopa) ölümcül olmadığını gösterdi ve ölümle sonuçlanan kavganın yaklaşık bir dakika sürdüğü iddiasını güçlendirmek için bir kronometre kullandı. Milt ve Alice Hess'e büyülenmiş olmanın nasıl bir şey olduğunu anlattırdı: Onlar da "sanki etim sürekli kaynıyormuş gibiydi" ve "o kadar kendimden geçmiştim ki işimi yapamıyordum... Çocuklarımın yiyecek bir şeyleri var mı yok mu umurumda bile değildi" açıklamalarında bulundular. Son olarak, Hessy'yi itaatkâr bir evlat olarak gösterdi. Hessy, "[Oraya] babamın ve annemin iyiliği için gittim," ifadesini kullandı. Ayrıca annesi, jüriye oğlunun durumu nasıl itiraf ettiğini de anlattı: "Anne, endişelenme... Oraya gitmek istemedim. Adam öldü. Umarım daha iyi olursun". Harvey ayrıca Hessy'nin karakteri üzerine konuşması için yetmiş yedi tanık toplamış ve iddia makamının Hessy'nin iyi bir itibara sahip olduğunu kabul etmesinden önce dört tanesini çağırmıştı. Bu çabalar sonucunda jüri Hessy'yi sadece ikinci derece cinayetten suçlu bulmuş ve on ila yirmi yıl arasında hapis cezasına

çarptırmıştır. Esasen Hessy (5408 numaralı mahkûm) ve Curry (5883 numaralı mahkûm) 1939 yazında şartlı tahliye edildi.[17] John Blymyer ise 1953 yılına kadar Philadelphia'daki Doğu Eyaleti Cezaevi'nde 5407 numaralı mahkûm sıfatıyla cezaevinde kaldı ve "eğer üzerimdeki büyü kalktıysa, artık bana büyü yapamazlar" diye düşündüğünden hiç olmadığı kadar mutluydu.[18]

York cadı davası dünya genelinde manşetlere taşındı. Hindistan ve Yeni Zelanda'ya kadar pek çok yerdeki gazeteci, Amerika'da "cadılığı... elektrik ışığı kadar gerçek" kılan bir "cadılık davası" ya da "voodoo davası" karşısında hayrete düştü. Her ne kadar anlaşılır olsa da Nelson'ı yanlış bir şekilde "kara büyü uygulayıcısı", John'u da "rakip bir cadı" olarak adlandırdılar. Başka bir yerde John'dan, yoksulluğunu, sözde akli dengesizliğini ve cadılığını bağdaştırmak amacıyla "zayıf, küçük kafalı, kendine sihirbaz diyen biri" olarak bahsedildi. Her iki adam da cadılarla ilgili belirli stereotiplere uyuyordu; en belirgin istisnaları, cinsiyetleriydi. Nelson'dan yalnız ve geçim sıkıntısı içinde yaşaması; zina yapması ve gayrimeşru bir çocuk olması; yıkıcı siyaseti ve pagan Amerika yerlilerinin yanı sıra Hıristiyan Alman dindarlığından da beslenen büyülü tıp becerileri nedeniyle şüphelenilmişti. John Blymyer da aynı şekilde tipik bir cadıydı: Kendisi karısı tarafından terk edilmiş; toplum tarafından uyumsuz ve potansiyel bir cinsel suçlu olduğundan şüphelenilen; Nelson'la kültürel olarak aynı türden melez büyüleri kullanan; potansiyel olarak tehlikeli bir "deli" sayılan; dışlanmış ve yoksul bir adamdı.

Yirminci yüzyılın yaşam koşulları pek çok açıdan farklı olsa da bazı açılardan Orta Çağ ve erken modern dünyanın cadı davalarından bu yana çok az şey değişmişti. Nelson ve John ikilisi, Helena, Anny, Kari, Bess ve diğer eski "cadılarla" ortak

özellikler taşırken, John da büyülü saldırılardan duyduğu korku ve kadın düşmanlığıyla Heinrich Kramer, Matthew Hopkins ve diğer cadı avcılarına benziyordu. Bazı gazeteciler Pennsylvania'daki Alman kültürünü Avrupa'nın "geri kalmış" geçmişiyle ilişkilendirirken, aynı zamanda antropologların Afrika'daki *pow-wow* uygulayıcılarına verdikleri isim olan "cadı doktorları" terimini kullanarak olan bitenleri Afrika'nın bugünüyle de ilişkilendirdiler. Bir manşette görüldüğü üzere, Pennsylvania eyaleti yasama organı, Aralık 1928'de "Nelson D. Rehmeyer'in öldürülmesiyle gün ışığına çıkan cadılık uygulamaları" nedeniyle "cadı doktorlarını yargılama" niyetinde olduğunu ilan etmişti.[19] Montie gibi, 1920'lerin Amerikalı gazetecileri de modern kültürlerarası mukayeselerin okuyucuları için cadı davalarını anlamlı bir bağlama oturttuğunu düşünüyorlardı.

Ancak yine de 1928-9'daki cinayet ve cadı davası, on altıncı ya da on yedinci yüzyıla bir geri dönüş ya da Pennsylvania'daki Afrika adetlerinin şaşırtan etkileri bağlamında değil, tüm Avrupa ve Amerika genelinde yirminci yüzyıldaki yaşamın bir göstergesi olarak değerlendirildiğinde bir anlama sahip olur. 1928, Montague Summers'ın 1920'lerde ve 1930'larda Londra ve New York'ta yayımladığı bir dizi başarılı demonolojik eserden biri olan *Malleus Maleficarum*'un basıldığı yıldı. Yirminci yüzyılın ilk yarısında insanlar büyü hakkında daha fazla bilgi edinme peşindeydi. Bazıları da yalnızca bilgi edinmekle kalmayıp, doğrudan büyü yapmak da istiyordu. Hıristiyanlık dışı dinlerle yapılan Michelet benzeri deneyler Teozofi, Transandantalizm, "yeni çağ" mistisizmi ve Vika gibi akımlar altında gelişmeye başladı. On dokuzuncu yüzyılın sonu ve Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda büyüsel inançlar kaybolmaktan ziyade, tılsım, muska, geçmiş yaşam vizyonları, ölülerle temaslar gibi çeşitli büyü biçimlerine olan ilginin artmasıyla birlikte gelişim göstermiştir.[20] York cadı davası, Batı

toplumlarında büyüsel inançların ve cadılık korkularının azaldığını ya da yok olmak üzere olduğunu değil, bunların sürekliliğini ve aynı zamanda modern anlamda canlılığını ortaya koymaktadır. Ayrıca yükselişte olan tek şey, Avrupa'nın eski cadılık inançları da değildi. İnsanların büyüye olan derin ihtiyaçlarına hitap eden doğulu, yerli ve alternatif Hıristiyan ruhaniliklerine olan inanç da yükselişteydi ve bunlar da yargılanmaktaydı.

ONUNCU BÖLÜM

Nellie Duncan Davası: Cadılık Yasaları ve İkinci Dünya Savaşı

İzlediğimiz bu siyah beyaz film grenlidir. Denizin epey üzerindeyiz, aşağıya bakıyoruz. Bir gemi yan yatmış, büyük bir savaş gemisi alabora olurken sallanıyor. Biz izlerken, o solgun gövdenin üzerinde hareket eden bazı noktalar görüyoruz. Kıç kısmına doğru hareket ediyorlar, pervanenin ve kaynayan denizin üzerinde asılı duran uçurumun kenarına geldiklerinde ise bocalıyorlar. Gördüğümüz bu noktalar insanlardır. Gövde üzerinde koşuşturuyorlar; kararlı ve tedbirli bir şekilde, bir sonraki hamlelerini hesaplıyorlar. Atladıkları takdirde ölecekler. Kayarsalar da ölecekler. Oldukları yerde kalırlarsa belki kurtulurlar. Kalbimiz âdeta yerinden çıkacak, nefesimiz kesilecek, kurtulacaklar gibi duruyor. Ama aniden gemi infilak eder. Siyah beyaz buharlar saçan jetler, demir parçaları ve ağır mermiler dumanlar eşliğinde göğe doğru fırlıyor. Sonra ikinci bir patlama. Bu içi boş ve eğri gemi, dikenli, konveks bir yıkım çiçeğine dönüşüyor; çiçek gibi açıyor ve sonra batıyor. İnsanların çoğu buharlaşarak ya da gökyüzüne savrularak kayboluyor. Geriye kalanların batan gövde boyunca aşağılardan bize doğru koşuşlarını izlerken, film sona eriyor.

Bu gemi, Kasım 1941'de batırılan *HMS Barham*'dır. İngiltere'nin güney kıyısında bulunan ana limanı Portsmouth'ta kaybolanların yakınları akrabalarının öldüğüne dair söylentiler duydular. Helen Duncan adlı bir medyumun seanslarına katılan bazı ziyaretçiler ise görünüşe göre bir mucizeye tanık oldular. Ölülerle bağlantı kurma yeteneğini kullanan Helen, kısa süre önce ölen bir Barham bahriyelisinin ruhuyla konuşmuş ve herkese doğru bir tespitle geminin kaybolduğunu bildirmişti. Sonraları Portsmouth emniyet müdürünün mahkemeye verdiği ifadeye göre, Helen bunu geminin battığına dair yapılan resmî açıklamadan "çok önce" dile getirmişti. Polis, Helen'in bu donanma sırlarını nasıl öğrendiğini ya da nasıl tahmin edebildiğini sorgulamaya başladı. Bu, müşterilerden sadece dedikodu duymaları için para alınan bir sahtekârlık mıydı? Emniyet müdürünün ifadesindeki bir anlık kararsızlığın da işaret ettiği gibi bu şahıs gerçekten de geminin batışını "önceden görebilmiş" miydi, yoksa sadece mevcut duyuruyu mu önceden yapmıştı? Bilgi kaynağı ne olursa olsun, Barham'ın gövdesinde koşuşturan kişilerle ilgili ortaya atılan bu spekülasyonlardan istifade etmek doğru olur muydu?[1] Kari Edisdatter, Joan Wright ya da Marie-Catherine Cadière gibi vizyonlar aracılığıyla bilgiye ulaştığını iddia eden bir kadın olan Helen Duncan, okült güçlerin var olup olmadığına ve bu süreçlerin nasıl geliştiğine dair tartışmaların bir parçası hâline geldi. Bu *Barham* hikâyesi, onun Britanya'nın 1735 Cadılık Yasası uyarınca sekiz gün süren duruşmasının sonunda delil olarak gündeme getirildi. Helen bildiğimiz anlamda bir cadı değildi–ve Yasa uyarınca bununla suçlanmıyordu– ancak modern zamanlarda cadılığın anlamı, cadılık taklidi şeklinde büyüyle yapılan sahtekârlıkları da içeriyordu ve bu nedenle Helen'in davası bir cadı davasıydı.

Aynı adaşı Gillie Duncan gibi Helen Duncan da bir İskoç'tu. Küçük bir kasaba olan Callander'da Archibald ve

Isabella MacFarlane çiftinin çocuğu olarak 1897 yılında Victoria Helen adıyla dünyaya geldi; Ellen ve Nell olarak da biliniyordu fakat o kendisine Nellie demeyi tercih ediyordu.[2] Saygın anne ve babası bir inşaat şirketi işletiyordu ve Nellie on üç yaşına geldiğinde ailenin dokuz çocuğu vardı. Bu aile, dindarlığı, iffeti ve perhizi zorunlu kılan püriten bir Protestan mezhebi olan Presbiteryenlerdendi. Gerçekten de MacFarlane'ler Callander'ın Ana Caddesi'nde alkol satılmayan bir otelin yanında yaşıyorlardı. Nellie'nin dinî terbiyesi kişiliğini biçimlendirdi. Başlangıçta bu kendisi bir baskı oluşturuyordu: Hayatı on yedinci yüzyıl Salem'inde yaşayan Abigail Williams ve Betty Parris'in hayatından daha neşeli değildi. Çoğu eğlence yasaktı. Ancak Nellie canlı, hayalperest, erkek fatma gibi bir kızdı ve hayatındaki kısıtlamalarla sancılı bir mücadele içerisindeydi. Hayal kırıklığı ve tecrübesizlik âdeta zehirli bir karışım gibiydi ve on altı yaşında, hiçbir zaman teşhis edemediği biri tarafından baştan çıkarıldı ya da belki de saldırıya uğradı. 1914'te, yani Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde bekâr bir anne olmuştu. Presbiteryenler cinsel "günahtan" tiksiniyorlardı ve bunun üzerine MacFarlane'ler kızlarını evden uzaklaştırdılar. Geçimini sağlamak için Dundee'deki bir jüt fabrikasında çalışmaya başladı. Burada jüt bitkisinin kabuğundan elde edilen lifler mekanik tezgâhlarda çuval biçiminde dokunuyordu. Kadınlar ve kızlar burada haftanın altı günü onar saatlik vardiyalar hâlinde çalışıyordu: Tehlikeli makinelerin başında durulan tozlu, akciğerleri tıkayan bir işti bu. Nellie bunun yerine 1915 yılında savaş zamanında kurulan bir mühimmat fabrikasına başvurdu. Ancak henüz on yedi yaşında, bir buçuk metre boyunda ve yaklaşık 95 kilo ağırlığında olan Nellie, ayrıca verem hastasıydı. Mühimmat fabrikası onun başvurusunu reddetti ve onu zorunlu bir tedaviye tabi tutmak üzere hastaneye yatırttı. Daha sonra bir fırında iş buldu ve 1916'da bir marangoz olan

Henry Duncan ile evlendi. Bu, hayatını ve çocuğunun umutlarını kurtarmak için yapabileceği en iyi şeydi.[3]

Henry, Nellie'nin kızı Isabella'yı evlat edindi ve Duncan'ların yedi çocuğu daha oldu. Ancak marangozlar gelişen bir ekonomiye ihtiyaç duyuyordu ve 1920'ler ve 1930'lar bu koşulları sağlamaktan uzaktı. Dahası, Nellie ve Henry sürekli hasta düşüyorlardı; Nellie akciğer ve böbrek enfeksiyonları, Henry ise sinir ve kalp krizi ile boğuşuyordu. Felaketler bu ailenin peşini bırakmıyordu: Isabella bir hayvanın saldırısı sonucu bir gözünü kaybetmiş ve diğer kızları Henrietta da henüz bebekken ölmüştü. Nellie tekrar tekrar gebeliğe bağlı komplikasyonlar yaşadı, ancak üreme sağlığı hakkında hiçbir bilgiye sahip değildi ve doğum kontrolü de günah olarak değerlendiriliyordu. Duncan ailesi, kronik rahatsızlıklar ve borçlar içinde debeleniyordu.[4] Savaşta yaralanan Henry'nin haftada sekiz şiline tekabül eden bir asker maaşı ve küçük bir aile ödeneği vardı, ancak bunun dışında başka bir gelirleri yoktu. Sosyal devlet anlayışı o dönemlerde neredeyse hiç gelişmemişti ama çocukların giysiye, ayakkabıya, yiyeceğe ve ilaca ihtiyacı vardı. Henry'nin işi batınca daha küçük bir eve taşındılar. Nellie çamaşır yıkama ve onarma işlerini üstlendi ve çamaşırların beyazlatıldığı bir ağartma tesisinde çalışmaya başladı. Her sabah daha gün doğmadan uyanıyor, titreyen parmaklarıyla giyiniyor, bir palto ve şala sarınıyor ve Arnavut kaldırımlı sokaklardan geçerek işine gidiyordu. Vardiyası saat beşte başlıyordu. Sekizde çocukları okula hazırlamak için eve döner, onları temizler, saçlarını tarar, giydirir ve işe geri dönmeden önce onlara kıt kanaat yetecek bir kahvaltı hazırlardı. Saat ikide eve dönüp çamaşırcı ve terzi olarak ikinci işine başlıyordu. Akşamları çay yapıyor, çocukları uyutuyor ve yorgun argın yatağa giriyordu. Birkaç kez de hastaneye kaldırıldı, faturalar birikti ve Duncan'lar evden atılma tehlikesiyle karşı karşıya geldi. Ama aile yaşamları sevgi

doluydu. O dönemde birçok yoksul insan benzer şekilde hayatını sürdürüyordu ve Duncan'lar Nellie'nin Tanrı'ya olan inancıyla teselli buluyordu. Nellie, Tanrı'nın onları sevdiğini biliyordu; Tanrı onun korku ve öfkesinin ardında, acıyla kıvranan bedeninden ruhunun ışıltısını görebiliyordu.[5]

Nellie hayatı boyunca Tanrı ile şahsi bir temas içinde olduğunu iddia etmiştir. Çocukken hayaletlerle karşılaştığını ve kehanet içeren rüyalar gördüğünü söylerdi. Birçok kişi ona inanmadı ama o, kendi dar gerçekliğiyle taban tabana zıt olan bu düşsel yaşamda güç buldu. 1920'lerde bazı deneysel seanslar (ruh çağırma toplantıları) düzenlemeye başladı. Açık bir şekilde transa geçtiğinde, yakın zamanda ölmüş olan ruhların sesleri onun dudakları vasıtasıyla dile geliyordu. Bu da onun ruhlarla yaşayan insanlar arasında iletişim kuran bir "medyum" olduğu, bir şaman gibi ruhsal enerjilere uyum sağladığı anlamına geliyordu. Ölülere ait eserler bile onun elinde somutlaşabiliyordu. Bu nesneler aracılığıyla geçmişi ve geleceği "psikometri", yani dokunmayla gerçekleşen bir kehanet yöntemiyle keşfedebiliyordu. Joan Wright gibi o da ölümleri önceden tahmin edebiliyor, Avustralya ve Amerika'ya kadar uzanan bölgelerde meydana gelecek olayları görebiliyordu. Nellie ayrıca Anny Sampson gibi başkalarının hastalıklarını kendine çekebildiğini ve iyileştirebildiğini de ileri sürüyordu. Bu gibi büyülü müdahaleler, doktor tutmaya gücü yetmeyen ailelere bir umut veriyordu. Aynı zamanda ölen akrabalarının ruhen yanlarında olduğunu düşünmek de aileler için huzur vericiydi. Sevdiklerinin öbür dünyada mutlu olduğuna dair edinilen sinyaller, evlerde ve toplantı salonlarında bir araya gelerek spiritüalist kiliseler kuran inançlılara güven veriyordu. Bu toplantılarda ölülerle temas kurduklarına dair sahip oldukları inançları benimsiyor ve uygulamalı olarak aralarındaki bağlantıyı test ediyorlardı. Yirminci yüzyılın ortalarında yayınlanan bir rapor,

İngiliz halkının yüzde 35'inin böyle bir irtibatın mümkün olduğunu düşündüğünü ve 1950'lere gelindiğinde spiritüalizmin dünya çapında kırktan fazla ülkeye yayıldığını göstermiştir.

Duncan'lar Presbiteryen kilisesi yerine spiritüalist bir kiliseye gitmeye başladılar. Spiritüalistler hem geçmişte hem de o dönemde Hıristiyandılar ancak Protestan ve Katolik kiliselerinden ayrı ve ikisi tarafından da tanınmayan farklı mezhepsel inançlara sahiptiler. On dokuzuncu yüzyılın sonlarında ve yirminci yüzyılda bazı spiritüalist medyumlar, ruhların sahip oldukları bedenleri tümüyle somutlaştırabildiklerini ve ölen kişinin suretini oluşturabilmek için "ektoplazma" adı verilen beyaz ve yapışkan hâldeki fiziksel bir madde yayabildiklerini iddia etmişlerdir. Kadın medyumların bu konuda bilhassa becerikli olduğu düşünülüyordu, ki bu da her şeyin ötesinde kadınların bir nevi doğuştan mucizevi güçlere sahip oldukları anlamına geliyordu.[6] Nellie kilise medyumlarının nasıl çalıştıklarını gördükten sonra aynı tezahürleri deneyimlemeyi arzuladı. Bunun nahoş getirilerinden bir tanesi, özel seanslarda müşterilerden de gelir elde edebiliyor olmaktı. Kısa süre sonra Nellie, bir "rehberi" olduğunu söyledi: Dr. Williams. Bu, tekniğinde yardımcı olmak için kendisiyle temasa geçen güçlü bir ruhtu. Dr. Williams, Nellie'nin ağzından etkileyici bir aksanla konuşuyor ve ev seanslarına üst sınıf bir ruhani erk kazandırıyordu: O, Henry Duncan'a talimat vererek Duncan'ların salonunun bir bölümünü perdelemesini, oraya loş kırmızı bir lamba yerleştirmesini ve bir konuşma aracı olarak metal bir koni yapmasını istedi. Nellie, akabinde bu perdenin arkasından ektoplazma ile tam teşekküllü bir hâle getirilmiş olan görkemli ev seansları düzenlemeye başladı.

Şüphecilere göre ektoplazma muslin bir kumaşa benziyordu. Fotoğraflarda Nellie'nin yanında havada asılı duran hayaletlerin, muslin elbiseler giymiş kaba kuklalar olduğu

görülmektedir.[7] Ancak müşteriler, sevgili anne ve babalarının ve savaşta kaybettikleri küçük kardeşlerinin Nellie'nin ağzından konuştuğunu doğrulamışlardır. Onun bu ruh çağırma çalışmaları hızla büyüdü. Duncan ailesinin bu gelire fazlasıyla ihtiyacı vardı. Ruhlar zihninde dönüp dururken, Nellie'nin vücudu zayıf düştü. Otuzlu yaşlarının başında sekiz çocuk doğurmuş ve birçok defa düşük yapmıştı. Son doğan bebeği Alexander ise ölmüştü. Nellie art arda sigara içiyor; acısını dindirmek için pahalı opiyat ilaçları ve alkolü bir arada kullanıyor ve hayata tutunmaya çalışıyordu. Ne var ki tekrar hamile kaldığında hastane personeli alarma geçti. Daha önceki doğumlarında ölümcül krizler geçirmişti. 1920'ler ekonomik buhranla sona ererken ve Duncan'ların durumu giderek daha tehlikeli bir hâl alırken, Nellie hayatını kurtarmak için kürtajı ve kısırlaştırılmayı kabul etti. Kürtaj günah olarak görülüyordu –bu açıdan 1920'lerin İskoçya'sı 1730'ların Toulon'undan farksızdı– ve kısırlaştırma işlemi de oldukça tehlikeliydi: Nellie fallop tüplerini çelik klipslerle "bağlattı".[8] Bebeğinin kaybına, vücudunun metallerle işgaline ve yıpratıcı bir iyileşme sürecine katlandı. Daha sonra histerektomi yapıldı. Ancak ıstırabını fırsata çevirmek adına, cerrahların vücudunun içinde ektoplazmik hareketlere dair kanıtlar bulduğunu söyledi.[9]

Çektiği tüm acılara rağmen Nellie'nin geçirdiği ameliyat onun daha sağlıklı olacağı ve istikrarlı bir şekilde çalışabileceği anlamına geliyordu. Kariyerini yavaş yavaş bir medyum olarak ilerletebilir, fiziksel sıkıntılardan kurtulabilirdi. Henry onun bu yönde hareket etmesini istiyordu; bir gözlemci Nellie'nin, kendisini ün sahibi olmaya zorlayan "kocasının olumsuz anlamda etkisi altında kaldığını" hissetmişti. Nellie 1930'da Edinburgh'a ve Londra'ya gitti; oralarda kendisinin medyumluğa uygun olup olmadığını test edecek ve ilgili spiritüalist kiliselere girişine onay verecek ruhani soruşturmacılardan randevular

aldı. Ebe ve doktorlar tarafından soyularak arandı, sondalandı ve röntgeni çekildi; bir çuvala sokuldu ve flaşlı fotoğraf çekimleri için ektoplazma üretmesi beklendi. Bazı gözlemciler onun iddialarını doğruladı, ancak ünlü araştırmacı Harry Price onu sahte somutlaştırmalar için muslin yutup kusmakla ve muslini yemek borusunda saklamakla suçladı. Sonradan kendisine şüpheyle yaklaşanlara küfrettiğine ve öfkelendiğine dair kayıtlar ortaya çıktı: Bu onun için yıpratıcı bir dönemdi.[10] Ancak Nellie'nin çabaları sonuç verdi. 1933'te Londra Spiritüalistler Birliği'ne kabul edilmesini "[bu olay] beni meşhur etti" sözleriyle ifade etmiştir. Devamındaki süreçte ünü ve serveti arttı. Bu yeni gelir kaynağıyla Duncan'lar Edinburgh'da leylak ağaçlarıyla kaplı, dağ manzaralı, dört odalı müstakil bir bungalov eve taşındılar. Buraya Dr. Williams'ın yerine geçen iki ruhani rehberden (Albert Stewart ve Peggy Hazzeldine) esinlenerek "Albertine" adını verdiler. Nellie, Dundee merkezli *People's Journal* için makaleler yazdı; bir kürk manto ve ipek iç çamaşırı satın aldı.[11] Kızının aktardığına göre Nellie, "dünyanın her yerinden ünlü medyumların seanslarıyla ilgili eserler toplamış" ve "tutkulu bir okur" hâline gelmişti. Tanıklara göre somutlaştırma sürecini daha etkileyici bir şekilde yürütmüş, ölülerden mektuplar yazmış ve hatta bir periyi dahi somutlaştırmıştı. 1943'ün sonlarında, Britanya İkinci Dünya Savaşı'nın beşinci yılına girerken, Ernest ve Elizabeth Homer tarafından İngiltere'nin güney kıyısındaki donanma kenti Portsmouth'ta bulunan spiritüalist kiliselerinde somutlaştırma seansları düzenlemesi için davet edildi.

Homer'ların kilisesinin adı "Üstadın Spiritüel Şifa Tapınağı Kilisesi'" ya da "'Üstat Tapınağı Psişik Merkezi'" idi ve burada "Üstat'" tabiriyle Îsâ Mesih'ten bahsediliyordu. Bu kilise *301 Copnor Road, Portsmouth* adresinde, zemin katında bir dükkân ve üstünde bir daire bulunan, sıralı olarak dizilmiş evlerden

biriydi. Dükkânın adı "Homers Drug Stores"du ve vitrini kavanozlar; hap kutuları; Vazelin ve Virol takviye ürünlerinin posterleri ile doluydu. Homer'lar kendi ilaçlarını üretmiyorlardı – yani kalifiye eczacı değillerdi– yani yalnızca piyasada bulunan ilaçları satıyorlardı. Aralık 1943'te buraya gelen Nellie, bahçeye ve garaja bakan arka mutfağa giderken üst üste yığılmış raflar arasında gezindi. Çay ve sigara içtikten sonra üst kattaki seans odasına çıktı. Buradaki cumbada kiliseyi tanıtan bir tabela ve ahşap bir haç vardı. Bitişikteki dükkânlarda karneyle satılan şeker ve meyve kuyruklarından gökyüzüne bakan savaş yorgunu ev kadınları, ahiretteki yaşamlarının daha iyi olmasını umuyorlardı.[12] Nellie, Usta Tapınağı'na daha önce de gitmişti. Seans günlerinde *6 Milton Road*'daki lojmanından demiryolu köprüsünü geçip mezarlığın yanından ilerleyerek yürüyordu, burası ölülerle bağlantı kuran insanlar için ilgi çekici bir noktaydı. Hemen sağında 1940 ve 1941'de bombardıman nedeniyle hasar gören St. Cuthbert Anglikan Kilisesi'ni gördü. Kentteki pek çok bina gibi burası da moloz yığınları arasında kalmış, camsız bir yapıydı. Kilisenin bahçesinde, üzerinde *Zafer* (*Victory*) anlamına gelen V harfi bulunan tahta bir haç bulunuyordu. Şehrin havası kasvetliydi. Donanma tersanesini hedef alan bombardıman uçakları Copnor ve North End mahallelerine patlayıcılar bırakmıştı. 1941'de ziyaretçiler için "Portsmouth'un bazı kısımları eski harabeleri andırıyordu" İnsanlar ölümden, yaralanmaktan, evsizlikten ve işgalden korkuyorlardı ve zaman zaman Manş Denizi'nin ötesinden, Fransa'dan gelen silah seslerini bile duyabiliyorlardı. Aynı zamanda bir gözlemci, "hava saldırılarının yakın çevrede yaşayanlar üzerinde büyük bir psikolojik şok etkisi yarattığını" da yazmıştır. Bu, bir "gerçeklikten kopma" ya da "zihinsel kararma" hissi olarak ifade ediliyordu.

Savaş sırasında Portsmouth halkının dörtte üçü hava saldırılarından kaçtı ve karanlığa gömülen şehir, toplum için kilit

rollere sahip çalışanların yeraltı sığınaklarında toplandığı "karanlık bir mezar" hâline geldi. Savaş zamanı kurulan hükûmet için çalışan araştırmacılar, şehrin havasının hava saldırısına uğramış Londra'dan bile daha kötü olduğunu düşünüyorlardı. Portsmouth sakinleri yetkililere giderek yabancılaştı, zira bu kişilerin kendilerine yardım etmek için pek bir şey yapmadıklarını düşünüyorlardı. İçlerinden biri, "[Anglikan] kilisesi biraz olsun samimi olabilir" diye yakınıyordu. "Orada uyumak isteyen insanlar için kapıları açıp ısıtmayı çalıştırmaya ne dersiniz?" Diğerleri ise yıkılan dükkânların başında nöbet tutan silahlı polislerden şikâyetçiydi. Herkes tedirgin ve şüpheciydi. 1941'e gelindiğinde Nellie'nin donanma hakkındaki bilgisi ve *HMS Barham* ile ilgili şüphelerinin de pay sahibi olduğu bir "casusluk korkusu" baş gösterdi ve yürütülen kampanyalar vatandaşları karaborsacılar gibi toplum aleyhtarı kişilere karşı "saldırıya geçmeye" çağırdı. Bu arada Homer'ların eczanesi gibi yasalara uygun şekilde hareket eden dükkânlar savaş öncesindeki gelirlerinin yarısını ya da dörtte üçünü kaybetmişti. Bir perakendeci, "Yalnızca dükkânıma bel bağlayacak olsaydım," diyordu, "ben de dükkânımı derhâl kapatabilirdim."[13]

Homer'ların Portsmouth'ta iki dükkânı, Londra ve Birmingham'da ise gayrimenkulleri vardı ve yılda yaklaşık iki yüz pound kazanıyorlardı. 1940 yılında Üstat Tapınağı'nı bir kilise işletmesi olarak tescil ettirdiler; burada şifa hizmeti ve ruh çağırma seansları için ücret almaktaydılar. Kilise başkanı Bessie Homer, bir medyum ve dokunarak şifa dağıtan bir psişik şifacıydı. Birinci Dünya Savaşı sırasında, kraliçenin doğum uzmanının eşi Lena Simson tarafından askerler için düzenlenen müzik terapisi konserlerinde sahne almıştı. Lena, müziğin "modern savaşın dehşetinin ve sağır edici gürültüsünün sinirler üzerinde yarattığı büyüyü bozduğunu... müziğin hafızayı... ve konuşma yetisini geri getirdiğini" söylüyordu. Bessie yirmi yıl

sonrasında bile kilisesinde bir müzik dörtlüsüyle birlikte savaş bağlantılı rahatsızlıklara şifa dağıtmaya devam etti. "Solgun, silik, gözlüklü bir adam" olan kocası Ernest görünüşte kilisenin patriği olsa da aslında hem papaz hem de büyücü bir şifacı olan karısının papaz yardımcısıydı.

Bessie'nin halkalar olarak bilinen toplantıları hem kilise ayinlerinin hem de cadı Şabatları'nın özelliklerini taşıyordu. Bu toplantılarda Hıristiyan vaazları, dualar ve ilahiler okunuyordu ancak görevlilerin çoğu kadındı ve ruhlarla bedensel temas, kehanetler ve vizyonlar söz konusuydu.[14] Konuk medyumlar "Daha ruhani şeylere yönelmeliyiz!" gibi konularda vaaz verirdi. Daha sonra bir medyum katılımcılara ait nesneleri "okuduğunda" görünmez ruhlar psikometrik olarak konuşur, nesnelere sahip olan veya onlara dokunan kişilerden mesajlar iletirdi. Bessie Homer, elinde bir sigara çakmağı ya da bir arkadaşına veya büyükbabasına ait bir yaka rozeti tutan müşterilerine "Harika şeyler yapabileceğinizi söylüyor" derdi. Sıradan "halkalarla" birlikte, Nellie'nin evindeki gibi perdeli bir dolapta bir medyumun katıldığı somutlaştırma seansları da yapılırdı. Bu seanslar yerel gazetelerde ilan edilirdi. Ektoplazmik figürler konuşur, kabinden çıkıp hayalet gibi beyaz suretler biçiminde karanlık odalara girerlerdi. Yine de Üstat Tapınağı müdavimleri tüm bu olanları –sıra dışı olsalar da– Hristiyanlıkla bağdaşan şeyler olarak görüyorlardı.

Ancak birçok spiritüalist görüş Anglikan öğretisiyle çelişmekteydi. İnançlı bir spiritüalist, meseleyi şöyle özetlemiştir: "Ortodoks [Anglikan] kilisesi bize sadece imanla kurtulacağımızı öğretirken, biz Spiritüalist insanlar olarak Tanrı Sözü'nün hâlâ yaşadığına, Tanrı'nın konuşmayı bırakmadığına ve kendisini her gün kullarına gösterdiğine inanıyoruz" Seanslara katılanlar, "hayvanların ruhları olduğunu" belirterek hayvan somutlaştırmalarından bile bahsetmişlerdir ki bu Anglikan

Kilisesi tarafından sapkınlık olarak değerlendirilebilecek bir şeydi. Britanya on yedinci yüzyıldan bu yana dinî açıdan çok daha hoşgörülü bir yer hâline gelmiş olsa da North Berwick ya da Manningtree "cadılarında" olduğu gibi, Bessie Homer'ın Hıristiyanlığa alışılmadık yaklaşımı hâlâ kötücül olarak yorumlanmaya açıktı. Bir seansın polis tarafından dağıtılması sırasında Bessie'nin "Boş verin arkadaşlar, Îsâ da böyle acı çekmişti" demesi üzerine bir muhalif, onun sıradan insan medyumlar ile Îsâ'yı karşılaştırmasını düpedüz "dine küfür" olarak nitelendirmişti.[15]

Peki polis spiritüalist toplantıları neden basıyordu? Çünkü somutlaştırma seanslarını sahte mistikler tarafından yönetilen para kazanma odaklı dolandırıcılık girişimleri olarak görüyorlardı. İnanmayanlar için ise medyumluk ve psişik şifa bir sahtekarlık olarak nitelendiriliyordu: *Portsmouth Evening News*, Üstat Tapınağı topluluğunu "şarlatanlar" olarak tanımlamıştı. Üstat Tapınağı'ndan alınan sıradan bir hizmet bir şilin ve altı peniye mal olurken, somutlaştırma seansları on iki şilin ve altı peniye mal oluyordu, ki bu da günümüzde yaklaşık yirmi beş pounda karşılık gelmektedir. Homer'lar bazı şifa çalışmalarını ücretsiz olarak sunmuş ve elde ettikleri gelirin bir kısmını *Aid to China*, *Wireless Fund for the Blind*, *Wings for Victory*, *National Savings* gibi yardım kuruluşlarına bağışlamışlardır. Sonraları Üstat Tapınağı polisin takibine uğradığında, bu bağışlar mahkemede iyi niyetlerinin göstergesi olarak öne sürülecekti. 1940'larda Ernest ve Bessie'nin "hiçbir zaman yasal olarak evli olmadıkları" gerçeği ise pek savunulabilir bir durum değildi. Bessie 1902 yılında başka bir adamla evlenmiş ama daha sonra bu çift ayrılmıştı. Ernest, Bessie'nin kızı Christine'i evlat edinmişti ve Christine onu bütün kilise cemaati gibi "Baba" olarak tanıyordu; bu yardımseverlik ve ailevi duyguların ispatı, daha sonra mahkemede hoş karşılanacaktı. Yine de Homer'ların

evli bir çift olarak vergi ödeyip ödemedikleri konusunda kafalarda hâlâ soru işaretleri vardı.[16]

Nellie'nin aile yaşamı farklıydı: Elde ettiği kazancı bağışlayamıyordu, çünkü işsiz kocası ve bakmakla yükümlü olduğu çocukları bu kazançla geçiniyordu. Yine de gayet iyi bir yaşam sürüyorlardı. Seans başına en az sekiz pound kazanıyordu. On üç Portsmouth seansı bugünün parasıyla 3500 pounda denk geliyordu. Nellie ayrıca Londra, Edinburgh, Glasgow, Durham, Manchester, York, Leeds, Bradford, Sheffield, Liverpool, Birmingham, Cardiff, Bristol, Gloucester, Taunton, Swindon, Torquay, Ventnor ve daha başka yerlerde de seanslar düzenledi. Çalışmaları oldukça profesyoneldi. 1944 yılının ocak ayında, kırk sekiz yaşındaki menajeri Frances Brown ile birlikte Portsmouth'a gitti; Frances de bir medyumdu ve eşi Sunderland'deki bir kömür ocağında mühendisti. Frances ve ailesi Newbottle'da üç odalı bir bungalov olan "Glenlaw"da yaşıyorlardı ve yine Nellie'nin işlerinden kazandıklarıyla geçiniyorlardı. Frances'in 12-19 Ocak 1944 tarihleri arasında düzenlediği Portsmouth seanslarının her birine yirmi ila otuz kişi katılmıştı.[17] Nellie her seansta katılımcıların annelerini, babalarını, oğullarını, kızlarını, eşlerinin akrabalarını, arkadaşlarını ve iş arkadaşlarını somutlaştırıyor, Frances'in ruhani rehberleri de gösteri yapıyordu. Peggy şarkı söyleyip dans ederken Albert de onu yönlendiriyordu. Peggy de Nellie gibi küçük bir İskoç kızıydı ve polis karanlıkta bir tülbentin atında diz çöken "Peggy"nin aslında Nellie olduğundan şüpheleniyordu.

Sizce Nellie ölülerin ruhlarını hakikaten yönlendirebiliyor muydu? Peki bizzat *kendisi* buna inanıyor muydu? Bundan şüphe edenler onun iddialarının ahlaksızca olduğunu düşünüyordu. Portsmouth polisi tarafından soruşturulan bir olayda, kayıp RAF navigatörü Freddie Nuttall'ın annesi 14 Ocak 1944'te Nellie'nin seansına katılmış ve Nellie ona Freddie'nin

vurulduğu söylemişti. Arkadaşı tarafından 18 Ocak'ta yapılan bir soruşturma ise çelişkili bilgiler içermektedir: Buna göre uçağın pilotu Pinky ölmüştü, ancak Freddie "Fransa civarında yaşıyordu ve birileri onun bakımını üstlenmişti". Çevrimiçi RAF kayıtları, Portsmouth, North End'den Sidney ve Ellen çiftinin oğlu Frederick Nuttall ile Robert Pinkerton'ın 23 Haziran 1943'te uçaklarının infilak etmesi sonucu öldüğünü göstermektedir. Yani Nellie yanılıyordu. Bir başka "ürperen" anneye de oğlu Cyril'in öldüğü, "vücudunun üst kısmının tamamen havaya uçtuğu" söylenmişti. Oğlu kayıp olan bir başka anne için Nellie, "Doğu'daki bir patlamada ölmüş... parçalanmış bir cesedi" somutlaştırdı. Bir tanığın deyimiyle "keder dolu" bazı insanlar Nellie'nin anlattıklarında teselli buluyordu: Kendisinin de RAF ve Donanma'da iki oğlu vardı ve Norveç'te savaşan damadını kaybetmişti Nellie belki de diğer anneleri teselli ettiğine inanıyordu. Ancak Nellie'nin gerçek anlamda neye inandığı konusunda bazı soru işaretleri bulunmaktadır. Birisi onu "kesinlikle düzgün bir somutlaştırma medyumu" olarak tanımladığında, "yıkılmış ve ağlamıştı" Peki neden? Vizyonlarının doğrulanmasından duyduğu bir rahatlama mıydı bu? Yoksa yaptıklarının sahteliğinden duyduğu bir suçluluk mu? Birçokları bu çalışmaları "saçmalık"; "tamamen safsata"; "bir *Punch ve Judy** gösterisi'" ve "savaşta birilerini kaybetmiş olabilecek kişilerden para elde etme çabası'" olarak değerlendiriyordu.[18]

Nellie'nin seans yöneticileri bu şüpheleri dağıtmak için uğraştılar. Seanslardan önce Nellie'nin dolabı katılımcılar tarafından incelenirdi. Nellie, suçlanan cadıların bedenlerini inceleyenler gibi anormallikleri saptayan kadınlar tarafından soyulurdu. İç çamaşırlarında ya da vücudunun üst kısımlarındaki boşluklarda gizlenmiş muslin olup olmadığını kontrol ediyorlardı. Frances yeni katılımcılara ektoplazma fotoğrafları

* Punch ve Lady isimli iki karakterin konu alındığı bir kukla gösterisi.

gösterdi. Oturumlar sırasında Nellie'nin ruhlarının Fransızca, Galce, Almanca, İskoçça ve Cebelitarık Llanitosu dillerindeki yetenekleri sergilendi.[19] Ancak Ocak 1944'te şansı yaver gitmedi. Portsmouth polisi, HMS *Excellent*'ta görevli yirmi dokuz yaşındaki Kraliyet Donanması Gönüllü Yedek Birliği Teğmeni Stanley Worth'tan bir ihbar aldı. *Excellent*, topçuluk, telgrafçılık, yangınla mücadele, hasar onarım, güvenlik ve istihbarat konularında eğitim veren özel bir şubenin subaylarını bünyesinde barındırıyordu. Stanley savaştan önce bir nakliye firmasında yöneticilik ve yarı zamanlı gönüllü polislik yapıyordu. Ama savaş zamanındaki rolü belirsizdir. Güvenliğe ve morale yönelik tehditler hakkında bilgi topluyor olabileceği gibi, lojistik alanında sıkıcı işlerle de uğraşmış olabilir. Belki de iddia ettiği gibi Copnor Road'a resmi sırlardan ziyade spiritüalizmi merak ettiği için bisikletiyle gitmiştir. Ancak daha sonraları kendisinin, Nellie'nin HMS *Barham* hakkında bildiklerini araştıran bir hükûmet casusu olduğuna dair söylentiler yayıldı. Üstat Tapınağı'na yönelik polis soruşturması bir davaya dönüşürken, Nellie'nin avukatı Charles Loseby, Stanley'i bu konuda çapraz sorguya aldı. Stanley "Copnor Road'da casusluk yapmadığını ya da casusluk sayılabilecek herhangi bir şeyin içinde olmadığını" iddia etti ve ekledi: "Siz buna casusluk demeyi tercih ediyorsanız, evet, ben kendi adıma casusluk yapıyordum."[20]

Stanley, Üstat Tapınağı'na ilk kez 1943'te katıldı. Lakin Nellie'nin sahte bir medyum olduğu kanaatine ancak 14 Ocak 1944'teki bir somutlaştırma seansı sırasında vardı. Bu seansta Nellie'nin rehber ruhu Albert, onun aracılığıyla dolabın içinden konuşarak, "Burada, vücudunun alt kısmındaki bazı sorunlardan dolayı vefat eden bir bayan var" dedi. Bessie, Stanley'nin "Bu benim için mi?" diye sormasını istedi. Albert, "Bu o ses," diye onayladı. Stanley ruhu dolaptan dışarı çıkmaya davet etti ve karanlık odada beliren bu beyaz sureti sınadı: "Sen benim

teyzem misin?" Stanley'in bütün teyzeleri hayattaydı, ama ruh bu soruya "evet" yanıtını verdi ve geri çekilmeden önce onu garip davranmakla suçladı. Daha sonra "göğsündeki bir rahatsızlıktan dolayı vefat eden bir beyefendi" geldi ve Stanley ona sordu: "Sen benim amcam mısın?" Son olarak Albert, "burada aynı beyefendinin kız kardeşi de var" dedi ve Stanley ona meydan okudu: "Benim sadece bir kız kardeşim var ve o da hayatta." Albert, "Anlamıyorsunuz belki ama o prematüreydi," diye açıkladı. Stanley karşılık verdi: "Ailemizde prematüre çocuk yoktu." Vantrilok sesiyle konuşan muslin kuklalar tarafından "dolandırıldığını" hissettiğini söyleyen Stanley, polise gitti. Nellie'yi "suçüstü" yakalamak için bir baskın planlandı ve ayın 19'undaki bir başka somutlaştırma seansında Stanley ve Thomas Cross adındaki bir polis memuru harekete geçti.

Thomas hemen Nellie'nin üzerine atılarak ektoplazmasını yakalamaya çalıştı ama başaramadı. Nellie dolandırıcılık şüphesiyle tutuklandı, Kingston Cross polis karakoluna götürüldü ve beyaz kiremitli, metal kapılı bir hücreye hapsedildi. Bir gece gözaltında kaldıktan sonra beş gün boyunca Holloway hapishanesinde tutuldu ve burada kendisine "tembel ve pis bir kadın", "aşağılık ve ahlaksız" denilerek kötü muamelede bulunulduğunu söyledi. Nellie, bir kadın gardiyanın kendisine kocasının onu boşaması ve oğullarının da spiritüalizmi nedeniyle onu reddetmesi gerektiğini söylediğini yazdı. Bitli olduğu düşünülmüş ve acı verici bir şekilde sıcak suya sokulmuştu. 25 Ocak'ta, dolandırıcılık yapan gezici falcıları kovuşturmak için başvurulan Vagrancy Yasası uyarınca hakkında dava açıldı. Ancak 8 Şubat'ta savcılar 1735 tarihli Cadılık Yasası uyarınca suçlamaları değiştirerek daha ciddi suçlamaların ileri sürülmesini sağladılar. 1735 Yasası'nın uygulanmasıyla birlikte Nellie yeniden cadı olarak damgalandı, zira cadıların yaptığı düşünülen ruhları diriltme ve onlarla iletişim kurma eylemi olan

sözde "büyü"nün merkezinde artık Nellie'nin "aracılığı" yer almaktaydı.[21] Dört sanık (Nellie, Frances, Bessie ve Ernest) dolandırıcılık ve "kamuyu zarara uğratmanın" yanı sıra, "adı geçen Helen Duncan'ın aracılığı ile ölmüş kişilerin ruhlarının varmış gibi görünmesi" ve "yaşayan kişilerle iletişim kurabilmeleri" için –tam da Yasa'da belirtildiği gibi– "bir tür büyücülük yapıyormuş ya da kullanıyormuş gibi davranmak" suçlamasıyla karşı karşıya kaldılar.[22] Suçlamalarda "komplo"dan bahsedilmesi grubun bir cadılar meclisi izlenimi vermesine yol açıyor ve gerçekten de mahkemede ve basında tasvir edilme biçimleri hayali bir cadı komplosuyla pek çok açıdan örtüşüyordu

Portsmouth yargıçları davanın yürütülmesi görevini ulusal düzeyde önemli davaların görüldüğü Londra'daki *Old Bailey* mahkemesine devretti. John Maude KC, Henry Elam'ın da yardımıyla savcılık görevini yürütecekti. Oyuncu ve menajer ebevenyler tarafından yetiştirilen John, mahkemede gayet rahat bir tavır sergiliyordu. Muhafazakâr bir politikacı olmak isteyen John'un Savaş Ofisi'nde de bağlantıları vardı. Nellie'nin destekçileri, doğaüstü yetenekleri nedeniyle onu bir güvenlik riski olarak göstermek için John'un bizzat devlet tarafından işe alındığını iddia ediyorlardı. Ancak John'un tüm karşı casusluk deneyimlerine rağmen, Nellie'yi kovuşturmak her ne kadar alışılmadık bir iş olsa da sonuç olarak bambaşka bir sorundu. John aynı zamanda bitişikteki mahkeme salonunda bir cinayet zanlısını da savunuyordu. O ve benzer şekilde yükseklerde uçan kıdemsiz bir avukat olan Henry Elam davayı kazanabileceklerinden son derece emindiler ve ayrıca savunma ekibinin yaklaşımından da oldukça memnundular.[23]

Nellie'nin savunması, spiritüalist bir örgüt tarafından atanan Charles Loseby tarafından yürütüldü. Bu şahıs tutkulu bir spiritüalist ve inatçı bir savaşçıydı. Charles hem Güney Afrika hem de İngiliz askerî öğrenci birliğine katılarak 1906'dan

itibaren İngiliz sömürge ve askerî alaylarında görev yapmıştı. 1917'de Lancashire Fusiliers'de yüzbaşılığa terfi etti ve Askerî Haç Nişanı (*Military Cross*) ile ödüllendirildi. 1915'te gaza maruz kaldı ve 1917'de yaralandı; savaşın sonunda ağrıları ve "nevroz" sebebiyle o denli hasta düşmüştü ki kendisine elektroşok tedavisi uygulandı. 1918 yılında Liberal görüşlü bir grup olan *National Democratic and Labour Party*'den Parlamento üyesi seçildi ve gaziler yararına kampanyalar yürüttü. Parti 1922'de dağılınca Muhafazakâr oldu, ancak bu kez parlamentoya seçilemedi. Onun yerine hukuk alanında çalışmaya başladı ve bir psişik araştırma derneğinin başkanlığını yürüttü. Zengin ve eğitimli bir adam olan Charles'ın sanıklarla spiritüalizm dışında çok az ortak noktası vardı.[24] Mahkemede kendisine asistanlık yapan kişi Tom Simpson-Pedler'di: Bu kişi yakın zamanda bir vikontun kızıyla evlenecekti ve karakter itibariyle çok nazik bir yapıya sahipti.[25] Ancak Tom'un bu nazik yapısı mahkemede savunma stratejisinin geliştirilmesinde ona pek fayda sağlamadı.

Savunma ekibi, müvekkillerinin sahip olduğu inançların sıra dışı olsalar da samimi yönlerinin de bulunduğunu savunabilirdi. Bu dört kişinin dini bir tiyatro gösterisini andıran bu toplantılara katılanlara belirli bir şey vaat etmediklerini de söyleyebilirlerdi. Büyülü terimler hakkında tartışabilirlerdi: Nellie'nin ruh çağırma seanslarında "hokkabazlık" benzeri bir eylem yoktu; ilahi büyüler ya da ayinler yapılmıyor, şeytanlar çağırılmıyordu. Ama savunma ekibi bunların hiç birisini öne sürmedi. Dürüst olmak gerekirse, herhangi bir doğaüstü yeteneğin ifa edildiğine dair ortaya atılan her iddiayı "hile" olarak tanımlayan Cadılık Yasası, onlara sınırlı bir hareket alanı bırakmıştı. Böylece Charles Loseby, Nellie'nin yeteneklerinin doğaüstü şeyler olmadığını savunmaya karar verdi: Nellie'nin sahip olduğu yetenekler doğaldı ve spiritüalistlerin iddia ettiği her şey

doğruydu. Ölüm yoktu; ruhlar başka bir dünyada yaşamlarına devam ediyorlardı. Nellie'nin gerçekleştirdiği somutlaştırmaların hepsi gerçekti. Ne muslin ne de vantrilokluk söz konusuydu. Charles, mahkemeye Nellie'nin çalışmalarının tamamen gerçek olduğunu tasdik eden kırktan fazla şahit sundu.[26] Belki de jürinin ölüleri sadece "ölü" olarak kabul edeceğini düşünüyordu. "Yani aslında... ölü değil, canlıydılar; mutluluk ve umutla doluydular", çünkü bu inancın bir başka şekli Hıristiyanlığın da merkezinde yer alıyordu. Ancak 1944 yılına gelindiğinde pek çok kişi buna bile şüpheyle yaklaşıyordu. Homer'ların cemaati arasında da Nellie'den şüphe duyanlar vardı ve birkaç Üstat Tapınağı medyumu savcılık için şahitlik yaptı: Charles Burrell, Nellie'nin bir sahtekâr olduğuna tanıklık etmiş, Taylor Ineson ise cüssesi hakkında şakalar yaparak ve "kanlı üçkâğıtçılar" tabirini kullanarak onunla alay ettiğini anlatmıştır.[27]

Bu sırada savunma ekibi de 23 Mart 1944'te başlayan duruşmada Nellie'ye şaşırtıcı bir şekilde saygısızca davrandı. Charles tüm müvekkillerini "önemsiz insanlar" olarak gördüğünü, ekibin sadece doğruluğunu kanıtlamak istediği spiritüalist teorileri temsil ettiğini söyledi. Ona göre Nellie, ruhlar için "bir tür kanal borusu", "koca, şişman bir kadın", "yavan" ve "önemsiz biriydi"; "eğitimli ya da zeki bir kadın" değildi ve "İngilizceyi kültürlü bir tarzda konuşamıyordu". Jüri heyeti, sunulan dolandırıcılık iddiasını reddedecekti, çünkü bu "Bayan Duncan'ın derinlemesine düşünmesini gerektirirdi, ki bu herkes için tamamen ve kesinlikle gülünç bir düşünce olurdu".[28] Charles'ın müvekkillerini dolandırıcı olamayacak kadar bilgisiz göstermeye yönelik bu girişimi, züppece olduğu kadar kadın düşmanı bir yaklaşım olarak da yorumlanabilir. Charles bir milletvekili olarak "sanayide erkeklerle tam eşit haklara sahip olmak" gibi bazı feminist reformları desteklemiştir. Ancak 1920'de yirmi bir yaşın üzerindeki tüm kadınlara oy hakkı

tanınmasına karşı çıkmıştır, çünkü ona göre "oy kullanma hakkı eğitimsel değerlere sahip olmakla bağlantılıydı". Birçok kadının siyasi kararlar alamayacak kadar bilgisiz olduğunu savunuyordu. Geçmişte milletvekili arkadaşlarının onun bu iddiası karşısındaki hoşnutsuz şaşkınlığı, âdeta Charles'ın 1944 yılında mahkemede kadın müvekkillerine nasıl muamele edeceğinin bir habercisi olmuştu.

Charles, savunmalarını yapmaları için Nellie, Bessie ya da Frances'i davet etmedi. Konuşması istenen tek sanık Ernest Homer'dı. Nellie'yi sadece trans hâlindeyken çağırmaya karar veren Charles, kendi sesinin çıkmayacağını, bunun yerine Albert gibi bir ruhani rehberin onun aracılığıyla konuşacağını söyledi. Bu durumu "bu kadının kendini teslim etmeye rıza göstermesi gereken bir asit testi" olarak görüyordu. Eğer yargıç izin verirse, mahkeme salonunun Nellie'nin sözde "cadılığını" test etmek için bir laboratuvar hâline gelebileceğini umuyordu. Bu düşünce genel itibariyle on sekizinci yüzyıldan beri avukatları cezbediyordu. Charles, savaş zamanı Britanya'sında adet olduğu üzere yedi kişiden oluşan jüri heyetinden, yargıç Sör Gerald Dodson'a bu alışılmadık prosedürü kabul etmesi için baskı yapmalarını istedi. Ancak hem yargıç hem de jüri bu talebi reddetti ve Charles bunun yerine Nellie adına konuştu: Jüriye yaptığı konuşmada "Ben bir somutlaştırma medyumuydum" dedi. "Ülke çapında bir sahtekâr, bir düzenbaz ve bir hilekâr olarak aşağılandım..." Bu, Nellie'nin itham edildiği suçlar kadar etkileyici bir vantrilokluk eylemiydi. Kendi duruşmalarında tamamen sessiz kalan Nellie, Frances ve Bessie, ne uygulamalarını gösterebildiler ne de bunlar hakkında bir konuşma yapabildiler. Daha sonraları Charles'ın bir arkadaşı, "bu davadaki yargılama yönteminin [Nellie'yi] savunmasında söyleyebileceklerinden tümüyle yoksun bıraktığını" üzüntüyle ifade etmiştir.[29]

Duruşma sırasında tesadüfen Nellie'nin mükerrir olduğu ve Frances'in de daha önce 1929'da hırsızlıktan hüküm giydiği ortaya çıktı. Savunma makamı kanıtlarında 1933 yılına kadar uzanan olaylardan bahsedince, savcılık makamı da daha önceki tarihlerdeki mahkûmiyet kararlarını açıklamak için izin aldı ve bu da kuşkusuz hükmü etkiledi. Nellie 1933 yılında, ektoplazma görünümlü bir yelekle kendisini ruh Peggy olarak tanıttığı ve bu aldatmacayı afişe edenlere "iğrenç ve saygısız bir dille" ve "küfürler savurarak" bir sandalyeyle saldırdığı için sahte medyumluktan hüküm giymişti. Nellie'nin sanık kürsüsünden "Ben böyle bir şey yapmadım!" diye bağırdığı iddia edilse de 31 Mart 1944 tarihinde iddia ve savunma makamları işlemlerini tamamladığında jürinin dört sanığı da suçlu bulması sadece yirmi beş dakika sürmüştür. "Ben hiçbir şey yapmadım. Ben hiçbir şey yapmadım. Tanrım! Tanrı var mı ki? Hepsi yalan!" diye gözyaşı döken Nellie dokuz ay, Frances ise dört ay hapse mahkûm edildi. Nellie bu cezanın altı ayını, Frances ise tamamını yattı. Homer'lar hüküm giymiş olmalarına rağmen iyi bir üne sahip oldukları için serbest bırakıldılar. Hatta Bessie bir inanç şifacısı, medyumluk "sergileyicisi" ve masöz olarak çalışmaya devam etti. Nellie ve Frances'in mahkûmiyet kararları destekçileri tarafından temyize götürüldü ancak bu hiçbir şeyi değiştirmedi.[30]

Nellie'nin spiritüalist destekçileri, onu bir cadı davasının kurbanı olarak gördükleri için kampanyalarının bir parçası olarak kimi zaman Nellie'yi Britanya'nın "son cadısı" olarak adlandırdılar: Onunla ilgili olarak kullanılan büyülü ifadeler ("ruh çağırma", "dine küfretme", "lanetleme") kuşkusuz geçmişteki cadı davalarını akla getiriyordu. Ancak daha önce gördüğümüz yasal tanımlar ve dinî inançlardaki değişiklikler nedeniyle, 1944 yılına gelindiğinde "cadı davası" terimi genellikle daha az *büyülü* bir anlam taşımaya başlamıştı: Eleştirmenlerin deyimiyle bu tarz davalar "adaleti yanıltma, maskaralık,

komplo" gibi ifadelerle tanımlanıyordu. Onlara göre Portsmouth emniyet müdürünün dava sırasında HMS *Barham*'dan ve hükûmet sırlarından bahsetmesi, devletin Nellie'yi 1941'de bir güvenlik riski olarak görmeye başladığının kanıtıydı, zira Nellie geminin batışını resmî açıklamadan önce duyurmuştu. Dolayısıyla bahsi geçen emniyet müdürü, 1944 yılında Portsmouth'a yaptığı bir ziyarette Stanley Worth ile birlikte plan yaparak Nellie'ye komplo kurmuştu. Bu makul bir hikâyeydi, çünkü bu girişim –tıpkı hükûmetlerini rahatsız eden North Berwick ve Vardø cadıları örneğinde olduğu gibi– Nellie'nin sihirli güçlerini mevzubahis gemi kazasıyla ilişkilendiriyor ve Nellie'yi devlete karşı yıkıcı bir tehdit, Michelet tarzı bir kadın kahraman gibi lanse ediyordu.[31] Ancak devletin Nellie'yi devrimci bir cadı olarak suçlamak için komplo kurduğuna dair elimize ulaşan kanıtlar yetersizdir. HMS *Barham*'ın kaybolduğu bilgisi kamuoyuyla ancak hadiseden iki ay sonra paylaşılabilmişti ve bu da Nellie'ye batma söylentilerini duyması için bolca zaman vermişti, dolayısıyla Nellie'nin bu konudaki bilgisi doğaüstü yollarla elde edilmemişti.[32] Nitekim Başbakan Winston Churchill da Cadılık Yasası'na göre bir yargılama yapılmasını "modası geçmiş bir maskaralık" olarak nitelendirmişti.

Yine de cadı davası mefhumu savcılar tarafından başka açılardan da anlamlı bulunmuştu. Her ne kadar doğrudan HMS *Barham*'ın batışından kaynaklanmasa da bu dava "Savaşta Yas Tutanları Aldatmak için Sahte Seanslar" gibi manşetlerde görülen sahte mistisizmle ilgili savaş zamanı oluşan endişelerden doğmuştu. Mevzubahis cadılık yasanın çok eski bir döneme ait olması, medyumluğun gündeme gelişinin tarihsel bir geriye dönüş olarak sunulmasına sebebiyet vermişti. Charles Loseby'in de ifade ettiği üzere bu yaşananlar Nellie'nin "gülünç bir insan, bir tür cadı gibi görünmesine neden olmuştur ve hiçbirimiz cadılardan hoşlanmayız" Okült bir tehdit olarak yeniden

markalaştırılmaları Nellie'yi, Bessie'yi, Frances'i ve Ernest'i cadı avı tarihinin bir parçası hâline getirmiştir. Ayrıca benzer davalar Eylül 1944'te Cadılık Yasası uyarınca mahkûm edilen bir başka medyum Jane Yorke ile de devam edecekti.[33] Görüldüğü üzere cadılar, büyük ölçüde siyasi olarak yıkıcı, dini olarak sapkın, tıbbi olarak niteliksiz, sosyal olarak düzensiz ve cinsel olarak ahlaksız olarak kabul edilen kadınlardı: Tüm bunlar burada incelediğimiz Portsmouth Dörtlüsü'nü de tanımlar niteliktedir.

Nellie'nin medyumlukla elde etmiş olduğu ün mahkemede de kendisini hissettiriyordu. Marie-Catherine Cadière gibi o da mahkeme salonunun dışında ağlayan "müritleri" tarafından "çiçek demetleri" ile karşılandı. Serbest bırakıldığında ise "o korkunç yerden" (HMP Holloway) kurtuldu ve "harikalar yarattı". Nellie, Plymouth'a kadar uzanan o evinden uzak yerlerde dahi seanslara devam etti, ancak 1945'te *Psychic News*'e yazılan bir mektup morfin ve alkol bağımlılığının artması sebebiyle seanslarının birer hayal kırıklığına dönüştüğünü göstermektedir. Ayrıca dolandırıcılık iddiaları da peşini bırakmıyordu. Nellie, 1956 yılında, Nottingham'da düzenlediği bir seans polis soruşturması altındayken öldü: Charles Loseby, "Helen Duncan öldürüldü" iddiasında bulundu. Ona göre polis, hedef aldığı cadıları infaz etmişti. Yeni Zelanda ve Güney Afrika gibi uzak ülkelerden medyumları korumak için "Helen Duncan Fonu"na para akmaya başladı. Britanya, 1951 yılında 1735 Cadılık Yasası'nı yürürlükten kaldırdı ve yerine dürüst inançlılardan ziyade daha çok sahtekâr medyumları hedef alan bir yasa getirdi. Ayrıca bu yeni yasada ruh çağırma ya da diğer cadılıkla ilişkili uygulamalardan bahsedilmiyordu.[34]

Spiritüalizm cadılık değildi, ancak medyumlar pek çok yönden cadılara benziyorlardı. İster on beşinci yüzyılda ister yirminci yüzyılda olsun, Nellie gibi kadınlar doğaüstü güçler hususunda birer aracı olarak görülüyorlardı. Cadılar için bu güçler

şeytani; medyumlar içinse hayaletlerle ilişkili ya da ruhani güçlerdi. Her iki durumda da kadınlar sadece birer araç olarak görülüyordu: Eğitimsiz ve aşırı duygusal olarak nitelenen bu kişiler, doğaüstü ziyaretçileri kadar ilgi çekici de değillerdi. Yine de bu ziyaretçileri onlara beklenmedik bir kültürel güç sağlıyordu. Şahsen Nellie'nin normalde kendisiyle alay edecek ya da görmezden gelecek gözlemcileri etkilemekten hoşlanmış olabileceğine dair bazı şüphelerim var. Kendisi bizzat alay konusu olan tombul bedenini para kazandıran bir ektoplazmik büyü üreticisine dönüştürdü. Ayrıca kendisi için destekleyici bir topluluk yarattı: Kilise liderleri ve "çoğunluğunu kadınların oluşturduğu" ayin meclisleri gibi. Uygulamalarını onaylayalım ya da onaylamayalım, kendisi her hâlükârda bazı açılardan öncü bir kadın aktivist olarak ön plana çıktı ve yaptığı işte profesyoneldi. Yargılandığında milletvekilleri Ellen Wilkinson ve Eleanor Rathbone ve Ulusal Kadın Konseyi'nden Eva Barrett gibi bazı isimler onun yeteneklerinden şüphe duymuş olsalar da diğer öncü isimler onu savunmuşlardı. Daha az göz önünde olan kadınlar da hükûmete ve gazetelere yazarak olan bitenleri protesto etmişlerdi: Konu hakkında dilekçe kaleme alan ve bir pazar bahçıvanının karısı olan Mary Alice Hadwen; bir mühendisin karısı ve kayıp bir askerin annesi olan Dorothy Cope; Manchesterlı bir öğretmen olan Dora Paterson ve diğerleri gibi. Seanslara katılan bu sıradan insanların hepsi, Nellie'nin sahip olduğu yeteneklere gerçekten inanıyorlardı.[35]

Genellikle bu tür inançların artık geçmişte kaldığını düşünürüz. Ancak aslında kendilerini "rasyonel" ya da "bilimsel" olarak tanımlayan kültürlerde dahi bu tür inançlara sıklıkla rastlanılabilir. Ölümden sonra ruhun hayatta kalması bugün Hıristiyanlığın temel dayanaklarından biridir, dolayısıyla 1940'ların İngiliz spiritüalizmi, ana akım inançla sorunsuz bir şekilde iç içe girebilmiştir ve bugün de durum hâlâ aynıdır. Pennsylvania'nın *pow-wow* büyüsüne ya da Nellie'nin

spiritüalizmine inanmasanız bile, hiç daha önce bir ruh için dua ettiniz mi? Bir yıldız falı okudunuz mu? Bir hayalet hikâyesi karşısında ürperdiniz mi? Şahit olduğunuz bir olayın bir şeylerin alameti olduğunu düşündünüz mü? Günümüzde dahi bu tür inançlar en az demonolojik düşünceler kadar varlıklarını sürdürmektedirler. Ayrıca bu tarz fikirler elbette ki Batı Hıristiyanlığından çok daha geniş çaplı bir yapıya sahiptir. Spiritüalizm, Hıristiyanlıktaki cennet fikrinin yanı sıra Doğu'nun reenkarnasyon düşüncelerinden de yararlanmıştır. Mistisizm, yirminci yüzyılın ortalarında Hint alt kıtasından, Mısır'dan ve "Orta" ve "Uzak" Doğu'dan kadim fikirleri benimser oldu ki bunlar, imparatorluğa bağlı maceracılar tarafından yurda getirilen inançlardı. Homer'ların Üstat Tapınağı, düzenledikleri "Mısır Seansları"nın reklamını yapıyor ve bu mevzubahis seanslardaki birçok medyum Hintli, Çinli ya da Kızılderili ruhani rehberlere sahip olduklarını iddia ediyorlardı. Örneğin Nellie, duruşma sürecinde akşamlarını *Psychic News* gazetesinin editörünün sözde Kızılderili ruhani rehberiyle birlikte yazdığı *The Teachings of Silver Birch* kitabını okuyarak geçirmişti.[36]

Ruhani bilgeliğin dünya çapında, özellikle de sömürgecilerinden büyüsel anlamda üstün olan sömürgeleştirilmiş halklar arasında bulunabileceği inancı hâlâ oldukça güçlüdür. Geçmişte sömürgeci güçler, yerli halkların dinî kültürlerini "cadılık" olarak şeytanlaştırmanın yararlı bir araç olduğunu fark etmişlerdi. Ancak Nellie Duncan'ın spiritüalizminde olduğu gibi bu inançlardan bazıları sömürgecilerin kültürlerinde bizzat kendilerine yer bulmuşlardır. Cadılığın bir suç olduğu fikri, sömürgeciler tarafından dünyanın farklı yerlerine ihraç edilen bir inanç türüydü, ancak bu inanç nihayetinde cadılığın güçlendirici bir tarafının da olduğuna dair düşünceler şeklinde sömürgecilerin kültürel dünyasına geri döndü. Avrupa'nın bazı sömürgelerinde cadılık fikri, bir baskı ve başkaldırı aracı olarak kullanılmaya devam etti.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Bereng Lerotholi ve Gabashane Masupha Davası: Avrupa İmparatorluğu'nun Sınırlarında Bir Büyü Cinayeti

Köyün kalan son kulübelerinin hemen ötesindeki tozlu ve kızıl bir vadide, dibinde bir su birikintisi olan dik kenarlı bir çukur bulunmaktadır. Birikintinin içinde yüzü koyun yatan, yarı çıplak ve çamura bulanmış bir ceset göze çarpıyor gerçekten acınacak bir manzara. Bu beden epilepsi hastası genç bir adama ait: 'Meleke Ntai. 'Meleke ve kuzenleri iki gün önce (4 Mart 1948) sıska atlarına binerek sıcağın altında bir cenaze törenine gitmişlerdi. Lesotho'da mevsim sonbahardı ve haziran ayına doğru geldikçe sıcaklıklar yılın en düşük seviyesine inmeye başlamıştı, fakat bu genç adamların eve dönmek için acele etmelerine gerek yoktu. Gece, üzerlerindeki battaniyelerin onları sıcak tutmasına yetecek kadar ılık olacaktı. Yine de 'Meleke'nin kuzenlerinden bazıları onu geride bırakarak önden dörtnala gitmişlerdi. Sonra birileri (aslında birçok kişi) karanlıkta 'Meleke'yi bulmaya çıktı, en azından köylüler vadinin etrafında toplanıp cesedine bakarken polise böyle söylemişlerdi. Bir arabanın, atların ve yürüyerek gelen adamların sesini duymuşlardı. Şimdi ise 'Meleke orada cansız yatıyor ve polis

ürpererek cesedin dudaklarının olmadığını fark ediyor. Birisi ya da bir şey bu kişinin yüzünü kesmiş gibi görünüyor.

Lesotho 1940'larda bir Britanya sömürgesiydi ve bölgedeki Sotho isimli halka ithafen burası Besutoland olarak bilinmekteydi. Britanya polis gücü ülkenin adalet sistemini ve idari yapılanmanın önemli bir kısmını yönetiyordu. Bu polisler 'Meleke'nin ölümünü cinayet olarak değerlendirdiler. Onlara göre bu olay on yıldır süregelen bir dizi cinayetten biriydi, yani maktullerin vücut parçaları büyülü tılsımlar için kullanılmış olabilirdi. Bu tür cinayetler o dönem sahiden de gerçekleşiyordu ve "cadılık cinayetleri", "ritüel cinayetleri" ve yerel Sesotho dilinde "*liretlo* cinayetleri" olarak adlandırılıyorlardı. *Liretlo*, hayvan boynuzlarından yapılan tılsımlara verilen bir isimdi ve yakılıp kül edildikten sonra yağ ile karıştırılan aslan, boğa, kuş ve insanların vücut parçalarını ihtiva ederdi. Bu tılsımlar Britanyalı sömürgecilere geçmişte kendi ülkelerinde cadılar tarafından uygulanan büyüleri hatırlatıyordu, buna bağlı olarak da *liretlo*cuları "cadılar" veya "cadı doktorlar" olarak yaftalamışlardı.[1] Bir gazete haberinde bu olaylar "Afrika'da en korkunç cadılık türü Basutoland'da yükselişte ... erkeklerin ve kadınların canlı canlı bağırsaklarının söküldüğü ritüel cinayetleri" sözleriyle duyurulmuştu. Ayrıca bir muhabir, yerli Sotho liderlerinin bu "cinayet cadılığıyla" sömürgeci Britanya otoritelerine karşı güçlerini büyülü şekilde arttırmayı ümit ettiklerini de eklemişti. Bu tılsımları yapan ve kullanan halk, bunun gerçekten de mümkün olabileceğini düşünmüştü, *liretlo* belki de onlara ülkelerini sömürenlere karşı bir direniş başlatma gücü bahşedebilirdi. Britanya hükûmeti polis gücünü, vergileri ve dış ilişkileri bizzat yönetiyordu. Sotho liderleri de tam olarak bu idari mekanizmaları ele geçirme arzusundaydılar.

Ancak Basutoland'ın Batı basınında "Cadılık Ülkesi" olarak nitelendirilmesi Sotho kültürünün hatalı bir şekilde

yorumlanmasıyla alakalıydı. Sotho halkı *liretlo*nun şeytani olduğuna inanmıyor, aksine onu "*lingaka*" (tekili '*ngaka*') adı verilen şaman benzeri şifacılar tarafından gerçekleştirilen iyicil büyü geleneğinin bir parçası olarak görüyordu. Bir *ngaka* tarafından hazırlanan *liretlo*nun bir davanın kazanılmasına ya da savaşa hazırlanılmasına yardımcı olabileceğini düşünüyorlardı. Bu tıpkı *pow-wow* büyüsü gibi bir şeydi: Yararlı ve olumlu bir anlama sahipti. Sotho kültüründe kötü niyetli cadılara "*baloi*" adı verilirdi ve bu kişilerin düşmanlarını lanetledikleri ve onları perişan ettikleri düşünülürdü. Bu da *lingaka*dan ve onların insanlara yardım etmeye odaklanan yaklaşımlarından tamamen farklıydı. Ne var ki on dokuzuncu yüzyılda Afrika'ya gelen Hıristiyan misyonerler de büyü söz konusu olduğunda Heinrich Kramer ile aynı şeyleri düşünüyorlardı: Onlara göre bunların hepsi şeytaniydi. Bu misyonerler Afrika'ya –tıpkı Frederick Kaigh ve Montague Summers tarafından tarif edildiği gibi– Afrikalıların düşünce yapısına oldukça yabancı olan bir şeytana tapma inancı getirmişlerdi. Bu mevzubahis Satanizm korkusunu Afrikalı *lingaka*nın büyü yaparken vücut parçalarını kullanmalarıyla ilgili endişelerle birleştirdiklerinde, *liretlo* tılsımlarının yapımını şeytani, tılsım kullanıcılarını da "cadı" olarak görmeleri elbette ki kaçınılmazdı.[2]

Sotho *lingaka*sı büyülerinde insana ait vücut parçaları kullanırdı. Ancak bu uygulamanın karmaşık bir geçmişi vardı. 1800'lerde Sotholar ülkeleri için Zulu halkı, İngiliz askerleri ve Güney Afrikalı yerleşimcilere karşı savaşmış ve kendilerini savunmak için ölü düşmanlarının bedenlerinden yapılan *liretlo* tılsımlarını kullanmışlardır. Zira kesilen vücut parçalarının yakılması ve merheme karıştırılmasıyla rakiplerin gücünün Sotho savaşçılarına aktarıldığına inanılıyordu.[3] 1880'lerde sömürge savaşları sona erdiğinde, Avrupa'nın emperyal idaresi altında artık vücut parçaları için yeni bir kaynak bulunması

gerekiyordu. 1940'lara gelindiğinde sıradan Sotho köylülerinin bazen *liretlo* malzemeleri için öldürüldüğü aşikârdı ve sömürge yetkilileri de bu durumdan Basutoland'ın yerli liderlerini sorumlu tutuyordu: Elbette ki en başta *lingaka* suçlanıyordu, ancak yine de onları istihdam eden ve *liretlo* tılsımlarının devreye sokulmasından sorumlu tutulan bölge valileri de suçlananlar arasındaydılar. Bu valilere "*morena*" (lider ya da kral gibi anlamlara gelir; çoğulu "*marena*") deniyordu. Ancak bölge *morena*larının ötesinde, İngilizler Basutoland'ın naip kraliçesi 'Mantšebo Amelia 'Matšaba Seeiso'nun bile *liretlo* cinayetlerine karışmış olabileceğini düşünüyorlardı. Kraliçe, İngiliz yetkililerin gücünü sınırlamaya o denli kararlıydı ki, İngiliz yetkililer onu "emirlere" itaatsizlik eden ve hem kendisini hem de *morena*larını ülkeyle ilgili karar alma süreçlerinin dışında bırakmaya çalışan sömürgeci direktifleri sorgulayarak "aktif muhalefet" yapan biri olarak görmüşlerdi.[4]

Mayıs 1945'te –yani 'Meleke Ntai'nin öldürülmesinden üç yıl önce– Thulasizoe Stephen Thobeha adında bir adamın cesedi 'Mantšebo'nun kraliyet sarayı Matsieng'in sadece iki mil uzağında bulunmuştu. Bu sansasyonel ve korkunç bir olaydı. Thulasizoe'nin başındaki ve boynundaki etler, çene kemiği, dili, kulakları ve gözleri kesilip götürülmüştü.[5] Bu görüntü ve cesedin saray kompleksine yakınlığı sömürge yetkililerinin 'Mantšebo'dan şüphelenmesine neden oldu. Naip kraliçe olarak küçük yaştaki üvey oğlu adına ülkeyi yöneten 'Mantšebo, Basutoland'ı İngiliz yetkililerle birlikte yönetiyordu, ancak ortada idari yetkilerin çoğunun Britanyalıların tekelinde olduğu huzursuz bir ikili yönetim vardı.[6] Britanyalı yetkililer, onun makamında kendisini güvende hissetmediğini biliyorlardı. Dolayısıyla gücünü artırmak için *liretlo*ya yönelmiş olabileceğini düşündüler. Ancak Basutoland kraliçesini "cadılık cinayeti" ile suçlamak oldukça sakıncalı bir girişim olurdu. Bunun yerine,

giderek büyüyen *liretlo* soruşturmasının odağına daha küçük liderleri –yani Basutoland'ın ilçelerini ve köylerini yöneten *morena*ları– koydular. Ayrıca bu liderlerin birçoğunun büyüyle bağlantılı başka cinayetler işlediğinden de şüpheleniliyordu.

1940'larda Basutoland'ın en güçlü *morena*larından ikisi Bereng Griffith Lerotholi ve Gabashane David Masupha'ydı; bu kişiler prenslerin kraliyet statüsünü kabinedeki bakanların siyasi gücüyle birleştiriyordu. Her ikisi de karizmatik ve güçlü isimlerdi: Bereng sessiz ve kararlı; Gabashane neşeli, kıvrak zekalı ve dışa dönüktü. Parlak Buick'ler ve Cadillac'lar kullanıyorlar, geleneksel battaniyelerini ve Avrupai takım elbiselerini aynı şıklıkta giyiyorlardı. Kaliteli Fransız şarapları içiyor, İtalyan tüfekleriyle avlanıyor ve Amerikan edebiyatı okuyorlardı. Onlar, halk kendilerine methiye şiirleri okurken ihtişamlı bir şekilde ilgiyi üzerlerine çeken dünya vatandaşlarıydılar. Bu cazibeleri onları hem Mantšebo hem de İngiliz yöneticiler için tehlikeli kılıyordu.

Bu kişilerin başında Basutoland yerleşik komiserleri Charles Arden-Clarke (1942-1946) ve Aubrey Forsyth-Thompson (1946-1951) ile Güney Afrika yüksek komiseri Sör Evelyn Baring (1944-1951) geliyordu. Hem kendileri hem de çalışma arkadaşları her iki adam hakkında da övgü dolu yazılar yazdılar: erdemleri ("iyi huylu... etkin... ilerici" [Bereng]); "iyi eğitimli... ılımlı... iş birliğine hevesli... alımlı... çok okur" [Gabashane]); ve kusurları ("çok çekingen ve utangaç... güvenini kazanmak kolay değil... hırçın [Bereng]; ve "neredeyse mutlak haklara sahip bir hükümdar... aceleci ... başkaldıran... hasmane... zalim" [Gabashane]) hakkında yorumlarda bulundular. sabii ki hepsi de kendi emperyal bakış açılarından yola çıkıyorlardı. Bu tanımlamalar, siyahi erkeklere yönelik basmakalıp beklentiler ve Sotho ulusunu sömürge kontrolü altında tutma kararlılıklarıyla şekillenmiştir.[7]

Bereng, Mantšebo'nun merhum kocası Seeiso'nun kardeşiydi. Ancak Seeiso 1940 yılında öldüğünde Bereng, Mantšebo aleyhinde hareket etmeye başladı. Kendisi, 1941 ve 1943 yılları arasında hem kadın olduğu hem de Seeiso ile kendi seçimiyle değil de sadece âdet gereği evlendiği için Mantšebo'nun kraliyet erkini devralmaması gerektiğini savundu. Kurallara göre bir lider, ölen kardeşinin dul eşiyle evlenmeliydi ve 'Mantšebo bu sıfatla Seeiso tarafından sahiplenildi. Ancak 'Mantšebo, bu zoraki evlilikle güçsüzleşip Bereng lehine tahttan feragat etmek yerine, kocasının ulusu üzerinde hak iddia etti. Sonunda bir İngiliz mahkemesi, bunu Seeiso'nun oğlu olan varisi adına yapma hakkına sahip olduğunu kabul etti. Dolayısıyla Bereng muhtemelen hiçbir zaman kral olamayacaktı. Kendisi bu yenilgiyi saygınlığına ve nüfuzuna indirilmiş bir darbe olarak gördü. 1940'ların ortalarına gelindiğinde Bereng, hem kraliçesi hem de İngilizler tarafından aldatıldığını düşünen, küskün ve üzgün bir adam hâline gelmişti. Tüm bunlara bağlı olarak Mantšebo'ya karşı müttefikler aradı.

Gabashane Masupha, Bereng açısından bariz bir müttefik adayı sayılmazdı. Kendisi Seeiso'nun yardımcısıydı ve Bereng'e karşı 'Mantšebo'yu desteklemişti ancak o tarihten sonra Mantšebo ile de ters düşmüştü. Irkçı beyaz yetkililer tarafından "renk ayrımına takıntılı" olarak tanımlanan Gabashane, 1945 yılında ırk ayrımının uygulandığı Güney Afrika treninde bir bilet görevlisine kafa tutmuştu. Bir tahsildar kraliçenin yemeğini yarıda kesince Gabashane bir avuç eti adamın yüzüne doğru fırlatmış, öfkeyle "Sen de ye!" diye bağırmış ve 'Mantšebo'yu utandırmıştı. 'Mantšebo da minnettar olmak yerine Gabashane'yi azarlamıştı. Kraliçe, Basutoland ile toprakları küçük Sotho krallığını saran Güney Afrika Birliği arasında diplomatik bir kriz yaşanmasından korkuyordu. Sonrasında, 1946'da Gabashane tebaasından birine saldırmaktan yargılandığında,

kraliçesi savcıların tarafını tuttu; Gabashane hapse girmekten kıl payı kurtuldu ve kendini aşağılanmış hissetti. Bir zamanlar Güney Afrika'da siyahi öğrencilere eğitim veren bir üniversite olan Fort Hare "Native College"da parlak ve tanınmış bir öğrenciydi; birçok arkadaşı ve öğretmeni onu ilerici, seçkin, saygın ve ülkesinin geleceği için umut vaat eden bir lider olarak tanımlıyordu. 'Mantšebo onu küçümsemeye nasıl cüret edebilirdi? Gabashane, Mamathe's Ward'ın valisiydi ve Phamong Ward'ın valisi olan Bereng ile birlikte 'Mantšebo'ya karşı güçlü bir muhalefet başlattı. Her iki isim de Britanya'nın politikalarını eleştiriyor ve kendi bölgelerini beyaz yetkililere pek başvurmadan yönetiyorlardı. "Gizli" toplantılar düzenledikleri ya da imparatorluk yasalarını uygulamayı reddettikleri hususunda sorgulandıklarında, omuz silkip itaat sözü verdiler. Ama sözlerini tutmadılar.[8]

İmparatorluk valilerinin baskısı altında kalan ve kraliçeleri tarafından dışlandıklarını hisseden Bereng ve Gabashane, *liretlo* tılsımlarında büyülü bir güç aramış olabilirlerdi. Ayrıca İngilizlere karşı manevi destek için her ikisinin de mensubu olduğu Katolik Kilisesi'ne başvurdular. Basutoland Piskoposu, Londrasdaki imparatorluk hükûmetine sömürge idarecilerinin "Yerli Hükûmeti ortadan kaldırmak" istediklerini söyleyerek politik anlamda kendilerine destek oldu. Bazı Britanyalı yetkililer etik açıdan doğru olduğunu düşündükleri için *morena*ların yetkilerini Sotho halkının kendi kendini yönetmesi doğrultusunda güçlendirmek isterken, bazıları da yerel liderleri küçümsüyor ve hatta onları tehdit ediyordu. Basutoland'da yaşanan bu ayrışmalar, başka bir tehdidi de beraberinde getirdi: 1948 seçimlerinde iktidara gelen, yayılmacı emperyalistler ve *apartheid*'ın yaratıcıları olan Ulusal Parti'nin yönetimde bulunduğu Güney Afrika Birliği'nin saldırgan tutumu. Britanya-Sotho çatışmasını yakından takip eden Güney Afrika'nın

Basutoland'ı kendi topraklarına katma hırsı giderek artıyordu ve Güney Afrika'nın bu bölgeyi işgal etmesi büyük bir felakete yol açabilirdi. Sotho halkından birçok kişi Birlik'te madenci olarak çalışıyordu ve bu kişiler Birlik'in ırkçı yasalarına aşinaydı; bu yasalar ayrışmış ve cani bir toplum yaratmıştı. Hatta Kraliçe Mantšebo, Güney Afrikalı işçilerin Britanya idaresindeki Basutoland'dan uzaklaştırılması için âdeta yalvardı: Net bir şekilde, "Onlardan korkuyoruz," dedi.[9]

Sömürgecilikle ilişkili gerilimler arttıkça cinayet haberleri de artıyordu: 1947'de on yedi, 1948'de ise yirmi beş "cadılık cinayeti" bildirilmişti. Bu cinayetler, çoğunlukla muhtarlar ve bölge valileri olmak üzere çeşitli Sotho liderleriyle ilişkilendirildi. Mantšebo'nun cinayet emrini verdiğinden şüphelenilmesine rağmen Thulasizoe Thobeha'nın öldürülmesiyle ilgili hâlâ kimse yargılanmamıştı. Ancak Mart 1948'de 'Meleke Ntai'nin cesedinin bulunması uluslararası bir krizin fitilini ateşledi. Cesedi inceleyen adli tabip Dr. Robert Ogg, 'Meleke'nin köylülerin iddia ettiği şekilde öldürüldüğü sonucuna vardı. Ancak, 'Meleke'nin belki de eğlence düzenleyen bir kalabalıkla karşılaştıktan ya da epilepsi krizinden sonra cesedinin bulunduğu havuza düşmüş ve kazara boğulmuş olmasının da muhtemel olduğunu ekledi. Vücudunda şiddet gördüğüne dair kesin emareler yoktu; dudaklarını da havuzdaki yengeçler yemiş olabilirdi. Bu belirsizlik elbette ki ileride önem arz edecekti ancak yetkililer şimdilik bir cinayet işlendiğine ikna olmuş durumdaydı.

Başlangıçta suçlanan kişi, bir *ngaka* olan Fusi Rakokoli'ydi. Daha sonra oklar 'Meleke'nin kuzeni Moloi Ntai'ye çevrildi. Derken rahatsız edici bir teori ortaya atıldı: Buna göre Moloi, 'Meleke'yi öldürmek için Bereng ve Gabashane ile anlaşmış ve onlara *liretlo* malzemesi tedarik etmişti. Meleke'nin ölümüne dair öne sürülen bu iddia, Bereng ve Gabashane'yi korkunç bir suçla itham etmek anlamına geliyordu: Kendi siyasi entrikaları

için masum komşularının kanına ve dudaklarına büyülü bir ganimetmişçesine göz dikmiş oluyorlardı. Britanya makamlarının Basutoland'ın iki kıdemli *morena*sını böylesine şok edici suçlamalarla gözaltına alması tartışma yaratacak bir karar olabilirdi. Ancak Temmuz 1948'de tam olarak bunu yaptılar. Sotho toplumu, liderlerinin sorgulanması, kelepçelenmesi, geniş kerpiç konaklarından çıkarılması ve hapishaneye götürülmesiyle şaşkına döndü.

O soğuk Temmuz ayı sona erdiğinde, Britanyalılar bu iki *morena*ya karşı dava açmaya hazırlandılar ve bu amaçla görüşmeler ve sorgulamalar yaptılar. Suçlamaları "baş tanıkların" ifadesine dayandırdılar: Meleke'nin kuzenlerinden bazıları, olay yeri yakınlarında yaşayan köylüler ve Bereng ile Gabashane için çalışan memurlar. Bu baş tanıklar, kendilerini 'Meleke'nin öldürülmesinde suç ortağı olarak tanımlayan ve daha sonra af sağlanması karşılığında başkalarını suçlayan kişilerdi. Sürecin pek şeffaf olduğu söylenemezdi ve olan bitenler bir cadı mahkemesini andırıyordu, ancak tüm bunlar yetkililerin Bereng ve Gabashane'yi 'Meleke cinayetiyle suçlamalarına olanak sağladı. Bu kadar ileri gittikten sonra Basutoland kraliçesine karşı tutumlarını da yeniden gözden geçirdiler. En azından benzer bir cinayete karıştığından şüphelendikleri için, ona karşı da harekete geçmeleri gerekebilir miydi?

1948 Ağustos'unun başlarında Bereng, Gabashane ve onlara eşlik eden birkaç kişi bir *liretlo* cinayetini, yani 'Meleke Ntai'nin öldürülmesi talimatını vermek ve bunu bizzat gerçekleştirmekle suçlanmıştı. 'Mantšebo da başka bir cinayetten suçlanıyordu. Kendisini 1945 yılında gerçekleşen Thulasizoe cinayetinde suç ortaklığı yapmakla suçlamak için yeterli kanıt ve siyasi irade yoktu, ancak 1948 yılında Borane Kali adlı bir çobanın da evinin yakınlarında kaybolması üzerine derhâl harekete geçildi. Polis, 'Mantšebo'ya "bu çocuğu 'ilaç' için –yani

tılsım yapmak için– öldürdüğünü kanıtlayacak tanıkları olduğunu" söyledi. "Utanç verici bir şekilde üzerimi ve evimi aradılar," diye yazmıştı Mantšebo, "çocuklarım da... tutuklandı" Kaybolan adam utanç verici bir şekilde canlı bulunduğunda, polis bu işin peşini bıraktı. Ancak o tarihe kadar üç Sotho liderini de katil cadılar olarak itham etmek istedikleri ortaya çıktı.[10] Bereng ve Gabashane daha sonra 1946'da işlenen bir başka *liretlo* cinayetiyle de suçlanınca, bir ulusun krizle boğuştuğunu gösteren tabloya son fırça darbeleri de vurulmuş oldu.

Bereng ve Gabashane, suçlamaların ardından 'Meleke'nin öldürülmesiyle ilgili olarak 3 Ağustos 1948'de başlayan ön duruşmalara çağrıldılar. Bir Britanya mahkeme salonu olarak kullanılan Basutoland Ulusal Konsey Dairesi, o kış sabahı Basutoland'ın başkenti Maseru'ya soğuktan sertleşmiş toprak yollardan yürüyerek gelen izleyicilerle "tıklım tıklım" dolmuştu. Bir İngiliz bölge komiseri huzurunda görülen bu ön duruşmada Gabashane'nin iki üvey kardeşi Jonathan ve Mapeshoane Masupha, onu ve Bereng'i 'Meleke'nin öldürülmesi emrini vermek ve kendilerini suç ortağı olarak kullanmakla suçladılar. Mapeshoane gizlice yapılan bir toplantıdan ve bu toplantıda Gabashane'nin "öldürülecek bir kişiden bir şeyler istediğini" söylediğinden bahsetti.

Mapeshoane, ertesi gün 'Meleke'nin yakalandığını ve boğazlanmak suretiyle bayıltıldığını, bir başka suç ortağının da 'Meleke henüz hayattayken dudaklarını kestiğini söyledi. Bir diğer tanık Sepalami Mathibe ise ön duruşmada, bu kesme emrinin bizzat Bereng tarafından verildiğini, ancak Bereng'in daha sonra 'Meleke'nin yarasından fazla kan akmadığı için *liretlo* etini istemediğini aktardı. Sepalami, Bereng'in daha sonra gruba 'Meleke'yi boğazlayarak öldürmelerini söylediğini ve Gabashane'nin de bunu seyrettiğini belirtti. Bu durumda her ikisi de cinayetten suçlu bulunacaktı. Cinayet emrini vermek,

cinayeti işlemekle aynı kefeye konuyordu. Deliller Bereng ve Gabashane açısından vahim görünüyordu ve Maseru bölge komiseri E. C. Butler tüm sanıkları –iki morena ile suç ortaklarını– mahkemeye sevk etti. Kalabalık heyecanlı bir şekilde tartışarak uzaklaştı.

Irkçı korkulardan doğan panik tüm Güney Afrika'yı sarmıştı. Güney Afrika'daki Bloemfontein Piskoposluğu "Basutoland'da Ruhani Tehlike" diye feryat ederek, "kötü ruhlarla iletişim kurmaya... dans etmeye, şarkı söylemeye ve ziyafet çekmeye" yönelik gizli ayinlerin yanı sıra cadılık cinayetlerinin de yaygınlaştığı uyarısında bulundu. Bu sırada, 30 Temmuz'da Britanya Basutoland hükûmeti tarafından *lingaka*nın beş poundluk bir ruhsat almasını zorunlu kılan yeni bir bildirge yayınlandı. Buna göre herhangi bir *ngaka*nın "kâhin... yağmur doktoru veya yıldırım doktoru olarak faaliyet göstermesi veya büyü ya da tılsım kullanması", "herhangi bir kişiye büyü yapmasını veya kişilere ya da mallara zarar vermesini" tavsiye etmesi veya "cadılıkla bağlantılı olduğu iddia edilen herhangi bir şeyi" tedarik etmesi yasaklandı. *Liretlo* krizi âdeta bir cadı avına ve büyü uygulayıcılarına yönelik kapsamlı bir baskıya dönüşmüştü. Bu süreç belki bazı yönleriyle geleneksel cadı avından farklıydı –daha az şiddet içeriyordu, daha bürokratikti ve sözde büyüsel zararlardan ziyade bir dizi doğrulanabilir cinayete dayanıyordu– ancak sorumluluğun kimde olduğunu ortaya koyma amacı bakımından çarpıcı bir benzerlik söz konusuydu. Norveç ve Massachusetts'te olduğu gibi 1940'ların Basutoland'ında da cadı mahkemesi, yerli halkı yargılayıp sömürgeci yönetimi kolaylaştırmak ve bu yönetimin gücünü göstermek için bir araç olarak kullanılıyordu.[11]

Bereng ve Gabashane, ön duruşma ile mahkemenin başladığı 2 Kasım 1948 tarihleri arasında Maseru hapishanesinde, beton hücrelerden oluşan kasvetli bir komplekste tutuldular. Ayın ikisinde ise başkentteki Yüksek Mahkeme'ye götürüldüler; burada Güney Afrika Yüksek Mahkemesi'nden emekli bir yargıç olan George Sutton, iki "yerli" ve iki Avrupalı "bilirkişi" –danışman ve tercüman– ile birlikte duruşmaya başkanlık edecekti. Jüri olmayacaktı. Basutoland Başsavcısı Arthur Thompson KC davayı yürütürken, Bloemfontein'den N. J. Grobler KC uzun süredir müvekkili olan Bereng'i ve Johannesburg'dan Israel Maisels KC (ki kendisi ileride Nelson Mandela'yı da savunacaktı) Gabashane'yi temsil etti. İlk olarak Arthur Thompson, bir cinayetin *liretlo* tılsımları için nasıl vücut parçaları sağlayabileceğini açıkladı. Yaklaşık 1900 yılından beri kırk ya da elli kişinin bu amaçla öldürüldüğüne, vücut parçalarının hem ölmeden önce hem de öldükten sonra kesildiğine dair çok sayıda kanıt vardı. Tıbbi raporlar, bazı yaraların ölümden önce nasıl açıldığını, nasıl kanadıklarını ve kopan uzuvların, kafaların ve akıtılan kanların tılsımlarda kullanılmak üzere nasıl taşındığını ortaya koyuyordu. Arthur, 'Meleke'nin öldürülmesinin bu iğrenç suçlarla bağlantılı olduğunu açıkça anlattı.

Haklı olabilirdi. Ancak tıbbi muayeneyi yapan Dr. Robert Ogg bu durumdan o kadar da emin değildi. Robert, tanık sandalyesinde ter içinde dururken 'Meleke'nin ölümünün bir cinayet olup olmadığı konusunda kararsızlığa kapılmıştı. Zaman geçtikçe daha da kararsızlaşıyordu. 'Meleke boğulmuş muydu? Acaba öldükten sonra dudaklarını yengeçler yemiş olabilir miydi? Sessizlik içindeki mahkeme salonuna kendisinin ve 'Meleke'nin cesedini inceleyen ikinci bir doktorun "herhangi bir saldırı izine rastlamadıklarını" açıkladı. 'Meleke bir *liretlo* cinayetinin kurbanı olabilir de olmayabilir de. İki savunma avukatı tam da bu belirsizlikten yararlanarak Robert'ı uzun süre

çapraz sorguya çekti. En sonunda Robert, "Cesette bulduğum yaralara... yengeçler neden olmuştu" demek durumunda kaldı. Israel Maisels ve N. J. Grobler gülümseyerek müvekkilleri lehine durumu özetlediler: Eğer 'Meleke gerçekten saldırıya uğramadıysa, dudakları bıçakla kesilmediyse ve aslında boğularak öldüyse, bu bir cadılık cinayeti olarak değerlendirilebilir miydi? Eğer öyle değilse, Bereng ve Gabashane neden suçlu oluyordu?

Savcılığın elindeki bazı kanıtlar da sunulan iddialara karşı bir savunma yapabilmek için pek yeterli değildi. Meleke dereye atından düşmüş olabilir miydi? Eve dönüş yolundan çok uzaktaydı, belki de düşmemişti. Birisi atının eyerlerini çözmüş ve bazı giysilerini almıştı, bu yüzden kaçırılmış olması muhtemel görünüyordu. Mapeshoane ve suç ortağı olduğunu iddia eden Sothi Chela, cinayetle ilgili hikâyelerini kendilerinden emin bir şekilde tekrarladılar. Ancak Kasım ayının ortalarında Maseru'ya baharın ilk yağmurları düşerken tanık kürsüsüne çıkan isim Gabashane'ydi. Kendisini suçlayanlara doğrudan "kişiliksizler" diye saldırdı ve sundukları kanıtlardaki diğer kusurlara dikkat çekti. 'Meleke'nin dudaklarının sol taraftan kesildiğini söylemişlerdi, ancak otopside sağ tarafın kayıp olduğu ortaya çıktı. Gabashane'nin Buick marka arabasının olay yerinde olduğunu iddia etmişlerdi, ancak araba o sırada servisteydi. Mapeshoane'nin de yalan söylediği ortaya çıktı: Karısıyla arasının iyi olduğunu iddia etmişti ama karısı, Mapeshoane'nin kendisini bıçaklamakla tehdit etmesi üzerine onu terk etmişti. Gabashane de Mapeshoane'ın bıçağını elinden almış ve onu cezalandırmıştı, böylece Mapeshoane'a kendisini suçlaması için bir sebep vermişti. Bu, kendisine yöneltilen suçlamaların tümüyle çürütülmesi anlamına geliyordu ve savunma heyeti sevinç içindeydi.

Ancak ufukta giderek büyüyen bir karartı vardı: Gabashane'nin savcılık dosyasındaki tutarsızlıklara ve yalanlara ilişkin

delilleri, beyazların yönettiği yerel gazete *Basutoland News*'de yer almadı. Bunun yerine, delillerin şüphe uyandıracak kadar basit ve görece tutarlı bir versiyonu Güney Afrika'da ve dünyanın geri kalanında kamuoyuna duyuruldu. Gabashane'nin mahkemedeki reddiyesini tam olarak nasıl ifade ettiğini bilmiyoruz, zira savunması kamuoyuna duyurulurken sesi kesilerek yayımlanıyordu.[12] Muhtemelen Britanya adalet sistemi ve Britanya medyası, 16 Kasım sabahı da fark edileceği üzere, bu iki *morena*'ya inanmamaya meyilliydi. O sabah tüm sanıklar –*morena*lar ve en az on suç ortağı– hükmün duyurulması için sanık sandalyesine oturtuldu. Bir gazetecinin yazdığı gibi, her birinin boynunda metal bir sembol, "kendilerini ayırt etmek için büyük bir levha" vardı. Bu, Tatabe'nin aşina olduğu köle müzayedelerini andıran iğrenç bir görüntüydü ve her ne kadar Güney Afrika'da suçlanan siyahilerin toplu olarak yargılandığı davalarda sıkça rastlanan bir uygulama olsa da saygın *morena*ların yargılandığı davanın görünüşteki nezaketinden sonra tam bir şok etkisi yaratmıştı.

Yoğun ve mevsim normallerinin üstünde seyreden bir sıcakta, siyahi olarak etiketlenmiş bu adamlar, şimdi beyaz yargıçlarının karşısına çıkmışlardı. Yargıç George Sutton, suç ortağı tanıkların "çok sayıda ayrıntıyla dolu korkunç şeyler anlattıklarını" ifade etti: "Mapeshoane detaylı bir şekilde çapraz sorguya çekildi" ve "sunduğu deliller çürütülmedi" dedi. Bu pek de doğru sayılmazdı: Bazı deliller net bir şekilde çürütülmüş, hatta mahkemede bizzat yalanlanmıştı. Diğer tutarsızlıklar da göz ardı edilmişti: Yargıç, "Sothi'nin ifadesinin birçok açıdan Mapeshoane'nin ifadesiyle çeliştiğini" kabul etti; ancak, Sothi'nin "zayıf karakterli, akılsız bir adam" olduğunu ve bunun da Sothi'nin hata yapabilme olasılığını arttırdığını iddia etti. Sepalami ve Mapeshoane'nin ifadeleri "büyük ölçüde birbiriyle uyuşuyordu" ve yargıç bu hususta kendinden emindi: "Bunun

bir uydurma olduğuna inanmakta güçlük çekiyorum" dedi ve "sanıklar cinayetten suçlu bulunacaktır" sonucuna vardı.

Mahkeme salonunda bir uğultu yükseldi ve sonrasında hayrete düşüren bir sessizlik oldu: Bu üst düzey Afrikalı liderler cadı cinayetinden suçlu bulunmuştu! Peki idam edilecekler miydi? Kabul edilen ceza buydu. Savunma heyeti korkuyla önündeki kâğıtları karıştırdı ve her birinden birer açıklama yapmaları istenen müvekkilleriyle fısıldaştı. Yapılacak açıklamanın belirli bir içeriği olacaktı: neden ölüm cezasının tercih edilmemesi gerektiğini açıklayan bir argüman ortaya konmalıydı. Bereng sakin bir şekilde ayağa kalktı ve mahkemeye "Bu mesele tamamen bir yalandan ibarettir" dedi. İddia makamının "maktulün nasıl öldüğünü net bir şekilde ortaya koyamadığını" ileri sürdü. Tıpkı boynundaki aşağılayıcı metal levhayı görmezden geldiği gibi, yargıcın suç isnadını da omuz silkerek geçiştirdi. Bereng, "Böyle bir şeye tenezzül etmeyecek kadar yüce bir makamdayım," diye haykırdı: "Ben merhum Şef Griffith'in ikinci oğluyum. Bulunduğum konumdan gurur duyuyorum". Alaycı bir tavırla, hiçbir "ölü bedenin" bunu değiştiremeyeceğini söyledi. Bereng âdeta George Sutton'a meydan okudu: "Eğer bu deliller sizi tatmin ediyorsa, istediğinizi yapın, ama davaya gelince, her şey düzmece". Gabashane, son derece soğukkanlı bir şekilde bu sözlere iştirak etti. "Ağabeyim gereken her şeyi söyledi," dedi ve yerine oturdu. George Sutton hiç istifini bozmadan hükmün açıklanması için hazırlanmış olan siyah başlığı taktı ve Bereng ile Gabashane'nin yanı sıra diğer iki suç ortağını da idama mahkûm etti.[13] Birdenbire tüm duruşma önceden tasarlanmış bir sona doğru giden, kısa ve inandırıcılıktan uzak bir gösteriye dönüşmüş gibiydi.

Bereng ve Gabashane hapishaneye geri götürüldü. Karar karşısında şaşkına dönmüş olsalar da savunma ekipleriyle birlikte

bir çözüm planı yapmak üzere bir araya geldiler. Davalarını Britanya imparatorluk tebaalarının en yüksek mahkemesi olan Londra'daki Privy Council'e taşımaya karar verdiler. Bu konsey bir temyiz mahkemesi değildi, ancak konseyde görev yapan lordlar yasal sürece müdahale edebilir ve "adaletin temel ilkelerinin ihlal edildiğini" düşündükleri takdirde infazları durdurabilir ya da hükümleri bozabilirlerdi. Bu dava Britanya'nın başkentinde görülecek ve burada Bereng ve Gabashane, sömürge hukukunu uzun süredir eleştiren Avukat Dingle Foot tarafından temsil edileceklerdi. Zira duruşmaya şahsen katılmalarına izin verilmemişti. Temyiz davasının hazırlanması aylar sürecek ve Bereng ile Gabashane bu süre boyunca Maseru hapishanesinde idam edilip edilmeyeceklerine dair çıkacak olan karar için bekleyeceklerdi. Bu süre zarfında aileleriyle, takipçileriyle, ilgili antropologlarla ve gazetecilerle konuşarak herkesi en kötüsüne hazırlıyorlardı, ama içten içe hep en iyisini umuyorlardı.

Temyiz davaları Temmuz 1949'da, *9 Downing Street*'teki sıkışık, ahşap panelli bir odada görüldü; burası İngiliz başbakanının resmi konutunun bitişiğindeki tarihî, teraslı bir evdi. Dingle Foot, hukuk kitaplarıyla dolu bir masanın etrafında müvekkillerinin hayatta kalması için mücadele etti. Dingle lordlara Bereng ve Gabashane'nin mahkûmiyetinin adaletsizce bir karar olduğunu açıkladı. Tıbbi kanıtlar yetersizdi ve suç ortağı olan tanıklar güvenilmezdi. Ayrıca tanıklardan bazıları mevzubahis suçlamaları yapmaları için baskı altında tutulduklarını da ileri sürmüşlerdi; şüphesiz ki aylarca aç bırakılmış, soğukta tutulmuş ve korkutulmuşlardı. Bazıları kendilerine rüşvet teklif edildiğini ve birbirlerinin ifadelerini tekrar etmelerinin istendiğini iddia etmişti. 'Meleke'nin kuzeni Moloi Ntai, "Bana Şef'in [Gabashane] maktulü öldürmem için para teklif ettiğini söylemem telkin edildi ... eğer bu öneriyi kabul edersem cinayetle suçlanmayacaktım" dedi. Dingle, bu türden

bir suç ortağının ifadesine güvenmek yerine, suçu destekleyici kanıtların bulunması gerektiğini vurguladı. Basutoland yasalarına göre de en azından maktulün öldürüldüğünü kanıtlamak için birbirinden bağımsız deliller gerekmekteydi. Dingle, adli tabibin mütalaasının bunu yerine getirmediğini ileri sürdü.

Dingle savunmasını bitirip salondan ayrılırken, lordların davayı inceleyip kararlarını açıklamalarının birkaç ay alacağının farkındaydı. Ancak Bereng ve Gabashane için iyi bir sonuç çıkacağından umutluydu, zira Tumahole Bereng'in 1947'deki cadılık cinayeti ile ilgili temyiz başvurusu ona bu dava için neredeyse benzer bir emsal teşkil etmişti. Tumahole'nin mahkûmiyeti çok kısa bir süre önce, Ocak 1949'da Lordlar tarafından bozulmuştu, çünkü tıpkı Bereng ve Gabashane'de olduğu gibi cinayete ilişkin tıbbi kanıtlar muğlaktı. Lordlar tüm duruşma evraklarını yeniden incelemiş ve ilk duruşma kararına rağmen Tumahole'nin makul şüphelerin ötesinde suçlu olduğunun kesin olarak belli olmadığına karar vermişti. Böylece serbest bırakılmıştı. Ancak lordlar Bereng ve Gabashane'nin davasının sonucunu açıkladığında Dingle âdeta yıkıldı. Lordlar Meleke Ntai'nin kati surette öldürüldüğü sonucuna vardılar. Cinayet sebebinin ise *liretlo* eti toplamak olduğunu ve Bereng ile Gabashane'nin açıkça bu cinayetin emrini verdiklerini belirttiler. Dolayısıyla mahkûmiyetleri onanmalıydı.

Sömürge idarecileri gizli mektuplarında "Lord Hazretlerinin bu [davayı] Tumahole davasından ayırmaktaki ustalığını" alaycı bir dille övmüşlerdir. Ancak onlar bile lordların gerekçelerinin "mantıken pek ikna edici olmadığını" kabul ediyorlardı. Tarafsız gözlemciler kararın adaletsizliği karşısında öfkeliydiler. Londra'da sömürge karşıtı bir din adamı olan Rahip Michael Scott, Bereng ve Gabashane'nin cezalarının ertelenmesi için kilise ve devlet yetkililerine dilekçe sunan bir kampanyaya öncülük etti. Çoğu Gabashane'nin üniversite hocalarından ve

Basutoland ve Britanya'daki beyaz arkadaşlarından gelen mektuplar olmak üzere onların iyi karakterli insanlar olduklarına dair bir sürü tanıklık dosyası toplandı. Michael Scott, Britanya'nın iki masum siyahi Afrikalıya yaptığı bu haksızlıkla Güney Afrika Birliği'ni taklit ettiğini ileri sürdü.

Bu arada Basutoland'da Bereng ve Gabashane'nin bazı takipçileri de derhâl harekete geçti. 28 Temmuz'da onları Maseru hapishanesinden kaçırmaya çalıştılar. Tozlu hapishane avlusunda toplanan kalabalık bir mahḳûm grubu kapıdaki gardiyanları etkisiz hâle getirdi; Bereng ve Gabashane'yi girişe kadar getirdiler ve slogan atıp alkış tutarak süratle uzaklaşmalarını sağladılar. Ancak Bereng ve Gabashane kurtarılmayı reddettiler. Kaçak olarak hapishaneden firar etmek onların onuruna yakışmazdı. Bunun yerine, her iki adam da kapıların ardındaki boş yoldan geri döndüler ve sessizce hücrelerine doğru yürüdüler.[14]

Bereng, Gabashane ve iki suç ortağı tanık 3 Ağustos 1949'da asılarak infaz edildi. Ölümleri uluslararası basında – bir cadı mahkemesinin kararını yansıtır şekilde – "[bir] bedenin parçalarını cadılık için kullandıkları" gerekçesiyle cezalandırıldıkları şeklinde yer aldı. Ancak Bereng, Inkululeko dergisi tarafından yayınlanan son mektubunda şunları yazmıştır: "Bu zalim cinayetlerin şefler tarafından işlendiği doğru değildir. Hükûmet, şefleri gafil avlamak ve kanun bahanesiyle onları öldürmek için hileye başvurmuştur". Ayrıca bu adaletsizliği "soykırım" olarak nitelendirdi. 1990'larda Gabashane'nin dul eşi 'Mamathe, tarihçilere Bereng'in öfkeli olmakta haklı olduğunu söyledi. Mamathe'ye göre hem Bereng hem de kocası, "aydınlanmış" *morena*lardan nefret eden bir hükûmet tarafından cadı oldukları gerekçesiyle idam edilmişlerdi: "Polise, [cinayet sırasında] orada olduklarına dair yalan söyleyecek kişiler bulması talimatı verilmişti" dedi. "Bu, içler acısı bir yalandı."

Bereng ve Gabashane'ye yönelik suçlamaların temelinde cadılık ve ırkçılıkla bağlantılı ve fazlasıyla hatalı sömürgeci varsayımlar yatıyordu. Mevzubahis mahkûmiyet kararları, Britanya İmparatorluğu'nun iflas ettiği ve İkinci Dünya Savaşı'nın ardından parçalanmaya başladığı bir dönemde, yerli halkların Güney Afrika'da kendi kendilerini yönetme isteklerini bastırmaya yönelik bir hamle olarak görülüyordu. Basutoland'da isyandan ziyade siyasi tartışmalar biçiminde barışçıl bir direniş yaşanırken, diğer yerlerde açıkça savaş patlak vermişti: Malaya, Filistin ve Hindistan. Bu bağlamda Bereng ve Gabashane'nin idamı, siyahilerin çıkardığı Amerikan gazetelerinde kısaca "demir yumruk sömürge idaresi" olarak tanımlandı.[15] Bu kişilerin yargılanması ve mahkûmiyeti, çelişkili suç ortaklığı ve tıbbi kanıtları âdeta hiçe saymıştı. Temyiz süreçleri de adli 'ustalık' övgüleriyle lekelenmişti.

Yani, 'Meleke Ntai'nin ölümünün arkasındaki gerçek hikâye ne olursa olsun, Bereng ve Gabashane'nin yargılandıkları *cadı* davası Afrika'nın sömürge karşıtı mücadelesinin bir parçası hâline geldi. Eleştirmenler, Lesotho'daki cadılık cinayeti davalarının eski Avrupa'daki cadı avlarına benzediğini dile getiriyorlardı: Devlet düşmanı olduğu düşünülen insanları ortadan kaldırmak için tasarlanmış, hayalî bir suçun göstermelik yargılamalarıydı bunlar. Cadı mahkemesi, tarih boyunca olduğu gibi, muhalif olarak görülen kişileri şeytanlaştırmak ve ezmek için bir araç olarak kullanılıyordu. Bu son derece hayret verici ve nispeten yakın tarihli cadı davasında kurbanlar, kısa zaman sonra bağımsızlıklarını kazanacak olan Afrika ülkelerinin siyahi liderleriydi. Lesotho bağımsızlığını 1966 yılında, yeni kralın üvey annesi Mantšebo'nun ölümünden iki yıl sonra kazandı. Bereng ve Gabashane katil cadılar olarak idam edilmemiş olsalardı, ilk hükûmetin yönetiminde yer alabilirlerdi.[16]

ARA

Günümüzde Cadı Davaları

İkinci Kısım, cadılık hikâyemizi on sekizinci yüzyılın başlarından yirminci yüzyılın ortalarına kadar getirerek, cadı davası fikrinin bu üç yüzyıllık tarih boyunca nasıl yankılanarak zaman içinde değiştiğini gözler önüne sermiştir. Cadı mahkemeleri giderek daha mecazi bir anlam kazanmış, toplumlarda cinsel sınırlar ve yönelimler; yoksulluk ve eğitim; delilik, dolandırıcılık ve ırksal önyargı gibi temel konulara ilişkin kaygıları ortaya koyan bir drama olarak kendisini göstermiştir. Her bir dava kendi içinde daha geniş meseleleri barındırmakla birlikte, demonolojik bir unsur ve dini mistisizm, Satanizm, batıl inançlar, medyumluk ya da tılsımlara olan inanç gibi büyüsel bir nitelik de taşımıştır.

Şimdi okuyacağınız *Üçüncü Kısım*'da ise cadı mahkemesi hikâyelerinin kapsamı genişleyerek bugün içinde yaşadığımız dünya hakkında bizleri düşünmeye sevk edecektir. Cadı mahkemeleri hem metaforik olarak hem de acımasız bir gerçeklikle hâlen devam etmekte ve her iki durumda da yaşananlar ilgi çekici süreçleri gözler önüne sermektedir. İnceleyeceğimiz son iki dava örneğinde bu mevzubahis süreçler iki kıtaya odaklanıyor: Afrika ve Kuzey Amerika. Bu olayların her biri tek bir ana davaya odaklanıyor olsa da değineceğimiz konular söz

konusu davaları yaratan meselelerin kapsamlı bir analizini içerecek şekilde genişliyor ve insanların bu davalara nasıl tepkiler verdiğini ele alıyor. *Üçüncü Kısım*'daki cadı davaları filmlerde ve televizyonlarda, romanlarda ve haber bültenlerinde yer alan davalardır, yani yargılamalar hem medya hem de yargıç ve jüriler tarafından yapılmaktadır: Yaşananlar, gelişen iletişim teknolojileri aracılığıyla aktarılan yeni demonolojik düşüncelerin yükselişini göstermektedir. İki farklı kıtada geçen bu son iki cadılık hikâyesi, cadı davalarının günümüzdeki durumunu özetler niteliktedir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

DÖNÜŞÜMLER

ON İKİNCİ BÖLÜM

"Shula" Davası: Afrika'da Cadılık

"Sorgum ekersen, sorgum biçersin. Mısır ekersen, mısır biçersin. Ama şeytan dikeni ekersen, buğday biçmeyi bekleyemezsin!" Bennett Makalo Khaketla, 1951 yılında, yani davanın sona ermesinden sadece iki yıl sonra yayımlanan ve Sotho dilinde yazılan romanında 'Meleke Ntai'nin ölümü ile Bereng ve Gabashane'nin yargılanmasını bu sözlerle betimlemiştir. Sotho siyasetçi Bennett, 1949'daki olayları yakından takip etmiş ve *Mosali a Nkhola* adlı kitabında (*Kadın Bana İhanet Etti* olarak çevrilebilir) okuyucuların "*liretlo* cinayeti hakkında dikkatlice düşünmelerini, konuyu her yönüyle incelemelerini ve bu işe nasıl son verilebileceğini görmelerini" amaçladığını yazmıştı.[1] Kendisi *liretlo* cinayetleri meselesinin, Güney Afrika'da – Sotho'dan başka dillerin konuşulduğu bölgelerde "muti" (tıp) cinayeti gibi farklı isimler altında, yaygın bir sorun olduğuna inanıyordu. Romanında *liretlo* cinayetlerinin artışına izin verilmesi hâlinde bölge halkının mecazi anlamda "şeytan dikeni" biçeceğini söylüyordu, ki bu dikenli bitki, dokunanı yaralayan cinstendi. Bennett'e göre, koca bir halk dünya çapında katil ve cadı olarak tasvir ediliyorken, Güney Afrika ulusları bağımsızlık için nasıl umut besleyebilirdi ki?

Bununla birlikte, 1951 yılına gelindiğinde Basutoland'ın sömürge karşıtı aktivistlerinden bazıları artık bölgede kimsenin cadılığa ya da diğer büyü türlerine gerçek anlamda inanmadığını iddia ediyorlardı. Onlara göre *liretlo* cinayeti meselesi paranoyak bir fanteziden başka bir şey değildi ve cinayet zanlıları yok yere zulüm görüyordu. Bereng Griffith Lerotholi ve Gabashane David Masupha'nın yargılandığı davaya gölge düşüren bariz haksızlıklar bu argümanı destekler nitelikteydi. Ayrıca Avrupa tarihine de başvurularak, cadılık fikirleri etrafında şekillenen tüm yargılamaların bariz bir şekilde yanlış olduğu savunuldu. 1957 yılında Basutoland Afrika Kongresi Başkanı Ntsu Mokhehle, uygulanan bir çifte standarda dikkat çekti: Ntsu, Basutoland'daki İngiliz polisinin, "Avrupa'daki inançların bu fikre yatkınlığı" nedeniyle "ritüel cinayetlerinin insan etinin büyülü bileşimler için kullanılması anlamına geldiği fikrini kolaylıkla kabul ettiğini', ancak Orta Çağ Avrupa'sındaki cadılık ithamlarının artık "hayalî suçlamalar" olarak görüldüğünü belirtti. Sömürge idarecileri *liretlo* ile ilgili davaların cadılıkla değil, şiddet yoluyla işlenen cinayetlerle ilişkili olarak ele alındığını ifade etseler de şüphelilerin geçmişteki cadılık suçlamalarına benzer şekilde adaletsiz bir muameleye tabi tutuldukları gerçeğini göz ardı edemezlerdi. Bu da otoritelerin hem *liretlo* katillerine hem de başka cadılık türleriyle suçlanan kişilere zarar vermek isteyenlere karşı ahlaki üstünlük iddiasında bulunmalarını ve bu meselede etkili bir şekilde hareket etmelerini zorlaştırıyordu.[2]

Hem siyahi hem de beyaz tarihçiler ve antropologlar bize *liretlo* cinayetlerinin Lesotho'da ve diğer başka yerlerde de yaşandığını ve hâlen de yaşanmakta olduğunu söylüyorlar. Gerçekten de bugün Güney Afrika'da (Sahra Altı Afrika olarak da bilinir) vücut parçalarının tılsımlarda kullanılabilmesi için çok sayıda insanın öldürüldüğüne dair önemli kanıtlar mevcuttur.

Witchcraft and Human Rights Information Network [Cadılık ve İnsan Hakları Bilgi Ağı] ve *Amnesty International* [Uluslararası Af Örgütü] gibi gruplar ve *United Nations Human Rights Council* [Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi] gibi uluslararası kuruluşlar, bu tür cinayetlerin bilhassa iyi şekilde belgelendiği Zambiya, Malavi ve Tanzanya gibi ülkelerin yüzleştiği en ciddi sorunlardan biri olduğu konusunda mutabıktır. Albino Afrikalılar, bedenlerinin büyülü olduğu düşünüldüğü için büyük bir risk altındalar: *Amnesty International*, bu kişiler için "kemikleri ve vücut parçaları için avlanıyorlar ve failler cezasız kalıyor" ifadelerini kullanmaktadır. Gazeteci Annie Ikpa'nın Uganda'da çocukların büyü amaçlı kurban edilmesine karşı yürüttüğü kampanyadaki hikâyelere benzer pek çok olay tedirgin edici derecede yaygındır. 2019-2021 yılları arasında Uganda'da 132 büyü cinayeti rapor edilmiştir.[3]

Bununla birlikte Güney Afrika'da binlerce insan hâlâ başka tür bir cadılıkla suçlanıyor: Vücut parçaları için işlenen cinayetler değil, komşularını büyü yoluyla öldürmek ve onlara zarar vermek için büyü ve lanet kullanmak. Bu kişilere yönelik şiddetse gündelik bir vaka hâline gelmiş durumda. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin tek bir eyaletinde 2021 yılının sadece ilk dört ayında 324 cadılık suçlamasında bulunuldu ve sekiz kadının öldürüldüğü bildirildi. Komşu bir eyalette ise 114 kişi suçlandı ve beş kişi öldürüldü. Cadı olduğundan şüphelenilenler vuruluyor, balta ve bıçaklarla katlediliyor, dövülüyor ve yakılıyor. Bazıları suçlayanlar tarafından basitçe tuzağa düşürülüp hemen öldürülürken, diğerleri gizli duruşmalarla verilen gayriresmî hükümlere tabi tutuluyor. Şüpheliler korku içinde yaşıyor. *Al Jazeera* muhabirleri 2020 yılında Orta Afrika Cumhuriyeti'nde cadı olmakla suçlanan dört kişiyle konuştu: Helene Ndenjia, Kamer Gabriel, Therese Yambissi ve Martine Rengapou. Hepsi de evlerinde, aile üyelerinin çoğu tarafından terk

edilmiş mahkumlar gibi yaşıyordu. "Yalnızız," diyordu Kamer perişan bir hâlde, "Evden dışarı çıkamıyorum."[4] Cadı mahkemelerinin güç gösterisinde bulunmak ve düzeni yeniden tesis etmek için kabul edilebilir bir yol olduğu düşüncesi ve buna bağlı olarak Hıristiyanlığın cadılığa karşı etkili çareler ürettiği inancı, Güney Afrika'da hâlâ geçerliliğini korumaktadır.[5]

Bennett Khaketla 1950'lerin başında Basutoland'da romanını yazarken hem cadılık cinayetlerinin hem de cadı mahkemelerinin yarattığı sorunların kurgusal tasvirlerinin herhangi bir mahkeme kaydı ya da resmi rapora kıyasla daha geniş ve daha duyarlı bir kitleye ulaşacağına inanıyordu. Kurgusal olmayan eserlerde işlemeyi özellikle zor bulduğu nokta, Hıristiyan demonolojisinin cadılık inancındaki rolüydü. Buna göre, Bennett'in karakterlerinden biri (cadılıkla suçlanan bir vatandaş olan Pokane) romanda Bennett adına konuşturulur. Karakterimiz eserde şöyle yakınmaktadır:

> "Kilise görevini yerine getiremedi. Buraya Mesih'in öğretilerini anlatarak insanların kalbini kazanmak için değil, yurtdışındaki üst düzey yöneticilerini etkilemek için geldiler. İşe herkesi cehennem ateşiyle, sülfürle ve ebediyen yanmakla korkutarak başladılar. Tanrı'nın kendi çocuklarından tam olarak ne istediğini ve onlara Tanrı'nın şefkatli, sevgi dolu ve sabırlı olduğunu anlatmak için hiç çaba göstermediler."[6]

Buna bağlı olarak, ona göre iyi Hıristiyanlar bile günaha giriyorlardı ve bu günahlara *liretlo* cinayetlerini işlemek ve cadılık ithamları da dahildi, zira tüm bunların arkasındaki motivasyon sevgiden ziyade korkuydu. Önerilen çözüm ise büyüsel mevzulara dair yaklaşımlarda Hıristiyanlık düşüncesinin tutumuna dair değişimler yapılmasıydı: "Eğitim, elimizdeki tek çaredir ... insan hayatı değerlidir ve kilden bir kabın kırılışı gibi kolayca paramparça olmamalıdır"

Pokane şaşırtıcı bir şekilde cadılık inancının yükselişinde ithal demonolojik fikirleri suçlar, çünkü Bennett'in kendisi bizzat dindar bir Hıristiyandı. Romanına Kutsal Kitap'tan bir cümleyle başlar ve yine eserini bir dua ile bitirir. Güney Afrikalı bir eleştirmen olan Tommy Selepe, haklı olarak romanın sunduğu argümanı şu sözlerle özetler: "Eğer yabancı bir kültür bir başka halka dayatılıyorsa, bu halka mensup kişilerin yaşamlarıyla bağdaşmış sosyal dokuların bozulması kaçınılmazdır. Bu da zihinsel kopuşlara, duygusal değişimlere ve ayrıca bu insanların kendilerini tanımaları hususunda karmaşıklıklara sebebiyet verir." Bu karmaşıklığın ortasında *Mosali a Nkhola*, yaşanmış olayları kurgusal hâle getirerek Afrika ve ötesinde, özellikle de Afrika kiliselerinde cadılık meselesinin konuşulmasını teşvik etmeyi amaçlayan bir girişim olarak görülebilir.

Bennett'in romanı uluslararası ödüller kazanan ve Afrika'daki bir cadılık davasını konu alan 2017 yapımı *I Am Not a Witch* [Ben Cadı Değilim] filmini fikren etkileyen eserler arasındadır ve bu film de Güney Afrika'daki cadılık inançları hakkında duyarlılık yaratmayı amaçlamıştır.[7] Rungano Nyoni'nin yönettiği bu film, cadılıkla suçlanan Zambiyalı bir çocuk hakkındadır. Bir zamanlar, diye başlıyor film, Shula lakaplı küçük bir kız varmış. Bu isim "kökünden koparılmış" anlamına gelir, çünkü kimse onun gerçek adını ya da nereden geldiğini bilmiyordu. Zambiyalı çocuk aktör Margaret Mulubwa'nın canlandırdığı Shula, kendisine bakacak bir ailesi ya da akrabası olmadan kendisi gibi isimsiz bir köye gelir ve birden herkes onun bir cadı olduğundan şüphelenir. İlk olarak kuyudan su taşıyan bir kadına bakması üzerine suçlanır: Zira bunu müteakip kadın tökezler ve elindeki kovayı düşürür. Çok geçmeden Shula tüm topluluk tarafından suçlanır, çünkü kendisinin kuyuyu lanetlediğini ve bu yüzden artık kuyudan su çekemediklerini söylerler.

İlk olarak olaya dair bir ön inceleme gerçekleştiren bir polis mahkemesince yargılanır. Bu mahkemeye kadın polis memuru Josephine bakar. Josephine, suçlamada bulunanlara sundukları ifadeler hakkında sorular sorar. Aralarından birisi "Bu çocuk bir cadı" der; "Bu çocuk köye geldiğinden beri daha önce hiç görülmemiş bir sürü acayip şey yaşanıyor". Bir başkası ise Shula'nın kendisine bir baltayla saldırarak kolunu kestiğini ifade eder. Şahsın iki kolu olduğu için izleyicilerin ona gülmesi sağlanır ve mevzubahis balta saldırısının rüyasında gerçekleştiği anlaşılır. Memur Josephine meseleye kuşkuyla yaklaşır ve Shula'nın ifadesini kayda geçirmeyi reddeder, ancak Shula'nın ifadesinin önemli noktalara sahip olduğunu görünce nasıl bir yol izleyeceğinden emin olamaz. Josephine, Shula'ya sadece bir kez doğrudan hitap eder, ona adını sorar - ki Shula bu soruya cevap vermez - ve Shula suçunu itiraf ya da inkâr edemeyecek kadar dehşete düşmüş olduğu için davayı düşüremez.

Memur Josephine ne yapması gerektiği konusunda yerel bir politikacı olan Bakan Banda'ya danışır. Adı dönemin Zambiya Devlet Başkanı Rupiah Banda'yı hatırlatan Banda, ne yazık ki açgözlü ve yozlaşmış bir adamdır ve bu olan biteni bir fırsat olarak görür. Eğer Shula mahkûm edilirse, onu kendi köylerinden sürgün edilen cadılar için bir hapishane görevi gören "cadı kampında" ücret ödemeden çalıştırabilecektir. Aynı zamanda burada Shula'nın sözde büyü becerilerinden para da kazanabilecektir. Banda, bir *nganga* ya da cadı doktorundan (Sotho *ngaka*'sının Zambiya'daki karşılığı) Shula'nın davasını bir tavuğu öldürerek ve bu tavuğun ölüm biçiminden Shula'nın suçunu tespit ederek büyü yoluyla çözmesini ister. Eğer tavuk, can çekişirken yere tebeşirle çizilmiş bir dairenin dışına doğru sendeleyerek çıkarsa, o zaman Shula'nın suçlu olduğuna karar verilecektir. Bu daire küçük olduğu için tabii ki ölmekte olan tavuk da yerde çırpınarak dairenin dışına çıkar ve Shula suçlu

bulunur. Ardından Zambiya'nın tozlu, soluk renkli çalıları arasındaki çadırlarla çevrili bir köy olan cadı kampına gönderilir.

Shula bu cadı kampında kendisi gibi sürgün edilmiş bir grup kadınla birlikte yaşamaya başlar. Bu hüküm giymiş cadıların çoğu, Banda'nın kendi deyimiyle "vesayet" altında, yerel çete reisleri için tarlalarda çalışmaktadır. Aslında bu politikacı, cadıları bir tür modern kölelik sistemi içinde tutmakta ve kendisi için bedavaya çalıştırmaktadır. Ayrıca bu kişiler, aval aval bakan, fotoğraf çeken turistlere de sergilenmekte; büyü yapmaları ve sosyal medya için korkutucu görünmeleri beklenmekteydi. Sonrasında Banda, Shula'yı bir kâhin olarak sunarsa daha da fazla para kazanabileceğini fark eder. Bunun üzerine Shula'ya fırfırlı ve tüylü tiyatro kostümleri giydirilir ve vücudu boyanır. Büyüsel yardıma muhtaç topluluklara götürülür ve cadılık gücünü kullanarak bir hırsızı teşhis etmesi, yağmur yağdırması ve televizyondaki bir sohbet programına katılan izleyicileri eğlendirmesi söylenir.

Yolsuzluk, kadın düşmanlığı ve sömürge sonrası ekonomik baskılar Shula'nın ve diğer cadıların hayatlarını şekillendirir: Onlar bir tutsak, âdeta bir eşya ve bir gösteri unsurudur. Gerçek dışı bir şekilde, insanları öldürmek için Birleşik Krallık'a kadar uçmalarına (ki bu turist rehberine göre olası bir senaryodur) beyaz kurdelelerin dalgalandığı dev makaralara bağlanmaları yoluyla engel olunur. Diğer mahkûmlar Shula'ya karşı naziktir, ancak film ilerledikçe Shula'nın hayatının hem öfkeli kalabalıklar hem de "vasisi" Banda tarafından ciddi şekilde tehlikeye atıldığı anlaşılır. Banda'nın adamları tarafından bir görevden diğerine sürüklenirken, bazı insanlar onu kendilerine büyü yapmakla suçlar. Kâhin rolünü oynamayı reddettiğinde ise bizzat Banda tarafından da tehdit edilir. Shula filmin büyük bölümünde sessiz ve pasiftir. Bir çocuk cadı olarak içinde bulunduğu konumun kırılganlığı, izleyiciler için giderek daha da endişe

verici hâle gelir, çünkü Shula'nın kendisinden yerine getirmesi istenen imkânsız görevler karşısındaki şaşkınlık ve umutsuzluk dolu yüzü ön plandadır. Bir gün Shula esrarengiz bir cinayete kurban gider ve minik bedeni cadı kampının dışına atılır.[8]

Shula'nın hikâyesi *gerçek* cadılık ithamlarına ve bugün Zambiya, Gana ve Güney Afrika'da var olan *gerçek* cadı kamplarına dayanmaktadır. Bu kamplarda çoğu kadın ve bir kısmı da çocuk olan yüzlerce sözde cadı sürgün hayatı yaşamaktadır. Tıpkı hayalî bir karakter olan Shula gibi, bu insanların birçoğu rüyalarında cadıların kendilerini lanetlediğini gören insanlar tarafından suçlanmış ve birçoğu da bahsi geçen tavuk ritüeli ile yargılanmıştır. 2019'da Ganalı gazeteci Justice Baidoo'ya konuşan mahkûm Wuriche Pinsuma, yirmi yıl önce kocasının diğer eşlerinden biri tarafından suçlandığını ve o zamandan beri bir cadı kampında yaşadığını açıklamıştır. Tıpkı Shula'nın hapishanesi gibi onun bulunduğu kamp da güçlü bir erkek idareci tarafından yönetiliyor ve mahkûmlar bu kişiyi kendilerini "tıpkı köleler gibi" "ucuz işgücü" olarak kullanmakla ve tacizle suçluyor. Ancak bu cadı kampı, bazılarına evlerinden daha güvenli hissettiriyor.

Bir başka kampta ise Hawabu Issahaku, bir televizyon ekibine kendisini suçlayanların "tüm vücudu kanlar içinde kalana kadar" onu nasıl metal bir çubukla dövdüklerini anlatmıştır. Shula gibi o da duruşmasını hayatta kalarak atlatabildiği için şanslıydı, ancak toplumunun ona sırt çevirmesi ve aldığı yaralardan dolayı ölüp ölmeyeceğinin umursanmaması onda bir travma yaratmaya devam ediyor. Hawabu gibi hüküm giymiş olup kamplara sürülmeyen cadılar genellikle basitçe öldürülüyor ve cesetleri, *I Am Not a Witch* filminin sonunda Shula'nın cesedinin atıldığı gibi atılıyor.[9] Bu korkunç zulüm her ne kadar 2017'den önce Hawabu ile röportaj yapanlar gibi belgesel yapımcıları tarafından ifşa edilmiş olsa da *I Am Not a Witch*'in

hikâyesi dünya çapında yeni ve daha geniş kitlelerin ilgisini çekmeyi başardı. Film Amerika Birleşik Devletleri, Güney Afrika, Hindistan, Kanada, Britanya, Fransa, İsveç ve Avustralya'da ödüller kazandı ve mevcut belgeseller ve yardım faaliyetleriyle birlikte film eleştirisi köşelerinin dışına taşarak haber bültenlerine yansıdı ve siyasi eylemlere dönüşen tartışmalara yol açtı. 2021 yılında Birleşmiş Milletlerin aldığı bir kararla ilk kez tüm devletler "cadılık suçlamalarıyla ilgili zararlı uygulamaları kınamaya" ve bunları sona erdirmek için "gerekli tüm önlemleri almaya" çağrıldı.[10]

Bennett Khaketla'nın romanında olduğu gibi, Shula'nın hikâyesi ve bu hikâyenin tartışmalara yol açması, gerçek olayların kurgusal temsillerinin insanların büyü ve cadılık konusundaki görüşlerinde ne denli farklılık yaratabileceğini göstermektedir. *I Am Not a Witch*'te de cadı mahkemelerinin adaletsizliği konusunda farkındalık yaratılmaya odaklanılıyor. Ne yazık ki, bu tür kurguların hepsi aynı derecede ince düşünülmüş değildir. Cadılarla ilgili hikâyeler yararlı değişimlere yol açabileceği gibi, kötü niyetli veya daha az dikkatle çalışılmış eserlerin de gerçek hayatta bazı olumsuz etkileri olabiliyor. Özellikle papazlar, antropologlar ve insan hakları aktivistleri, Nollywood olarak bilinen Nijerya film ve TV dizilerinin Afrika'da gerçek hayattaki cadılık ithamlarının yayılmasında etkili olduğunu öne sürmektedir. Nollywood yapımcıları 1991 yılından bu yana Hıristiyan teolojisinden, dünya korku sinemasından ve Afrika halk masallarından beslenen cadı temalı fantastik pembe diziler çekmektedir. Bu dizilerde cadılık gerçek bir tehditmiş gibi tasvir edilmiş ve bu kötü cadı tiplemeleri bir televizyon demonolojisi yaratmıştır.

1992 yapımı *Living in Bondage*'da [Bondage'de Yaşamak] Andy (Kenneth Okwonko) karısını satanist bir tarikata kurban

eder. Senarosu gerçek bir "cadı avcısı" olan Helen Ukpabio tarafından yazılan *End of the Wicked* (1999) [Günahkârın Sonu] filminde ise aralarında Shula gibi çocukların da bulunduğu cadılar, kurbanlarını öldürüp sakat bırakıyor, rahim çalıyor, hatta bir kadın cadı dövülerek öldürülmeden önce kendisine bir penis yapıyor. Bu filmin açılış jeneriğinde kurgu ile gerçekliğin birbirine karıştırıldığı ve "karanlığın güçlerinin" filmin yapımını engellediği iddia ediliyor. Nollywood 2003'ten önce Nijerya dışında fazla bilinmese de o yıl kıta çapında yayın yapan *AfricaMagic* kanalı faaliyete geçmişti. Bu tarihten sonra Nollywood filmleri Doğu Afrika'ya kadar uzanan bir coğrafyayı etkilemiş olmalıdır. Nitekim Kenyalı film yapımcıları Mercy Murugi ve Janet Kanini-Muiva 2009 yılında Nollywood'un cadı filmlerini Kenya'nın yanı sıra Shula'nın memleketi olan komşu Tanzanya ve Zambiya'da da zararlı bir eğilim yarattığı gerekçesiyle eleştirdiler. Nijeryalı araştırmacılar 2021'de tüm kıtadan gelen şikayetleri değerlendirerek şu sonuca vardılar: "Nollywood'un cadılığı tasvir ediş şekli, cadılığın varlığını destekleyici niteliktedir". Film yapımcılarına, izleyicilerin demonolojiyi bir televizyon kurgusundan gerçek hayattaki bir zulme dönüştürüp dönüştürmeyeceğini değerlendirmelerini tavsiye ettiler. Nollywood'un cadı filmlerinin artık YouTube ve Netflix'te de yer alması nedeniyle, bu platformlar da bu hususları göz önünde bulundurmalı ve dünya genelindeki izleyicileri söz konusu içerikler konusunda uyarmalıdır.[11]

2021 yılında Lagoslu film eleştirmeni Bernard Dayo, tıpkı kendisinden yetmiş yıl önce, dört bin mil uzakta Bennett Khaketla'nın yaptığı gibi bahsi geçen Nijerya yapımı cadı filmlerinin arkasındaki motivasyonu Avrupa ve Afrika etkisinin zehirli bir karması olarak değerlendirmiştir. Nijerya'daki Yorumba kozmolojisi her zaman için kâhinlik ve şifacılık yoluyla iyilik veya kötülük yapabilen cadıları ihtiva etmişken, Bernard'a

göre "bu uygulamaları şeytanlaştıran, Hıristiyanlığın gelişiydi" Yirminci yüzyılın sonlarına gelindiğinde bu şeytanlaştırma süreci daha da kötüye gidiyordu, zira "yirminci yüzyılda Nijerya'da ortaya çıkan Pentikostal kiliseler, doğaüstü kötülüğü" geçmişteki hiziplere kıyasla "daha çok ciddiye alıyordu". Bu da kısmen – tavuk-yumurta bilmecesinde olduğu gibi - Nollywood film yapımcılığının yol açtığı bir durumdur; Chijioke Azuawusiefe'nin 2020 yılında öne sürdüğü gibi: "Nollywood, okültizmi ve onun Hıristiyanlık karşıtı değerlerini tekrar terkar işleyen sayısız film çıkararak, hatalı bir biçimde okültizmi popüler dinde ana akıma taşıyor". Ona göre "Hıristiyan misyonerler iyi ve kötü dünya görüşü olarak ikili bir sistem yarattılar" ve sonrasında Nollywood filmleri, cadıları betimlerken bu demonolojik altyapıyı benimsediler.[12] Böylece kurgu, gerçeğe dönüştü ve iyi Hıristiyanlar bugün dahi hatalı bir şekilde gerçek hayattaki komşularını cadılıkla itham etmektedirler.

Tıpkı *I am Not a Witch*'te dramatik bir biçimde aktarıldığı gibi, bugün Güney Afrika genelinde cadılara zulmedilmesinin önemli ölçüde artmış olması cadı davaları bağlamında şaşırtıcı değildir: Kitap boyunca medya gücünün Hıristiyan demonolojisini kucaklayan bir kültürde nelere muktedir olabileceğini gördük. Reform döneminde basılan demonolojik eserler, on beşinci yüzyıl Avrupası'nda cadılık inancını toplu yargılamalara dönüştürmüştü; aynı şekilde Hıristiyanlaştırma süreci ve onun şekillendirdiği dijital demonoloji de modern Afrika'yı değiştirmiştir. Bu kez demonolojik düşünceleri yayan kitaplar değil, televizyon yayınları, sosyal medya, internet siteleri ve blog paylaşımları olmuştur. Afrika, sıklıkla cadılık suçlamalarının "hâlâ devam ettiği" bir yer olarak tasvir edilir, ancak asıl gerçek, demonolojiye karşı dünyanın diğer bölgelerinin çoğundan daha uzun süre direnmiş olmasıdır. Ne yazık ki cadılık gerçeği artık herkes tarafından kabul ediliyor, hatta

bazen cadılıkla bağıntılı şiddeti durdurmaya çalışan kurumlar tarafından bile. Shula'yı adil bir şekilde yargılamaya çalışırken başarısız olan memur Josephine gibi, birçok yetkili de cadılık suçlamaları karşısında ne yapacağını bilemiyor.

Örneğin 1996 yılında Güney Afrika hükûmeti, Kuzey eyaletinde cadı olduğundan şüphelenilen kişilerin öldürülmelerini önlemenin bir yolunu bulması için Ralushai Komisyonu'nu kurdu. Komisyonun işe cadıların aslında kimseye zarar veremeyeceğini, dolayısıyla katillerin eylemlerini haklı çıkaracak hiçbir gerekçeleri olmadığını belirterek başlayacağı varsayılıyordu. Ancak komisyon raporu bunun yerine cadılığa inanmanın nedenlerini sıralamış ve bunları onaylamıştır: Bunlar arasında Kutsal Kitap'ta cadılara yapılan atıfların yanı sıra "Shakespeare cadılar olmasaydı onlardan bahsetmezdi" ve "tüm Afrikalılar tarihsel olarak cadılığa inanmıştır" gibi iddialar yer almaktadır. Komisyon üyeleri cadı olmakla suçlananlara yönelik şiddetin sona ermesine samimiyetle katkıda bulunmayı amaçlamış, ancak bunu cadılığın varlığını inkâr etmeden nasıl yapacaklarını bilememişlerdir ki zaten hususta da isteksizdiler.[13] Sundukları gerekçelerde de görüldüğü gibi, cadılık inancının kültürel politikasını çözebilmek oldukça güç bir iştir. Saçma kurgular ve gerçeklik iç içe geçmiş ve Avrupa'nın demonolojik fikirleri toplumlar üzerinde yerel fikirler kadar, hatta onlardan daha fazla etki sahibi olmuştur. Hıristiyan misyonerler hastaneler, kiliseler ve okullar inşa ettikçe; ebeler ve papazlar yetiştirdikçe ve Afrikalı öğrencileri Shakespeare ile tanıştırdıkça, yaşadığımız bu dünyanın karşıt güçler arasında gerçekleşen ikili bir savaşı temsil ettiği yönündeki ısrarları da giderek yayılmıştır. Bunlara binaen de bazı yerel cemaatler İblis'in takipçisi olan kötü insanları avlamaya karar vermişlerdir.

Ne var ki cadılık suçlamalarının Afrika'da Hıristiyanlık yayılmadan önce de var olduğu aşikârdır. Avrupalı Hıristiyanlar

Afrika'ya –ya da sömürgeciliğin yayıldığı diğer bölgelere– cadı mahkemelerini getirmedi, ancak yerel halkın da tercihleriyle birlikte bunların doğasını ve kapsamını değiştirdi. On dokuzuncu yüzyılın ortalarından sonlarına kadar bağımsız Afrika krallıklarında görülen ve misafir Avrupalılar tarafından kaydedilen bazı davalar mevcuttur. Tarif edilen davalar müşterek özelliklere sahiptir ve bu da Avrupalılar tarafından gözlemlenmeden önce dahi bölgede bir cadı kovuşturması kültürünün yerleşmiş olduğunu düşündürmektedir. Örneğin 1880 yılında Bulawayo'da (Lesotho'nun 800 mil kuzeyinde, Zimbabve'de) AmaNdebele halkının Kralı Lobengula Khumalo, kız kardeşi Mncengence ve diğer altı kişiyi cadılık suçundan astırmıştır. Mncengence'nin, Lobengula'nın karısı Xwalile'ye büyü yaparak kısır kalmasına neden olduğu düşünülmüştü. Lobengula'nın ayrıca ayda dokuz ya da on "cadıyı" daha idam ettirdiği söyleniyordu, ki bu da uygulamanın en azından onun yönetimi altında şaşırtıcı derecede yaygın olduğunu göstermektedir.

Öte yandan, Hıristiyanlık karşıtı Madagaskar Merina Krallığı'nda, on dokuzuncu yüzyılın ortalarında isyancı bölgelere yönelik toplu cadı yargılamaları yapıldığı bildirilmiştir. İnsanlar kraliyet görevlileri tarafından bir zehir testine tabi tutuluyordu. Ölenler suçlu, hayatta kalanlar ise masum ilan ediliyordu. 1892 yılında Mpondoland Xhosa krallığında yerleşimciler, Kral Sigcau Kamqikela'nın üvey annesi Mamatiwane'nin cadı olduğundan şüphelenilerek işkence gördüğünü rapor etmişlerdi. Sonrasında olaya müdahale ederek onu kurtarmışlardı. On dokuzuncu yüzyılın başlarında Zulu lideri Shaka gibi diğer Afrikalı yöneticilerin ise daha farklı bir tutum sergiledikleri söylenmektedir. Shaka, cadıların kokusunu alan "cadı doktorlarına" meydan okumuş –ki bu onların en sevdiği teşhis yöntemidir– ve sahte kâhinler olarak gördüğü kişileri idam ettirmiştir. Bu nedenle cadılığa olan inancın on dokuzuncu yüzyıl

Afrika'sında yaygın olduğu ve düzenli olarak yargılamalar yapıldığı görülmektedir. Ancak Avrupa ve Amerika'da karşılaştığımız çapta bir cadı avı uygulamasına rastlanmamaktadır.[14]

Oysa Afrika'nın Avrupalı güçler tarafından en yoğun şekilde sömürgeleştirildiği yıllarda –kabaca 1880 ile 1960 yılları arasında– Afrika toplumları ve kültürleri ciddi bir değişim sürecine girmişti. Cadılık, yeni gelen Hıristiyanlar tarafından yeniden şekillendirildi: Onlar için büyünün her türlüsü kabul edilemez nitelikteydi. Bunun yanı sıra, araştırmacıların yakın zamanda öne sürdüklerine göre, köleleştirilmiş insanları kapsayan geçmişteki Atlantik ötesi ticaret, bu ticaretin kurbanları tarafından bir tür cadılık olarak kabul ediliyordu. Tıpkı daha önceleri cadıların mecazi anlamda mutluluk, bereket ve zenginliği tükettiğini düşündükleri gibi, bazı köleleştirilmiş insanlar da kendilerini Barbados ya da Boston'da gerçekten yiyeceklerini düşündükleri cadıların kurbanları olarak görüyorlardı. Cadılığın - bölgeye yeni gelen Hristiyanlar tarafından yeniden tanımlanmasıyla birlikte - kölelik olarak görüldüğü bu yeni inanış geleneksel inançların değişime uğramasına yol açmış olabilir. 2020'de yayımlanan bir araştırma, Afrika'da ve Kuzey ve Güney Amerika'da "Atlantik'teki köle ticareti döneminde ciddi şekilde saldırıya uğrayan etnik grupların bugünkü temsilcilerinin cadılığa inanma olasılıklarının daha yüksek olduğunu" ileri sürmektedir.[15]

Bu hipotez, dönemin Afrikası'ndaki cadılık davalarıyla ilgili tüm gerçekleri açıklamasa bile, sömürgeci güçlerin uyguladıkları şiddet ile cadılık inancı için ideal bir kuluçka ortamı olan sosyal güvensizlik mirası arasındaki bağlantılara işaret etmektedir. Güven kavramı üzerine çalışmalar yürüten antropologlar da Afrika'nın sömürge dönemi ile Orta Çağ ve erken modern Avrupa arasında ilginç benzerlikler olduğunu düşünmektedir. Her iki örnekte de dinî, siyasi ve kültürel çatışmalar

oldukça yaygındı; yetkililer hem hayalî hem de gerçek düşmanların peşine düşmüştü; taraflar birbirlerini şeytanlaştırdıkça komşuluk bilinci sarsılmıştı; ayrıca bir zamanlar karşı büyü aracılığıyla cadılık şüphelerine çare bulan geleneksel büyüler yasaklanmıştı. Bu, meselenin oldukça basite indirgenmiş bir hâlidir ve özellikle Afrika'da ırk temelli köleleştirme dehşeti de buna dâhildir, ancak bu farklı kıta ve dönemler arasındaki paralellikler günümüzde cadılığın devam etmesine yönelik ilginç bir bakış açısı sunmaktadır. Zambiyalı köylülerin hâlihazırda fakir ve güvene muhtaç topluluklarına gelmiş bir yabancı olan Shula'yı suçladıkları gibi, herhangi bir kıtada ve herhangi bir zamanda bu gibi koşullarda bulunan insanların birbirlerini cadılıkla suçlamaları hiç de şaşırtıcı değildir.[16]

Lakin eğer bu çıkarım doğruysa ve iyi niyetli Hıristiyanlar modern Afrika'ya bir Orta Çağ dünya görüşünü pazarladıysa, o zaman neden demonoloji burada on dokuzuncu yüzyılda gelişim göstermedi? İroniktir ki, on dokuzuncu yüzyılın ortalarında kurumsal köle ticaretinin sona ermesinin ardından Avrupalı sömürgeci idareciler, cadılık suçlamalarının kurbanı olan kişilere yardımcı oldular. Cadılığın pratik anlamda var olup olmadığı hususundaki kuşkuculukları (ki bu mesele hakkında Tatabe ve Marie-Catherine Cadière gibi örnekler aracılığıyla bilgi sahibiydiler) resmî cadı davalarını imkânsız kılmıştı. Pek çok idareci Afrika'ya ellerinde İncillerle gelmişlerdi ve Hıristiyanlığın sevgiye dair olumlu mesajlarını korurken "Orta Çağ hurafelerini" dışarıda tutmuşlardı. İvedilikle her bir cadılık suçlamasını reddetmiş, suçlamada bulunanları ise –*I am Not a Witch*'te memur Josephine'in sahip olmadığı– bir özgüvenle mahkeme salonundan kovmuşlardı.

Yirminci yüzyılın ortalarına gelindiğinde ise cadılıktan ziyade cadı davalarını bastırma amacı güden 1895 ve 1957'nin *Witchcraft Suppression Acts*'i [Cadılıkla Mücadele Yasaları]

Sahra Altı Afrika'nın ve Avrupa kontrolündeki Afrika'nın önemli bir kısmında güçlü bir biçimde uygulanıyordu. 1735 Cadılık Yasası'na ve diğer ilgili Avrupa yasalarına dayanan mevzubahis yasalar bütünü, bazı kritik farklılıklarla, cadılık suçlamalarını ve cadılık "yapıyormuş gibi" hareket etmeyi yasaklıyordu. Lakin bazı ülkelerde yasalar birbirleriyle çelişiyordu. Zambiya'da, yani Shula'nın yurdunda, 1914 tarihli bir *Cadılık Yasası* suçlamada bulunmayı, bir "cadı doktoru veya cadı avcısı" ve cadılık "yapıyormuş gibi" hareket etmeyi yasaklamıştı. Ancak gariptir ki, aynı yasa cadılığın var olduğunu da onaylıyordu ve "her türlü cadılık faaliyetini ve cadılık veya büyücülük işlerinde benimsenen her türlü doğal olmayan yollara, süreçlere ve aletlere" başvurmayı yasaklıyordu.[17] Afrikalı araştırmacıların "tanım eksikliği" şeklinde eleştirdiği şey, bahsi geçen yasanın uygulanmasının zor olduğuydu. Yani memur Josephine'nin afallamasına şaşmamalı.[18]

On dokuzuncu yüzyılın sonlarında ve yirminci yüzyılda Avrupalı yasa koyucular da zaman zaman yalnızca yerel inançlar hususunda değil, ayrıca kendi toplumlarındaki anlaşmazlıklar sebebiyle de kafa karışıklığı yaşıyorlardı. Misyonerlerin görüşleri genellikle idarecilerden farklıydı. İdareciler –toplumsal kontrol ve ekonomik üretkenlik anlamında– sakin bir yönetimden yanayken, misyonerler gerçek anlamda cemaatlerinde İblis'in bölücü varlığına dikkat çekiyorlardı, ki bu da bir anlaşmazlık yaratıyordu. Avrupa Hıristiyanlığının Afrika'daki cemaatler arasında yeni demonolojik fikirlere ilham vermesi, bazı problemlere yol açıyordu. 1920'lerde Britanya kontrolündeki Nijerya'da –Abigail Williams ve Marie-Catherine Cadière'in ilk görüşte tanıyabileceği türden– Afrika trans büyüsü ve Hıristiyanlık coşkusundan parçalar barından bir "Ruh Hareketi" ile cadı avı başlatılmıştı.

Ruh Hareketi'nin takipçileri, cadıları teşhis edebildiğine inanılan Kutsal Ruh tarafından "ele geçirildiklerine" inanıyorlardı. Bu hareket müesses dini organizasyonlardan dışarı taşmaya başladıkça, uygulamaları da giderek azalan bir biçimde çağdaş kısıtlamalara bağlı olmaktan çıktı ve cadılık şüphelileri işkenceye uğrayarak ölüme terk edildiler; bunun sebebi kısmen sömürgeci yasa altında hiçbir cadı davasının görülmemiş olmasıdır. Kilise mevzubahis hareketi tasdik etmediğinden, Avrupalı misyonerlerin Hıristiyanları cadı avını durdurmaları hususunda zorlayamayacakları da netleşmişti. Üzücüdür ki, Ruh Hareketi ilgi görünce, dört "cadı" öldürülmüş ve otuz kişi de ilahi ilhama haiz olduğunu iddia edenlerce yaralanmıştır. Bu cinayet silsilesine dahil olan üç takipçi sonrasında sömürgeci otoriteler tarafından idam edilmiş ve bahsi geçen hareket sonlandırılmıştır.[19]

Yirminci yüzyılın ortalarında Afrika Hıristiyanlığı, kıta boyunca etkin olan Avrupa menşeili mezheplerden büyük oranda ayrılarak, diğer uluslara güven verme ve yaratılan etki anlamında gelişim gösterdi. Sonrasında, 1960'larda ve 1980'lerde, bu kez Pentikostalistlerden oluşan yeni bir misyonerlik dalgası Amerika Birleşik Devletleri'nden çıkarak Afrika'ya yayıldı. Pentikostalistler inançlıların doğrudan Kutsal Ruh'tan ilham alabileceğine ve cezbe hâlinde rastgele sözlerle veya gaipten haberler vererek cemaatlerde gizli kalmış erdemin açığa çıkarılabileceğine inanıyorlardı, ki buna cadıların teşhisi de dahildi.

1960'lardan itibaren bu tür eğilimler, cadılığın nasıl işlediğinin modern bir şekilde yeniden tanımlanmasıyla güçlendi. Amerikalı kâhin William Marion Branham, Kongolu takipçilerine televizyon ve telefonların şeytani araçlar olabileceğini öğretti; onun takipçileri bugün telekomünikasyon çalışanlarının yanı sıra hesap makineleri, videolar ve internet gibi eğitim teknolojilerini kullanan eğitimcilerin ve öğrencilerin de cadı

olabileceğine inanmaktadır. Bu inançlar Afrika kökenli olmaktan ziyade ithal edilmiş inançlardır ve politikacıların ve teknoloji şirketi patronlarının Satanist olduğunu iddia eden QAnon* gibi modern Amerikan komplo teorisyenlerinin inançlarıyla benzerlik göstermektedir.[20] Bazı evanjelist vaizler kendilerini cadılık kurbanlarını "kurtarmaya" ya da özgürleştirmeye adamışlardır; örneğin Nijerya'daki Liberty Gospel Kilisesi'nden Helen Ukpabio, aynı zamanda *End of the Wicked* filminin de senaristidir. Zambiyalı bir yargıcın 2016 yılında yaptığı gibi, günümüzde zaman zaman sözde laik liderler bile bu tür kilise öğretilerini desteklemek için cadıların resmi olarak suçlu ilan edilmesi çağrısında bulunuyor. Bu düşünce ortamında, Shula gibi istenmeyen veya izole edilmiş çocuklar, kaçınılmaz olarak cadılıkla suçlanma tehlikesiyle karşı karşıyadır.[21]

Teknoloji tabanlı demonolojinin sonuçlarından biri de kişileri cadılıkla suçlayanların bilhassa çocukları hedef almasıdır. Çocuklara yönelik belgelenmiş ilk suçlamalar 1970'lerde Batı Afrika'da bulunan Kamerun'da gerçekleşmiştir. Bu suçlamalar iki Avustralyalı antropolog Robert Brain ve Hollandalı Peter Geschiere tarafından incelenmiştir.[22] Robert Brain'e mevzubahis suçlamalar hakkında bilgi veren yerel halka göre, çocukluklarla ilgili düşünceler değişmekteydi. Bazı çocuklar kırılgan bireyler olarak değerlendirilmek yerine, modern dünyayı ve teknolojiyi büyüklerinden çok daha iyi anlayan üstün yetenekliler olarak yeniden sınıflandırılmıştır.

Köylerinin dışındaki dünyaya açılan bu çocukların cadı olma arzusuna kapıldıkları ve kendilerine zarar veren kötü ruhlar tarafından ele geçirildikleri varsayılıyordu. İnsanlar, kâhin olarak hareket etmesi beklenen Shula gibi, söz konusu ruhların

* Pedofili ve satanist örgütlerin Donald Trump'a karşı hareket ettiğini ve Trump'ın bu güçlere karşı bir savaş başlattığını iddia eden komplo teorisi. (ç.n)

bu kişilere büyü yapma ve kehanette bulunma gibi özel güçler bahşettiğine inanıyorlardı. Kamerun'da toplum liderleri, çocukların sahip oldukları bu özel güçlere karşı alınacak en uygun tedbirin şeytan çıkarmak olduğuna karar verdiler, ancak şeytan çıkarma ayininin kendisi bile başlı başına travmatikti. Afrika teolojisinde şeytan çıkarma işlemine tabi tutulan kişi hem cadı hem de kurbandır; şeytani bir ruhun cadının bedeninde yaşadığı düşünülür, dolayısıyla aradaki sınırlar bulanıktır ve "cadılık ruhunu" kovmak için "cadıya" saldırılması gerekir. Şeytan çıkarma, musallat olunmuş kişiyi "kurtarmak" yerine, bir yargılamaya veya kişiyi cezalandırmaya dönüşebilirdi.

Çocuk cadılarla alakalı haberler gazeteler, televizyon kanalları ve vaazlar aracılığıyla kıta geneline yayıldıkça, suçlamalar, gayriresmî yargılamalar ve şeytan çıkarmalar çoğaldı ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte 1990'larda ve yirmi birinci yüzyılın başlarında bu süreç en üst seviyeye ulaştı. Bu suçlamalar, Afrika ve Afrika diasporası genelinde çocukların işkence görmelerini, öldürülmelerini ya da sürgün edilmelerini beraberinde getirmiştir. *Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu* UNICEF, 2012 yılında Kongo'nun başkenti Kinşasa'da bir çocuğu cadılıkla itham etmenin yasadışı olmasına rağmen yaklaşık 20.000 "cadı çocuğun" evsiz kaldığını tespit etmiştir.[23] Çoğu zaman bir çocuğun yargılandığı cadı davası, tıpkı Shula'nınki gibi, bir felaket yaşandığında büyüklerin çocuğa sırt çevirmesiyle sonuçlanırdı. Kongolu gazeteci Mpoyo Gael'e 2018 yılında konuşan Veronica adlı bir genç, bir komşusundan cep telefonu aldıktan kısa bir süre sonra komşusunun çocuğunun ölmesi üzerine kendisinin cadılıkla suçlandığını söyledi: "Ona bu konuda bir bilgimin olmadığını söyledim," dedi Veronica, ama "[kadın] çocuğuna büyü yapanın ben olup olmadığımı öğrenmek için eve bir cadı doktoru getireceğini söyledi" Veronica bu yasadışı ve gayriresmî duruşmada suçlu bulundu.

Köyünden sürgün edildi ve 2018 yılında bir yetimhanede yaşamaya başladı.

Diğer çocuklar da benzer hikâyeler anlatmakta ve birçoğunda Hıristiyan din adamları ön plana çıkmaktadır. Yedi yaşında Kongolu bir sürgün olan Merveille, "Papaz benim bir cadı olduğumu söylediğinde dua odasındaydık... sonra gözlerimi bağladı ve benim için dua etmeye başladı," dedi. Papaz, çocuğu kendi annesini öldürmekle suçlamış ve Merveille'in babası da bu iddiayı kabul etmişti. Oğlunu suçlayıp sürgüne gönderdiği için babasını suçlamak elbette ki kolaydır, ancak cadılık inancı üzerine uzman olan antropolog Jean La Fontaine bu konuda anlayışlı olunmasını tavsiye ediyor: Sömürgecilik sonrası Hıristiyan dünya görüşünün etkisiyle birçok Afrikalı cadı suçlayıcısı, sanki İblis toplumlarını yok ediyormuş gibi hissediyor olmalı. İblis, toplumlara manasız şiddeti, iç ya da uluslararası savaşı, AIDS'i, çöken sosyal yapıları, kaotik göçü, açlığı ve modern köleliği getiriyor. Umutsuzluk içindeki toplumlar, değişimin ve küreselleşmenin aktörleri olarak pekâlâ gençlerden şüphelenebilir. Önemli olan, insanları umutsuzluğa sürükleyen küresel adaletsizliği sona erdirmek ve buna bağlı olarak ortaya çıkan şeytanlaştırmayı, şiddeti ve zulmü sonlandırmaktır.[24]

Shula'nın hikâyesi, Güney Afrika'daki cadı mahkemelerinin yaygınlaşmasına küresel çapta bir ilginin oluşmasını sağladı ve diğer pek çok Afrikalı ve diasporadan kreatör, akademisyen ve aktivist de bu yaşananlara bir son verilmesi için mücadele etmektedir. Ancak bu süreçte bazı güçlüklerle karşılaşıyorlar. *Advocacy for Alleged Witches*'in [Cadılıkla Suçlananlara Destek Vakfı] kurucusu Leo Igwe, sıklıkla tutuklandığını ve fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtiyor. 2019 yılında Nsukka'daki Nijerya Üniversitesi'nde Profesör Elizabeth Onogwu ve Egodi Uchendu tarafından cadılık inançları üzerine düzenlenen bir konferans, Nijerya Hristiyan Birliği ve Nijerya Pentikostal

Derneği tarafından saldırıya uğradı. Piskopos Goddy Okafor, etkinliğe karşı "saldırgan dualar" edilmesi çağrısında bulunurken, Havari Dr Joseph Ajujungwa da etkinliği "Nijerya Nsukka Üniversitesi'ni İblis'e teslim etme girişimi" olarak nitelendirdi. Bazı gazeteciler, cadıların mevzubahis etkinlikte cadılık kutlaması yaptıkları yönünde haberler yaptılar; devlete ait olan toplantı salonu etkinliğe ev sahipliği yapmaktan vazgeçti ve ana konuşmacılardan biri istifa etti. Egodi Uchendu 2021'de yaptığı açıklamada "hem motivasyonun yanlış anlaşıldığını hem de konferansın konusunun ve hedefinin dikkate alınmadığını" ifade etti. Kendisi o dönemde şunları söylemek zorunda kalmıştı: "Biz cadı değiliz. Bizler cadılık olgusuyla ilgilenen profesörler ve araştırmacılarız."[25]

Daha da umut verici olanı, bazı Hıristiyan liderlerin Uchendu'yu desteklemiş olmalarıdır. Katolik Piskopos Matthew Hassan Kukah'a göre Avrupalı Hıristiyanlar, bir dönem "Afrika dinlerini sadece cadılık ve büyücülük olarak algılamışlardı, ancak zamanla Kilise bu inançlarla diyalog kurmaya çalışmıştır", dolayısıyla bu diyalog sürmeli ve üniversiteler de buna katkıda bulunmalıdır. Ona göre Afrikalılar kendi inançlarını en iyi şekilde tartışabilecek konumdadır.[26] Bu konuda haklıdır. Ancak Afrikalı olmayanlar da yaşananlara sessiz kalmamalıdır. *ActionAid* gibi hayır kurumları suçlanan ve hüküm giyen cadılara yardım etmek ve suçlamaları en aza indirmek amacıyla köylüleri eğitmek için çalışmaktadır. *Cadılık ve İnsan Hakları Bilgi Ağı*, hem *liretlo* tarzı cinayetler hem de cadılık davaları dahil olmak üzere cadılıkla ilişkili şiddetten rahatsızlık duyanları, bu konuda çözüm üretme, bilgi ve kaynak sağlama ve zaman zaman da hedefe yönelik müdahalelerde bulunma amacıyla bir araya getiriyor. Shula gibi çocuklara ve cadı kampındaki arkadaşları gibi kadınlara avukatlık, ulaşım, yeniden iskân ve suçlayıcılardan ve istismarcılardan kaçıp hayatlarına yeniden

başlamaları için mali yardım gibi somut yardımlar sunulabilir. Suçlanan cadılarla ilgilenenler, bu kişilerin özgüvenlerini geri kazanmalarına da yardımcı olabilirler. Bu da seslerinin duyulmasının sağlayacağı öz saygıyı ve iç huzuru beraberinde getirir. Bu kişiler birçok açıdan en önemli şeyin, "Ben cadı değilim" dediklerinde onlara inanılması olduğunu vurguluyorlar.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Stormy Daniels Davası: Kuzey Amerika'da Cadılık

Amerikan Başkanı Donald Trump'ın 10 Ocak 2017'de ilk kez "CADI AVI!" şeklinde bir *tweet* atması pek çok kişiyi şaşırttı; ancak Trump'ın bu terimi başkan olmadan önce de –en azından 2011'den beri– kullandığı ortaya çıktı. Dört yıllık başkanlığı süresince genellikle büyük harflerle 379 kez CADI AVI *tweet*i attı: bu, haftada en az bir, çoğu zaman iki tweet anlamına geliyordu. Dönemin başkanı bu ifadeyi kendisinin hilekar, yozlaşmış, demokrasi karşıtı, tacizci ya da Rus hükûmetinin ajanı olduğunu iddia edenlere ve ayrıca müttefiklerine zarar vermek ve kendisini ya da bu kişileri yargılamak isteyenlere yönelik olarak kullanmıştır.[1] Donald Trump bir ölçüde cadı avı terimini kullanmakta haksız sayılmazdı: Kendisinin suçlu, istismarcı, şarlatan, casus ve bölücü olduğuna dair iddialar, Helena Scheuberin, Anny Sampson, Jean Baptiste Girard, Montie Summers, John Blymyer, Nellie Duncan ve bu kitaptaki diğer "cadılara" yöneltilen ithamları hatırlatmaktadır.

Ancak, hem oldukça güçlü, hem beyaz, hem de erkek bir dünya liderinin kovalanan bir cadıymışçasına hareket etmesi, pek çok kişiyi de rahatsız etmiştir, tıpkı Başkan Thomas Jefferson'ın Joan Wright gibi acı çektiğini iddia etmesi ya da Kral

VI. James'in şeytanlaştırılanın Anny Sampson değil de kendisi olduğunu öne sürmesi gibi. Gerçekte Trump ve müttefiklerine yöneltilen ithamlar, soyut büyü şüphelerinden ziyade yazılı, görsel ve işitsel kanıtlara dayanmaktadır. Ayrıca şimdiye kadar kendisine yöneltilen çeşitli usulsüzlük suçlamalarına rağmen, bahsettiği sözüm ona *cadı mahkemesi* defalarca ertelenmiştir. Ancak kendisini bir cadı olarak göstermeyi tercih etmesi, demokratik Batı uluslarının sözde rasyonel dünyasında bile cadılığın ne denli güçlü bir şekilde simgesel önemini koruduğunu gözler önüne seriyor. Cadılık meselesi, kendilerini başka açılardan son derece modern olarak gören ABD ve Kanada'yı hâlâ etkisi altında tutuyor. Ayrıca Amerikan medyası ve siyasetinin dünya çapındaki diğer uluslar üzerindeki etkisini de hesaba katarsak, bu ülkelerin de cadılar konusunda endişe duymaya devam ettiklerini söyleyebiliriz.

Donald Trump elbette ki bir cadı değildir, fakat cadı olduğu iddia edilen Amerikalılarla ortak bir geçmişe sahiptir. Bunlardan en ünlüsü, uzun süredir davalık olduğu, pornografik filmlerde rol alan ve eski başkanın eski sevgilisi olduğu iddia edilen Stormy Daniels'tır. Stormy 2021 yılında Donald'a eşlik ederek kendisinin de bir "cadı davasına" tabi tutulduğunu iddia etmiştir. Bir Facebook paylaşımında, seks işçiliği, tarot falcılığı, hayalet avcılığı ve medyumluk gibi diğer uğraşları nedeniyle ve ayrıca Hıristiyanlık dışı dinî inançlara sahip olduğu için kendisine karşı cadılık suçlamasında bulunulduğunu, bunun da onu bir pagan ya da kendi deyimiyle bir "cadı" yaptığını ifade etti. Stormy, düşmanlarının "dini inançlarını ve mesleğini kullanarak kendisine karşı ayrımcılık yapmalarından" dolayı dehşete düştüğünü ifade etmiştir. Onun bu beyanı, ilk kez bu kitapta bir kişinin gururla cadı olduğunu ilan etmesi ve cadılıktan "dini inanç" olarak bahsetmesi açısından önemlidir. Peki, Stormy "cadı" kelimesini kullanırken tam olarak ne demek istiyor?

Günümüz Kuzey Amerika'sında "cadı" kelimesi dinî bir kimliği tanımlar hâle gelmiştir, ki Stormy'nin bu kelimeyi kullanma amaçlarından biri de budur. Başlangıçta bu tür bir kullanım şaşırtıcı görünebilir: Bir zamanlar Tanrı'nın düşmanlarını, kötülüğün gücüne ve bizzat İblis'e taptığı düşünülen habis sapkınları tanımlayan bir kelime, nasıl olur da bugün dinî bir kimlik hâline gelebilir? Oysa farklı bir perspektiften bakıldığında bu o kadar da şaşırtıcı değildir. Esasında bu durum kendi kendini gerçekleştiren bir kehanet gibi görünmektedir. Şöyle düşünün: Orta Çağ demonologları ve onların izinden gidenler, cadıları, kadın gücünün dışa vurumu, sınırsız cinsellik ve yıkıcı siyasi amaçları da ihtiva eden en kötü kâbuslarının ete kemiğe bürünmüş hâli olarak tahayyül ediyorlardı. Onların zamanında bu tehditler, dünyanın sonunun gelmesi gibi algılanıyordu. Ancak Orta Çağ din adamlarının korkuları, modern zamanlarda feministler, cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı haklar için mücadele edenler ve zengin beyaz emperyalistleri kayırdığı düşünülen siyasi sistemleri eleştirenler de dahil olmak üzere pek çok insanın değer verdiği özgürlüklere dönüştü. Demonologlar bir bakıma haklıydı: İnandıkları dünyayla birlikte cadılık tanımları da yok olup gitti.

Bugün, cadılığı yeniden tanımlayan ve "cadı" kimliğini benimseyen insanlar, kendilerini demonologların Hıristiyan dünya görüşünden kurtarmış olduklarına inanmaktadırlar. Hıristiyanlığın sevgi dolu bir şekilde empati kurmaya verdiği öneme karşı olmasalar da, kilise yüzyıllar içinde büyüyüp güç kazandıkça bazı Hıristiyan öğretilerinin yorumlanış biçiminden dolayı kendilerini yabancılaşmış hissetmektedirler. Bu geleneksel kilise görüşünü eleştirenler (tıpkı Helena Scheuberin gibi) bazı Hıristiyan öğretilerini kadın düşmanlığı, cinselliğe karşı önyargı ve baskıcı ya da yozlaşmış olarak değerlendirdikleri kültürel muhafazakârlıkla ilişkilendirdikleri için sapkın olarak

nitelendirilmektedir. 1480'lerde Helena, sapkınca bir tavırla, Heinrich Kramer'in kendi dönemindeki müesses Hıristiyan kilisesinin tüm bu hatalarını temsil ettiğini düşünüyordu. Bugün kendilerine cadı diyen insanlar onunla aynı kaygılara sahiptir. Onlar için bugünkü dünyanın Heinrich Kramer'leri, her türlü iyiliğe karşı çıkan, baskıcı ve önyargılı düşmanlardır; cadı olarak damgalanan Helena Scheuberin'ler ise daha insancıl, özgürleşmiş ve iyileştirici bir iyiliği temsil etmektedirler. Bu açıdan Stormy Daniels, Helena Scheuberin'in izinden gitmektedir ve bir "cadı"dır: Her ne kadar tam bir aynılık söz konusu olmasa da kendisi ve bu kitaptaki diğer suçlanmış cadılar arasında, özellikle de hâkim dinî geleneğe muhalefet etme konusunda dikkate değer benzerlikler bulunmaktadır.

Stormy Daniels'ın cadılığa bir din gibi yaklaşmasının arkasında Avrupa ve Amerika tarihiyle bağlantılı karışık nedenler yatmaktadır. "Cadı" kelimesinin toplumun düşmanlarıyla ilişkilendirilmesini tersine çevirme ve yine aynı tabirin dini özgürlük için mücadele edenlerle bağdaştırılmasını önleme çabaları, on dokuzuncu yüzyılda başlayan ve hayli uzun süren bir süreçtir. Jules Michelet ve eşi Athénaïs, Jules'ün 1860'larda *La Sorcière* adlı eserinin yayınlanmasına kadar geçen süre zarfında, kısmen Marie-Catherine Cadière vakası hakkındaki bilgilerinden de yararlanarak cadıları yeniden tanımlamışlardır. Jules ve Athénaïs'in feminizme ve alternatif panteist spiritüaliteye olan ilgileri, Marie-Catherine gibi suçlanan cadıları feodal lordlar ve ataerkil kilise adamları tarafından zulme uğrayan masum kurbanlar olarak yeniden ele almalarına vesile oldu: Suçlanan bu cadıların hayırseverliğe ve sosyal adalete güçlü bir bağlılık duyduklarını ve doğal dünyayla kadınsı bir ruhani bağ kurduklarını düşünüyorlardı. Michelet'lerin cadıları toplumsal ve dinî asiler olarak muğlak fakat etkili bir şekilde tanımlaması, Batı dünyasında büyük yankı bulmuş ve kabul görmüştü.

Sonrasında, 1890'larda söz konusu tanımlamaya Kuzey Amerika'ya özgü bir yorum daha eklendi. New York'lu kadın hakları savunucusu Matilda Joslyn Gage, kadınlara oy hakkı tanınması için yürüttüğü kampanyanın bir parçası olarak, 1893'te yayınlanan *Woman, Church and State* (Kadın, Kilise ve Devlet) adlı kitabında cadı mahkemelerinin tarihini ele aldı. Michelet'lerin dinsel tarih anlayışına başvuran Gage, Orta Çağ'daki cadı davalarının, kilise mensuplarının kadınların bağımsızlığından ve becerilerinden duydukları korkudan hareketle ortaya çıktığını ileri sürmüştür. Bu dünya görüşünün devam etmesi, kadınlara artık oy hakkı verilmesi gerektiğine işaret ediyordu. Bu hakkın, en azından dünyanın dört bir yanındaki ezilen kadınlar için seküler bir umut ışığı olarak gördüğü Amerika Birleşik Devletleri'nde, günümüz Heinrich Kramer'lerinin gücüne meydan okunmasını mümkün kılacağını savunuyordu.[2] Bu konuda yalnız değildi. Radikal tarihçi Charles Godfrey Leland gibi mücadele arkadaşları da geçmişin bozguncu cadılarını kadın hakları savunucularıyla bağdaştırıyordu: Orta Çağ Avrupası'nda cadılık üzerine yazdığı kitabında, "Her yeni isyanla... insanlık ve kadınlar bir şeyler, yani meşru paylarını ya da haklarını kazanıyorlar," ifadesini kullanmıştır.[3]

1890'larda, cadı davaları tarihinin ruhani ve siyasi rotaları Amerika Birleşik Devletleri'nde kesişti ve özel bir sapkın ve asi türü olacak şekilde bir cadı imajı oluşturdu. Bu yeni cadı tipi, esasen laik ya da dinî bir reformcu; insan haklarını savunmak ve kadınlara yönelik dinî ayrımcılığı kalıcı olarak sona erdirmek için harekete geçen bir protestocuydu. Matilda Gage, kadınların Hıristiyan kiliselerinde vaaz verebilmeleri, papazlık yapabilmeleri ve aynı zamanda seçme ve seçilme hakkına kavuşarak siyasi hayata katılabilmeleri gerektiğine inanıyordu. Gariptir ki, onun hem dinî haklar hem de insan hakları yönündeki talepleri, Michelet'lerin yanılgıya

düşerek Orta Çağ'da var olduğunu düşündükleri devrimci bir cadı modeli yarattı.

Bu dönemde Britanya'da Anglikan ve Katolik Kiliselerinin kültürel muhafazakârlığından memnun olmayan insanlar kendi Michelet-Gage-Leland tarzı modern cadı versiyonlarını yarattılar ve bunu yeni bir din olarak şekillendirdiler. Bu dini harekete Eski İngilizce'de cadı anlamına gelen "*wicce*" kelimesinden türeyen "*Vika*" (Wicca) adını verdiler. Vikanlar cinselliği ve insanların doğal dünyadaki yerini yücelterek Hıristiyan ahlakının Viktoryen sınırlamaları olarak gördükleri şeyleri bir kenara ittiler. Vikan teolojisi oldukça ilginç iki pagan misyoner tarafından geliştirilmiştir: Devlet memurları Gerald Gardner ve Doreen Valiente. Gerald, Malaya'daki (şimdiki Malezya) sömürgecilik görevinden emekli olmuştu ve Doreen de 1950'lerde yeni bir büyüsel din geliştirmekle ilgilenmeye başladıklarında İngiliz istihbaratı için çalışıyordu. Yeni kiliselerini tasarlarken her ikisi de on beşinci yüzyıldan on sekizinci yüzyıla kadar cadı olarak yargılanan insanların aslında kendileri gibi pagan olduğuna ve tarih öncesi bir dinî inancı sürdürdüklerine inanmaya başladılar. Gerald ve Doreen bu dinin dans, şarkı, ziyafet ve doğurganlığı yüceltmek için tasarlanmış cinsel ayinler içermesi gerektiğini düşündüler. Bu görüş tarihsel olarak doğru olmasa da cadılığı cinselliğin yüceltilmesiyle ilişkilendirmesi dolayısıyla Kuzey Amerika'daki modern cadı tasavvurları üzerinde oldukça etkili olmuştur.[4]

Tüm bu fikirler (yani dinî isyancı, siyasi haklar için mücadele eden ve cinsel aktivist olarak cadı) bizi Stormy Daniels konusuna geri getiriyor ve cadılık ya da kendisine yöneltilen diğer suçlamalar hakkında konuşurken tüm bu fikirler onun için anlamlı hâle geliyor. 1979 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin güneyindeki Louisiana'da Stephanie Gregory adıyla doğan

Daniels, striptizcilik yapmaya ve yetişkin filmlerinde rol almaya başladığında kendisine Stormy Daniels ismini seçti. Donald Trump ile ilişkisinin başladığını iddia ettiği 2006 yılına gelindiğinde başarılı bir oyuncu ve yapımcıydı. Trump o zamanlar gayrimenkul ve kumar işlerinden kazanç elde eden ünlü bir televizyon simasıydı. *NBC*'deki programı *The Apprentice* beş sezon boyunca milyonlarca izleyiciye ulaşmıştı. Üçüncü eşi Melania ile kısa bir süre önce evlenmesine ve bu evlilikten bir çocuk sahibi olmasına rağmen, aynı yıl katıldığı bir radyo programında kendisine yöneltilen "cinsel tacizci" şeklindeki ithamı memnuniyetle başıyla onaylamıştı. Bu yafta, bir dalkavukluk olarak görüldü: Gerek kadınların Trump hakkında anlattıkları ve giderek ciddileşen hikâyeler gerekse de bizzat Trump'ın kendi açıklamaları, mevzubahis yaftayı doğrular nitelikteydi. Gazeteci Natasha Stoynoff, 2005 yılında Trump'ın kendisini tutup öptüğünü, bir ilişki teklif ettiğini ve daha sonra bir toplantıda onu gizlice beklediğini söyledi. Aynı dönemde Trump, farkında olmadan şöyle böbürlenirken kaydedilmişti: "Onları öpmeye başlıyorum sadece öpüyorum. Beklemiyorum bile. Eğer bir yıldızsanız, bunu yapmanıza izin veriyorlar. Her şeyi yapabiliyorsun ... onları kukusundan yakalayabiliyorsun." Dinleyenler de bu söylenenlere gülüyorlardı. 2016 yılında, bu ses kaydının kamuoyuna yansımasından kısa bir süre sonra, altmış iki milyon Amerikalı seçmen ve Seçiciler Kurulu'nun 306 üyesi, Donald Trump'ı yeni başkanları olarak seçtiler.[5]

Kamuoyunun genel kabulüne rağmen müstakbel başkan, evlilik dışı ilişkiler ve cinsel saldırı hakkındaki spekülasyonları engellemek istedi. Daniels'ın 2016 yılında başkanın avukatı Michael Cohen'den hediye olarak 130.000 dolar aldığı söylendi: bu ödeme, bir gizlilik anlaşmasına bağlı "sus payı" olarak çokça tartışıldı. Böyle bir anlaşma Daniels'ın Başkan'la olan cinsel ilişkisini ifşa etmesini yasaklıyordu ve Michael Cohen'in

Donald Trump'ın talimatıyla Daniels'a verdiğini söylediği bu ödeme aynı zamanda bir sessizlik teşviki olarak da değerlendirilebilirdi. Daniels ayrıca hem anlaşmayı imzaladığı sırada hem de daha sonrasında kendisine baskı yapıldığını iddia etmiştir. Donald Trump'ın kendisine karşı bir cadı avı başlattığına ve Trump ile diğer bazı nüfuzlu adamların kendisini bir cadı davasına tabi tutmaya can attıklarına inanmaya başlamıştı.

Trump'ın hukuk ekibi kendisini ilişki hakkında yalan söylemekle suçladığında, Daniels bir iftira davası açarak karşılık verdi. Bu davanın duruşması sırasında Columbus'ta (Ohio) ahlak masası dedektiflerince tutuklandı. Bir striptiz kulübünde sahneye çıkarak seyirciler arasındaki kadın ve erkeklere dokunmakla suçlanıyordu, ki bu Ohio yasalarına göre yasaktı. Daniels'ın doğrudan para karşılığında seks ticareti yaptığını öne sürmek, eğer iftira davasıyla ilişkilendirilecek olsaydı elbette ki yararlı bir gözdağı verme yolu olurdu. Helena Scheuberin'e karşı cinsel ilişki iddialarının nasıl kullanıldığını hatırlıyor musunuz? Nihayetinde Daniels hakkındaki suçlamalar düşürülmüş ve bu suçların işlenmediği açıklanmış olsa da hakkındaki iddialar siyasi tartışmalarda yer bulmaya devam etti. Sonunda Daniels, Trump'a karşı açtığı iftira davasını kaybetti.[6]

Daniels, cinsel faaliyetleri nedeniyle saldırıya uğramanın yanı sıra, büyü alanındaki ünü nedeniyle de kendini hedef tahtasında buldu. Kendisi bir tarot okuyucusu, medyum ve paranormal araştırmacıdır ve bu nedenle 2020 yılında ön duruşma belgelerinde "cadılık yapan bir 'cadı'" olmakla suçlanmıştır. Bu kez kendisini suçlayan kişi, bir kitap avansı yüzünden kendisiyle tartışan ve şimdi kendisini dolandırmaktan yargılanan eski avukatı Michael Avenatti'ydi. Daniels, mahkeme evraklarında kendisine hakaret eden Avenatti'nin Trump ekibinin kendisine yönelik saldırılarına ortak olduğunu düşünüyordu. Avenatti'nin avukatları, Daniels'ın ruhani faaliyetlerinin ve

paranormal araştırmalar yapan bir TV programı olan *Spooky Babes*'e katılmasının, "dürüstlüğünü, ruhsal dengesini ve yetkin bir şekilde tanıklık yapabilmesini ciddi şekilde sorgulatan" "fantastik" şeylere inandığı anlamına geldiğini ileri sürdü. İddialara göre Stormy kendisinin bir cadı olduğunu düşünüyorsa, Michael Avenatti ile olan geçmişini doğru bir şekilde hatırlayamayacak kadar aklını kaçırmış olmalıydı.

Avenatti'nin ekibi tarafından hazırlanan mahkeme evrakları, Daniels'ın başından geçenlerin bu kitaptaki cadılara atfedilen temel özelliklerin birçoğunu barındırdığını ortaya koymaktadır: Ruh çağırma, psişik enerjisini elektrik akımını etkilemek ve duvarların arkasını görmek için kullanabileceğine dair bir inanış, ödeme yapan müşterilerinden ruhları defetme yeteneği, "doğaüstü güçlere" sahip olma ve "ölülere 'medyumluk' yapabileceğine" dair inanç. Bu kanıtların hiçbiri Michael Avenatti'nin Daniels'ı dolandırmaktan suçlu bulunmasını ve dört yıl hapse mahkûm edilmesini engelleyemedi. Ancak, kendisinin de belirttiği gibi, hakkındaki iddialar "kelimenin tam anlamıyla modern bir cadı avı" niteliği taşıyordu. Daniels, "bu durum, kendisini Hıristiyan olarak tanımlamayan, tarot okuyan, medyum olan ve herhangi bir sıfatla enerji şifası ve paranormal konularda çalışan herkese karşı saldırganlığa ve ayrımcılığa teşvik ediyor" açıklamasında bulundu. Haziran 2021'de Avenatti davasında mahkemeye çıkmaya hazırlanırken de şöyle bir tweet atmıştı: "Bir cadı mahkemesinde ne giyilir"[7]

İşin ironik yanı, bir kişinin "cadı olduğuna" dair iddiaların ABD'nin güncel siyasetinde farklı taraflarca hem savunma hem de suçlama amacıyla dile getirilmesidir. İlk bakışta tuhaf gibi görünen bu durum, ülkenin tarihsel bağlamı göz önüne bulundurulduğunda o kadar da şaşırtıcı değildir. Cadılık kavramı, ABD'ye geçmişten bu yana musallat olmuştur. 1690'larda Salem'deki cadı avı ile birlikte tüm ulus, gelecekteki

herhangi bir adli sorunu –özellikle de siyaset ve dinle ilgiliyse– mutlaka bir cadı davası olarak görmeye meyilli hâle gelmişti. Çatışma, önyargı, haksızlık ve tazminat içeren durumlar da Salem'i akıllara getirmekte ve bu nedenle Amerikan kültürü, Trump ve Daniels'ın durumunda olduğu gibi, karşıt kutupların hâkim olduğu dönemlerde sık sık cadı imgesine başvurmaktadır. Bu konuda en ünlü örnek Arthur Miller'ın 1953 tarihli *The Crucible* [Cadı Kazanı*] adlı oyunudur. 1950'lerde Amerika Birleşik Devletleri'nde komünizm karşıtı ajitasyonun Salem duruşmaları ile benzerlik kurularak ele alınması, "cadı avı" ve "cadı davası" terimlerinin gelecekteki kullanımlarına zemin hazırlamıştır.

Ancak cadılar, daha az ciddi sayılabilecek Amerikan dizilerinde, filmlerinde ve televizyon programlarında da sık sık yer aldılar. Veronica Lake 1942'de *I Married a Witch* [Bir Cadıyla Evlendim] filminde rol aldı; 1957'de Kim Novak, *Bell, Book and Candle* [Çan, Kitap ve Mum] filminde bir cadıyı canlandırdı; Elizabeth Montgomery'nin cadı Samantha'yı canlandırdığı *Bewitched* [Büyülenmiş**] dizisi de 1964'ten 1972'ye kadar ekranlarda kaldı. John Updike'ın Salem'den ilham alan romanı *The Witches of Eastwick* [Eastwick Cadıları] 1987 yılında sinemaya uyarlandı ve filmde dönemin en ünlü üç oyuncusu rol aldı: Michelle Pfeiffer, Cher ve Susan Sarandon. Romanda, cadıların İblis tarafından baştan çıkarıldığı bir tür Şabat olan, tam anlamıyla buharlı bir jakuzi seks partisi bulunuyordu ve Stormy Daniels 2005 yılında bunu yetişkin filmlerinden biri olan *The Witches of Breastwick*'te [Breastwick Cadıları] mizahi bir biçimde yeniden canlandırdı. Bu tür bir sinematik cadı figürü (eğlence amacıyla tasarlanmış, büyülü güçlere sahip çekici

* Arthur Miller, *Cadı Kazanı*, çev. Vedat Günyol ve Sabahattin Eyüboğlu (İstanbul, Mitos Boyut Yayınları, 2010). (ç.n.)

** Türk televizyonlarında "Tatlı Cadı" ismiyle yayınlanmıştır. (ç.n.)

bir kadın) yirminci ve yirmi birinci yüzyıllarda Batılı kadınların yaşamlarındaki değişimlerin bir sembolü hâline gelmiştir. Romantik komediler genellikle bir düğün ile sona ererdi ve eskiden olay örgülerinde cadıların bu düğünlerden sonra büyülü güçlerini bir kenara bırakmaları yönünde bir telkin vardı. Ancak 1990'lara gelindiğinde, *Buffy the Vampire Slayer* [Vampir Avcısı Buffy] (1997-2003) dizisindeki genç cadı Willow gibi bazı cadıların iş sahibi olmalarına, bekar kalmalarına ve eş cinsel olduklarını açıklamalarına olanak tanındı. 2005'e gelindiğinde ise cadı karakterleri, yaratıcılarının arzu ettiği ölçüde açık sözlü ve sıklıkla cinselliğe düşkün bir şekilde karşımıza çıkabilir oldu.

Bu dizi ve filmlerin konuları, tarih boyunca dünyanın dört bir yanında cadı davalarına sahne olan ve hâlen Güney Afrika'da cadı davalarını kışkırtan korkunç kadın düşmanlığı ile karşılaştırıldığında önemsiz görünebilir, ancak Kuzey Amerika yapımı komediler cadı olgusunu yeniden ele alırken aslında ciddi güncel kaygıları da beraberinde getirmektedir. Bu cadılık hikâyeleri –*Mosali a Nkhola* ve *I Am Not a Witch gibi*– bize onları yaratan toplumlar hakkında bazı gerçekleri aktarıyor. Yirminci yüzyıl boyunca, televizyon ve sinemadaki cadı karakterleri Batılı kadınların kademeli olarak güçlenmesini temsil ediyordu: Yani oy kullanma hakkını, evlerinin dışında düzenli olarak çalışma fırsatını, eşit ücret alma hakkını ve cinsel özgürlükleri ile üreme haklarının yasalarca korunmasını kazanan kadınlar. Popüler kültürdeki her cadı figürü bu yeni özgürlüklere ayna tutuyordu. Amerikalı eleştirmen Emily St James, *Bewitched* dizisine ilişkin olarak şunları söylüyor: "Bu [dizi], ne kadar saçma olursa olsun, 1960'larda kadınların hem evde hem de toplumun genelinde artan gücüne dikkat çeken bir diziydi" Benzer şekilde, izleyiciler cadı kız kardeşliği temalı dizi *Charmed*'ı [Efsunlu] (1998-2006) "cadılık, feminizm

ve fantezinin" bir karışımı olarak nitelendirdi. Bu bir tesadüf değildi, zira dizinin yazarları, yapımcıları ve oyuncuları tam olarak bunu amaçlamışlardı.[8]

Charmed'ın cadılığı feminizmle bağdaştırması, 2018 yılında Hollywood yapımcısı Harvey Weinstein'ın cinsel suçlarla itham edilmesi üzerine yeniden siyasetin ilgi odağı hâline geldi. Weinstein'ı suçlayanlar arasında, 2001-2006 yılları arasında *Charmed* dizisinde canlandırdığı Paige karakteriyle tanınan oyuncu Rose McGowan da vardı.[9] Film endüstrisinde maruz kaldığı muameleye öfkelenen Rose McGowan, 2018'de Harvey Weinstein hakkında ortaya çıkan ifşaatlar üzerine, Weinstein'ın 1997 yılında kendisine tecavüz ettiğini açıkladı. Sadece Weinstein'ı değil, Hollywood'daki kadın düşmanlığı ve istismar ortamını da kınayan McGowan, olaylara daha etkili bir şekilde müdahale edebilecek bazı isimlerin de aslında kadınları hedef alan bu tür taciz vakalarına göz yumduğunu iddia etti. Rose McGowan'ın *Charmed* dizisindeki rol arkadaşı Alyssa Milano'nun teşvikiyle pek çok kadın, sosyal medyada –aktivist Tarana Burke'ün öncüsü olduğu– #MeToo [#BenDe] etiketini kullanarak Rose ve yol arkadaşlarının maruz kaldığı cinsel taciz olayları karşısında dayanışma içinde olduklarını ifade etmeye başladılar.[10] Her iki *Charmed* oyuncusu da #MeToo hareketini kadın hakları konusunda farkındalık yaratmaya yönelik mevcut taahhütlerinin bir parçası olarak desteklediler.

Alyssa Milano, Donald Trump'ın Yüksek Mahkeme yargıç adayı Brett Kavanaugh'un onama toplantısına da katılınca, medyadaki yorumcular feminist hareket ile cadılık arasındaki ilişkinin önlenemez ölçüde olduğunu fark ettiler. Kavanaugh da pek çok kadına cinsel tacizde bulunmakla suçlanmıştı. İzleyiciler, onun adaylığını merkeze alan ve Alyssa'nın bizzat yargıç adayının arkasındaki kızgın bakışlarıyla ekranlara yansıyan bu tartışmayı naklen izlediler. Bir kişi, "Alyssa Milano'nun

gerçekten bir cadı olmasını hiç bu kadar istememiştim," diye bir tweet attı. Ancak, Donald Trump'ın kendisinin bir cadı avı kurbanı olduğuna dair ortaya attığı görüşleri de hatırlarsak, sağ görüşlü medyanın suçlanan cadı olarak tasvir ettiği kişi bizzat Brett Kavanaugh idi. Sohbet programı sunucusu Tucker Carlson, yargıcı suçlayanlarla *The Crucible*'ın 1996'daki film uyarlamasından aldığı cadı avcıları sahnesini programında izleterek dalga geçti. Aynı süreçte *Republican National Committee* (Cumhuriyetçi Parti Ulusal Komitesi) de adaylarını ve hâlihazırda görevde olan mensuplarını korumak adına "cadı-avı" tabirini kullanmaya başladılar: Bu da bir etki yaratmayı başardı. Güçlü bir idareciye veya yargıca karşı kullanılan temelsiz bir dizi ithamın parçası olarak cadı avı fikri, politik kültürde daha da yaygınlaştı.[11]

Yargıç Kavanaugh'un adaylığı onandı ve Amerika hukuk sisteminin en üst mahkemesinde görev aldı; hakkındaki suçlamalar onamanın önüne geçmeye yetmedi. Alyssa Milano bu olanları "hükûmetimizin kadınlara karşı topyekûn saldırısı" olarak tanımladı: Muhafazakâr yargıçların yükselen bir çoğunluğa sahip olmasıyla birlikte Yüksek Mahkeme'nin çok yakında kürtaj hakkını anayasal bir hak olarak tanımayacağını ön görmüştü. Nitekim, 24 Haziran 2022'de, on sekizinci yüzyıl Anayasası'nın böylesine bir haktan bahsetmediği, "gerekli özgürlükler" arasında zaruri bir yeri bulunmadığı ve "ulusun tarihinin ve geleneklerinin" bir parçası olmadığı gerekçesiyle tam da Milano'nun ön gördüğü şeyi gerçekleştirdiler. Ayrıca mahkemenin Yargıç Samuel Alito tarafından kaleme alınan görüşünde, tarihsel emsallere atıfta bulunulması amacıyla, 1664 yılında Doğu İngiltere'de görülen bir cadı davasının yargıcı olan Sör Matthew Hale'den alıntı yapıldığı da kaydedilmiştir.

Yargıç Hale, yaklaşık beş yüz yıl önce Amy Duny ve Rose Cullender'ı jüri kararını müteakip ölüme mahkûm etmişti. Bu

yargılamadan kısa bir süre sonra, *A Collection of Modern Relations of Matters of Fact Concerning Witches and Witchcraft* [Cadılar ve Cadılıkla İlgili Gerçeklerin Modern Bağlantıları Üzerine Bir Derleme] adlı bir demonolojik eser kaleme aldı. Yargıç Alito'nun raporu, bu on yedinci yüzyıl demonologundan alıntı yapmasının yanı sıra, cadıları "her zaman var olan Tanrı'yı terk edip İblis'e kurban veren korkunç ve şeytani suçlular" olarak tanımlayan diğer bir hukuk otoritesi Sör Edward Coke'tan da alıntı yapıyordu. Ona göre yakılmak, asılmaktan daha etkili bir cezaydı.[12] Yani cadı mahkemesi yargıçlarının bu sözleri, bu mahkemelerin 2022 yılında modern Amerika'daki muadillerini desteklemek için yeniden gündeme getirilmiş oldu. Cadılığın tarihi, kadınların yasal haklarının ellerinden alınmasında tekerrür ederken, aynı zamanda bu hakları ortadan kaldıranları mağdur olarak göstermek için de bilinçli olarak tersine çevrildi. Bu arada, bu tür erkekleri tacizle suçlayan kadınlar medya tarafından suçlanmaya ve –Stormy Daniels örneğinde olduğu gibi– büyüsel inançları dolayısıyla gerçek bir cadı oldukları iddiasıyla yargılanmaya devam ediyorlardı.

Stormy Daniels'ı cadılıkla suçlamak, bilhassa ABD hükûmetinin dinî özgürlüğün ülkenin anayasal tarihinin bir parçası olduğu yönündeki ısrarı dikkate alındığında oldukça tuhaf görünüyordu. Teoride Amerika devleti cadılığı saygın bir din olarak kabul etmekte ve bu dine tapınmayı yasalarla güvence altına almaktadır. 2007 yılında beşgen cadı veya Vikan sembolü Birleşik Devletler ordusunda görev yapan kişiler için kanunen tasdik edilmiş bir "inanç amblemi" olarak kabul edilmiştir.[13] Sosyal medyada #witchesofinstagram (Instagram cadıları) ve WitchTok gibi etiketlerle örgütlenen büyük bir Amerikan Vikan ve cadı topluluğu bulunmaktadır. Bir zamanlar utanç verici bir yafta olan "cadılık", artık mücevher tasarımlarında, modada ve ev dekorasyonunda alenen ön plana çıkmaktadır. "Spellbound: A

Magickal Bazaar with Tarot by Stormy Daniels [Spellbound: Stormy Daniels'ın Tarot'u ile Büyü Kermesi]" gibi çevrimiçi etkinlikler yüzlerce katılımcıyı "sunak eşyaları, şifalı otlar, kristaller, mumlar, yağlar, tılsımlar ve daha fazlası dahil olmak üzere tüm seromoni, büyü yapma ve şifa ihtiyaçları konusunda uzmanlaşmış satıcılardan" alışveriş yapmaları için bir araya getirmektedir. Şehirlerin çoğunda ve birçok küçük kasabada, New York'taki "Enchantments" gibi, kitap, tarot kartları, tütsü, reçine, mücevher, tılsım, kazan, kadeh ve asa satan bir "büyü dükkânı" bulunmaktadır.[14] 2012 yılında yapılan bir araştırmaya göre 331 milyon ABD vatandaşından yaklaşık 350.000'i kendisini Vikan olarak tanımlamıştır. Kanada'daki sayımda bu sayı daha düşüktür: 38 milyonda 24.600.[15] Kuzey Amerikalı cadıların tam sayısını belirlemek zor olsa da söz konusu dinin 1970'lerden bu yana çarpıcı bir şekilde yayıldığı görülmektedir. Sayılarının artmasıyla birlikte de cadılar ve Vikanlar kıta genelinde halk tarafından kabul görmeye başlamışlardır.

Kanadalı Vikanlar, 1970'lerde kurulan Kanada Vikan Kilisesi'nin öncülüğünde oldukça köklü bir geçmişe sahiptir. Adından da anlaşılacağı üzere bu kilisenin cadılığın yanı sıra Hıristiyanlıkla da yakınlığı bulunmaktadır. Kamuoyunda görünürlük ve saygınlığa odaklanan bu kilise, "'Vikan olmayan nüfusa kendilerinin olumlu, saygın ve yaşama değer katan bir din ve hayat tarzı tercihi olduklarını anlatmayı" ve "diğer ana akım dinlerin sahip olduğu hak ve özgürlüklerin Vikanlar için de geçerli olmasını sağlamayı" amaçlıyor.[16] Ancak Kanada'da makul cadılık uygulamalarının tanımlanması hâlâ bir sorun teşkil ediyor. Aralık 2018'e kadar Kanadalılar, Kanada Ceza Kanunu'nun 365. maddesi uyarınca cadılık yapıyormuş gibi davrandıkları için yargılanabiliyordu. O yılın Ekim ayında ve Aralık ayı başlarında, Ontario'dan Madeena Stevenson ve Tiffany Butch ile Toronto'dan Samantha Stevenson "cadılık yapıyormuş gibi

davranmakla" suçlanmışlardır. Bu kadınlar esasında çeşitli sıfatlar altında faaliyet gösteriyorlardı: falcı, medyum, ruhani medyum, durugörü sahibi, ki tüm bunlar güneyde Stormy Daniels'ın büyücülük faaliyetlerine benzer nitelikteydiler.

Kanadalı kadınların "cadılıkları", tıpkı Nellie Duncan'ın işlediği suçların Britanya'nın 1735 Cadılık Yasası'na uyması gibi, kendi ülkelerinin Ceza Kanunu'nun koyduğu yasaklara uyuyordu, çünkü bu Kanun bizzat 1735 tarihli Yasa'ya dayanıyordu. Kanada 1982 yılına kadar eski Dominyon statüsü çerçevesinde yasal olarak Britanya'ya bağlıydı. Ancak 1951 yılında Britanya'daki Cadılık Yasası'nın yürürlükten kaldırılması Kanada'yı kapsamadığından, Ceza Kanunu'nda cadılıkla ilgili tanımlar korunmuş ve bunlara dolandırıcılık niteliğinde olan sahte cadılık da dahil edilmiştir. "Herhangi bir cadılık, büyücülük, efsunculuk ya da ruh çağırma yöntemini uyguluyormuş ya da kullanıyormuş gibi davranmak", fal bakmak ya da kayıp eşyaları sihirle aramak yasadışıydı. Bu suçların cezası altı ay hapis ve/veya 2,000 dolar para cezasıydı. 2018'de suçlanan üç kadının müşterilerini ayrı ayrı toplam 700.000 doların üzerinde dolandırdığı ifade ediliyordu. Ancak davaların bu şekilde bir arada görülmesi eleştirilere yol açtı. 2017 yılında Kanada hükûmeti Ceza Kanunu'nu yenileme niyetinde olduğunu açıkladığında, tartışmaların odağında mevzubahis cadılık bölümü yer almıştı. Bir eleştirmen, "Polisin söz konusu bölümlerin varlığından haberdar olmasını sağlayan şey, [bu bölümlerin] kaldırılıyor olmasının kamuoyuna yansımasıydı" demiştir.

Kanada'da cadılık yasalarının reformu Başbakan Justin Trudeau tarafından kısmen Kanadalı Vikanların yasaların kendilerine ve kültürlerinde büyü inançları olan insanlara karşı ayrımcılık yaptığı yönündeki şikayetleri nedeniyle başlatılmıştı. 2018'den önce kovuşturmaya uğrayanların birçoğu Hint kökenli ya da Hispanikti. 2009 yılında Vishwantee Persaud, bir

müşterisinin ölmüş kız kardeşiyle iletişime geçmesi için kendisine 27.000 dolar ödemesi sebebiyle 365. madde uyarınca suçlandı. Sanık dolandırıcılık suçunu kabul edince suçlamalar düşürüldü. 2017 yılında bir laneti kaldırması için kendisine 100.000 dolar ödenmesi üzerine astrolog ve medyum Murali Muthyalubi hakkında dava açılmıştır. 2012 yılında Gustavo Valencia Gomez ise aynı hizmet karşılığında aldığı 14.000 doları iade etmeyi kabul etmişti. Bu davaları değerlendiren Avukat Omar Ha-Redeye, 365. maddedeki hükümlerin "bugün Vika, totemcilik, animizm ya da diğer geleneklerin de dahil olduğu Hıristiyanlık dışı inançların şeytani olarak nitelendirildiği Hıristiyan zihniyetini yansıttığını" öne sürdü. Ona göre "bu hükümlerin öncelikle kadınlara ya da ana akım dışındaki dinî gelenekleri takip eden kişilere karşı kullanılması şaşırtıcı değildir". Kendisi, cadı avının tarih boyunca hep aynı hedeflere yöneldiği sonucuna varmıştır.[17]

Bu durum, Stormy Daniels'a yönelik suçlamalarda görüldüğü gibi, cadıları kandırılmış putperestler olarak değil de şeytani büyünün bilfiil uygulayıcıları olarak tahayyül eden Kuzey Amerika'daki cadılık ithamlarında da açıkça görülmektedir. Şubat 2022'de Nashville'de (Tennessee) Papaz Greg Locke, *Global Vision Kutsal Kitap Kilisesi*'nin altı üyesini kelimesi kelimesine "şeytana tapan Satanist cadılar" olmakla suçladı; suçlananlardan ikisi kadınların Kutsal Kitap çalışma grubundaydı. Sosyal medyada paylaşılan bir videoda, "*pharmakeia*" (ilaçlar, zehirler ve tedavilerle gerçekleştirilen cadılık), adaçayı yakma (Amerika yerlilerine özgü bir arındırma uygulaması), mason olma ve dindaşlarını büyüleme gibi çeşitli ithamlarda bulundu. Ayrıca *QAnon*'dan esinlenerek dönemin Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi'nin "bebek katili şeytani bir pedofil" ve eski Demokrat Dışişleri Bakanı ve *First* Hillary Clinton'ın da "Şeytani kilisenin baş rahibesi" olduğuna dair suçlamalarda

bulunmuştur - bu iddialar 2021'deki Kongre Binası baskınına ve 2022'de Nancy Pelosi'nin kocasına yönelik düzenlenen bir saldırıya âdeta ilham kaynağı olmuştur. "Cadı" kelimesinin politik tartışmalarda kullanımının normalleştirilmesi, rakiplerin zaman zaman gerçek anlamda cadılıkla suçlanabilmesinin önünü açmıştı. Kuzey Amerika'da cadılığın ilk kez şeytani pedofililik suçu olarak yöneltilişi, 1980'lerde California'daki bir ilkokulda karşımıza çıkar. Basına yansıyan haberler, başka suçlamaların da gündeme gelmesine yol açtı ve bu suçlamalar okullara ve kreşlere kadar yayıldı. Çok sayıda kişi yargılandı, ancak 1990 yılında asıl sanık Ray Buckley, Birleşik Devletler tarihindeki en uzun süren yargılamanın ardından beraat etti. Daha sonra bu olaya "şeytani panik" adı verildi. Artık bu paniğin hedefinde Demokratlar, özellikle de kadınlar bulunmaktadır. Demonoloji, Amerikan demokrasisine ve hükûmet yetkililerinin güvenliğine yönelik bir tehdit hâline getirilmiştir.[18]

Amerikan yasalarının sağladığı tüm güvencelere rağmen kıta boyunca şüpheli cadıların öldürüldüğüne şahit olmaktayız. 1993 yılında, Şikago'da yaşayan bir Meksikalı olan Celerino Galicia, cadı olduğunu düşündüğü kız arkadaşı Roberta Martinez'i öldürdü. Celerino, tıpkı John Blymyer gibi, üzerindeki lanetin bozulması için kız arkadaşını öldürmek zorunda kaldığını söyledi ve yine tıpkı 1929 yılında olduğu gibi yargıç, bir psikoloji profesörünün büyüsel inançlar hususunda şahitlik etmesinin önüne geçerek, "cadılık müdafaası" yapılmasını reddetti. Bir hukuk profesörü meseleyi "Cadılık müdafaası tıbbi açıdan bile kabul edilebilir bir şey değildir" diyerek özetlemişti; ki bu görüş –her yerde olmasa bile– dünya genelindeki yargı bölgelerinin tamamına yakınında doğru kabul edilir. Örneğin Zambiya Yüksek Mahkemesi dönüm noktası niteliğindeki bir kararla cadılığa inanmanın bir cinayet davasında "hafifletici sebep" olarak değerlendirilemeyeceğini ancak 2017 yılında

kabul etti. Bu davada temyize giden Abedinego Kapeshi'nin cadı olduğundan şüphelenilen iki kişiyi öldürmekten aldığı mahkûmiyet kararı onandı. Benzer şekilde, Abedinego'dan on yedi, John Blymyer'dan da altmış dört yıl sonra, Celerino Galicia birinci derece cinayetten suçlu bulunmuştur.[19]

'Cadı' kimliğini sahiplenmek, bazı modern paganlar ve feministler tarafından söz konusu kadın düşmanlığı ve şiddete direnmenin sembolik bir şekli olarak görülmektedir. 1970'lerden bu yana, modern pagan cadılar kamusal alanlarda kendilerini güvende hissetme haklarını savunarak "geri kazanım" hareketleri başlatmış ve tecavüzcülere verilen cezaların azlığı gibi güvenliklerine yönelik tehditleri protesto etmişlerdir. Bu protestolar genellikle kitlesel buluşmalarda "büyü" okumak ya da kamuya mal olmuş kişileri "büyülemekten" oluşmaktadır. Günümüzde bazı cadılar bunları kişisel olarak "bir şeyler yapmak" için bir fırsat, öfke ve üzüntülerini ifade etmek için rahatlatıcı bir gösteri olarak tanımlamaktadır. Bazıları ise daha geniş çaplı bir siyasi hedefe sahiptir: "Cadı kelimesini yeniden benimsemek, kadınlar olarak güçlü yaşama hakkımızı da geri almaktır".[20] Stormy Daniels'ın cadılığı bir inanç olarak benimsemesi, kadın hakları ve özgürlüklerinin daha geniş çaplı bir savunusunun parçası olan bu kadınların geleneğini takip etmektedir. Bazen ironik, komik ya da metaforik, bazen de çok ciddi olabilir. Bu kitaptaki pek çok cadı kadın gibi Daniels da kendisini cinsel istismar kurbanı olarak tanımlıyor ve gazetecilere sürekli nefret mektupları, tecavüz ve ölüm tehditleri aldığını ve bunların bazen halka açık yerlerde yüzüne karşı yapıldığını söylüyor. Tüm bunların açık bir şekilde kendisinin siyasi faaliyetleri ve kariyer seçimleriyle ilgili olduğunu belirtiyor. Öyle ki, söylediğine göre 2018 yılına gelindiğinde öldürüleceğinden tamamen emin hâle gelmişti.

O yıl, dönemin başkanı Donald Trump'a yönelik iddiaları hakkında ilk kez bir röportaj verdi. 2018'de, "beni susturmak için öldürecekleri korkusuyla tek başıma yaşadım" dedi. Bu bir kadının modern, demokratik ve uygar bir toplumda aklından dahi geçirmemesi gereken korkunç bir düşünce.[21] O zamandan bu yana korkuları biraz hafiflemiş olsa da Daniels, hâlen Amerikan siyasetinde ve kültüründe tartışmalı bir figürdür. Bir cadı olarak yaptığı işler hızla büyümüş ve tahminine göre 2022 yılında her biri 150 dolara kadar çıkan üç yüzden fazla tarot okuması yapmıştır. Bu durum bazılarının onu bir tür nefret figürü hâline getirmesine ve hayatı hakkında her konuştuğunda ya da yeni bir şey yazdığında internette taciz edilmesine ve alay konusu olmasına yol açıyor. Yine de Stormy "utanmıyorum ve zorbalığa yenilmeyeceğim" diyor ki bu ifade verdiği röportajlarda bir slogan hâline gelmiştir.

Doğaya odaklı, ataerkillikten uzak inanç sistemlerini savunan kadınlar, doğaüstü güçlere olan inançları, dünyevi maneviyatları, açık cinsel kimlikleri ve ezber bozan tavırları nedeniyle sıklıkla alay konusu olmakta ve aşağılanmaktadır. Bu kitabın ihtiva ettiği cadılık tarihi bağlamında bu durumun nedeni daha da belirginleşmektedir: Bunların hepsi uzun zamandır cadılarla özdeşleştirilen; cahil, kötü ve utanç verici olarak kabul edilen niteliklerdir. Bu niteliklere haiz kadınlar Orta Çağ'dan bu yana, Helena Scheuberin'den Stormy Daniels'a kadar tarih boyunca şeytanlaştırılmışlardır.[22]

SON SÖZ

Şimdi Tekrar Soruyorum, Cadı Nedir?

Cadılık hâlâ birçok ülkede ve yarı bağımsız devlette kriminalize edilmektedir. Guatemala'da geleneksel şifacılar, cadı avcılarının hedefi hâline gelmektedir: 2020 ve 2021 yıllarında çok sayıda kişi bu sebeple katledildi. Endonezya'nın asker diktatörü Başkan Suharto 1998'de istifa ettiğinde, şüphelenilen cadılar sokaklarda kesilerek öldürüldü. Nepal'de 1996-2006 yılları arasındaki iç savaş sırasında da cadılar dövülerek ya da yakılarak öldürüldü.[1] İslâm Devleti/IŞİD, homeopati ve akupunktur yapanlar da dahil olmak üzere cadı olduğundan şüphelenilen kişilerin kafasını kesmektedir, ki bu uygulama Suudi Arabistan'da da yaygındır.[2] Avrupa'da Afrika kökenli çocuklar, genellikle "cadılık ruhunu" kovmak için yapılan şeytan çıkarma ayinleri sırasında kendi aileleri ve kilise cemaatleri tarafından trajik bir şekilde öldürülmüştür. 2000 yılında, Fildişi Sahili'nden Britanya'ya gelen Victoria Climbié Londra'da katledilmiştir; aç ve susuz bir şekilde bir küvete bağlanmış, çekiç ve zincirlerle dövülmüş, yakılmış ve vücudunun çeşitli yerleri kesildikten sonra hipotermi, yetersiz beslenme ve organ yetmezliğinden hayatını kaybetmiştir.[3] Küresel bağlamda bakıldığında Donald Trump'ın kendisini bir cadı olarak tanımlaması ne kadar iticiyse; Stormy Daniels, Nancy Pelosi ve Hillary Clinton

gibi rakiplerinin hem mecazi hem de gerçek anlamda cadılıkla suçlanması da bir o kadar ürkütücüdür.

Cadı davaları tarihine yaptığımız bu yedi yüzyıllık yolculukta kişilerin cadılıkla suçlanabilmelerinin en muhtemel koşulunun şu olduğunu gördük:

kadın olmak

ve/veya

yaşanılan yer ve zamana göre belirlenen koşullar üzerinden cinsel istismarla suçlanmak,
ortalama düzeyde ya da tamamıyla fakir olmak,
sömürgeci bir rejime karşı mücadele ettiği düşünülen bir yerli olmak,
engelli, savunmasız veya hasta olmak,
bilhassa dinî veya tıbbi konularda tasdik edilmemiş bir bilgiye veya güce sahip olduğunu iddia etmek,
siyasi anlamda bozguncu olarak görülmek.

Kimi zaman cadı avcıları da cadıların sahip olduğu nitelikleri taşırlardı; cinsel istismarla suçlanmak, tasdik edilmemiş dini bilgilere sahip olduklarını iddia etmek ya da bizzat siyasi olarak bozguncu sayılmak gibi. Cadı avcılarının çoğu alelade zalimler değildir ve suçlanan bir cadı gibi cadı avcısı da toplumsal düzenin bir parçası olarak görülmez. Ancak gayet açık olan bir şey varsa o da erkek, heteroseksüel, varlıklı, beyaz, bedenen güçlü ve devlet ya da kilise erkinin zirvesinde olmak olağan bir cadı profiline uymaz: bunlar bir cadı avcısının nitelikleridir. Bir cadının göçmen, feminist bir aktivist, bir pagan, istismara uğramış bir çocuk, yoksulluk içinde yaşayan bekar bir anne, bir kadın politikacı ya da bir seks işçisi olması daha muhtemel görünür.

Bu kitapta ele alınan on üç dava bize cadı mahkemelerinin demonologlar tarafından bahsi geçen düşmanlara zarar vermek ve onları susturmak için icat edilmiş bir araç olduğunu

göstermiştir; bu da marjinal gruplara zulmetmek amacıyla onları şeytanlaştırmak anlamına gelmektedir. Suçlanan insanlar demonologların korkularını yansıtıyordu ve bu insanların akla gelebilecek her türlü şeytani niteliğe sahip oldukları düşünülüyordu. Bu ikili ve demonolojik düşünce tarzı bugün bizlere de miras kalmış ve önyargı, komplo teorisi ve günah keçisi ilan etme yöntemleriyle metaforik bir şeytanlaştırma sürecini beraberinde getirmiştir. Ancak demonoloji de tarih boyunca değişip dönüşerek cadı ve cadı avcısı arasındaki çizgileri kasıtlı olarak bulanıklaştırmıştır. İşte burada anlatılan on üç dava, sizlere bu farkı nasıl ayırt edebileceğinizi gösteriyor.

Peki siz ne yapabilirsiniz? Dünya çapında cadılıkla suçlanan insanları destekleyen ve savunan kuruluşların çalışmaları hakkında bilgi edinin ve onları desteklemeye çalışın. Cadı kampları ve çocuk cadılar hakkındaki belgeselleri izleyin ve bunlar hakkında konuşun. Cadılıkla ilgili romanlar ve piyesler okuyun ve yazarların seslerini duyurun. Kadın politikacılara ve aktivistlere "cadı" denildiğinde, şaka olarak bile olsa, hele ki bir hakaret olarak kullanıldıysa, bunu dikkate alın ve bu durumun neden hâlâ sürdüğünü düşünün. Gerçeği kurgudan ayırmak ve sahte haberlere kanmamak için çaba gösterin.

Birini suçlamaya –saldırmaya, hor görmeye, zulmetmeye, sürmeye, şeytanlaştırmaya– teşvik ediliyorsanız, bu kişinin haksız yere suçlanan masum bir "cadı"nın özelliklerinden herhangi birine sahip olup olmadığını kontrol edin. Suçlayanların iddiaları size cadı avcılarının iddialarını anımsatıyor mu? Eğer öyleyse, onların ikili düşüncelerine nasıl meydan okuyabilir, gerçeği kurgudan nasıl ayırabilir ve cadı avcılığını siyasette, dinde, toplum genelinde, hatta mahkemelerde nasıl durdurabilirsiniz? Şanslı kimseler için cadı avı yalnızca bir metafordan ibarettir ancak burada sunulan tarih, hâlen yargılanmakta olan ne kadar çok cadı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Son notlar

GİRİŞ

Cadı Nedir?

1 Norman Cohn, *Europe's Inner Demons* (Brighton: Sussex University Press, 1975); R.I. Moore, *The Formation of a Persecuting Society* (Oxford: Blackwell, 1987).

2 Ronald Hutton, *The Witch* (New Haven ve Londra: Yale University Press, 2017), 168–79; Stuart Clark, *Thinking with Demons* (Oxford: Clarendon Press, 1997); Michael Bailey, *Battling Demons* (Philadelphia: Penn State Press, 2002).

3 Lyndal Roper, *Oedipus and the Devil* (Londra: Routledge, 1994); Marion Gibson, *Reading Witches* (Londra: Routledge, 1999); Laura Kounine, *Imagining the Witch* (Oxford: Oxford University Press, 2018).

4 Marion Gibson, *Early Modern Witches* (London: Routledge, 2000); Malcolm Gaskill, *Witchfinders* (London: John Murray, 2006).

5 Keith Thomas, *Religion and the Decline of Magic* (Londra: Peregrine, 1971); Bengt Ankarloo ve Gustav Henningsen, *Early Modern European Witchcraft* (Oxford: Clarendon Press, 1990); Jonathan Barry, Marianne Hester ve Gareth Roberts, (ed.), *Witchcraft in Early Modern Europe* (Cambridge: Cambridge University Press, 1996); Diane Purkiss, *The Witch in History* (Londra: Routledge, 1996); Lyndal Roper, *Witch Craze* (New Haven: Yale University Press, 2006). Barbara Ehrenreich ve Deirdre English, *Witches, Midwives and Nurses* (New York: Feminist Press CUNY, 1973) ve Silvia Federici'nin *Caliban and the Witch* (Brooklyn: Autonomedia, 2004) eserleri argümanları abartmaktadırlar, ancak sundukları görüşler ilgi çekicidir. İstatistikler için bkz. Julian Goodacre, The European Witch-Hunt (Londra: Routledge, 2016) 267–9.

6 Ian Bostridge, *Witchcraft and Its Transformations c.1650–c.1750* (Oxford: Oxford University Press, 1997); Joseph Crawford, *Gothic Fiction and the Invention of Terrorism* (Londra: Bloomsbury, 2013), 93–4, 107.

7 Bu hususta etkilendiğim bazı önemli çalışmalar için bkz. Hallie Rubenhold, *The Five* (Londra: Doubleday, 2019); Marisa J. Fuentes, *Dispossessed Lives* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2016); Saidiya V.

Hartman, *Scenes of Subjection* (Oxford: Oxford University Press, 1997); Hazel Carby, Imperial Intimacies (Londra ve New York: Verso, 2019); Sonja Boon, *What the Oceans Remember* (Waterloo, ON: Wilfrid Laurier University Press, 2019) ve 'Creative Histories: Vulnerability, Emotions and the Undoing of the Self' (2017): Bağlantı: https://storyingthepast.wordpress.com/2017/10/06/creative-histories-vulnerability-emotions-and-the-undoing-of the-self-by-sonja-boon/

BİRİNCİ BÖLÜM
Helena Scheuberin Davası:
Bir Demonolog Cadıları Çekiçliyor

1 Hutton, *Witch*, 168–79; Bailey, bilhassa Johannes Nider'in Heinrich üzerindeki etkisini tartışır.
2 Heinrich Kramer, *Malleus Maleficarum*, ed. ve çev. Christopher S. Mackay (*The Hammer of Witches* başlığıyla tercüme edilmiştir) (Cambridge: Cambridge University Press, 2009), 277–8.
3 Christopher S. Mackay, *An Unusual Inquisition* (Leiden: Brill, 2020), 171; Kramer, 364.
4 Mackay, 204, 167; Hartmann Ammann, 'Der Innsbrucker Hexenprozess von 1485', *Zeitschrift des Ferdinandeums für Tirol und Vorarlberg* 3:34 (1890), 38.
5 Mackay, 166–70, 199; Ammann, 37.
6 Eric Wilson, 'Institoris at Innsbruck: Heinrich Institoris, the Summis Desiderantes and the Brixen Witch-Trial of 1485', ed. Bob Scribner ve Trevor Johnson, *Popular Religion in Germany and Central Europe 1400–1800* (Basingstoke: Macmillan, 1996), 92; Kramer, 361–2, 364; Ammann, 38.
7 Kramer, 361–2; Ammann, 5, 25; Manfred Tschaikner, 'Der Innsbrucker Hexenprozess von 1485 und die Gegner des Inquisitors Heinrich Kramer', *Tiroler Heimat* 82 (2018), 201–2, 214, 217.
8 Mackay, 197; Hans Peter Broedel, *The Malleus Maleficarum and the Construction of Witchcraft* (Manchester: Manchester University Press, 2004), 1–2.
9 Mackay, 197; Ammann, 40.
10 Mackay, 197–8, 172; Ammann, 35–6.
11 Kramer, 503; Mackay, 118–19, 136, 198; Ammann, 40.
12 Mackay, 197–9; Ammann, 20.
13 Broedel, 12–13.
14 Broedel, 11–12.
15 Mackay, 196; Ammann, 39.
16 Kramer, 164–7, 169.
17 Mackay, 197; Ammann, 39.
18 Kramer, 279; Mackay, 200; Ammann, 42.
19 Mackay, 150–1, 152–6, 161; Ammann, 11, 13, 15–16, 19–20, 23, 34, 43–52, 59–62.

20 Purkiss; Deborah Willis, *Malevolent Nurture* (Ithaca ve Londra: Cornell University Press, 2005).
21 Mackay, 155–9, 170, 163, 145–6.
22 Mackay, 204; Ammann, 35.
23 Kramer, 517–21; Mackay, 204–5; Ammann, 66–7; Tschaikner, 207–9.
24 Mackay, 205–8; Ammann, 68–9.
25 Mackay, 208–9; Ammann, 69–70.
26 Mackay, 209–14; Ammann, 70–2.
27 Mackay, 216–21.
28 Sydney Anglo, 'Evident Authority and Authoritative Evidence: The Malleus Maleficarum', ed Anglo, *The Damned Art* (Londra: Routledge ve Kegan Paul, 1977), 14–18; J.A. Sharpe, *Instruments of Darkness* (London: Hamish Hamilton, 1996), 21–2; *Formicarius* 1430'larda, *Daemonomanie* ise 1580'lerde yazılmıştır.
29 Kramer, 165–70, 385, 514, 530, 212, 366.

İKİNCİ BÖLÜM
North Berwick Cadıları Davası: Bir Kralın Demonolojiden Haz Alışı

1 Clark, 684–726.
2 Michael B. Young, 'James VI and I: Time for a Reconsideration?', *Journal of British Studies* 51:3 (2012), 540–67.
3 Louise Nyholm Kallestrup, *Agents of Witchcraft in Early Modern Italy and Denmark* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2015), 35–6, 47.
4 Amy L. Juhala, 'The Household and Court of James VI of Scotland', Doktora Tezi, University of Edinburgh, 2000, 52.
5 Louise Nyholm Kallestrup, 'Kind in Words and Deeds but False in Their Hearts: Fear of Evil Conspiracy in Late Sixteenth-Century Denmark' ed. Jonathan Barry, Owen Davies ve Cornelie Usborne, *Cultures of Witchcraft in Europe from the Middle Ages to the Present* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2018), 137–53, 139–42.
6 *The True Lawe of Free Monarchies* (Edinburgh, 1598), B2v-B3, D-Dv; *Basilikon Doron* (Edinburgh, 1599), B3.
7 *True Lawe*, C2v, C3v; Anna Groundwater, 'The Chasm Between James VI and I's Vision of the Orderly "Middle Shires" and the "Wicket" Scottish Borderers Between 1587 and 1625', *Renaissance and Reformation* 30:4 (2007), 105–32, 122.
8 Julian Goodare, 'The Scottish Witchcraft Act', *Church History* 74:1 (2005), 39–67; P.G. Maxwell-Stuart, *Satan's Conspiracy: Magic and Witchcraft in Sixteenth-Century Scotland* (East Linton: Tuckwell Press, 2001), 57–60; 'Anentis Witchcraft': Bağlantı: https://statutes.org.uk/site/the-statutes/scottish-laws/1563-mary-c-73-anentis-witchcraft/
9 P. M'Neill, *Tranent and Its Surroundings* (Edinburgh, Glasgow, Tranent: John Menzies/Peter M'Neill, 1884), 3–4, 15, 104; Lawrence Normand ve

Gareth Roberts (ed.), *Witchcraft in Early Modern Scotland* (Exeter: University of Exeter Press, 2000), 139, 152, 153, 243.

10 *Newes from Scotland* (London, 1591), ed. Normand ve Roberts, 311.
11 Normand ve Roberts (ed.), 143, 145, 233–5; National Archives of Scotland PA2/38 f.181–97v.
12 Normand ve Roberts (ed.), 242.
13 Normand ve Roberts (ed.), 184, 136–7.
14 Normand ve Roberts (ed.), 87–103, 185; *Newes*, ed. Normand ve Roberts, 315, 324.
15 Normand ve Roberts (ed.) 192.
16 Normand ve Roberts (ed.), 144, 152; *Newes*, ed. Normand and Roberts, 148, 316.
17 Normand ve Roberts (ed.), 145, 198, 174, 312, 314, 255–6.
18 Normand ve Roberts (ed.), 244; *Newes*, ed. Normand ve Robert, 315.
19 Normand ve Roberts (ed.), 159, 173, 136, 267–77.
20 *Newes*, ed. Normand ve Roberts, 249, 313; Normand ve Roberts (ed.), 187.
21 Bessie, ayrıca Brown ("Brunn, onun [Agnes'in] kızı") ve Bessie Thompson olarak da biliniyordu. Anny de aynı şekilde Thompson olarak anılmaktaydı: Bu onun kızlık soyadı veya önceki evliliğinden aldığı bir soyad olabilir; Normand ve Roberts (ed.), 184, 199, 244, 224–30.
22 Normand ve Roberts (ed.), 197.
23 *Daemonologie* (Edinburgh, 1597; [yeniden baskı] London, 1603).
24 *Newes*, Normand and Roberts (ed.), 315.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Vardø Cadıları Davası: Avrupa'nın Sömürge Sınırında Demonoloji

1 Liv Helene Willumsen, *Witches of the North* (Leiden ve Boston: Brill, 2013), 223, 226; Rune Blix Hagen, 'Female Witches and Sámi Sorcerers in the Witch Trials of Arctic Norway (1593–1695)', *Arv Nordic Yearbook of Folklore* 62 (2006), 123–4.
2 Willumsen, *Witches*, 246.
3 Liv Helene Willumsen, 'Exporting the Devil Across the North Sea: John Cunningham and the Finnmark Witch-Hunt', ed. Julian Goodare, *Scottish Witches and Witch-Hunters* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013), 50–2; Samuel Purchas, *Hakluytus Posthumus or Purchas His Pilgrimes* (Glasgow: James MacLehose and Sons, 1906), c. XIV, 322–4, 326, 335, 347.
4 Liv Helene Willumsen, *Steilneset*, çev. Katjana Edwardsen (Varanger: Norwegian Public Roads Administration and Varanger Museum, 2011), 11–12.
5 Willumsen, 'Exporting', 55.
6 Christian Meriot, 'The Saami Peoples from the Time of the Voyage of Ottar to Thomas von Westen', *Arctic* 37:4 (1984), 373.

7 Willumsen, *Witches*, 304–15, 260; Ellen Alm, 'So What Is "Gand" Sorcery – Really?', *Gemini* (2018), bağlantı: https://gemini.no/2018/02/hva-er-egentlig-gand/; Meriot, 374.
8 Liv Helene Willumsen (ed.), *The Witchcraft Trials in Finnmark, Northern Norway*, çev. Katjana Edwardsen (Bergen: Skald, 2010), 11–12, 22–6; Per Einar Sparboe ve Rune Blix Hagen (ed. ve çev.) Hans Hanssen Lilienskiold, *Trolldom og Ugudelighet* (Tromsø: Universitetbiblioteket, 1998), 68–73, 74–6.
9 Willumsen (ed.), 22–6; Sparboe ve Hagen (ed.), 74–6.
10 Willumsen (ed.), 26.
11 Anneli Jonsson, 'Sámi Goat Cheese': Bağlantı: fondazioneslowfood.com
12 Willumsen (ed.), 31–3; Sparboe ve Hagen (ed.), 96–8, 90–2, 98–100.
13 Sparboe and Hagen (ed.), 76–96; Knut Hansvold, 'The Northern Norwegian Boat Museum Takes You Back to the Region's Rustic Routes': Bağlantı: https://nordnorge.com/en/artikkel/the-northern-norwegian-boat-museum-takes-you-back-to-the-regions-rustic-routes/
14 Willumsen, 'Exporting', 64n.18; Sparboe ve Hagen (ed.), 74–5, 92–6.
15 Willumsen (ed.), 27–9.
16 Willumsen (ed.), 27–31.
17 Willumsen, 'Exporting', 59–60; Purchas, 318.
18 Willumsen (ed.), 27–31; Sparboe ve Hagen (ed.), 90–2, 94.
19 Willumsen (ed.), 54–5; Jens V. Johansen, 'To Beat a Glass Drum: The Transmission of Popular Notions of Demonology in Denmark and Germany', ed. Julian Goodare, Rita Voltmer ve Liv Helene Willumsen, *Demonology and Witch-Hunting in Early Modern Europe* (Londra: Routledge, 2020), 233–42.
20 Rune Blix Hagen, 'Sámi Shamanism: The Arctic Dimension', *Magic, Ritual and Witchcraft* 1:2 (2006), 227–33; Willumsen (ed.), 377–96.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Joan Wright Davası: Pratik Büyü ve Amerika'nın İlk Cadısı

1 E. Millicent Sowerby, *The Catalogue of the Library of Thomas Jefferson* (Washington: Library of Congress, 1952–1959), c. 2, 352–3; MS 'Virginia General Court 1622–29, Cases, with Minutes', c. 15, https:// www.loc.gov/item/mtjbib026596/; Colonial Williamsburg Foundation, *A Study of Taverns of Virginia in the 18th Century* (Williamsburg, 1990); https://research.colonialwilliamsburg.org/DigitalLibrary/view/index.cfm?doc=ResearchReports%5CRR0164.xml#refn3; Jefferson, John Daly Burke'e mektuplar, 1 Haziran 1805 ve George Wythe, 16 Ocak 1796, https://www.loc.gov/collections/thomas-jefferson-papers/articles-and-essays/virginia; https://www.monticello.org/site/research-and- collections/eyeglasses
2 Ruth Goodman, *How to Be a Tudor* (Londra: Penguin, 2015), 175–81.
3 Marion Gibson, *Witchcraft: The Basics* (Londra: Routledge, 2018), 26–7.
4 H.R. McIlwaine (ed.), *Minutes of the Council and General Court of Colonial Virginia* (Richmond: Library of Virginia, 1924), 112.

5 McIlwaine (ed.), 112; 'Virginia General Court', 288–9, 295; W.W., *A True and Just Recorde* (London, 1582), 2A7v, E3; Marion Gibson, *The Witches of St Osyth* (Cambridge: Cambridge University Press, 2022), 37, 151.
6 Nell Marion Nugent, *Cavaliers and Pioneers* (Richmond: Virginia Land Office, 1934), vol. 1: xxix, 53–4; Avery E. Kolb, 'Early Passengers to Virginia', *Virginia Magazine of History and Biography* 88:4 (1980), 413; W.G. Stanard, 'Abstracts of Virginia Land Patents', *Virginia Historical Magazine* 1:1 to 8:2 (1893–1900), 1:4 441, 5:1 94.
7 Jacob Heffelfinger, *Kecoughtan Old and New* (Hampton, VA: Houston, 1910), 4–7.
8 John Camden Hotten, *The Original Lists of Persons of Quality* (Londra, 1874), 183, 261; Stanard, 1:4 441; 1:3 311; Martha McCartney, *Documentary History of Jamestown Island*, c. 3 (Williamsburg, VA: National Park Service, 2000), 51, 406.
9 Hotten, 261–2; Stanard, c. 2, 79; McIlwaine (ed.), 22–4, 82, 101; A.W. Welch, 'Law and the Making of Slavery in Colonial Virginia', *Ethnic Studies Review* 27:1 (2004), 1–22, 2.
10 Hotten, 209; McIlwaine (ed.), 14, 19, 44, 61–3, 85, 93. Jane, Genel Mahkeme'de Isabella Perry tarafından savunulmuştu; sonraki süreçte ise Isabella, 23 Mayıs 1625'te Joan'ı suçlamıştır ['Virginia General Court', 147; McIlwaine (ed.), 62]; McCartney, 406.
11 McIlwaine (ed.), 104–5, 114, 119; McCartney, 200.
12 1 James 1 c.12: Bağlantı: https://statutes.org.uk/site/the-statutes/seventeenth-century/1604-1-james-1-c-12-an-act-against-witchcraft/
13 Stanard, 1:2 191, 450–1; McCartney, 200; McIlwaine (ed.), 58.
14 Stanard, 2:1 70–1; 7:2 193.
15 Stanard, 2:3 181–2; 4:4 423, 426; 7:1 70; McCartney, 135; McIlwaine (ed.), 81, 96.
16 Stanard, 3:4 402; William Armstrong Crozier, *Virginia County Records*, c. 6 Bölüm 1 (March 1909), 31.
17 Stanard, 1:3 310; 6:2 185; McCartney, 279; McIlwaine (ed.), 76.
18 Hotten, 232, 270; McCartney, 17, 35, 131; Stanard, 451–2; McCartney, 129–31, 259; McIlwaine (ed.), 113.
19 Stanard, 1:1 84–6, 88–9; 1:4 450; Hotten, 157–8; McCartney, 104, 287–9, 387–8, 411–15.
20 James Sharpe, *The Bewitching of Anne Gunter* (Londra: Profile, 1999).
21 McIlwaine (ed.), 113–14, 4–5, 78, 93, 15–17, 142; Renée Celeste, 'Forty Lashes: The Comparison of Court Punishments in Early Modern England and Colonial Virginia', Yüksek Lisans Tezi, Texas Tech University, 2014, 101–2, 113–14.
22 McCartney, 138 (Study Unit 3, Tract E), 341, 406.

BEŞİNCİ BÖLÜM
Bess Clarke Davası:
İngiliz İç Savaşı'nda Engellilik ve Şeytani Aileler

1 Essex Record Office D/P 343/1/1; D/DA T212, T218; Gaskill, *Witchfinders*, 9–27; Frances Timbers, 'Witches' Sect or Prayer Meeting? Matthew Hopkins Revisited', *Women's History Review* 17:1 (2008), 21–37; Peter Elmer, 'East Anglia and the Hopkins Trials 1645–1647', bağlantı: https://practitioners.exeter.ac.uk/wp-content/uploads/2014/11/Eastanglianwitchtrialappendix2.pdf 27; Helen Barrell, 'Mistley and the Witchfinder' (2015) and 'The Witchfinder General' (2017), bağlantı: https://essexandsuffolksurnames.co.uk/mistley-and-the-witchfinder/ ve https://www.freeukgenealogy.org.uk/news/2017/10/25/halloween-special-guest-post/; Philip Cunningham, 'The Witch Finder's Step Sister', bağlantı: www.manningtree-museum. org.uk

2 ERO D/P 343/1/1, D/DA T218, D/DA T223, D/DHw Q1, D/DHw M72; Gaskill, *Witchfinders*, 41.

3 ERO D/P 343/1/1; Gaskill, *Witchfinders*, 38, 41; John Stearne, *A Confirmation and Discovery of Witch-Craft* (Londra, 1648), 14–15; Malcolm Gaskill (ed.), *The Matthew Hopkins Trials* (Londra: Pickering and Chatto, 2003).

4 H.F., *A True and Exact Relation* (London, 1645), ed. Gaskill, 11; ERO D/P 343/1/1; National Archives ASSI 35/62/1–35/86/1 (6 March 1620–17 July 1645).

5 Michael Sachs, Jörg Bojunga ve Albrecht Encke, 'Historical Evolution of Limb Amputation', *World Journal of Surgery* 23 (1999), 1088–93; Eric Gruber von Arni ve Andrew Hopper, 'Battle-Scarred: Surgery, Medicine and Military Welfare During the British Civil Wars', bağlantı: http://www.nationalcivilwarcentre.com/media/civilwarcentre/Battle-scarred%20NCWC%; Alanna Skuse, *Surgery and Selfhood in Early Modern England* (Cambridge: Cambridge University Press, 2021), 5, 87–93, 108.

6 Ronald Holmes, *Witchcraft in British History* (Londra: Frederick Muller, 1974), 134; Sharpe, *Instruments*, 128; ERO D/P 343/1/1, D/P 173/1/1; H.F., 16.

7 Matthew Hopkins, *The Discovery of Witches* (Londra, 1645), 2, 4, 6; H.F., 11–13; Stearne, 322.

8 ERO D/DCm T99, D/DHw T59, D/DHw M73; Stearne, 17–18; Hopkins, 3, 5, 6; H.F., 2–3.

9 Stearne, 'To the Reader', 13–15; H.F., 2–3, 13; Elmer, 28; Hopkins, 5.

10 H.F., 2; Stearne, 15.

11 Stearne, 15, 322, 353; H.F., 2–3, 12, 13, 16; ERO D/DHw M72, D/DHw M66.

12 George Gifford, *A Dialogue Concerning Witches and Witchcrafts* (Londra, 1593), iv; ERO D/DHw T55, D/DHw M29; Stearne, 38–9.

13 Gaskill, *Witchfinders*, 37–8; ASSI 35/81/1, 35/82/2.

14 Timbers; H.F., 12, 17, 20–1; Stearne, 39.

15 H.F., 19; ERO D/DHw T120, D/DHw M72, D/DQs 4.
16 H.F., 20.
17 H.F., 24–5.
18 NA ASSI 35/86/1; Gaskill, *Witchfinders*, 123–7; Gibson, *St Osyth*, altıncı bölüm.
19 ERO D/Hw M72, D/DHw M29.
20 NA ASSI 35/86/1; Elmer, 'East Anglia'; Stearne, 11.
21 Hopkins, 1, 6.
22 Hopkins, 3, 10; ERO D/DRc B10; John Gaule, *Select Cases of Conscience Touching Witches and Witchcraft* (Londra, 1646), A3–A4; Stearne, 60–1.

ALTINCI BÖLÜM
Tatabe Davası: Salem Sınırında Kölelik ve Hayatta Kalma

1 Elaine G. Breslaw, *Tituba, Reluctant Witch of Salem* (New York: New York University Press, 1997), 12–14, 24–5; Chadwick Hansen, 'The Metamorphosis of Tituba', *New England Quarterly* 47:1 (1974), 3–12; *Salem Witchcraft Trials*, bağlantı: https://salem.lib.virginia.edu/home.html: Essex County Court Archives ECCA1163, Massachusetts Archives, 135:20, 31, Judicial Archives Boston, Superior Court of Judicature, 7–8.
2 Andrés Reséndez, *The Other Slavery* (2016; New York: Mariner, 2017); 'An American Secret' (20 November 2017), bağlantı: https://www .npr.org/2017/11/20/565410514/an-american-secret-the-untold-story-of-native-american-enslavement; Breslaw, 13–14; Bernard Rosenthal, *Salem Story* (Cambridge: Cambridge University Press, 1993), 13.
3 Breslaw, 6–8, 13–18.
4 Larry Gragg, *A Quest for Security* (New York ve Westport: Greenwood, 1990), 68; Breslaw, 3–8.
5 William Rawlin, *The Laws of Barbados* (London, 1699), 155.
6 Jacob Eliezer Pomerantz, 'Building the Bridge: Labour and Governance in Seventeenth-Century Bridgetown, Barbados', Doktora Tezi, University of Pittsburgh, 2021, 22–3, 56, 142; Fuentes, 19–26, 30–3, 37–41.
7 Sue Appleby, *The Cornish in the Caribbean* (Market Harborough: Troubador, 2019), 134; Breslaw, 21–3, 54.
8 Gragg, 2–9, 13–16, 72–3; Breslaw, 58–61; Richard Ford, 'A New Map of the Island of Barbadoes' (c.1675–1680), John Carter Brown Library, 8189–32, bağlantı: https://jcb.lunaimaging.com/luna/servlet/detail/JCB-MAPS~1~1~1133~100880001:A-New-Map-of-the-Island-of-Barbadoe.
9 https://salem.lib.virginia.edu/home.html: New York Public Library NYP-L04B; Gragg, 32, 34, 46–9, 50–1; Emerson Baker, *A Storm of Witchcraft* (Oxford: Oxford University Press, 2015), 43, 53–5; Richard B. Trask, *The Devil Hath Been Raised* (Danvers: Yeoman, 1992), 111.
10 Danvers Library, Salem Church Records: https://www.danverslibrary.org/archive/wp-content/uploads/2015/09/ChurchRecords_020.jpg; Breslaw, 78–87; Baker, 87–9.

11 Mary Beth Norton, *In the Devil's Snare* (New York: Alfred A. Knopf, 2002), 5, 21, 48–50, 86–111; https://salem.lib.virginia.edu/home.html:NYP-L03A-B.
12 Danvers Library, Salem Church Records: https://www.danverslibrary.org/archive/wp-content/uploads/2015/09/ChurchRecords_020.jpg; https://www.danverslibrary.org/archive/wp-content/ uploads/2015/09/ ChurchRecords_021.jpg; John Hale, *A Modest Enquiry into the Nature of Witch*craft (Boston, 1702), 23–4; Rosenthal, 25–7.
13 https://salem.lib.virginia.edu/home.html: NYPL03B; Norton, 21–7, 56–7.
14 https://salem.lib.virginia.edu/home.html: Massachusetts Historical Society, 16b, 23b, 37a; Norton, 58–9; Rosenthal, 13.
15 https://salem.lib.virginia.edu/home.html: ECCA1033, 1034, 2131; bazı kayıtlar standart İngilizceyle kaleme alınmışlardır; burada sunulan ve Jonathan Corwin'e ait olan kayıtlar, görünüşe göre olan bitenleri kelimesi kelimesine kaydetmiştir.
16 https://salem.lib.virginia.edu/home.html: ECCA1033, 1034, 2131, 1016.
17 https://salem.lib.virginia.edu/home.html: ECCA1015, 1016, 1017, 1018, 1021.
18 https://salem.lib.virginia.edu/home.html: ECCA1013, 1029; NYP-L03A-B. Hathorne'ye göre arama, muayeneden sonra yapılmıştı, ancak süreç NYPL03B'de kendisine yer bulmuştur.
19 https://salem.lib.virginia.edu/home.html: ECCA1034, 1032, 1007; NYPL05.
20 https://salem.lib.virginia.edu/home.html: NYPL04B.
21 https://salem.lib.virginia.edu/home.html: Massachusetts Supreme Judicial Court Archives: Suffolk, 31–2:2760.
22 https://salem.lib.virginia.edu/home.html: ECCA1008, 2130, 1013, Massachusetts Archives, 135:24, Massachusetts Archives Judicial, J01–4.
23 https://salem.lib.virginia.edu/home.html: Massachusetts Supreme Judicial Court Archives: Suffolk, 31–2:2760.
24 Danvers Library, Salem Church Records: https://www.danverslibrary. org/archive/wp-content/uploads/2015/09/ChurchRecords_025.jpg; https://www.danverslibrary.org/archive/wp-content/uploads/2015/09/ChurchRecords_026.jpg; https://www.danverslibrary.org/archive/wp-content/uploads/2015/09/ChurchRecords_041.jpg; Baker, 9, 229–32, 255; Norton, 290–2.
25 https://salem.lib.virginia.edu/home.html: Massachusetts Historical Society undated 'Restitution Document'; Norton, 408.
26 https://salem.lib.virginia.edu/home.html: ECCA2140, 2141, 2143.

ARA
Demonolojiden Şüpheye

1 Increase Mather, *Cases of Conscience Concerning Evil Spirits* (Boston, 1692); Balthazar Bekker, *De Betoverde Weereld (The World Bewitched)* (Amsterdam, 1691); Joseph Glanvill, *Saducismus Triumphatus* (London, 1682); Thomas; Bostridge.

2 Owen Davies, *Witchcraft, Magic and Culture 1736–1951* (Manchester: Manchester University Press, 1999) ve *America Bewitched* (Oxford: Oxford University Press, 2013).
3 Massimo Introvigne, *Satanism: A Social History* (Leiden: Brill, 2016), 35–43.
4 Brian Levack, 'King Louis XIV of France: The Decriminalisation of French Witchcraft' in ed. Levack, *The Witchcraft Sourcebook* (Londra: Routledge, 2015), 181–3.
5 9 George 2 c.5, bağlantı: https://statutes.org.uk/site/the-statutes/eighteenth-century/1735-9-george-2-c-5-the-witchcraft-act/

YEDİNCİ BÖLÜM
Marie-Catherine Cadière Davası: Cadıların Yeniden Tasavvuru ve Bir Fransız Devrimi

1 http://www.toulon.maville.com (2010); Jason T. Kuznicki, 'Sorcery and Publicity: The Cadière-Girard Scandal of 1730–1731', *French History* 21:3 (2007), 294–5.
2 *A Compleat Translation of the Whole Case of Mary Catherine Cadière* (London, 1732), 17–19; Mita Choudhury, *The Wanton Jesuit and the Wayward Saint* (University Park: Pennsylvania State University Press, 2015), 16–19.
3 Cyrille Roumagnac, *L'Arsenal de Toulon* (Stroud: Allan Sutton, 2001); David Hannay, 'Toulon', Encyclopaedia Britannica (Cambridge: Cambridge University Press 1911), 98–9; Michel Vergé-Franceschi, *Toulon* (Paris: Tallandier, 2002).
4 Choudhury, 22–5; Jules Michelet, *La Sorcière*, çev. A.R. Allinson, *Satanism and Witchcraft* (Londra: Tandem, 1965), 170–1.
5 Choudhury, 21, 32, 37.
6 *Compleat Translation*, 52; Choudhury, 38; Kuznicki, 295.
7 Choudhury, 39–40.
8 *Compleat Translation*, 26–8, 41, 165; *A Compleat Translation of the Sequel* (London, 1732), 50–1; Choudhury, 39–43, 25; Kuznicki, 296–7.
9 *Compleat Translation*, 48, 31, 35–9, 128, 37, 144–6; Choudhury, 49–56, 63–4, 70–1; *Memoirs of Miss Mary-Catherine Cadière* (Londra, 1731), 10.
10 *Compleat Translation*, 22, 47, 19, 25, 30, 58–9; Mark 5:1–20, Matthew 8.28–34, Luke 8:26–39; Choudhury, 53, 71; Kuznicki, 297–8.
11 Kuznicki, 301–4; Choudhury, 53, 56–7, 59–61, 4, 108–9; Colin Haydon, 'Anti-Catholicism and Obscene Literature: The Case of Mrs. Mary Catharine Cadière and Its Context', *Studies in Church History* 48 (2012), 202–18; *A Defence of F. John Baptist Girard*, 1–3 bölümler (Londra, 1731).
12 *Compleat Translation*, 43, 155–6; Choudhury, 75–7, 110.
13 *Compleat Translation*, 60–1, 65–9, 75; Choudhury, 78–81; *The Tryal of Father John-Baptist Girard* (Londra, 1732), 39.
14 *Compleat Translation*, 66–7, 73, 98–135; *Tryal*, 34; Choudhury, 90–5, 97–8.
15 Choudhury, 110, 115 – *sorcier/ère*, "sihirbaz" ve "cadı" manalarına gelir.
16 *Compleat Translation*, 115, 128; *Tryal*, 40; Sequel, 14; Choudhury, 115–21.

17 *Compleat Translation*, 214; *Tryal*, 47; Choudhury, 113–69; Kuznicki, 304, 307, 311. Marie-Catherine'e ait olduğu iddia edilen bazı kayıtlar mevcuttur, ancak bunlar daha önce yayımlanmış olan bilgileri tekrarlamaktadır.
18 Michelet, 173, 179; Jennifer Airey, 'Cult: The Case of Marie-Catherine Cadière', *Studies in Eighteenth-Century Literature* 48 (2019), 257–8.
19 J-K. Huysmans, *Là-Bas*, çev. Terry Hale (Londra: Penguin, 2001), 18; Linda Orr, 'A Sort of History: Michelet's *La Sorcière*', *Yale French Studies* 59 (1980), 128–9.

SEKİZİNCİ BÖLÜM
Montague Summers Davası: Satanizm, Sex ve Demonolojinin Yeniden Doğuşu

1 *Kelly's Directory of Clergy* (Londra, 1909), 1: 990; Parish Register, St Michael, Two Mile Hill 1881, 1891 nüfus sayımları, Ancestry.com; Parish Register, Emmanuel, Clifton, Bristol Archives P.EC/R/2/a; Montague Summers, *Antinous*, ed. Timothy D'Arch Smith ve Edwin Pouncey (1907; Londra: Cecil Woolf, 1995), 11.
2 Montague Summers, *The Galanty Show* (Londra: Cecil Woolf, 1980), 81–5, 33, 59–61, 21; Joseph Jerome (Brocard Sewell), *Montague Summers* (Londra: Cecil Woolf, 1965), 2, 30, 88.
3 Joseph Foster, *Oxford Men and Their Colleges 1880–1892* (Oxford, 1893), 2:583; Summers, *Galanty*, 60–1, 47, 52, 57; Jerome, 5; Victoria Bates, *Sexual Forensics in Victorian and Edwardian England* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2016), 13; Cambridge University Library GBR/0012/ MS Add.9813/C1/108.
4 Summers, *Antinous*, 15, 19, 33–4, 36–7, 73–4.
5 Introvigne, 145–150.
6 Huysmans, 224–8 ve *Là-Bas*, ed. Montague Summers (Londra: Fortune Press, 1946), 5–10; Simon Heffer (ed.), *Chips Channon: The Diaries 1918–38* (Londra: Hutchinson, 2021), c. 1, 12 Ocak 1928.
7 Gloucestershire Heritage Hub PS/SO/M1/1 ve 2, D5009 1908–1910 ve D2430 1908–1915, Q/SIb7.
8 Bates, 12, 180–1; Arthur Hill (ed.), *Henry Nicholson Ellacombe* (Londra: Country Life/Newnes, 1916), 43–5, 198–215, 53.
9 1911 Census and London Street Directory 1920, NW3, Ancestry.com; Jerome, 19, 24, 25, 44, 58.
10 Heffer (ed.), c. 1: 14 ve 24 Şubat, 8, 12, 23 ve 30 Mart 1928.
11 Jerome, xviii, 28, 17.
12 Jerome, xiii, 70–1, 22; 1939 Register; 1891 Census, Ancestry.com
13 Montague Summers, *The History of Witchcraft* (1926; Londra: Mystic Press, 1988), xiv, 32, 6–7, xvi, 1; bazı çeviriler E. A. Ashwin'e aittir.
14 Summers, *History*, 10, 17, 22, 26; Heffer (ed.), 12 Ocak 1928.
15 Sybil Thorndike, 'Foreword', Jerome, ix, xv.

16 Andrews Newspaper Index Cards, 1790–1976, 11 Nisan 1950, Ancestry.com; Gerard P. O'Sullivan, 'The Manuscripts of Montague Summers', *Antigonish Review* 159 (2009), 111–31; Frederick Kaigh, *Witchcraft and Magic of Africa* (Londra: Lesley, 1947), 153 ve Montague Summers, 'Foreword', viii, x–xii.

DOKUZUNCU BÖLÜM
John Blymyer Davası: Pensilvanya'da Pow-Wow ve Sefalet

1 Richard F. Weingroff, 'From 1916 to 1939: The Federal–State Partnership at Work', *Public Roads* 60:1 (1996), bağlantı: https://highways.dot.gov/public-roads/summer-1996/1916-1939-federal-state-partnership-work; Stephen H. Smith. 'The Susquehanna Trail as a Ribbon of Concrete', *YorksPast* (7 November 2014), bağlantı: https://yorkblog.com/yorkspast/the-susquehanna-trail-as-a-ribbon-of-concrete/; Arthur H. Lewis, *Hex* (New York: Trident, 1969), 78–9.
2 Karl Herr, *Hex and Spellwork* (York Beach, ME: Red Wheel/Weiser, 2002), 3.
3 Theda Kenyon, *Witches Still Live* (1929; Londra: Rider, 1931), 13.
4 J. Ross McGinnis, *Trials of Hex* (np: Davis/Trinity, 2000), 214, 205; Lewis, 42–4, 47, 55–7.
5 McGinnis, 6–8, 23–4, 191–2, 213, 402; 1910, 1920 United States Federal Census, Ancestry.com; John George Hohman/Hoffman, *Pow-wows or the Long Lost Friend* (USA, 1820), bağlantı: https://www.sacred-texts.com/ame/pow/index.htm; Lewis, 26–9, 62–8.
6 McGinnis, 4; Hohman, 'To Remove Bruises and Pains'.
7 Patricia A. Cooper, *Once a Cigar Maker* (Urbana: University of Illinois Press, 1987), 288.
8 1870, 1880, 1890, 1900, 1910, 1920 United States Federal Census, Ancestry.com; McGinnis, 317, 25; Lewis, 53–4.
9 McGinnis, 215–20, 226, 104, 252, 282–3, 286; Lewis, 71–82, 84–5.
10 Lewis, 69; McGinnis, 228–30, 234.
11 Cooper, 205–9; Lewis, 20, 23–5, 35, 38–9, 48–50; McGinnis, 155–7, 165, 204, 186; 1900, 1910, 1920 United States Federal Census, 'Emanuel Blymire Dies Suddenly at Home near East Prospect', US World War II Draft Registration Card, Pennsylvania Death Certificates 1906–1963, Ancestry.com; Blymyer/Blymire ve Rehmeyer aileleriyle yapılan *Hex Hollow* belgeselinde, akrabaları onun suçlu olduğuna inandıklarını belirtiyor (yön. Shane Free, Freestyle Media, 2015).
12 Lewis, 58–66; McGinnis, 221, 277, 3–21.
13 McGinnis, 65–70, 75–83, 222; Lewis, 96–103.
14 Lewis, 104–5, 120; McGinnis, 93, 95, 105, 173, 181–2, 235–6, 193–6, 208–16.
15 McGinnis, 214–19, 226–9; Lewis, 120–63; Pennsylvania Death Certificates, Ancestry.com

16 McGinnis, 222–3, 236, 240–3, 259, 277, 292–6, 301–2; Lewis, 164–71; 'District Attorney Misled "Hex" Slayer, Is Plea for New Trial', *Daily News* (15 Nisan 1929), np; 'Curry Found Guilty; Life Term Is Asked', *Gettysburg Times* (11 Ocak 1929), 1, Ancestry.com

17 Lewis, 176–83; Pennsylvania, US Prison, Reformatory and Workhouse Records 1829–1971, ESP, Bertillion Handbooks; 1940, 1950 United States Federal Census, Ancestry.com; 'Boy Sentenced to Life in Hex Death Paroled', *Daily News* (13 Temmuz 1939); 'Youth in Hex Case Paroled', *Gettysburg Times* (21 Haziran 1939), 4; FindAGrave.com; McGinnis, 363, 375, 377, 399, 404.

18 McGinnis, 220; Pennsylvania, US, Prison . . . Records 5407; 1930 United States Federal Census, US World War II Draft Registration Card 3352, Ancestry.com; 'John Blymyer, "Hex" Slaying Defendant, 76', *Philadelphia Inquirer* (13 Mayıs 1972), 6.

19 'Witchcraft Trial in America', *Civil and Military Gazette* (Lahore) (5 Ocak 1929), 14; *Aberdeen Press and Journal* (14 Ocak 1929), 7; 'Black Magic', *Evening Star* (Dunedin) (26 Ocak 1929), 5; McGinnis, 160, 274, *Philadelphia Record* (11 Ocak 1929), np; 'Will Prosecute Witch Doctors', *Charleroi Mail* (15 Aralık 1928), 5, Ancestry.com

20 Owen Davies, *A Supernatural War* (Oxford: Oxford University Press, 2019); Hutton, Triumph, 171–201, 205–52.

ONUNCU BÖLÜM

Nellie Duncan Davası: Cadılık Yasaları ve İkinci Dünya Savaşı

1 C.E. Bechhofer Roberts, *The Trial of Mrs Duncan* (Londra: Jarrolds, 1945), 337; Malcolm Gaskill, *Hellish Nell* (Londra: Fourth Estate, 2001), 230; Gena Brealey, *The Two Worlds of Helen Duncan* (Londra: Regency, 1985), 116.

2 1901, 1911 nüfus sayımı, ScotlandsPeople.gov.uk

3 Brealey, 18–19, 24–6, 32–9; Gaskill, Hellish, 31–47, 62–3; Marriages, District of Saint Giles, Edinburgh, ScotlandsPeople.gov.uk

4 Kenneth Macauley, 'Birth Control Knowledge in Scotland 1900–1975', MD tezi, University of Glasgow, 2015, 68, 71, 89–90.

5 Brealey, 42–8; Gaskill, *Hellish, 64–7, 73.*

6 Alex Owen, *The Darkened Room* (Chicago: University of Chicago Press, 1989), 10, 93, 146–7.

7 Brealey, 20–2, 40–2, 48–68; Victoria Duncan, 'Secrets of My Second Sight', ve 'My Clairvoyante Secrets', *People's Journal* (7 Ekim, 21 October, 25 Kasım 1933), 24, 24, 22; Gaskill, Hellish, 34–9, 72, 154; NA DPP 2/1204; *Parliamentary Debates* 481:24 (Londra: HMSO, 1 Aralık 1950), 1464.

8 Macauley, 82; Gaskill, *Hellish*, 330, 332.

9 Brealey; Bechhofer Roberts, 37; Gaskill, *Hellish*, 114; K.M. Goldney, 'Mrs Helen Duncan' (9 Mayıs 1957), CUL GBR/0012/MS/SPR/Mediums Duncan, Mrs. Helen; Victoria Duncan, 'Secrets of My Second Sight' (18 Kasım 1933), 24.

10 Bechhofer Roberts, 37, 133; Gaskill, *Hellish*, 126–38; Harry Price, *Regurgitation and the Duncan Mediumship* (Londra: National Laboratory of Psychical Research, 1931); CUL GBR/0012/MS/SPR/Mediums Duncan; Manfred Cassirer, *Medium on Trial* (Stansted: PN Publishing, 1996), 16–48.

11 Victoria Duncan, 'My Second-Sight Secrets', *People's Journal* (9 Eylül 1933), 6–7; (16 Eylül 1933), 6; 'Secrets of My Second Sight' (7 Ekim 1933), 24; (14 Ekim 1933), 25; 'My Second-Sight Secrets' (21 Ekim 1933), 24; (28 Ekim 1933), 25; (4 Kasım 1933), 25; (11 Kasım 1933), 25; 'Secrets of My Second Sight' (18 Kasım 1933), 24; 'My Clairvoyante Secrets' (25 Kasım 1933), 22; 'Saved Man from Committing Terrible Crime' (2 Aralık 1933), 23; 'My Second-Sight Secrets' (9 Aralık 1933), 25; 'Mending Broken Hearts' (16 Aralık 1933).

12 1939 Register EBCQ County Borough of Portsmouth 90/1, Ancestry.com; Bechhofer Roberts, 51; NA DPP 2/1204, CRIM 1/1581, HO 144/22172; CUL GBR/0012/MS/SPR/Mediums Duncan; 'Humbug – Pest', *Daily Mirror* (1 Nisan 1944), np; Phyllis Davies, 'A Maid Saw Through Mrs Duncan's Claim to Be a Medium', *Daily Mail* (4 Nisan 1944), np.

13 Mass Observation, 'Portsmouth 1941' File Report 850; 'Portsmouth', Report 606 (Mart 1941); 'Portsmouth Shops and Shopping', Report 876 (Eylül 1941); 'Notes on Air Raids in Portsmouth', Report 271 (Haziran 1940); 'Public Opinion', Report 1147–8 (Mart 1942); 'I'm Getting Fed Up with Spies', Report 1035 (January 1942) ve Diary 5049; 'Channel Roar', *Hampshire Telegraph and Post* (14 Nisan 1944), 13.

14 Lucinda Moore, 'Music and Morale – Lena Ashwell and the Healing Power of Concerts at the Front', *Picturing the Great War*, 18 Temmuz 2014, bağlantı: blog.maryevans.com; Bechhofer Roberts, 18, 337, 141, 153, 159, 208; *Evening News* (4 Eylül 1943), 5.

15 Bechhofer Roberts, 36, 109, 232, 238, 280; NA HO 144/22172.

16 1939 Register, Ancestry.com; NA DPP 2/1204, CRIM 1/1581; CUL GBR/0012/MS/SPR/36 Charles Loseby; Bechhofer Roberts, 93, 49–50, 132, 140; '"Group of Charlatans" Says Counsel', *Evening News* (15 Ocak, 29 Şubat 1944, 1 Mayıs 1943), 5, 4, 5.

17 Bechhofer Roberts, 50, 57, 123, 190, 214, 223–4, 234, 250, 260, 277, 282, 293, 303; Brealey, 124, 130; 1939 Register, Ancestry.com

18 Bechhofer Roberts, 44, 79, 82, 92, 151, 283; NA DPP 2/1204; Royal Air Force Commands, Halifax II BB324, bağlantı: http://www.rafcommands.com/database/serials/details.php?uniq=BB324; NA HO 144/22172; Brealey, 113; Gaskill, *Hellish*, 176; CUL GBR/0012/MS/SPR/36 Charles Loseby.

19 Bechhofer Roberts, 169, 173, 267, 274; Gaskill, Hellish, 243; 'Mrs Duncan Breaks Down at the Old Bailey', *Portsmouth Evening News* (29 ve 30 Mart 1944), 4, 5.

20 UK Navy Lists 1942–1945, Ancestry.com; Bechhofer Roberts, 53; NA DPP 2/1204, HO 144/22172, CRIM 1/1581.

21 Bechhofer Roberts, 14–15, 53, 64, 127; NA HO 144/22172; George Orwell, 'Clink' (1932), *Decline of the English Murder* (Londra: Penguin, 2009), 1–14.
22 Bechhofer Roberts, 4; NA DPP 2/1204; Gaskill, *Hellish*, 198; CUL GBR/0012/MS/SPR/36 Charles Loseby ve Mediums Duncan.
23 NA CRIM 2/256 (6 Mart), DPP 2/1204; James Morton, 'Extraordinary Judgement', *Law Gazette* (27 Ekim 2014); Peter Cotes, 'Obituary: Judge Henry Elam', *Independent* (27 Ağustos 1993), 23; Bechhofer Roberts, 264; Gaskill, *Hellish*, 200–1, 294–5.
24 NA WO 339/14142; *London Gazette* eki (6 Eylül 1915), 8830; Gaskill, *Hellish*, 196–7.
25 *Burke's Peerage* cilt 3, 3540, https://www.burkespeerage.com/
26 Bechhofer Roberts, 54–5; B. Abdy Collins, *Mrs Duncan's Trial* (Londra: Psychic Press, 1945).
27 Bechhofer Roberts, 43, 114–15.
28 Bechhofer Roberts, 306, 98–9, 311.
29 Hansard, 9 Nisan, 19 Temmuz, 20, 27 Kasım 1919, 4, 11, 19, 27 Şubat 1920, http://www.theyworkforyou.com; Fiona Reid, 'The Ex-Services Welfare Society and Mentally Wounded Veterans After the Great War', *War in History* 14:3 (2007), 347–71; Bechhofer Roberts, 18, 114–15, 119, 121; CUL GBR/0012/MS/SPR/36; Charles Loseby, *Parliamentary Debates*, bağlantı: https://api.parliament.uk/historic-hansard/people/captain-charles-loseby/1920
30 Bechhofer Roberts, 340, 261, 287, 337; Gaskill, *Hellish*, 154–6; NA DPP 2/1204, HO 144/ 22172, 'Medium Sentenced for Fraud', *The Times* (4 April 1944); '"Fake Séances to Cheat War-Bereaved" Charge' (1 Mart 1944); 'Nine Months' Imprisonment for Medium', *Portsmouth Evening News* (1 Nisan 1944), np; 'Medium Weeps and Shouts at Verdict', *News Chronicle* (1 Nisan 1944), np.
31 CUL GBR/0012/NS/SPR/36 Charles Loseby ve Mediums Duncan.
32 G.H. Bennett, 'Women and the Battle of the Atlantic 1939–45', ed. Angela K. Smith, *Gender and Warfare in the Twentieth Century* (Manchester: Manchester University Press, 2004), 111–31.
33 Bechhofer Roberts, 23–4, 337; NA HO 144/22172, CRIM 1/1581, 4/1709, DPP 2/1204; Brealey, 118; Gaskill, *Hellish*, 188, 323–4; CUL GBR/0012/MS/ SPR/36 Charles Loseby ve Mediums Duncan; 1939 Register, Ancestry.com; Gaskill, *Hellish*, 282. Bir başka güvenlik meselesi de HMS *Hood* ile ilgilidir.
34 Brealey, 133–4, 143, 148; Gaskill, *Hellish*, 340; NA HO 144/22172; W.A.E. Jones, 'Helen Duncan's Wealth from Seances', *Daily Herald* (4 Nisan 1944); CUL GBR/0012/MS/SPR/Mediums Duncan; *Parliamentary Debates*; 'Helen Duncan was Murdered', *Two Worlds* (26 Ocak 1957), 1.
35 NA HO 144/22172; Gaskill, *Hellish*, 199, 258–60; CUL GBR/0012/MS/SPR/Mediums Duncan.
36 NA HO 144/22172; *Evening News* (26 Ağustos 1943), 5; Maurice Barbanell, 'Behind the Scenes in the Helen Duncan Case', *Psychic News* (8 Nisan 1944), 7.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Bereng Lerotholi ve Gabashane Masupha Davası: Avrupa İmparatorluğu'nun Sınırlarında Bir Büyü Cinayeti

1 Colin Murray ve Peter Sanders, *Medicine Murder in Colonial Lesotho* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2005), 57, 88, 94; 'Ritual Murder in Basutoland', *Manchester Guardian* (27 Ağustos 1948), 5; 'Witchcraft Murder', *Daily Telegraph* (17 Kasım 1948), 5; 'Mr. Jones Takes On the Witch Doctors', *Daily Mail* (18 Temmuz 1949), 2; Frederic D. Ellenberger, *History of the Basuto* (Londra: Caxton, 1912), 231–3.

2 Ellenberger, *History*, 249, 259–60, 267: Elizabeth A. Eldredge, 'Land, Politics and Censorship: The Historiography of Nineteenth-Century Lesotho', *History in Africa* 15 (1988), 191–209; Hugh Ashton, 'Ritual Murder in Basutoland', NA DO 119/1377.

3 NA DO 35/1177; 'Woman Chief to Die for "Witch" Murder', *Daily Mirror*, 8 ve 'Mr Jones', *Daily Mail* (27 Ağustos 1948), 2; Lord Wemyss, 'Life in the Land of Witchcraft', *Dundee Courier* (12 Ekim 1949), np; 'Death Law in Colonies', *Daily Telegraph* (5 Nisan 1947), 5; Peter Sanders, *Throwing Down White Man* (Pontypool: Merlin, 2011), 11.

4 'Seeiso Amelia 'Matsaba Mantšebo', *Dictionary of African Biography*, ed. Henry Louis Gates, Emmanual Akyeampong ve Steven J. Niven (Oxford: Oxford University Press, 2011), 320; Elizabeth Eldredge, *Power in Colonial Africa* (Madison: University of Wisconsin Press, 2007), 191, 202–4, 211–12; Murray ve Sanders, 337–9, 35–6, 95; NA DO 119/1376, DO 35/1177; L.B. B.J. Machobane, *Government and Change in Lesotho 1800–1966* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 1990), 252.

5 Murray ve Sanders, 37. "Basutoland" sömürgeciliğe bağlı idari bölgeyi; "Sotho" ve "Lesotho" ise halkı ve modern ulusu tanımlamaktadır.

6 'Queen Dies for Ritual Murder', *Aberdeen Journal* (9 Haziran 1949), np; Scott Rosenberg ve Richard F. Weisfelder, *Historical Dictionary of Lesotho* (Lanham, MD: Scarecrow Press, 2013), 302; Peter Sanders, *Last of the Queen's Men* (Johannesburg: Witwatersrand University Press, Morija Museum and Archives, 2000), 131; http://members.iinet.net.au/~royalty/states/africa/lesotho.html; G.I. Jones, 'Chiefly Succession in Basutoland' ed. Jack Goody, *Succession to High Office* (Cambridge: Cambridge University Press, 1966), 57, 69–70; Sanders, *Throwing*, 18.

7 NA FCO 1168 S197, CUL PS/MED/D/5.2; Murray ve Sanders, 32–3, 103–5; Rosenberg ve Weisfelder, 163; Sanders, *Last*, 136–44.

8 Rosenberg ve Weisfelder, 76–7; Murray ve Sanders, 30–3, 440, n.24; NA DO35/1177; 'Personalities of the Week: At Home and Abroad', *Illustrated London News* (29 Temmuz 1939), 198; Marc Epprecht, *This Matter of Women Is Getting Very Bad* (Pietermaritzburg: University of Natal Press, 2000), 108, 110; CUL PS/MED/D/4; NA DO119/1373.

9 NA DO 35/1177; Murray ve Sanders, 48; Machobane, 231–33; 'Basuto Appeal to the King', *Manchester Guardian* (10 Kasım 1949), 6; Sanders, 48–52.

10 CUL PS/MED/D/5.2, Murray ve Sanders, 101, 108–9, 92, 244; G.I. Jones, *Basutoland Medicine Murder* (London: HMSO, 1951), 97; NA DO 119/1378, DO 35/4155, 4154; Epprecht, 114; J.A. Gray, 'The Land of Moshesh', *South Africa* (Kasım 1948), 33–4.

11 'Ritual Murder Allegation', *Basutoland News* (3 and 10 August 1948), 2, 1; 'Spiritual Danger', 'Maseru Murmurings', (10 Ağustos 1948), 2, 'Native Medicine Men May Practice – But Not Witch Doctors' (17 Ağustos 1948), 1; Sanders, *Last*, 25.

12 Murray ve Sanders, 100–8, 110–11, 114; mahkemenin tam kaydıhâlâ bulunamamıştır: Lesotho Ulusal Arşivleri ise erişime kapalıdır, ancak bazı dosyalar CUL PS/MED/D/5.1'dedir ve diğer dosyalara da atıflar vardır: J.R. Crawford, 'The History and Nature of the Judicial System of Botswana, Lesotho and Swaziland – Introduction and the Superior Courts', *South African Law Journal* 86:4 (1969), 478, 87:1 (1970), 77–8; NA DO 119/1372.

13 Murray ve Sanders, 101; 'Maseru Murmurings', 'Ritual Murder Trials', *Basutoland News* (17, 24, 31 Ağustos 1948), 2, 1, 1, (7 Eylül 1948), 1, 4; 'Ritual Murder Charge', 'Ritual Murder Case Continued', 'Ritual Murder Case' (9, 16, 23 Kasım 1948), 1–2, 1, 1; Lesotho National Archives, box 58, Murray ve Sanders, 99–103, 107, 464–5 and NA DO 119/1372, 1374, 1377; Gray, 34.

14 Tumahole Bereng and Others v the King (13 Ocak 1949), bağlantı: https://www.casemine.com/judgement/in/56b4961e607dba348f016d3b; 'Bereng Griffith Lerotholi and Others v the King', NA DO 119/1374; 'Our London Correspondence: Basutos' Appeal' ve 'Basutos' Appeal Dismissed', *Manchester Guardian* (22, 26 Temmuz 1949), 6, 8; 'Ritual Murder', *Times* (8 Şubat 1949), 3, başlıksız (16 Şubat 1949); 'Allegation of Ritual Murder', *Basutoland News* (19, 26 Ekim, 1948), 2, 1; DO 119/1376, 1377, 1379, 1383, 4102; Crawford, 'History', 80; Murray ve Sanders, 109, 248, 264–5; Lambeth Palace Library, Fisher Papers 1949.64.

15 *Afro-American* (3 Ağuston 1949), 5; *New York Age* (13 Ağustos 1949), 25.

16 *Inkululeko* (19 November 1949) in CUL PS/MED/D/8; *Afro-American* (3 Ağustos 1949), 5; NA DO 119/1379; Jones, *Basutoland*, v, 34; DO 199/1377, 1378, 35/4154, 1177; Eldredge, *Power*, 202–3; PS/MED/D/3, Murray ve Sanders, 126; NA CAB 129/45/17.

ON İKİNCİ BÖLÜM
"Shula" Davası: Afrika'da Cadılık

1 B.M. Khaketla, *Mosali a Nkhola*, çev. Johannes Malefetsane Lenake, *She's to Blame* (Cape Town: Oxford University Press, 2019), 2, 285; PS MED/D/9; Murray ve Sanders, 176, 180–2; Nhlanhla Maake, 'Murder They Cried: Revisiting Medicine Murders in Literature', *University of the Witwatersrand Institute for Advanced Social Research* (1996), wiredspace.wits.ac.za

2 N.M. Tlale, 'Ritual Murders in Basutoland', *African World* (Şubat, 1949), 11–12; 'President Speaks on "Liretlo' Murders"', *Mohlabani* (Mayıs, 1957), 14, (Haziran, 1957) 12, (Kasım, 1957), 16–18.

3 'The Ritual Murders of People with Albinism in Malawi' (2 February 2017), bağlantı: https://www.amnesty.org.uk/ritual-murders-people-albinism-malawi; Decca Aitkenhead, 'I Used to Work on Love Island: Now I Fight Against Child Sacrifice' (22 January 2023), bağlantı: https://www.thetimes.co.uk/article/fce00f56-9353-11ed-a195-2b5c5dce7b9b?shareToken=99e3374a255db7662399e001926737d1; Jones, *Basutoland*, v; David Pratten, *The Man-Leopard Murders* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2007), 11–18, 223, 227, 236–8, 271, 299; 'Ritual Murders', *Western Morning News* (4 Ağustos 1949), 7; Richard Rathbone, *Murder and Politics in Colonial Ghana* (New Haven: Yale University Press, 1993); Jeremy Evans, "Where Can We Get a Beast Without Hair?": Medicine Murder in Swaziland from 1970 to 1988', *African Studies* 52:1 (1993), 27–42; Roger Gocking, 'A Chieftaincy Dispute and Ritual Murder in Elmina, Ghana, 1945–6', *Journal of African History* 41:2 (2000), 197–219; Gerard Labuschagne, 'Features and Investigative Implications of Muti Murder in South Africa', *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling* 1:3 (2004), 191–206; Jacques Mathee, 'Indigenous Beliefs and Customs, the South African Criminal Law and Human Rights: Identifying the Issues', *Legal Pluralism and Critical Social Analysis* 53:3 (2021), 522–44; Murray ve Sanders, 117, 133, 135, 92; 291; DO 35/4010, 35/1177, 1376, 1378, 35/4155.

4 'Witch-Hunt Murders Surge in Democratic Republic of Congo', *Guardian* (28 Eylül 2021), bağlantı: https://www.theguardian.com/world/2021/sep/28/witch-hunt-murders-surge-democratic-republic-congo-women-south-kivu-province; Marco Simoncelli ve Davide Lemmi, 'In Pictures: The Witch Hunts of Bangui', *Al Jazeera* (24 Mart 2020), bağlantı: https://www.aljazeera.com/gallery/2020/3/24/in-pictures-the-witch-hunts-of-bangui; B.L. Meel, 'Witchcraft in Transkei Region of South Africa', *African Health Sciences* 9:1 (2009), 61–4, bağlantı: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2932523/

5 'Ritual Murder', *Basutoland News* (2 Ağustos 1949), 4; 'Christianity as Weapon Against Ritual Murder', *The Star* (Johannesburg, 31 Mayıs 1949), np; DO 119/1377, 1378; 'Basutoland Murders', *Basutoland News* (7 Eylül 1948), 3; PS/MED/D/5.2; Adam Kuper, 'Like Cutting a Cow', *London Review of Books* 28:13 (6 Temmuz 2006), np; DO 119/1378; Murray ve Sanders, 126, 143–4, 159, 289.

6 Khaketla, *Mosali*, 270–1, 280, 289.

7 T. Selepe, 'Deculturation: An Afrocentric Critique of B.M. Khaketla's Mosali a Nkhola', *Literator* 30:3 (2009), thefreelibrary.com Witchcraft_

8 *I Am Not a Witch*, yön. Rungano Nyoni, Clandestine, BFI, Ffilm Cymru/Channel Four, 2017. Bu filmed ayrıca Henry B. J. Phiri ve Nancy Mulilo da rol almaktadır.

9 *Camps of Bondage*, yön. Justice Baidoo, JoyNews/ActionAid, 2019; *The Witches of Gambaga*, yön. Yaba Badoe, AWDF, 2011.

10 UN Resolution 47/8 (12 Temmuz 2021), bağlantı: https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G21/191/99/PDF/G2119199.pdf?OpenElement

11 *Living in Bondage*, yön. Chris Obi Rapu, NEK, 1992–3; *End of the Wicked*, yön. Teco Benson, Liberty Films, 1999; Mark Oppenheimer, 'A Nigerian Witch-Hunter Defends Herself', *New York Times* (21 Mayıs 2010), np; Samuel Waje Kunhiyop, 'The Role of Nollywood in Witchcraft Belief and Confession' (2 şubat 2016), bağlantı: https://henrycenter.tiu.edu/2016/02/the-role-of-nollywood-in-witchcraft-belief-and-confessions/; Gary Foxcroft, *Witchcraft Accusations and Persecution: Muti Murders and Human Sacrifice* (WHRIN, 2017), 18–19, bağlantı: http://www.whrin.org/whrin-releases-latest-un-report/; Adedeji Arijeniwa, Emeke Precious Nwaoboli, Uyinmwen C. Oviasuyi ve Ugo A. Tiekuro, 'Perception of the Portrayal of Witchcraft in Nollywood Movies Among Benin Residents' (Haziran 2021), bağlantı: https://www.researchgate.net/publication/352056511; Benjamin Njoku, 'Nollywood Celebrates Witchcraft, Voodoo, Say Kenyan Filmmakers', *Vanguard* (24 Ekim 2009), bağlantı: https://www.vanguardngr.com/2009/10/nollywood-celebrates-witchcraft-voodoo-say-kenyan-film-makers/; 'Nollywood and AfricaMagic', *Modern Ghana* (2 Aralık 2009), bağlantı: https://www. modernghana.com/nollywood/6004/nollywood-and-africamagic-pushing-the-nigerian-motion-pictu.html

12 Bernard Dayo, 'Nigeria's Cinematic Witches Were Rooted in Horrifying Reality', *Foreign Policy* (31 Ekim 2021), bağlantı: https://foreignpolicy.com/2021/10/31/nigeria-witches-nollywood-horror-cinema-yoruba/; Chijioke Azuawusiefe, 'Nollywood and Pentecostalism: Preaching Salvation, Propagating the Supernatural', *CrossCurrents* 70:3 (2020), 207, 217.

13 Hutton, *Witch*, 28–41; N.V. Ralushai, 'Witchcraft and Ritual Murders' (1996), bağlantı: http://policyresearch.limpopo.gov.za/handle/123456789/406

14 Marieke Faber Clarke ve Pathisa Nyathi, *Lozikeyi Dlodlo* (Bulawayo: Amagugu, 2010), 36–48; Jennifer Weir, 'King Shaka, the Diviners and Colonialism', ed. Peter Limb, *Orb and Sceptre* (Clayton, VIC: Monash University Press, 2008), 1–18; Stephen Ellis, 'Witch-Hunting in Central Madagascar 1828–1861', *Past and Present* 175:1 (2002), 90–123; Simeon Mesaki, 'The Evolution and Essence of Witchcraft in Pre-Colonial African Societies', *TransAfrican Journal of History* 24 (1995), 162–77; Hutton, *Witch*, 28; Andrew Kettler, 'Smelling Out Anachronism: Embodiment and Hegemony in the Medicine Murder Cases of Basutoland', *Australian Feminist Law Journal* 45:1 (2019), 159–77.

15 Boris Gershman, 'Witchcraft Beliefs as a Cultural Legacy of the Atlantic Slave Trade: Evidence from Two Continents', *European Economic Review* 122 (2020), 2, 5–8; Rosalind Shaw, 'The Production of Witchcraft/ Witchcraft as Production: Memory, Modernity and the Slave Trade in Sierra Leone', *American Ethnologist* 24:4 (1997), 856–76 ve *Memories of the Slave Trade: Ritual and the Historical Imagination in Sierra Leone* (Chicago: University of Chicago Press, 2002); Wyatt MacGaffey, 'The West in Congolese Experience', ed. Philip D. Curtin, *Africa and the West* (Madison: University of Wisconsin Press, 1972), 49–74.

16 Peter Geschiere, *Witchcraft, Intimacy and Trust* (Chicago: University of Chicago Press, 2013).
17 'Witchcraft Suppression Act 3 of 1957', bağlantı: https://www.justice.gov.za/legislation/acts/1957-003.pdf, The Witchcraft Act, parliament.gov.zm
18 Yaiman Bande, 'Witches Get Stitches: Analyzing the Legal Framework of the Witchcraft Act cap. 90 of the Laws of Zambia' (12 Ağustos 2022), bağlantı: https://www.linkedin.com/pulse/witches-get-stitches-analyzing-legal-framework-witchcraft-bande; Onesimus K. Mutungi, 'Witchcraft and the Criminal Law in East Africa', *Valparaiso University Law Review* 5:3 (1971), 524–55; Katherine Luongo, *Witchcraft and Colonial Rule in Kenya 1900–1955* (Cambridge: Cambridge University Press, 2011).
19 Pratten, 106–7, 111.
20 Paul P. Murphy, 'Born on the Dark Fringes of the Internet, QAnon Is Now Infiltrating Mainstream American Life and Politics' (3 Temmuz 2020), bağlantı: https://edition.cnn.com/2020/07/03/us/what-is-qanon-trnd/index.html
21 Katrien Pype, 'Branhamist Kindoki: Ethnographic Notes on Connectivity, Technology and Urban Witchcraft in Contemporary Kinshasa', Koen Stroeken, 'Witchcraft Simplex: Experiences of Globalized Pentecostalism in Central and Northwestern Tanzania', ed. Knut Rio, Michelle MacCarthy ve Ruy Blaines, *Pentecostalism and Witchcraft* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2017), 115–43, 257–79; 'Witchcraft Is Real in Zambia: Amend the Act to Deal with Perpetrators – Magistrate Shanduba', *Lusaka Times* (28 Şubat 2016), lusakatimes.com; Leo Igwe, 'Ukpabio's Witch Hunting Mission Must Stop', *News Ghana* (15 Eylül 2017), https://newsghana.com.gh/ukpabios-witch-hunting-mission-must-stop/. Bkz. On Üçüncü Kısım.
22 Robert Brain, 'Child Witches', ed. Mary Douglas, *Witchcraft Confessions and Accusations* (Londra: Tavistock Press, 1970), 161–82; Peter Geschiere, 'Child Witches Against the Authority of their Elders', ed. R. Schefold, J.W. Schoorl ve J. Tennekes, *Man, Meaning and History* (Den Haag: Instituut voor Taal, Land en Volkenkunde, 1980), 268–99.
23 Angus Crawford, 'Witnessing "Child Witch" Exorcism in the DR Congo', *BBC News* (2 Mart 2012), https://wwrn.org/articles/36966/
24 Mpoyo Gael, 'The Agony of Congo's "Child Witches"', *AfricaNews* 16 Mart 2018, https://www.africanews.com/2018/03/16/the-agony-of-congo-s-child-witches//; Jean La Fontaine, *Witches and Demons* (New York: Berghahn, 2016), 75–80, 96, 46, 81; Ørbulf Gulbrandsen, 'The Discourse of Ritual Murder: Popular Reaction to Political Leaders in Botswana', ed. Bruce Kapferer, *Beyond Rationalism* (New York: Berghahn, 2002), 215–31.
25 https://twitter.com/leoigwe?lang=en; Egodi Uchendu, https://www.researchgate.net/publication/334114165; Cletus Ukpong, 'How Nigeria Can Gain from "Witchcraft" Conference – Organisers', *Premium Times* (26 Kasım 2019), https://www.premiumtimesng.com/news/more-news/365343-how-nigeria-can-gain-from-witchcraft-conference-orga-

nisers.html; 'The Sad Lessons I Learned from My Witchcraft Conference in 2019 – Prof Egodi', *The Authority* (22 Ocak 2021), bağlantı: https://authorityngr.com/2021/01/22/the-sad-lessons-i-learnt-from-my-witchcraft-conference-in-2019-prof-egodi/; 'UNN's Professor Uchendu: How "Witchcraft" Can Help Pastors!', *The News* (26 Kasım 2019), bağlantı: https://thenewsnigeria.com.ng/2019/11/26/unns-professor-uchendu-how-witchcraft-can-help-pastors/; Akeem Alaq, 'UNN: Nothing Stops the Conference on Witchcraft from Holding – Prof Egodi' (2019), bağlantı: http://edugist.org/unn-nothing-stops-the-conference-on-witchcraft-from-holding-prof-egodi/; Chinedu Adonu, 'CAN Warns UNN Against Witchcraft Conference, Declares Prayer' (21 Kasım 2019), bağlantı: https://www.vanguardngr.com/2019/11/can-warns-unn-against-witchcraft-conference-declares-prayer/

26 'African Prelate Says Development, Not Denunciation, Is the Way to Fight Witchcraft', *Crux* (6 Aralık 2019), bağlantı: https://cruxnow.com/church-in-africa/2019/12/african-prelate-says-development-not-denunciation-way-to-fight-witchcraft; Ochereome Nnanna, 'Fr Kukah's Witness to Justice', *Vanguard* (6 Kasım 2014), bağlantı: https://www.vanguardngr.com/2014/11/fr-kukahs-witness-justice/

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Stormy Daniels Davası: Kuzey Amerika'da Cadılık

1 https://www.thetrumparchive.com/

2 Matilda Joslyn Gage, *Woman, Church and State* (1893; Watertown, MA: Persephone Press, 1980), 105.

3 Charles Godfrey Leland, *Aradia* (Londra: David Nutt, 1899), 113.

4 Ronald Hutton, *The Triumph of the Moon* (Oxford: Oxford University Press, 1995), 205–52.

5 Tierney McAfee, 'A New Wife, Baby and Two Alleged Mistresses: Inside Donald Trump's World in 2006', *People* (7 Mart 2018), bağlantı: https://people.com/politics/donald-trump-life-2006-stormy-daniels-affair/; Ben Schreckinger, 'When Trump Met Stormy Daniels: The Strange Story of Four Wild Days in Tahoe', *GQ* (22 Mart 2018), bağlantı: https://www.gq.com/story/donald-trump-stormy-daniels-karen-mcdougal-tahoe-weekend; Natasha Stoynoff, 'Physically Attacked by Donald Trump – a PEOPLE Writer's Own Harrowing Story', *People* (12 Ekim 2016) at https://people.com/politics/donald-trump-attacked-people-writer/

6 Samantha Schmidt ve Lindsey Bever, 'Stormy Daniels Was Arrested and Accused of Touching Strip-Club Patrons. The Charges Were Dismissed', *Washington Post* (12 Temmuz 2018), bağlantı: https://www.washingtonpost.com/news/morning-mix/wp/2018/07/12/stormy-daniels-is-arrested-at-an-ohio-strip-club-michael avenatti-says/; Toby Luckhurst, 'Why

the Stormy Daniels – Donald Trump Story Matters', *BBC News* (3 Mayıs 2018), bağlantı: https://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-43334326

7 Heather Greene, 'Stormy Daniels' Religious Beliefs Under Scrutiny as Federal Trial Against Avenatti Begins', *Religion News Service* (24 Ocak 2022), bağlantı: https://religionnews.com/2022/01/24/stormy-daniels-defends-her-religious-beliefs-as-federal-trial-against-avenatti-begins/; Thumper Forge, 'Stormy Justice (and Justice for Stormy)', *Fivefold Law* (21 Haziran 2021), bağlantı: https://www.patheos.com/blogs/fivefoldlaw/2021/06/21/stormy-justice-and-justice-for-stormy/; Meghann M. Cuniff, '"I Am Truly Sorry": Michael Avenatti Asks for 3-Year Sentence in Stormy Daniels Fraud', *The Recorder* (20 Mayıs 2022), bağlantı: https://www.law.com/therecorder/2022/05/20/i-am-truly-sorry-michael-avenatti-asks-for-3-year-sentence-in-stormy-daniels-fraud/?slreturn=20220701093526; Kara Scannell, 'Michael Avenatti Sentenced to 4 Years for Stealing Nearly $300K from Stormy Daniels', *CNN Politics* (2 Haziran 2022), bağlantı: https://edition.cnn.com/2022/06/02/politics/michael-avenatti-stormy-daniels-sentencing/index.html; Stormy Daniels'ın *tweet*i, 7.21pm, 19 July 2021, bağlantı: https://twitter.com/stormydaniels/status/1406316322611417089

8 Emily St James, 'Bewitched Tweaked '60s Gender Roles and Became One of the First Feminist Sitcoms', *AV Club* (24 Eylül 2012), bağlantı: https://www.avclub.com/bewitched-tweaked-60s-gender-roles-and-became-one-of-t-1798233613; Sophie Moss, 'Culture Throwback: Thinking Back on How Charmed Captured Feminism', *LunaLuna* (23 Kasım 2015), bğalantı: http://www.lunalunamagazine.com/blog/culture-throwback-thinking-back-on-how-charmed-captured-contemporary-feminism

9 Cara Buckley ve Melena Ryzik, 'Rose McGowan Attacks Ben Affleck Over Harvey Weinstein: "You Lie"', *New York Times* (10 Ekim 2017), bağlantı: https://www.nytimes.com/2017/10/10/movies/rose-mcgowan-ben-affleck-matt-damon-weinstein.html

10 Sandra E. Garcia, 'The Woman Who Created #MeToo Long Before Hashtags', *New York Times* (20 Ekim 2017), bağlantı: https://www.nytimes.com/2017/10/20/us/me-too-movement-tarana-burke.html

11 AP, 'Stormy Daniels Strips near White House as Trump Reveals Brett Kavanaugh as Pick for Supreme Court' (10 Temmuz 2018), bağlantı: https://eu.usatoday.com/story/news/nation/2018/07/10/stormy-daniels-strips-nearby-trump-reveals-kavanaugh-court-pick/770535002/; Meredith B. Kile'nin *tweet*i (27 Eylül 2018), bağlantı: https://twitter.com/em_bee_kay/status/1045432500296634368; 'Tucker Carlson Likens Sexual Assault Survivors to an Unruly Mob Complaining About Demonic Possession in The Crucible' (25 Eylül 2018), bağlantı: https://www.mediamatters.org/tucker-carlson/tucker-carlson-likens-sexual-assault-survivors-unruly-mob-complaining-about-demonic

12 Alyssa Milano, 'Alyssa Milano on Witnessing the Kavanaugh Hearings and Our Government's War on Women', *Refinery29* (22 Ekim 2018), bağlantı:

https: //www.refinery29.com/en-us/ 2018/10/214647/alyssa-milano-kavanaugh-supreme-court-abortion-laws-essay; Samuel Alito, '1st Draft, Supreme Court of the United States No. 19–1392' (Dobbs vs Jackson Women's Health Organization et al., 10 Şubat 2022), 9–17, 24, 67; Deanna Pan, 'Who Was Matthew Hale, the 17th Century Jurist Alito Invokes in His Draft Overturning Roe?', *Boston Globe* (6 Mayıs 2022), bağlantı: https://www.bostonglobe.com/2022/05/06/metro/who-was-matthew-hale-17th-century-jurist-alito-invokes-his-draft-overturning-roe/; Gilbert Geis ve Ivan Bunn, *A Trial of Witches* (Londra: Routledge, 1997); Edward Coke, *The Third Part of the Institutes of the Laws of England* (1644; Londra, 1669), 44; Edmund Heward, *Matthew Hale* (Londra: Robert Hale, 1972), 71–87.

13 'Burials and Memorials', Department of Veterans' Affairs (25 Nisan 2007), https://www.cem.va.gov/hmm/emblems.asp

14 https://www.facebook.com/events/the-goat-new-orleans/spell-bound-a-magickal-bazaar-w-tarot-by-stormy-daniels/178128680679827/; https://enchantments.nyc/

15 American Religious Identification Survey About ARIS – ARIS (trincoll.edu); Sean McShee, 'Estimating Growing Number of US Pagans' (9 ocak 2019), bağlantı: https://wildhunt.org/2019/01/estimating-growing- number-of-us-pagans.html; 'Religion by Visible Minority and Generation Status: Canada, Provinces and Territories . . .', https://www150.statcan.gc.ca/t1/tbl1/en/tv.action?pid=9810034201

16 'About the Wiccan Church of Canada', http://www.wiccanada.ca/about.html

17 Robin Levinson-King, 'Canada's Last Witch Trials: Women Accused of Fake Witchcraft' (30 Ekim 2018), https://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-45983540; Gabby Bess, 'Double, Double Trudeau and Trouble: Canada Legalizes Witchcraft', *Vice* (15 Haziran 2017), https://www.vice.com/en/article/xw8m8n/double-double-trudeau-and-trouble-canada-legalizes-witchcraft; Kristine Phillips, 'Canada Decriminalized Fake Witchcraft: But It Was Too Late for the "White Witch of the North"', *National Post* (20 Aralık 2018), https://nationalpost.com/news/canada/canada-decriminalized-fake-witchcraft-but-it-was-too-late-for-the-white-witch-of-the-north

18 Ewan Palmer, 'Pastor Greg Locke Threatens to Expose "Witches" in His Church in Viral Video' (15 Şubat 2022), https://www.newsweek.com/pastor-greg-locke-threatens-expose-witches-church-viral-video-1679331; Sarah Hughes, *American Tabloid Media and the Satanic Panic 1970–2000* (Londra: Palgrave Macmillan, 2021); https://www.youtube.com/watch?v=Mp1Mm43pYzA; https://twitter.com/rightwingwatch/status/1441033387062571014; CNN, 'Alleged Paul Pelosi Attacker Posted Multiple Conspiracy Theories' (28 Ekim 2022), https://edition.cnn.com/2022/10/28/politics/pelosi-attack-suspect-conspiracy-theories-invs/index.html

19 Adrienne Drell, 'Witchcraft Murder Defence Fails', *ABA Journal* 79:5 (1993), 40; L.O. Aremu, 'Criminal Responsibility for Homicide in Nigeria and Supernatural Beliefs', *International and Comparative Law Quarterly* 29:1 (1980), 112–31; https://scholarship.law.cornell.edu/scr/vol3/iss1/10/

20 Naomi Blacklock, 'Conjuring Alterity', Doktora Tezi, Queensland University of Technology, 2019, 25–6; Starhawk, *The Spiral Dance* (1979; San Francisco: HarperSanFrancisco, 1999), 31.

21 Allan Smith, 'Stormy Daniels Felt Her Life Was In Danger After Her "60 Minutes" Interview and Had Her Friend Record a Video of Her Final Will and Testament', *Business Insider* (1 Ekim 2018), https://www.businessinsider.com/stormy-daniels-book-full-disclosure-60-minutes-interview-2018-10?r=US&IR=T

22 Coco Khan, '"It Was My Most Terrifying Experience – and I've Seen Trump Naked!": Stormy Daniels on StandUp, Tarot and Reality TV', *Guardian* (27 Oca 2023), https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2023/jan/27/it-was-my-most-terrifying-experience-and-ive-seen-trump-naked-stormy-daniels-on-standup-tarot-and-reality-tv?CMP=Share_iOSApp_Other; https://twitter.com/StormyDaniels/status/1620921748727431169

SON SÖZ

Şimdi Tekrar Soruyorum, Cadı Nedir?

1 Conner Yearsley, 'The Murder of Guatemalan Maya Spiritual Guide Jesús Choc Yat', *HerbalGram*, 130, 39; James Siegel, *Naming the Witch* (Bloomington, Indiana: Stanford University Press, 2005); *Witchcraft Accusations and Persecution in Nepal* (WHRIN, 2014), http://www.whrin.org/wp-content/uploads/2014/04/2480903_nepal_report_FINAL.pdf.

2 Kareem Shaheen, 'Isis Militants Behead Two Syrian Women for Witchcraft', *Guardian* (30 Haziran 2015), 7; Colin Freeman, 'Inside Islamic State's New Stronghold in Libya', *Daily Telegraph* (18 Ocak 2016), 4; 'Al-Qaeda in Yemen Claims Killing of Men over Witchcraft' (10 Ekim 2015), aljazeera.com/news; 'Saudi Man Executed for "Witchcraft and Sorcery" (19 Haziran 2012), https://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-18503550.

3 Lord Laming, *The Victoria Climbié Inquiry* (2003), https://www.gov.uk/government/publications/the-victoria-climbie-inquiry-report-of-an-inquiry-by-lord-laming 37.

DİZİN

Semboller
(1563) İskoçya 1, 2, 3, 19, 27, 28, 29, 30, 35, 36, 52, 60, 61, 64, 75, 76, 79, 86, 108, 109, 116, 124, 145, 154, 165, 167, 170, 180, 192, 205, 221, 222, 223, 224, 226, 231, 232, 233, 245, 256, 268, 279, 280, 291, 328, 334, 345, 348, 379, 386
(1604) İngiltere 1, 2, 3, 19, 27, 28, 29, 30, 35, 36, 52, 60, 61, 64, 75, 76, 79, 86, 108, 109, 116, 124, 145, 154, 165, 167, 170, 180, 192, 205, 221, 222, 223, 224, 226, 231, 232, 233, 245, 256, 268, 279, 280, 291, 328, 334, 345, 348, 379, 386
(1735) Birleşik Krallık 1, 2, 3, 19, 27, 28, 29, 30, 35, 36, 52, 60, 61, 64, 75, 76, 79, 86, 108, 109, 116, 124, 145, 154, 165, 167, 170, 180, 192, 205, 221, 222, 223, 224, 226, 231, 232, 233, 245, 256, 268, 279, 280, 291, 328, 334, 345, 348, 379, 386
(1914) Zambiya 1, 2, 3, 19, 27, 28, 29, 30, 35, 36, 52, 60, 61, 64, 75, 76, 79, 86, 108, 109, 116, 124, 145, 154, 165, 167, 170, 180, 192, 205, 221, 222, 223, 224, 226, 231, 232, 233, 245, 256, 268, 279, 280, 291, 328, 334, 345, 348, 379, 386
(Danimarkalı) Anne (Kraliçe) 1, 2, 3, 19, 27, 28, 29, 30, 35, 36, 52, 60, 61, 64, 75, 76, 79, 86, 108, 109, 116, 124, 145, 154, 165, 167, 170, 180, 192, 205, 221, 222, 223, 224, 226, 231, 232, 233, 245, 256, 268, 279, 280, 291, 328, 334, 345, 348, 379, 386

A
Abedinego Kapeshi 357

Abigail Williams 175, 199, 269, 332
Abraham Haseltine 186, 187
Abraham Nilsen 89, 91, 93, 99
A Collection of Modern Relations of Matters of Fact Concerning Witches and Witchcraft 352
ActionAid 337, 380
Âdem 12
Advocacy for Alleged Witches 336
AfricaMagic 326, 381
Afrika 7, 21, 163, 182, 198, 238, 239, 240, 264, 283, 289, 294, 295, 297, 298, 299, 300, 303, 304, 306, 310, 311, 313, 317, 318, 319, 320, 321, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 349, 359
Agnes Baderin 30
Agnes Schneiderin 28, 41, 46
akupunktur 359
Albert Stewart 274
Alexander Whitelaw 78
Alice Dixon, Alice 156
Alice Hess 255, 259, 262
Alice Rehmeyer 249
Al Jazeera 319, 380
Alphonsus (Aziz) 231
Alyssa Milano 350, 351, 384
AmaNdebele 329
Amerika 16, 21, 81, 86, 98, 106, 107, 108, 109, 110, 114, 117, 118, 119, 129, 132, 133, 155, 161, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 171, 172, 173, 174, 175, 185, 189, 191, 240, 241, 247, 263, 264, 271, 313, 325, 330, 333, 339, 341, 342, 343, 344, 348, 349, 351, 352, 355, 356
Amerika Birleşik Devletleri 109, 325, 333, 343, 344, 348
Amerika yerlileri 161, 164, 166, 174
Amnesty International 319
Amos W. Herrmann 256
Amy Duny 351
Anders Blom 99, 102, 111
Anders Johansen 98
Anders Poulsen 105
Anders Rasmussen 89, 92, 102
Andrew Rawleigh 131
Ane Larsdatter 96, 98, 103
Anglikan Kilisesi 133, 229, 231, 275, 277
Angus (Earl) 76, 382
Anna Koldings 58
Anna Spiess 34
Anne Cade 156
Anne Leech 148, 150, 151, 152, 153, 156
Anne-Madeleine Remuzat 201, 203, 204
Anne Parsley 157
Anne Radcliffe 221
Anne West 148, 150, 153, 156
Annie Ikpa 319
Ann Putnam 179, 182
Anthony Bonall 117

Anthony Lane 169
Antinous 224, 225, 373
Antinous and Other Poems 224
apartheid (Güney Afrika) 299
Arawak (halk) 163, 164, 165, 166, 182
Arthur Miller 348
Arthur Thompson 304
assize 153, 154, 155
aşk büyüsü 206, 212

B

Bakire Meryem 66, 105, 225, 247
baloi 295
Banqueting House (London) 59, 60
Barbados 161, 165, 166, 167, 168, 170, 171, 330, 370
Barbara Napier 76, 77, 78, 151
Barbara Pflieglin 28, 40, 41, 46
Barbaros Hızır Hayreddin 200
Bartholomew Clarke 139, 140
Basilikon Doron 59, 365
Basutoland 294, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 306, 309, 310, 311, 318, 320, 378, 379, 380, 381
Basutoland Afrika Kongresi 318
Basutoland News 379, 380
Basutoland Ulusal Konsey Daire-si 302
Başkan Suharto 359
Bell, Book and Candle (film) 249 348
Bereng Lerotholi 293
Bernard Dayo 326, 381
Bessie Thompson 77, 78, 366
Betty Parris, Betty 200, 269
Bewitched (TV dizisi) 348, 349, 371, 372, 384
Birinci Dünya Savaşı (1914–18) 253, 264, 269, 276
Birleşmiş Milletler 319, 335
Bolşevizm 248
Borane Kali 301
Bradfield (Essex) 135, 136, 137, 138, 139
Bremenli Adam 87
Brett Kavanaugh 350, 351, 384
Bridget Bishop 177
Bridget Mayers 157
Bridgetown (Barbados) 166, 168, 169, 170, 171, 174, 370
Brocard Sewell 224, 238, 373
Buffy the Vampire Slayer (TV dizisi) 349
Bulawayo (Zimbabve) 329, 381
büyü 9, 10, 11, 12, 15, 17, 18, 21, 33, 39, 40, 42, 62, 67, 69, 72, 84, 85, 89, 95, 96, 101, 105, 111, 112, 113, 117, 121, 126, 127, 136, 151, 161, 171, 175, 177, 189, 192, 193, 207, 212, 216, 217, 226, 228, 233, 237, 238, 239, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 253, 255, 259, 263, 264, 283, 290, 295, 303, 318, 319, 322, 323, 325, 329, 331, 335, 340, 346, 353, 354, 357
büyü cinayeti 319
büyücü şifacılar 41, 68

büyü dükkânı 353
büyülü tılsımlar 294

C

Cadı 9, 16, 22, 52, 57, 70, 85, 106, 112, 113, 129, 133, 134, 135, 160, 180, 213, 217, 233, 235, 258, 311, 313, 319, 320, 321, 342, 348, 356, 357, 359, 360, 361
Cadı avcıları 134
Cadı davaları 129, 360
cadı keki 176
Cadılar ve Suç Ortakları Hakkında (Kararname, 1617) 84
Cadılık müdafaası 356
Cadılık Yasaları 267
Cadılık Yasası (1604) 121, 127, 130, 153, 186, 192, 193, 228, 268, 282, 284, 288, 289, 332, 354
Cadière davası 217
Celerino Galicia 356, 357
Ceza Kanunu 353, 354
Charles Arden-Clarke 297
Charles Burrell 285
Charles Godfrey Leland 343, 383
Charles Loseby 281, 283, 284, 288, 289, 376, 377
Charmed (TV dizisi) 349, 350, 384
Chelmsford 153, 156, 158, 159
Chijioke Azuawusiefe 327, 381
Chips Channon 230, 232, 235, 373
Christian Turner 43, 45, 46, 47, 48
Christoffer Valkendorff 58
cinsellik 90, 225, 238, 341
Cizvitler 20, 208, 210, 213
Claude-François Pazery de Thorame 212
Clayton Hess 241
Compendium Maleficarum 233
Confessions of Madeleine Bavent 234
Conrad Gunther 48

D

Daemonologie 78, 143, 366
Daniel Frank 130
Daniel Hutton 126
Daniel Watkins 126, 129
David Seton 63, 64, 72, 177
Demokratik Kongo Cumhuriyeti 319
Demokratlar (ABD) 356
Demoniality 233, 234
Demonolatry 233
demonoloji 10, 14, 20, 30, 40, 52, 53, 55, 56, 70, 77, 84, 103, 105, 113, 121, 129, 160, 190, 219, 233, 327, 331, 361
Dingle Foot 308
doğum 41, 76, 270, 276
Donald Robson 71
Donald Trump 334, 339, 340, 345, 346, 350, 351, 358, 359, 383, 384
Dora Paterson 290
Doreen Valiente 344
Dorothy Cope 290
Dr. Williams 272, 274

E
ebe 41, 117, 124
E. C. Butler 303
Edinburgh Kalesi 77
Edward Goodwin 148
Edward Parsley 151, 156
Egodi, Uchendu 336, 337, 382, 383
ektoplazma 272, 274, 280, 287
Elaine Breslaw 163
Eleanor Rathbone 290
Eleanor Sprague 130
Elias Legardo 117
Elizabeth City (Virginia) 115, 116, 117, 118, 119, 126, 127, 132
Elizabeth Gates 126, 128
Elizabeth Gibson 158
Elizabeth Harvy 157
Elizabeth Homer 274
Elizabeth Hubbard 179, 182, 183
Elizabeth Kirk 151
Elizabeth Montgomery 348
Elizabeth Onogwu 336
Elizabeth ve John Proctor 177
Ellen Terry 221
Ellen Wilkinson 290
Elsa Böhmennin 40
Elsa Heiligkrutzin 40
Else Knudsdatter 98, 99, 102
Emily St James 349, 384
Emma Gladfelter 250
Emma Knopt 245
Enchantments (New York) 353
End of the Wicked (film) 326, 334, 381
Endonezya 27, 359
Engellilik 133
Engizisyon 43
Ennel Notterin 40
ensest 211, 222, 225
Ernest Homer 286
Eva Barrett 290
Ezekiel Cheever 183

F
falcılık 192, 193, 228
fırtınalar 88, 97
Fildişi Sahili 359
Finnmark og Troms (Norveç) 82
Formicarius 52, 365
Fort Hare "Native College" 299
Frances Brown 279
Francesco Maria Guazzo 233
Francis Stewart (Bothwell Earl'ü) 58, 62, 63, 78
Fransız Devrimi (1789–1799) 20, 197, 217
Freddie Nuttall 279
Frederick Kaigh 238, 239, 295, 374
Fusi Rakokoli 300

G
Gabashane Masupha 293, 298
geleneksel büyü 69, 84, 151
George Fryer 118
George Gifford 149, 369
George Jacobs 177, 178
George Sutton 304, 306, 307
Gerald Gardner 344
Gertrud Rötin 42, 73
Giles Allington 122
Giles Corey 177, 185

Global Vision Kutsal Kitap Kilisesi 355
Grand'Chambre du Parlement 209
Grönland 56, 83, 103
Guatemala 359
Guri Olsdatter 98, 99
Güney Afrika 283, 289, 297, 298, 299, 300, 303, 304, 306, 310, 311, 317, 318, 319, 320, 321, 324, 325, 327, 328, 336, 349

H

Hadrianus (Roma İmparatoru) 225
Hannah Ingersoll 181
Hansel ve Gretel 42
Hans Spiess 49
Harry Price 274, 376
Harvey A. Gross 256
Harvey Weinstein 350, 384
Havariler Amentüsü 66
Havva 12, 13, 17, 30, 51, 101
Havva (biblical character) 12, 13, 17, 30, 51, 101
Hawabu Issahaku 324
hayvanlar 13, 96, 105, 143
Hector Stuart Forbes 232
Heinrich Kramer 27, 28, 42, 52, 56, 59, 60, 61, 62, 84, 138, 173, 199, 220, 234, 236, 239, 244, 264, 295, 342, 343, 364
Helena Scheuberin 27, 28, 32, 34, 41, 43, 46, 49, 53, 69, 72, 73, 77, 91, 94, 111, 128, 147, 151, 235, 339, 341, 342, 346, 358
Helen Bretton 156
Helen Clarke 150, 152, 156, 157
Helen Duncan Fonu 289
Helene Ndenjia 319
Helen (Nellie) Duncan [Metinde ve çeviride genellikle Nellie olarak anılır] 78, 150, 151, 152, 156, 157, 268, 269, 283, 289, 326, 334, 369, 375, 377
Helen Ukpabio 326, 334
Helen White 78
Henrik 89, 92, 96, 99
Henrik Meyer 99
Henry Boguet (An Examen of Witches) 233
Henry Elam 283, 377
Henry Nicholson Ellacombe 228, 373
Herbert B. Cohen 256
hexenmeister 243, 245
Hillary Clinton 355, 359
Hindistan 263, 311, 325
History of Witchcraft and Demonology 233
HMS Barham 268, 276, 281, 288
HMS Excellent 281
Holyroodhouse 69, 75
homeopati 359

I

I Am Not a Witch (film) 321, 324, 325, 349, 380
I. Charles (Kral) 136
Ida Hess 255

I. Elizabeth (Kraliçe) 58, 61
II. Charles (Kral) 172
I Married a Witch (film) 348
Indian River Bridge 167
Innsbruck (Avusturya) 27, 28, 29, 30, 32, 34, 35, 36, 38, 40, 43, 44, 45, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 57, 63, 68, 69, 73, 76, 96, 121, 364
Isabella MacFarlane 269
Isabella Perry 127, 128, 129, 368
Isobel Lauder 78
Israel Maisels 304, 305
IV. Christian (Kral) 58, 83, 84, 87

İ

İblis 11, 12, 13, 14, 17, 18, 28, 29, 30, 35, 36, 37, 62, 65, 66, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 84, 85, 90, 93, 94, 95, 96, 100, 101, 106, 111, 127, 133, 134, 135, 145, 146, 147, 148, 149, 152, 153, 156, 157, 160, 173, 175, 176, 178, 179, 181, 183, 184, 189, 190, 191, 192, 200, 205, 206, 208, 212, 216, 225, 226, 227, 234, 235, 236, 238, 328, 332, 336, 341, 348, 352
İkinci Dünya Savaşı (1939–45) 267, 274, 311
incel 29
İnsan Hakları Konseyi 319
İslâm Devleti/IŞİD 359
işkence 15, 16, 30, 39, 44, 49, 52, 64, 70, 71, 79, 93, 94, 102, 106, 144,.153, 168, 205, 236, 329, 335
İşkence sehpası 94
itiraf 15, 16, 30, 44, 64, 69, 73, 75, 79, 94, 96, 102, 112, 128, 146, 149, 151, 152, 155, 159, 180, 181, 183, 211, 230, 242, 252, 253, 254, 255, 260, 262, 322
İtiraf(lar) 71, 73

J

Jacques d'Adelswärd-Fersen 225, 237
Jakob Sprenger 51
James Hopkins 135, 160
Jamestown 109, 116, 118, 119, 120, 123, 131, 133, 368
Jane (Applegate) 108, 120, 130, 131, 139, 140, 142, 147, 151, 289, 368
Jane Benifield 139
Jane Clarke 139, 140
Jane Hill 130
Jane Kirk 151
Janet Campbell 78
Janet Fairlie 78
Janet Kanini-Muiva 326
Janet Kennedy 69
Janet Stratton 71
Jane Yorke 289
Jan Hus 11, 37
Jean-Baptiste Chaudon 211, 212
Jean-Baptiste Girard 201, 207, 211, 212, 213, 214, 216
Jean Bodin (Daemonomanie) 52
Jean La Fontaine 336, 382

Joan Cooper 158
Joan Rowle 156, 157
Joan Wright 107, 109, 110, 116, 117, 120, 121, 122, 125, 127, 131, 134, 138, 155, 176, 177, 243, 247, 268, 271, 339
Johannes Nider 52, 364
Johannis Oelsen 89
Johann Merwart 46, 48, 49, 50
John Blymyer 241, 242, 243, 244, 245, 246, 248, 249, 251, 254, 255, 256, 257, 258, 261, 263, 339, 356, 357, 375
John Cunningham 83, 84, 85, 88, 89, 90, 93, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 138, 155, 220, 237, 366
John Curry 242, 249, 254
John Edes 148, 149, 153
John Edwards 156
John Ewins 130
John Felgate 125
John Fian 74, 77, 103, 104
John George Hohman 245, 374
John Hathorne 179, 181
John Indian 173, 176
John Lothar 232
John Maude 283
John Pott 123, 127
John Redwood-Anderson 233
John Rivet 138, 139, 140, 141, 142
John Stearne 143, 145, 146, 147, 156, 158, 159, 160, 177, 189, 220, 369
John Updike 348
John ve Alice Proctor 118
John Webster 222
John Witham 160
John Wycliffe 11
Jonathan Corwin 179, 371
Joris-Karl Huysmans 226
Joseph Ajujungwa 337
Joseph (Applegate) 142, 146, 180, 182, 197, 198, 213, 230, 231, 337, 363, 371, 373
Joseph Herrick 180, 182
Joyce Boones 157
Jörg Spiess 33, 39, 41, 44, 111
Jules Michelet 217, 219, 226, 234, 342, 372
Justice Baidoo 324, 380
Justin Trudeau 354

K

Kadınlar 159, 269
Kalmar Savaşı (1611–13) 83
Kamer Gabriel 319
Kamerun 334, 335
Kanada 325, 340, 353, 354
Kanadalı Vikanlar 353
Kanada Vikan Kilisesi 353
Kaptan Francis West 127
Kaptan John Smith 115
Kara Ayinler 191, 225, 226, 227
kara büyü 238, 263
Karen Weuffers 58
Kari Edisdatter 90, 95, 98, 107, 148, 268
Kari Olufsdatter 98
karşı büyü 112, 113, 331
Karşı büyü 111

Kate Gray 78
Katherine ya da Eleanor Graves 124
Katolik Kilisesi 29, 55, 199, 299
Kecoughtan (Virginia) 115, 116, 126, 368
Kenneth Okwonko 325
Kenya 326, 382
Kim Novak 348
Kinşasa 335
Kirsten Sørensdatter 98
Korgeneral Sör Thomas Gates 116
kökenleri 87
kölelik 168, 323, 330
Köpek (şeytan/i) 152
kötücül 9, 12, 42, 88, 133, 243, 278
Kraliyet Donanması Gönüllü Yedek Birliği 281
Kraliyet Fermanı (Fransa, 1682) 191
Kral Sigcau Kamqikela 329
Kutsal Ruh 66, 105, 333
kürtaj 211, 215, 216, 235, 351

L
Là-Bas 226, 227, 373
Laponlar 87
La Sorcière 217, 342, 372, 373
Lena Simson 276
Lennox earl'ü 61
Leo Igwe 336, 382
Leydi Angus 76
Leydi Edmiston 65
Lille Ekkerøy 98
Lillie (Belle Alloway) 253, 254
lingaka 295, 296
liretlo cinayetleri 294, 317
Lisbet Nilsdatter 95, 98
Liv Helene Willumsen 7, 83, 366, 367
Living in Bondage (film) 325, 381
Lobengula Khumalo (Kral) 329
Londra Spiritüalistler Birliği 274
Lord Darnley 61
Louise Bourgeois 83
Louis Gaufridy 209
Louis-Pierre de la Tour du Pin-Montauban 207
Ludovico Maria Sinistrari 233

M
Macbeth 74, 244
Madagaskar 329
Madeena Stevenson 353
Malavi 319
Malaya 311, 344
Malleus Maleficarum 27, 39, 51, 52, 53, 55, 220, 234, 244, 264, 364, 365
Mamatiwane 329
Manningtree (Essex) 135, 137, 138, 139, 141, 142, 143, 144, 148, 150, 151, 153, 157, 159, 160, 177, 180, 235, 278
Mapeshoane Masupha 302
Maren Matts Bryggers 58
Maren Mogensis 58
Margaret Landish 157
Margaret Moone 157, 158
Margaret Mulubwa 321

Margery Grew 156
Marguerite-Marie Alacoque 201, 204
Marian Hockett 157
Marie-Catherine Cadière 197, 204, 212, 217, 219, 268, 289, 331, 332, 342, 373
Mari Jorgensdatter 98
Marion Paterson 78
Marion Ranking 78
Marrite Olsdatter 98
Martha Corey 178
Martine Rengapou 319
Mary Alice Hadwen 290
Mary Cooke 158
Mary Coppin 156
Mary Johnson 156
Mary Parsley 152
Mary Sibley 176
Mary Sterling 156
Maseru 302, 303, 304, 305, 308, 310, 379
Matilda Joslyn Gage 343, 383
Matthew Hopkins 135, 136, 138, 142, 144, 148, 152, 153, 156, 158, 159, 169, 177, 178, 189, 190, 220, 264, 369
medyumluk 278, 287, 313, 340, 347
Meggie Thompson 78
Mercy Murugi 326
Merina Krallığı 329
Merveille 336
Mette Thorgiersdatter 98
Michael Avenatti 346, 347, 384
Michael Cohen 345
Milton J. Hess 246
mistisizm 313
Mistley-with-Manningtree 135, 160
misyonerler 21, 295, 327, 328, 332
Mncengence 329
Moloi Ntai 300, 308
Montague Summers 219, 230, 231, 238, 264, 295, 373, 374
morena 296, 303
Morten Nilsen 95
Mosali a Nkhola 317, 321, 349, 379, 380
Mpondoland 329
Mpoyo Gael 335, 382

N

Nancy Pelosi 355, 356, 359
Nansemond halkı 116
Natasha Stoynoff 345, 383
Nathaniel Ingersoll 179
Naumkeag 174
Nelson Rehmeyer 242, 245, 246, 247, 254, 255
Nepal 359, 386
Newes from Scotland 70, 103, 366
ngaka 295, 300, 322
Nicholas Prideaux 169, 170
Nicolas Remy 233
Nicolson, Janet 42 78
Niels Hemmingsen 57
Nijerya 325, 326, 327, 332, 334, 336, 337
Nijerya Hristiyan Birliği 336

Nijerya Pentikostal Derneği 336
Nijerya Üniversitesi 336
N. J. Grobler 304, 305
noaide 87
Nollywood 325, 326, 327, 381
Nonesuch Press 224
Ntsu Mokhehle 318

O

oğlancılık 223, 224, 228, 237
Olaus Magnus 88
Old Bailey 283, 376
Omar Ha-Redeye 355
ordeal 93
Orta Afrika Cumhuriyeti 319
Oscar Altland 258
Oscar Wilde 221, 224
Oyer and Terminer 184, 185

P

Pace's Paines 126, 131, 132
Papaz Greg Locke 355
Patrick Edmiston 64
Paul Wann 44, 48
Peder Claussøn Friis 88
Peder Palladius 57, 62
pedofili 223
Peggy Hazzeldine 274
Pennsylvania 68, 241, 243, 244, 245, 246, 264, 290, 363, 372, 374, 375
Pennsylvania Alet İmalat Şirketi 246
Pentikostal kiliseler 327
Peter Geschiere 334, 382
Peter Zumthor 83
pharmakeia (ilaçlar, zehirler ve tedavilerle gerçekleştirilen cadılık) 355
Piskopos Georg Golser 31, 39, 43
Piskopos Goddy Okafor 337
Piskopos Matthew Hassan Kukah 337
Portsmouth 68, 268, 274, 275, 276, 278, 279, 280, 281, 283, 288, 289, 376, 377
Portsmouth Dörtlüsü 289
pow-wow 242, 243, 244, 246, 247, 248, 249, 252, 255, 259, 264, 290, 295
pow-wow büyüsü 243, 295
Pow-wows or the Long Lost Friend 249, 251, 374
Presbiteryenler 269
Privy Council 308
Prudence Hart 149, 150
Psişik 274
Püritenler 134, 135, 136, 138, 155, 172, 237

Q

QAnon 334, 355, 382
Quietizm 211
Quiwe Baarsen 105

R

Rachel Rawlins 151
RAF 279, 280
Ragnhilde Olusfdatter 98
Ralph Keech 258
Ralushai Komisyonu 328
Rasmus Joensen 95
Ravensburg 30, 36
Ray Buckley 356
Rebecca Burwell 108
Rebecca Eames 183
Rebecca Gray 125

Rebecca Jones 156
Rebecca Nurse 177
Rebecca West 152, 157, 178
Reform 11, 16, 122, 129, 133, 134, 178, 327
Reginald Scot 233
Republican National Committee 351
Reynold Booth (Çavuş) 123
Richard Benifield 139
Richard Cornish 130
Richard Edwards 137, 148, 150, 151, 152
Ritchie Graham 78
Roberta Martinez 356
Robert Brain 334, 382
Robert Godwin 117
Robert Grierson 75
Robert Ogg 300, 304
Robert Pinkerton 280
Robert Rich, Warwick Earl'ü 154
Robert Taylor 148, 156
Robert Thresher 126
Robert Wright 114, 115, 118, 122, 126, 128, 131, 174
Rose Cullender 351
Rose Hollibread 158
Rose McGowan 350, 384
Rosina Hochwartin 28, 34, 40, 41, 46
Ruh Hareketi 332, 333
Rus Devrimi (1917) 248

S

Salem (cadı davası) 70, 109, 160, 161, 162, 171, 172, 173, 174, 175, 177, 178, 182, 183, 187, 189, 199, 205, 269, 347, 348, 370, 371
Salem (Massachusetts) 70, 109, 160, 161, 162, 171, 172, 173, 174, 175, 177, 178, 182, 183, 187, 189, 199, 205, 269, 347, 348, 370, 371
Samantha Stevenson 353
Samuel Alito 351, 385
Samuel Parris 161, 162, 170, 173, 176, 177, 179, 182, 183, 184, 187, 188, 220, 237
Samuel Thompson 169, 170
sapkınlık 18, 28, 35, 38, 57, 84, 236, 278
Sarah Bernhardt 221
Sarah Bright 156
Sarah Good 177, 178, 180, 181, 182, 183, 185
Sarah Hating 157
Sarah Osborne 177, 178, 180, 181, 183, 185
Satanizm 219, 223, 226, 227, 228, 237, 295, 313
Sebastian Scheuber 32, 44, 49
Seeiso 296, 298, 378
sendikalaşma 248
Sepalami Mathibe 302
Shaka 329, 381
Sienalı Caterina 11
Søffren Nielsen 89, 93, 95
sömürgecilik 21, 83, 344
spiritüalistler 20
Spooky Babes 347
Stanley Worth 281, 288
Steilneset Anıtı 82

Store Ekkerøy 98
Stormy Daniels 339, 340, 342, 344, 345, 348, 352, 353, 354, 355, 357, 358, 359, 383, 384, 386
Summers 219, 220, 223, 230, 231, 237, 238, 244, 248, 264, 295, 339, 373, 374
Susan Cocke 156
Susan Edwards 156, 157
Susan Went 157
Susan Witham 137
Susquehanna Trail 241, 374
Suudi Arabistan 359
Sybil Thorndike 229, 238, 373

Ş
şamanlar 12
Şeytan çıkarma 335
şeytani işaret 144
şifacı 42, 57, 63, 277

T
tanıdık ruhlar 143, 159
tanım 85, 332
Tanzanya 319, 326
Tarana Burke 350
tarot 340, 346, 347, 353, 358, 385, 386
Tatabe 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 235, 247, 306, 331
Taylor Ineson 285
tedaviler 40
Teknoloji tabanlı 334
Theda Kenyon 244, 374
The Discoverie of Witchcraft 233
The Discovery of Witches 160, 369
The Duchess of Malfi 222
The Geography of Witchcraft 233
Therese Yambissi 319
The Teachings of Silver Birch 291
The True Lawe of Free Monarchies 59, 60, 365
The Witches of Breastwick (film) 348
Thomas Gray 125
Thomas Grubb 131
Thomas Harris 125
Thomas Hart 157
Thomas Jefferson 107, 108, 339, 367
Thomas Jones 123
Thomas Putnam 183
Thomas Witham 135, 138, 142
Thulasizoe Stephen Thobeha 296
tılsım 11, 41, 76, 79, 84, 111, 113, 114, 121, 247, 264, 295, 302, 303, 353
Tiffany Butch 353
Tom Simpson-Pedler 284
Toulon (Fransa) 197, 198, 199, 200, 201, 206, 207, 209, 210, 211, 273, 372
trans büyüsü 332
Tucker Carlson 351, 384
Tumahole Bereng 309, 379

U
Uganda 319

Ulusal Kadın Konseyi 290
Ulusal Parti 299
UNICEF 335

V
Vaftizci Yahya 204, 205, 225
Veronica Lake 348
VI./I. James (Kral) 154, 220, 237
Victoria Climbié 359, 386
Vikanlar 344, 353
Virginia Company 115, 120
Virginia kolonisi (Amerika) 118
Vishwantee Persaud 354

W
Walter W. Van Baman 256
W. C. Craver 258
Wilbert Hess 242, 249
William Binsley 117
William Marion Branham 333
William Perry 126
Williamsburg 107, 109, 367, 368
Winston Churchill 288
Witchcraft and Human Rights Information Network 319
Witchcraft and Magic of Africa 238, 374
Witchcraft Suppression Acts 331
Witches Still Live 244, 374
WitchTok 352
Woman, Church and State 343, 378, 383, 384
Wuriche Pinsuma 324

X
XV. Louis (Kral) 209
Xwalile 329

Y
Yahudiler 40
yoksulluk 152, 313, 360
York County (Pennsylvania, ABD) 243, 248
Yoruba 166
Yüksek Mahkeme (ABD) 304, 350, 351
Yüksek Mahkeme (Güney Afrika) 304, 350, 351
Yüksek Mahkeme (Zambiya) 304, 350, 351
Yüksek Yargı Mahkemesi (Massachusetts) 186

Z
Zambiya 319, 322, 323, 324, 326, 332, 356
Zimbabve 329
Zulu 295, 329

ON ÜÇ DAVA ÜZERİNDEN

Cadılığın Tarihi

Bu kitapta; Avrupa, Afrika ve Kuzey Amerika'daki cadı davalarının etkileyici küresel tarihi, insanlık tarihini derinden şekillendiren şeytanlaştırma ve komplocu düşünce modelini aydınlatan on üç farklı dava üzerinden anlatılıyor.

Cadılığın Tarihi, on üç cadı davası üzerinden bizleri tarihin derinliklerine doğru bir yolculuğa çıkarıyor. Ele alınan davalardan bazıları –Salem'deki gibi– meşhur meselelerken, bazıları 1620'lerde Norveç'in Vardø Adası'nda yerli bir Sami kadınının cinayetle suçlanması; 1731'de Fransa'da ülkenin son cadı davasında genç bir kadının günah çıkarttığı rahibi ve tarikat lideriyle karşı karşıya getirilmesi; 1929'da Pennsylvania'da büyücü bir şifacının "cadı" olarak damgalanması; 1948'de Lesotho'da Britanya sömürge makamlarının yerel liderleri idam ettirmesi gibi olayları da gözler önüne sermektedir. Cadılığın nasıl korku uyandırdığını, suç olmaktan çıkarıldığını, yeniden tasarlandığını ve nihayetinde toplumsal cinsiyete dayalı bir zulüm olarak yeniden nasıl alımlandığını araştıran bu kitap, toplumsal cinsiyet ve iktidar; yerli ruhaniliği ve sömürge yönetimi; siyasi komplo ve bireysel direniş arasındaki kesişimleri ele alıyor.

yeditepeyayinevi.com
/ yeditepekitap
/ yeditepekitap
/ yeditepeyayinevi

9 786256 270916

YEDİTEPE